This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

~~46073~~ Jpn 4c0.3

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

TRANSFERRED FROM THE
GRADUATE SCHOOL
OF
BUSINESS ADMINISTRATION

DUPLICATE
HAVE THROWN OUT

UITTREKSEL UIT HET DAGBOEK

VAN

W. J. C. RIDDER HUYSSEN VAN KATTENDYKE.

Gedrukt bij Gebroeders Giunta d'Albani.

N. Y. Public Library
A.

UITTREKSEL UIT HET DAGBOEK

VAN

W. J. C. RIDDER HUYSSEN VAN KATTENDYKE,

KAPITEIN-LUIT. TER ZEE,

GEDURENDE ZIJN VERBLIJF IN JAPAN

IN

1857, 1858 en 1859.

'S GRAVENHAGE,
W. P. VAN STOCKUM.
1860.

Jap 460.3

Jpn 460.3

TO NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
DUPLICATE
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R , 1926

HARVARD COLLEGE LIBRARY
RECEIVED THROUGH THE
GRADUATE SCHOOL OF
BUSINESS ADMINISTRATION
Jan 14, 1929

N. Y. PUBLIC LIBRARY
A

Chiu 6/92

AAN

DEN HOOG EDEL GESTR. HEER

Mr. J. H. DONKER CURTIUS,

RIDDER DER ORDE VAN DEN NED. LEEUW EN VAN ST. ANNA, 2de KLASSE,
MET DE KEIZERLIJKE KROON VAN RUSLAND, NEDERLANDSCH
COMMISSARIS

IN

JAPAN,

WORDT DIT WERK UIT HOOGACHTING EN VRIENDSCHAP
OPGEDRAGEN

DOOR

Den Schrijver.

VOORBERIGT.

Het is niet zonder aarzelen, dat ik er toe heb besloten een uittreksel uit mijn dagboek, gedurende een tweejarig verblijf in Japan aangehouden, uit te geven. — Het dagboek was niet met dat doel geschreven en beantwoordt niet aan eene beschrijving van het land, dat ik bezocht. Ik bepaalde mij tot het opteekenen van mijn wedervaren en van de indrukken, die ik opdeed, alleen om mijn geheugen te gemoet te komen. Mijne werkzaamheden bonden mij daarenboven aan het verblijf te Nagasaki, eenige kruistogten op de kust uitgezonderd, zoodat ik niet in de

gelegenheid kwam om Jedo te bezoeken. Ik zag dus betrekkelijk weinig van het groote rijk van Japan en mijne opmerkingen bepalen zich tot het eiland Kiusiu en eenige omliggende eilanden, die wij bezochten.

De naauwe betrekking, waarin ik met de heeren officieren, uitmakende het detachement der Nederlandsche marine, stond tot een aantal jeugdige en aanzienlijke Japanners, en de dagelijksche omgang, dien wij met hen hadden, stelden ons daarentegen beter, dan menigeen, die dit land bezocht, in de gelegenheid, om met dit merkwaardige volk nader bekend te worden.

Met een honderdtal leerlingen kwamen wij in dagelijksche aanraking; behalve in de klassen, zagen wij deze heeren zeer dikwijls bij ons aan huis, alwaar zij, onvergezeld van dwarskijkers, mogten komen om het onderwijs te bevorderen. De kennis, die wij door dien omgang van de landtaal mogten opdoen, stelde ons in de gelegenheid om van onze leerlingen, in zeker opzigt, zoo vele

leermeesters te maken. Vóór mijn vertrek uit Nederland had ik van den hoogleeraar in de Japansche taal, Dr. J. H. Hoffmann, onderrigt in die taal genoten, waarvan ik zeer veel dienst heb gehad in Japan.

Ik acht mij verpligt professor Hoffmann openlijk mijn' dank te betuigen voor de bereidwilligheid, waarmede hij aan mijn verzoek heeft voldaan, en al de moeite, die hij zich heeft getroost om mij iets van de Japansche taal te leeren.

Bovendien bragten wij, zoowel aan boord als aan wal, met deze heeren menigen dag en langen avond door, waardoor het wederzijdsch vertrouwen toenam, hetwelk voornamelijk het geval was toen zij zonder getuigen ons hunne gedachten konden mededeelen. — Daardoor zijn wij tot de kennis gekomen van menige bijzonderheid, waardoor dit dagboek misschien eenige waarde heeft verkregen, waarop eenige vrienden, die het doorbladerden, mij opmerkzaam maakten, met aanbeveling om het uit te geven.

—

Mijne lezers gelieven, bij de lezing van dit eenvoudig verhaal van mijn wedervaren, in aanmerking te willen nemen, dat het van dag tot dag bijgehouden zijnde, noodwendig den gewenschten zamenhang mist. — Dat het iets moge bijdragen tot de vermeerdering der kennis van een nog te weinig bekend land, is de vurige wensch van

DEN SCHRIJVER.

's Hage,
Julij 1860.

In Julij 1856 werd ik door een Koninklijk Besluit ter beschikking gesteld van het Ministerie van Kolonien, met last om het schroefstoomschip *Japan* van 100 p/k, dat voor den keizer van Japan aan den Kinderdijk gebouwd werd, naar zijne bestemming over te voeren, en met een gedeelte van het personeel dat mij zou vergezellen, het detachement der Marine af te lossen, dat van 1855—1857 onder bevel van den kapitein-luitenant G. C. C. Pels Rijcken in Japan belast was geweest met het geven van onderwijs in de zeevaartkundige en andere wetenschappen.

Het zal misschien niet overtollig zijn met een paar woorden de aanleidende oorzaak te herinneren, welke de Nederlandsche Regering heeft doen besluiten om een detachement in Japan te laten.

Toen de raadgevingen van wijlen Z. M. Koning Willem II bij de Japanners geen' ingang hadden gevonden, heeft de Regering, hoewel steeds aandringende op het volgen van een meer vrijgevig stelsel tegenover de Europesche volken, het tijdstip afgewacht, waarop men met meer kans van te zullen slagen op nieuw met voorstellen zou kunnen voor den dag komen. Raad en waarschuwingen konden alleen door overtuigingsmiddelen ingang vinden; zij moesten van elders bevestigd worden. Het spreekt van zelf, dat het

ons belang niet was om bedreigingen tegen Japan te bezigen, evenmin als onze oude vriendschapsbetrekking een dwangmiddel zou hebben veroorloofd. Wij hadden dan tot het verkrijgen van hetgeen werd verlangd geen ander wapen dan het geven van inlichtingen te weigeren en, des noods, van Desima op te breken.

In de weifelende stemming, waarin de Japansche regering verkeerde, zou het strijdig zijn geweest met het algemeen belang om raad te weigeren, en tot het opbreken der Factory was het reeds te laat geworden.

De bevestiging der voorspellingen in 1844 gedaan, heeft zich niet lang laten wachten. De oorlogschepen van drie groote mogendheden verschenen; de Noord-Amerikaansche republiek zond een sterk eskader, en Japan werd feitelijk overtuigd van zijne onmagt. Het moest toegeven. Dit was echter nog niet voldoende en Japan moest, door het hooger standpunt der Westersche volken aanschouwelijk gemaakt te zien, uitgelokt worden om zich met opregtheid te begeven in den kring der meer beschaafde natiën. Daarom bezochten Nederlandsche oorlogsstoomschepen de baai van Nagasaki en de handel, welke tot dus verre door pachters werd gedreven, ging weder over aan de regering, opdat men bij het eventueel sluiten van een traktaat van vrijen handel, de handen niet gebonden zou hebben en ook om des te beter aan de eischen der Japansche regering te kunnen voldoen, welke steeds om wapens vroeg en schepen wenschte te bezitten. Nederland moest in Japan zijn' invloed trachten te behouden door zooveel mogelijk aan de verwachtingen der regering van dat land te beantwoorden. Op die wijze kon het de schenker zijn van iederen wetenschappelijken vooruitgang, en het aanbod van het stoomschip Soembing

met een, onder zekere voorwaarden, daarbij gevoegd detachement, moest daartoe medewerken.

Men verwachtte aanvankelijk niet, dat zelfs dit middel de Japanners terstond op den regten weg zou brengen. Boven verwachting is de uitkomst geweest, en hoewel de behoudende partij te Mïako haren invloed nog doet gevoelen, is het onmiskenbaar dat eene geheele ommekeer van denkwijs ten opzigte der Europeanen in Japan heeft plaats gegrepen.

Indien men nog schoorvoetende vooruitgaat en daardoor niet zóóveel wint als het geval zou kunnen zijn, zoo kan het echter niet missen of de Japanners worden overtuigd, en veel is reeds gedaan waarvan het nut niet meer verloren gaat. Japan erkent dit en zal het later nog beter waarderen. Men heeft wel is waar groote moeijelijkheden ondervonden, vooral om tot het sluiten van het traktaat van vrijen handel te geraken; maar het einde heeft het werk bekroond.

In het begin van 1856 besloot de Nederlandsche regering om aan den uitgedrukten wensch der Japansche regering te voldoen, door ter vervanging van het 1ste een 2de detachement uit te zenden. Toen aan mij de eervolle taak was opgedragen om den overste Pels Rijcken in Japan af te lossen en mij op de onbekrompenste wijze de middelen werden verschaft om de aan mij toevertrouwde zending te doen beantwoorden aan het doel, dat er mede werd beoogd, heb ik mij beijverd om een geschikt personeel bijeen te brengen, voorzien van al hetgeen vereischt kan worden om in Japan zooveel mogelijk nut te stichten. Ik was daarin zeer gelukkig. De Heeren B. D. van Trojen, luitenant ter zee 1ste klasse, H. O. Wichers, luitenant 2de klasse, Jonkheer J. L. Pompe van Meerdervoort,

officier van gezondheid 2de klasse en de officier van administratie 3de klasse, C. J. Umbgrove vergezelden mij naar Japan, terwijl de Heer H. Hardes, officier-machinist, reeds vroeger benoemd, ook tot het Etat-Major van de *Japan* behoorde. Niet minder gelukkig was ik in de keus der onderofficieren; allen hebben daar zeer goede diensten bewezen en gaarne maak ik van deze gelegenheid gebruik om zulks te erkennen.

Niet vóór de maand Maart 1857 was het schip gereed, door verschillende vertragingen, die de werkzaamheden ondervonden. Ik verliet Hellevoetsluis den 26sten, en had, buiten het Engelsch Kanaal gekomen, terstond gelegenheid om het schip onder alle omstandigheden van wind en weêr te beproeven. Het beantwoordde volkomen aan de gunstige verwachting, die ik er van had; het lag zoo vlug op het water, dat ieder het bewonderde. Ik deed op de reis, in afwijking van de gewoonte bij de Marine, welke is om steenkolen in Falmouth of elders in Engeland in te nemen, Lissabon aan, omdat ik zonder proeftogt te hebben gedaan naar zee ging en voorzag dat ik op de Gronden gelegenheid zou krijgen om, alvorens de groote reis te aanvaarden, uit Portugal berigt van mijne opgedane ondervinding aan den Minister van Kolonien te zenden. Ik bezocht verder de Kaap de Goede Hoop, Java, Manilla en ankerde den 21sten September des avonds ten 9 uur onder den Papenberg, na eene allervoorspoedigste reis van 97 zeedagen, van Lissabon afgerekend. De Papenberg is een eilandje aan den ingang der baai van Nagasaki, hetwelk waarschijnlijk zijn' naam ontleent aan den vorm, die aan een monnikskap doet denken. Sommigen beweren dat van de steile rotsen van dit eilandje Roomsch Katholijke geestelijken in zee zou-

den zijn geworpen en dat daarvan de naam van Papenberg zou afkomstig zijn. Dit komt mij minder waarschijnlijk voor.

Daar men ons niet had zien aankomen, verspreidde de komst in de baai van een schip, dat in de duisternis zijne verschijning met twee kanonschoten aankondigde, eene groote beweging onder de bevolking. Het was nog niet vertoond dat een vreemd schip des nachts in de baai ten anker kwam, en ik heb het op mijn geweten, indien ik, door dit te doen, eenigermate den droom der goede Japanners, alsof zij des nachts niets te vreezen hadden, heb weggenomen. Van alle kanten zag men op de bergen eensklaps lichten ontsteken, hetwelk een verrukkelijk schouwspel opleverde, en het duurde niet lang eer ik het bezoek kreeg van twee banjozen met hun talrijk gevolg. Deze Heeren deden mij zoo vele vragen, onder anderen: „Zijt gij gehuwd en hoe veel kinderen hebt gij?„ dat ik verzocht daarvan verder verschoond te blijven. Zij verontschuldigden zich door te zeggen dat het zoo de Japansche manier was, waarop ik antwoordde dat ik, na alle vragen, die op het praaibillet stonden, te hebben ingevuld, mij verbeeldde aan de eischen der wet te hebben voldaan. Zij waren overigens zeer beleefd en lieten mij eindelijk toe, na hunne uurwerken met het mijne te hebben vergeleken, mij ter ruste te begeven.

Men moet eene stormachtige reis van 4000 Duitsche mijlen als kapitein van een schip hebben volbragt, om te kunnen beseffen hoe zoet mij de rust van dezen nacht was. Met het aanbreken van den volgenden dag ontwikkelde zich, naarmate het licht de duisternis verving, het schilderachtigste tooneel dat men kan zien. De baai, van Nagasaki vormt bij den Papenberg eene ruime kom, aan

bijna alle kanten door steile bergen ingesloten, die van het water tot aan de toppen door eene menigte huisjes, tempeltjes, en batterijen zijn versierd, overal met een weelderig groen van boomen, heesters en kleine akkers omgeven, welke laatste trapsgewijs, even als de rijstvelden tegen de helling der bergen, door menschenhanden zijn aangelegd.

Na eene zeereis is men gewoonlijk ligt met iets ingenomen, maar buitendien moet ik verklaren zelden iets schooners in de natuur te hebben gezien, dan het gezigt dat deze baai bij het binnenkomen aanbiedt.

Daartoe verlof bekomen hebbende, stoomde ik vroegtijdig naar de reede van Desima, met een natuurlijk verlangen bezield om kennis te maken met die plaats en met het personeel dat gedurende twee jaren zoo veel zou kunnen bijdragen, om ons verblijf al of niet te veraangenamen.

De reede scheen druk bezocht te zijn. Behalve vier Hollandsche koopvaarders en een groot aantal Japansche barken, vond ik er het Russische stoomschip *Amerika*, aan boord hebbende Zijne Excellentie Graaf Poutiatine, Admiraal der Russische zeemagt. Men ligt er veilig in goeden ankergrond en beschut voor alle winden. Aan wal komende vond ik den kapitein-luitenant Pels Rijcken aan de Waterpoort, en verheugde mij bij de ontmoeting van dezen ouden scheepskameraad, wien het verblijf in Japan niet nadeelig scheen te zijn geweest, daar hij er ernstig ziek aankwam en nu sterk en gezond naar Europa terugkeerde. Hij bragt mij bij den Heer Commissaris Mr. J. H. Donker Curtius, die hoewel niet veel huisvesting in zijne groote woning hebbende, de beleefdheid had mij eene kamer aan te bieden, waarvan ik dadelijk gebruik maakte.

Nadat het voornaamste nieuws van Batavia door mij

was medegedeeld, werden de brieven gelezen. Ik maakte van de gelegenheid gebruik om het eiland Desima op te nemen, kennis te maken met het personeel, en de werkplaatsen in de stad te bezoeken, alwaar de Nederlanders onderwijs gaven.

Deze liggen allen in de nabijheid van het vóór-eiland (De-sima). Eene kleine scheepstimmerwerf met smederij is gelegen nabij den zoogenaamden Mosseltrap, (de plaats waar men wil dat in 1640 het Portugesche gezantschap zou zijn onthoofd), van waar men over een pleintje het gezigt heeft op eene oude gouverneurswoning (Nisiaski), welke als een fort op eenen heuvel ligt, dien men beklimt door middel van eenen hoogen en breeden trap, waarmede men ook in de bovenstad komt. Rondom dezen heuvel, die als het ware de zuidelijkste punt der stad vormt, loopt de Jedo-Mats', eene straat waarmede men naar Desima gaat.

Dit eiland is, zoo als men weet, vóór circa twee en een halve eeuw in de baai aangelegd, om tot eene afgezonderde woonplaats voor de Portugezen te dienen. Boven op den trap gekomen bevindt men zich wederom op een plein, waarop regts de ingang tot de Nisiaski is, en links een der voornaamste straten van Nagasaki uitkomt, die over de geheele lengte de stad doorsnijdt, loopende over eene rij heuvelen, welke straat door middel van trappen ter regter- en linkerzijde gemeenschap heeft met de lagere gedeelten der stad. In het zoo even genoemde gouvernementshuis was de zeilmakerij en een model van een fregatstuig, waarbij de leerlingen onderwijs ontvingen. In dit gebouw werden de lessen gegeven; in den zomer was het zeer geschikt voor deze bestemming, maar des winters was het er bijna niet uit te houden, daar men in de leerzalen alleen door houten schuiven met

zeer dun papier beplakt, voor de buitenlucht werd beveiligd en zonder eenige verwarming. Over het algemeen beviel mij alles, wat ik zag zeer wel, en daar de heeren, die reeds eenige ondervinding in Japan hadden opgedaan, ons niets dan goeds vertelden, zag ik er volstrekt niet tegen op, om twee jaren hier door te brengen.

Sommigen mijner lezers zullen het misschien niet overbodig achten, dat ik bij de vermelding mijner aankomst in Japan met een enkel woord herinner aan de betrekking, waarin in vroeger dagen de Japanners hebben gestaan tot de Europeanen. De Portugezen kwamen hier het eerste en wel van 1536 tot 1639, daarna de Engelschen van 1613 tot 1623 en eindelijk de Nederlanders, die zich van 1600 tot op den huidigen dag in dit Rijk wisten staande te houden. De Portugezen waren dus reeds in Japan gevestigd toen de Hollanders er kwamen; zij waren daar aangeland onder zekeren Ornando Mendes Pinto en werden er met veel welwillendheid ontvangen, zoodat reeds in 1548 Franciscus Xaverius van de orde der Jezuiten zich, vergezeld van eenige geestelijken, naar Japan begaf om er het Christendom te prediken.

Verscheidene havens van het eiland Kiusiu en in de oostelijke Staten werden door de Portugezen bezocht, en de christelijke leer breidde zich met eene ongeloofelijke snelheid uit. Reeds in 1582 zonden de vorsten van Bungo, Arima en Omera het beroemde gezantschap naar Rome, hetwelk in 1590 van daar te Nagasaki terugkeerde. Het doel, dat de Jezuiten met dit gezantschap beoogden, om namelijk hun aanzien te vermeerderen door het gezag van den Paus en de magt van den Spaanschen koning bekend te doen worden, bereikten zij wel is waar, maar zij wekten daardoor tevens de achterdocht op van den kei-

zer, welke niet alleen werd gaande gemaakt door de ingewonnen berigten der gezanten, maar vooral door de hulde, welke de aanzienlijkste Japanners aan de vreemde geestelijken betoonden. De Franciskaner monniken, die de Jezuiten waren gevolgd, bleven daarbij niet in gebreke om de Jezuiten verdacht te maken, en van het jaar 1582 dagteekent de eerste beperking, die weldra in vervolging der christelijke godsdienst ontaardde, waarvan de belegering van Simabara in 1638 het laatste droevige tooneel zoude zijn. De beste berigtgever der geschiedenis van Japan, de kundige Hoogleeraar G. Lautz, geeft in een boekdeel, getiteld *Japan*, eene zeer belangrijke beschrijving dezer gebeurtenissen, en zegt, dat in 1605 reeds 1,750,000 Japanners het Christendom hadden omhelsd, nagenoeg een tiende der toenmalige bevolking.

De Portugezen schijnen hunnen handel voornamelijk tot Nagasaki te hebben bepaald, alwaar, bij de beperking welke zij later ondervonden, het eiland Desima in het jaar 1636 werd aangelegd. De Hollanders hadden toen hun kantoor op Firato, een eiland op eenige mijlen noordwestwaarts van Nagasaki gelegen, alwaar ook de Engelschen waren gevestigd, die eenigen tijd in gemeenschap met de eersten handel dreven, doch dien onvoordeelig oordeelende, opgaven. In 1641 moesten de Hollanders van Firato opbreken en zich te Nagasaki vestigen, alwaar men mij in de Jedostraat nog het huis toonde, hetwelk zij bewoonden alvorens zij Desima kregen. Dit huis is in 1858 gesloopt. Nadat de Portugezen in 1639 Japan hadden moeten ontruimen, werden de Hollanders beperkt tot het eiland Desima, hetwelk zij sedert in huur hebben gehad voor de som van 5000 thailen of *f* 8000 Ned. C^t^., eene zeer onbeduidende som, wanneer

men de voordeelige ligging van dit eiland in aanmerking neemt, zijnde de landingsplaats aan de Waterpoort de eenige plek waar men met alle getijden kan lossen en laden. De ligging van Desima is daarbij niet alleen zeer gezond, maar tevens verrukkelijk door het gezigt dat men er over de bekoorlijke oevers der baai heeft.

De handel op Japan leverde in die dagen zeer groote winsten op, door de aanzienlijke uitvoeren van edele metalen; deze bleven na 1639 uitsluitend aan de Hollanders en Chinezen. Het is niet te verwonderen dat de eersten den haat der Japanners tegen de Portugezen op alle mogelijke wijzen aanvuurden, ten einde zich van deze gevaarlijke mededingers te ontslaan, eene poging, waarin zij maar al te wel zijn geslaagd. Een Portugeesch gezantschap, hetwelk in 1640 te Nagasaki verscheen om de handelsbetrekkingen op nieuw aan te knoopen, werd ten getale van 74 personen om het leven gebragt, zoo het heette tot straf der overtreding, waaraan het zich schuldig had gemaakt door, niettegenstaande de verbanning, nogmaals terug te keeren.

Door deze wreedaardige behandeling niet afgeschrikt, zonden zij in 1644 op nieuw een gezantschap uit naam van den eersten koning van Portugal Joan IV, in de hoop, dat na de afscheiding van Spanje de Portugezen gunstiger zouden worden ontvangen. Men moest echter onverrigter zake terugkeeren en bragt er het leven slechts af „omdat de koning waarschijnlijk niet bekend was met de vroegere besluiten van den keizer". Dit was het laatste bezoek der Portugezen; bij het traktaat van 1857 hebben zij vergunnning verkregen om weder in Japan terug te keeren, maar daarvan nog geen gebruik gemaakt.

William Adams was een Engelschman, die in 1600 met

het schip *de Liefde*, als stuurman van den Nederlandschen vlootvoogd Mahu, in Japan aanlandde. Hij vestigde zich bij Jedo, huwde eene Japannesche vrouw en maakte zich zoo verdienstelijk, dat hij bij den keizer in groote gunst kwam. Hij was in 1611 den Hollanders Specx en Segertsz., die eene tweede poging deden om in Japan te worden toegelaten, van veel dienst, maar verwittigde tevens zijne landgenooten van de voordeelen, welke de handel van dit land opleverde, waarvan het gevolg was dat John Saris in 1613 te Firato verscheen met het schip *the Clove* en voor de Engelschen eene handelsvergunning kreeg bij open brief, waarvan de inhoud bij Lautz te vinden is op bladz. 146. Zij vestigden zich onder Cocks en Adams te Firato, en Saris deed de eerste hofreis naar de toen regerende beide keizers.

Het duurde evenwel niet lang of er ontstond een hevige naijver tusschen de Hollanders en Engelschen, welke in niet geringe mate toenam toen de eersten zich in 1619 niet ontzagen, om twee Engelsche schepen buit te maken en te Firato op te brengen. Van daar herhaalde klagten over de Hollanders, die door den keizer werden aangemaand om alle vijandelijkheden in de Japansche wateren na te laten.

Niets is zoo veelbeteekenend als het onopgesmukte in twee regels vervatte verhaal van den Hollandschen kapitein aangaande de verovering van een dezer schepen, hetwelk hij op de terugreize naar Patanie in de nabijheid der Meac-Sima ontmoette, na een scherp gevecht vermeesterde, en zoo als hij zegt, zich de moeite gaf op Firato aan het Hollandsche opperhoofd te komen aanbieden, daar de lading voor het Engelsch kantoor bestemd wel te pas zoude komen aan de Hollanders.

In hetzelfde jaar was tusschen de V. O. Cie en de Engelsche Cie in Europa, eene overeenkomst aangegaan, waarbij zij zich verbonden om voor gezamenlijke rekening handel te drijven, waardoor een einde werd gemaakt aan den strijd, wordende den Engelschen een derde, aan de Hollanders twee derde der winsten toegekend. In 1621 stierf Adams; verscheidene verliezen werden geleden in de onstuimige zee rondom Japan, en de ondernemingen der Engelschen uit China op dit rijk, liepen zoo ongelukkig af, dat zij in 1622 besloten van Firato op te breken, hetgeen in 1623 geschiedde. Na hun vertrek en dat der Portugezen bleven de Hollanders in het uitsluitend bezit der nog aanzienlijke voordeelen van den Japansch-Europeschen handel. De Chinesche was de eenige vreemde natie, die buiten ons in dat land werd geduld, waarin zij evenzeer als de Europeanen eene groote vrijheid schijnen te hebben genoten. Het afsluiting-stelsel werd echter ook op hen toegepast; zij werden beperkt tot het Chinesche kwartier, waarvan de toegang nog tijdens ons verblijf te Nagasaki was verboden, ofschoon de meerdere vrijheid aan Europeanen toegestaan ook gunstig heeft gewerkt op het verkeer der Chinezen in Nagasaki.

Lautz verdeelt het verkeer der Hollanders met Japan in zes tijdperken, loopende van 1600—1626, 1627—1641, 1641—1685, 1685-1790, 1790—1817, 1818—1846, waarin de handel van lieverlede meer en meer aan banden werd gelegd, zoodat zij in het laatst van zeer weinig beteekenis was geworden. Het 10jarig tijdperk van 1846—1856 verliep met onderhandelingen, welke de groote maatregelen voorbereidden, die Japan voor den wereldhandel openden. Men zou hierbij een zevende

tijdperk kunnen voegen, loopende van 1856 tot op heden; namelijk sedert de sluiting van het eerste tractaat, waarbij de strenge maatregelen tegen de Europeanen voor het eerst werden opgeheven, hetwelk in 1857 is gevolgd door het tractaat van vrijen handel.

Dit laatste tijdperk, hetwelk ik gedeeltelijk in Japan doorbragt zal meer bepaaldelijk in dit dagboek worden behandeld. Ik wensch vooraf met een enkel woord te herinneren aan de gewigtige gebeurtenissen der 16de eeuw, welke de staatkundige inrigting van Japan eene wijziging deden ondergaan, die van zoo grooten invloed is geweest op het verkeer der Europeanen met dat rijk.

De geschiedenis van Japan klimt volgens Lautz op tot de 7de eeuw vóór Christus geboorte, toen het land onder het oppergebied kwam van den stamvader der nog regerende Dynastie van den Mikado of Oppervorst, die zijn' zetel heeft gevestigd te Miäko en van goddelijken oorsprong, dus heilig is. Diens tweede zoon bekleedde destijds in den regel de waardigheid van Sjogoon of kroon-veldheer, zoodat beide waardigheden erfelijk waren. De benoeming van den Sjogoon schijnt echter in lateren tijd door den Mikado naar willekeur te zijn geschied; de bekwaamheden werden in aanmerking genomen bij de vervulling dezer zoo gewigtige betrekking; maar daaruit ontstonden twisten, welke gedurende eene reeks van jaren het rijk beroerden. Verschillende veldheeren betwistten elkander het gezag, hetwelk in de burgeroorlogen ten koste van dat van den Mikado was toegenomen, tot eindelijk in 1586 de Sjogoon Fide Josi [1]), zich de op-

1) Ik zal voortaan de beide keizers onderscheiden door hunne titels van Mikado en Sjogoon, waarvan de eerste de geestelijke keizer is en te Miäko woont, de laatste de wereldlijke en te Jedo zijn verblijf houdt.

permagt aanmatigde. Desniettemin bleef de Mikado in schijn oppergebieder, wordende hem door den Sjogoon hulde bewezen, aanzienlijke inkomsten verzekerd, en de benoeming van den adel en de geestelijkheid overgelaten. Ook wordt de Mikado in alle gewigtige aangelegenheden des rijks geraadpleegd.

Fide Josi verhief, om zijne partij te versterken, zijne aanhangers tot Landsheeren met aanzienlijke landschappen als leengoederen.

De Keizerlijke of Rijkssteden werden bestuurd door twee gouverneurs, die door den Sjogoon aangesteld, bij beurte hun verblijf houden moesten te Jedo. Onder den gouverneur, die zijn' secretaris heeft, staan de opperbanjozen, de rekenmeester, de busschietmeester of krijgsbevelhebber, en eindelijk de rentmeester der keizerlijke domeinen, die gezamenlijk het bestuur uitoefenen en te Jedo worden aangesteld. Ter zijde van den gouverneur, zoowel om hem van raad te dienen, als om zijne handelingen gade te slaan, staat de oneigenlijk dusgenoemde opper-dwarskijker (O'Metské) of inspecteur, die het opperbestuur zijne berigten moet doen toekomen, wanneer hij zulks noodig oordeelt.

De vorsten of landsheeren, hoewel afhankelijk van den Sjogoon en verpligt om zich op bepaalde tijden ten hove te vertoonen, zijn in hunne Landschappen oppermagtig, behoudens zekere verpligtingen; als het storten van een gedeelte der opbrengst van de goud- en zilvermijnen aan de schatkist en het onderhouden eener legermagt, om daarmede in tijd van oorlog de keizerlijke te versterken. Men beweert dat zij hunne vrouwen en kinderen te Jedo moeten laten wonen, zelfs wanneer zij in hunne landschappen verblijf houden; ik geloof echter dat zij tegenwoordig niet aan zulke strenge bepalingen onderworpen

zijn. Toen wij althans bij den landsheer van Tsikusen waren, was zijne vrouw en eenig overgebleven kind te F'Koeoka en scheen hij niet veel lust te hebben om de reis naar Jedo te doen, gelijk later zal blijken.

Het stelsel van bespieding is door den Sjogoon Taiko-Sama in de eerste helft der 17de eeuw tot volkomenheid gebragt; daarop berust het geheele bestuur. Het is zoodanig in het karakter der natie ingeweven, dat het bij alle standen is doorgedrongen. Het bestuur wordt te Jedo uitgeoefend door een' Rijksraad, waarvan de voornaamste Landsheeren leden zijn. De voorzitter of eerste Rijksraad oefent een' grooteren invloed uit dan de Sjogoon zelf. Men zegt dat deze Raad in zijne handelingen gebonden is door eene grondwet, welke aan niemand bekend wordt gemaakt, dan aan de ambtenaren, die in hooge betrekkingen worden aangesteld. Ik heb daarvan niets kunnen vernemen, dan dat zij zeer beknopt is en slechts eenige algemeene grondstellingen bevat.

Ongetwijfeld is die grondwet in 1858 door het sluiten der Jedo-traktaten geschonden en heeft zich daarom de Sjogoon het leven moeten benemen. De geheele Raad is toen veranderd en eene andere rigting gegeven aan het bestuur, dat evenwel de gesloten traktaten als een *fait accompli* heeft beschouwd, behoudens het regt om die in den meest bekrompen zin ten uitvoer te leggen.

De titel van Vorst of Landsheer is erfelijk. In alle bedieningen kan men zeggen dat dit eveneens het geval is, en die geen zoon heeft kan den een of anderen bloedverwant tot zoon aannemen, om de erfopvolging zijner betrekking aan zijn geslacht te verzekeren. Zoo bevindt zich nog als vertrouwde dienaar van den Commissaris op Desima een Japanner, in wiens geslacht deze bediening

sedert meer dan 250 jaren erfelijk is geweest, zoodat zijne voorouders met de opperhoofden van Firato naar Nagasaki zijn overgekomen. Iedereen die op Desima is geweest weet welk onbepaald vertrouwen steeds aan dien braven Domitaro is geschonken.

Het zoogenaamde leger is te zamengesteld uit den adel, benevens de ambtenaren en hunne dienaren. De adel maakt met de geestelijkheid en de krijgslieden den eersten stand uit der maatschappij; tot den tweeden behooren de kooplieden, ambachtslieden, boeren en daglooners. Hoewel Lautz zegt dat de eigenlijk gezegde lagere volksklasse aan allerlei onderdrukkingen bloot staat, beweer ik dat deze in Japan eene grootere persoonlijke vrijheid geniet, dan in eenig land van de wereld, en dat hare regten worden geëerbiedigd op eene wijze, die onze bewondering verdient. Ik zal hiervan menig bewijs leveren. De boeren niettemin moeten zware lasten opbrengen, waaraan hunne armoede moet worden toegeschreven, die zich anders moeijelijk laat verklaren, bij een werkzaam en spaarzaam volk, hetwelk den landbouw zeer goed verstaat, in een vruchtbaar en gezegend land.

Het regt wordt door de regering op eene zeer billijke wijze uitgesproken, ik heb daarover de Japanners nimmer dan met lof hooren gewagen.

De binnenlandsche handel bloeit in dit land, en de kustvaart heeft eene uitbreiding verkregen, welke bij het gemis aan buitenlandschen handel, aanzienlijk kan worden genoemd. Het is ook opmerkelijk dat, terwijl pachters, die vóór 1856 te Desima handelden, verklaard hebben, dat Japan geene uitvoeren zoude opleveren dan was, kamfer, lakwerken, porselein, koper en eenige andere artikelen van weinig belang, reeds in het eerste

jaar na de openstelling der haven van Nagasaki, een honderdtal schepen, waaronder zeer groote, die haven bezochten, en dat allen zoo al niet met eene volle dan toch gedeeltelijk volle lading van daar vertrokken. In dat jaar voerde men ruim 30 mille pikols boomwas uit, benevens eene groote hoeveelheid steenkolen en vele eetwaren, geschikt voor China.

Taiko-Sama, een man van uitstekende bekwaamheden, verschafte den krijgshaftigen geest der natie bezigheid, door in Corea oorlog te voeren tegen de Chinezen. Op die wijze wist hij zich te ontslaan van eenige onrustige leenmannen.

Met de Japanners is ook het Christendom in Corea doorgedrongen. Volgens het beweren van eenen R. K. geestelijke, met wien ik kennis maakte en die lang aldaar was geweest, is deze godsdienst in dit land nimmer uitgeroeid. Nadat het Japansche leger Corea had verlaten om de onlusten in het moederland te onderdrukken, is dit gewest van lieverlede weder onder het gebied van den keizer van China teruggekeerd; want de hulde, welke aanvankelijk door den beheerscher van Corea aan Japan werd bewezen, door het zenden van gezantschappen, is in lateren tijd niet meer betoond. Er bestaat slechts een handelskantoor in Corea, waar alleen de onderdanen van den landsheer van Tsussima worden toegelaten. De Coreërs mogen alleen, zoo het heet als schipbreukelingen, te Nagasaki komen, alwaar zij ook een eigen kwartier hebben. De omliggende eilanden zijn in naam aan den Sjogoon onderworpen. Sedert de zeemagt, zoowel als het leger, in verval is geraakt, is dat gezag zeer verminderd, gelijk ons bleek toen wij met het Japansche stoomschip in 1858 een bezoek bragten aan den landsheer

van Tsussima. De Lieu-Kieu eilanden zijn in 1609 door den landsheer van Sats'ma aan zijn gezag onderworpen.

Daar de Japanners, na de verbanning der Europeanen, zich niet meer buiten'slands mogten begeven, is deze aanwinst der Lieu-Kieu eilanden voor het Rijk zeer belangrijk geweest, omdat de gemeenschap met het buitenland, welke gestadig aan meer beperkt is geworden, behalve over Desima en het Chineesch kwartier, langs dien weg alléén niet was afgesneden. De Chinesche jonken namelijk bezoeken de Lieu-Kieu eilanden, en die van Sats'ma drijven daarop handel. Op die wijze is veel gesmokkeld; en ook de zendelingen hebben getracht daarvan gebruik te maken, echter, zoo ver bekend is, zonder goeden uitslag. De landsheeren van Sats'ma hebben meermalen pogingen aangewend om met de Europeanen op de Lieu-Kieu eilanden in onmiddelijke aanraking te komen. Ik heb een' tolk gekend, die voor het overbrengen van eenen geheimen brief met dat doel, twee jaren in arrest doorgebragt had.

Vóór dat de Christenen werden uitgeroeid mogten de Japanners zich uit hun land verwijderen. Velen maakten daarvan gebruik om zich in dienst te begeven bij de V. O. I. Compagnie, in welke dienst zij vele blijken gaven van hunnen moed en krijgshaftigen aard. Zij waren bovendien geduchte zeeroovers en hebben de stad Shanghae meermalen geplunderd. In 1621 is het verbod uitgevaardigd om bij de vreemdelingen dienst te nemen, en zelfs het bezoeken van vreemde havens werd hun verboden.

Dat deze maatregelen aan eene krijgshaftige, ondernemende en naar nieuwigheden begeerige natie hoogst ongevallig waren, spreekt van zelf. De opstand van Arima

of Simabara was de laatste poging, welke de aanhangers der christelijke leer en de ontevreden krijgslieden in het werk stelden tegen de invoering van het stelsel, dat sedert ruim twee eeuwen Japan heeft bestuurd en onder hetwelk de rust niet is gestoord geworden. Deze langdurige rust bleef niet zonder invloed op het karakter der natie. De onmenschelijke wreedheden, waarvan de geschiedenis bij de uitroeijing van het Christendom gewaagt vervullen de gemoederen nog met huivering. Bij die wreedheden steekt de zachtaardigheid der tegenwoordige bevolking gunstig af; en hoewel de Japanner den dood veracht, is het opmerkelijk dat hij eenen afkeer heeft van alles, wat naar wreedheid zweemt; eenen afkeer, dien hij niet verbergt wanneer hij Europeanen blijken van hardvochtigheid ziet geven. Het mishandelen van beesten dulden zij niet en nimmer heb ik een Japanner zijn kind, veel minder zijne vrouw zien kastijden. De wetten zijn van ouds zeer streng en nog van kracht, maar worden zelden toegepast. Het is aan die wijziging van het volkskarakter toe te schrijven, dat men er op heeft uitgevonden om de zaken binnen- of buitenkant, dat wil zeggen niet-officiëel of officiëel te behandelen.

Wanneer te Nagasaki misdadigers moesten worden ter dood gebragt, hetgeen twee malen gebeurde gedurende ons verblijf in Japan, en dat nog wel in de gevangenis, scheen dit eenen diepen indruk te maken op de bevolking. Bij die gelegenheden stond het volk, blijkbaar getroffen over het lot der ongelukkigen, in groepjes bij de gevangenis, terwijl de vrouwen mij met tranen in de oogen beduidden wat er te doen was.

Dat het volk te Jedo en andere groote steden, meer gewoon aan dergelijke strafoefeningen, (die men wil dat

in de hoofdstad nagenoeg dagelijks plaats vinden), minder zacht van aard is, en dat daar een aantal bravo's worden gevonden, die voor eene geringe belooning iemand vermoorden, is minder te verwonderen.

Een aantal deugnieten maakt daar de straten onveilig. Deze hebben waarschijnlijk de hand geleend in de moordtooneelen te Yoka-Hama, (het Europeesch kwartier bij Kanagawa), waarvan in 1859 en 1860 drie Russen, twee Hollanders, een Chinees en een Japanner de slagtoffers waren.

Men vermoedt, dat zij de handlangers waren van den landsheer van Mito, die de keizerlijke regering in moeijelijkheden zoekt te wikkelen, in de hoop van in troebel water te visschen. Bij eene plotselinge en gedwongen omkeer van zaken bij een volk, dat zóózeer gehecht is aan zijne instellingen, zijn dergelijke op zich zelf staande feiten, hoewel zeer te bejammeren, niet te verwonderen en bewijzen niets tegen het volk in het algemeen.

Sedert eeuwen met China in betrekking gestaan hebbende, heeft Japan aan dit rijk zijne beschaving, zijne godsdienst, en zelfs zijne taal ontleent, daar de Japansche taal, zonder de Chinesche, niet kan worden beoefend.

Lautz zegt, dat dorst naar kennis deze eilanders steeds heeft gekenmerkt. Daarvan hebben zij voortdurend blijken gegeven, en men weet hoe zij zich sedert de komst der Portugezen, de kennis der Europeanen hebben weten eigen te maken. Door de zorg der Christen-zendelingen is deze aanhoudend toegenomen. Reeds vroeg werden Europesche werken in hunne taal overgezet en door middel van houten platen te Jedo gedrukt. Voor natuur- en geneeskundige wetenschappen en voor wis- en sterrekunde leggen zij eene groote vatbaarheid aan den dag. Het onderwijs in lezen

en schrijven is bij hen zeer algemeen en geeft eenen gunstigen dunk van het volk. In 1691 werd de hoogeschool te Jedo gesticht, waaraan later zijn verbonden de scholen voor de Chinesche en voor de Hollandsche taal en wetenschappen, welke nog bestaan. De kennis der Chinesche taal is voor den geletterden Japanner onmisbaar, en de mindere of meerdere bedrevenheid daarin de maatstaf, naar welke zij den geleerde beoordeelen. De Hollandsche taal wordt (door het van ouds aldaar gevestigde tolkencollegie) te Nagasaki meer gesproken dan dat in andere plaatsen het geval kan zijn; maar ook in Jedo en elders bevinden zich geleerden, die deze taal beoefenen, ten einde in staat te zijn, boeken daarin te lezen. Te Jedo zijn vertalers, waaronder mannen zijn, die eene uitgebreide kennis moeten bezitten, om de aangevoerde werken te kunnen beoordeelen; zoo als blijkt uit de vertaling van een werk van Piddington, over de wetten der orkanen, dat mij toevallig in handen kwam.

Reeds in het begin der 17de eeuw hebben de Japanners, met behulp der Europeanen, schepen naar Europeesch model gebouwd. In het bouwen hunner jonken waren zij gebonden aan wettelijke voorschriften, waardoor het hun onmogelijk werd gemaakt, om zich in de opene zee te begeven. In hoever die wetten nog van toepassing zijn, durf ik niet te bepalen; maar zeker is het, dat wij verscheidene schoeners en zelfs eenige barken van 600—1000 ton inhoud zagen, naar Europesche modellen in Japan gebouwd, zoodat men te dien aanzien, in lateren tijd meer vrijgevig schijnt te zijn geworden. Van 1643—1650 hebben drie Hollanders, op verzoek van den Sjogoon, vrijwillig te Jedo verblijf gehouden, onder zekeren Bijleveld, ten einde onderrigt te geven in de vervaardiging

van buskruid en vuurwapenen. Van het verblijf der Hollanders op Desima en van de jaarlijksche komst der schepen, hebben de Japanners steeds gebruik gemaakt, om hunne kennis te vermeerderen, en aan mannen als Kämpfer, Meylan, von Siebold, en zoo vele anderen, hebben zij veel te danken.

Toen Z. M. koning Willem III in 1855 den Sjogoon een stoomschip heeft aangeboden, is daarbij gevoegd een detachement der Nederlandsche Marine, bestaande uit officieren, machinisten en matrozen, om hun te leeren met dat schip om te gaan. Gretig hebben zij daarvan gebruik gemaakt en stonden zelfs toe, dat de personen daartoe behoorende, met afwijking der sedert twee eeuwen bestaande bepalingen, zich vrij in en buiten Nagasaki konden bewegen.

Deze officieren en manschappen onder het bevel van eenen zeeofficier, waren niet in dienst van Japan, maar behoorden tot het Nederlandsch eskader in O. I. en werden door de Nederlandsche regering bezoldigd. De kommandant had in last den Japanners onderwijs te geven in de zeevaartkundige wetenschappen. De Sjogoon wilde van deze diensten geen gebruik maken, zonder eene geldelijke tegemoetkoming te verleenen, voor de meerdere kosten, welke het verblijf op Desima veroorzaakte, en schonk eene toelage, welke, met de daarbij gevoegde geschenken, vrij aanzienlijk kan worden genoemd. Zoo als reeds is gezegd, werd dit detachement na een tweejarig verblijf op verzoek van den Sjogoon door een tweede gevolgd. De verhouding der Nederlandsche tot de Japansche officieren was die van leermeesters tot hunne leerlingen. De kommandant van het detachement, regelde in overeenstemming met den Japanschen direkteur der

Marine, de lessen en werkzaamheden, alsmede de kruistogten met de schepen.

Aan boord voerden de Japansche officieren het bevel; slechts de zedelijke verantwoording voor het goede bestuur der schepen rustte op ons. Ik moet erkennen, dat de Japanners steeds met de meest mogelijke kieschheid ten onzen opzigte te werk gingen, en nimmer iets deden zonder mij te hebben geraadpleegd.

De lessen van het 2de detachement werden volgenderwijze geregeld:

Door den *Kapitein-Luitenant-Kommandant:*

Tuigles	3	uren in de week.
Manoeuvres	3	" " " "
Reglementen	2	" " " "
Land- en volkenkunde	2	" " " "

Luitenant 1ste klasse 1ste officier:

Zee-ártillerie	5	uren.
Scheepsbouw	5	"
Oefeningen met geschut aan boord	6	"

(tevens belast met het toezigt over de infanterie-oefeningen.)

Luitenant 2de klasse:

Stuurmanskunst	5	uren.
Wiskunde en algebra	5	"
Oefeningen met de zeilen en sloepen aan boord	9	"

(tevens belast met de zee-instrumenten, kaarten en met het observatorium en den tijdbal.)

Officier van administratie:

Rekenkunde	9	uren.

Officier van gezondheid.

Natuurkunde	3	uren.
Scheikunde	3	"
Ontleedkunde.	3	"
Verbandleer	3	"

Officier-machinist:

Theorie der stoomwerktuigkunde . 6 uren.
(tevens belast met het bouwen der fabriek te Akoenora en met het toezigt over de stoomwerktuigen.)

Schoolmeester:

Hollandsche taal- en rekenkunde aan jeugdige tolken	11	uren.
Kavallerie	10	"

Sergeant der mariniers:

Infanterie-oefeningen	15	uren.
Idem aan boord	4	"
Algemeene oefeningen	3	"

Tamboer:

Oefeningen op den trom . . . 12 uren.

Baas timmerman:

Oefeningen op de werf.

Baas zeilmaker:

Oefeningen op den zeilzolder.

Schipper en bootsman:

Oefeningen met de matrozen aan boord of op den takelzolder.

Ziekenvader:

Werkzaam bij den officier van gezondheid of aan de snelpers.

Gedurende zes weken, die wij op Desima doorbragten alvorens onze werkzaamheden konden aanvangen, werden

verschillende maatregelen genomen om het detachement, bestaande uit 37 personen, behoorlijk te huisvesten. De schroefschoener *Japan* werd geheel ledig en schoongemaakt en in zijn beste pak gestoken om aan de Japanners te worden overgegeven. Dit geschiedde echter niet voor het laatst van October, daar het nieuwe detachement niet kon ontschepen, voor dat het oude zou worden ingescheept op het koopvaardijschip *Anna Digna.*

Na de menigvuldige gebruikelijke bezoeken, om kennis te maken met de Japansche overheidspersonen, bragt ik deze zes weken op de aangenaamste wijze door.

De maand October levert hier altijd het mooiste weêr op, en velen waren de wandelingen, die wij in die dagen in de omstreken der stad deden. Alles werkte zamen om mij gunstig te stemmen. Door de voor mij zoo belangrijke gesprekken met den heer Donker Curtius, wiens vijfjarig verblijf in dit land hem het volk zoo goed heeft leeren kennen, kreeg ik een beter denkbeeld van de verhouding, waarin de Hollanders tot de Japanners staan, dan men in Europa over het algemeen heeft. Men moet hunne zeden en gewoonten van nabij kennen om ze te begrijpen. Het kwam mij voor, dat men hier over het algemeen een gunstiger oordeel over deze natie velde dan in Europa, even als ik vroeger had opgemerkt het geval te zijn met velen die eenen geruimen tijd in Japan doorbragten. Ik zal misschien in hetzelfde zwak vervallen, hoewel het niet te ontkennen valt, dat men, na de opening van Japan, door de meerdere gemeenschap met het volk, het beter kan beoordeelen dan te voren, en dus van zelf betere waarborgen heeft voor de juistheid der oordeelvellingen, welke men van dien kant zal vernemen.

Het is niet te verwonderen, dat men in Europa voor-

oordeelen heeft tegen Japan en zijne bewoners. Het gewelddadig uitroeijen van het Christendom, het stelsel van uitsluiting gedurende meer dan twee eeuwen zoo hardnekkig volgehouden, de opsluiting binnen Desima, welke de berigtgevers met wrevel vervulde, zijn voldoende redenen om de Europeanen niet gunstig voor de Japanners te stemmen, hoewel men ze als schrander en beleefd afschilderde. Wanneer men hun echter de behandeling verwijt, welke zij de Europeanen lieten ondergaan, dan leze men hetgeen Forbes in zijn werk: *Five years in China*, in 1848 in het licht verschenen, op blz. 13 zegt:

„ De Engelschman is in Canton een gevangene in zijn „ huis; hij heeft slechts weinige straten om in te wan- „ delen, en is dan vrij zeker om te worden beleedigd. „ De ondervinding heeft hem geleerd, dat hij in zijn „ eigen huis niet veilig is tegen eene woedende volks- „ menigte. Iedere opgewondenheid, welke oorzaak zij ook „ moge hebben, zal, men kan er zeker van zijn, op het „ hoofd van den ongelukkigen vreemdeling nederkomen, en „ misschien zal hij zijn huis zien afbreken zonder eenige „ hoop op herstel zijner grieven. „

Men ziet hieruit, welken toestand onze magtige naburen zich nog onlangs in Canton lieten welgevallen, in de hoop van zich spoedig te verrijken; en ik vraag, met welk regt men ons dan verwijtingen doet over de behandeling in Japan verduurd, in welk land wij nooit zijn beleedigd geworden, tenzij men beleedigingen noemt, billijke maatregelen en bedreigingen tegen hen, die zich schuldig maakten aan smokkelarij en overtredingen der landswetten. De Hollanders stonden integendeel van oudsher onder de nadrukkelijke bescherming der Rege-

ring; de gouverneur was aansprakelijk voor hunne veiligheid en van daar de somtijds lastige bepalingen, waaraan zij waren onderworpen.

Sedert het ijs was gebroken, en wij met de Japansche officieren en leerlingen op eenen zeer gemeenzamen voet omgingen, en wij dagelijks meer en meer de bewijzen kregen, dat wij hun vertrouwen bezaten, leerden wij dit volk van eene zeer gunstige zijde kennen, en geloof ik te mogen beweren, dat deze indruk wederkeerig was.

Men meent dat de Japanners de Hollanders vroeger met minachting behandelden, omdat de koopmansstand bij hen zeer laag staat in den maatschappelijken rang. Dit is volstrekt het geval niet, en men moet het alleen aan de baatzucht van sommige dienaren der V. O. I. Compagnie wijten, indien ze hier niet met die achting werden behandeld, waarop de vertegenwoordigers van een beschaafd volk aanspraak kunnen maken. Een koopman is in Japan persoonlijk zoo goed gezien als ieder ander: daarvan zijn bewijzen genoeg te leveren. Het is waar, dat de kooplieden er beneden de boeren en handwerkslieden staan; maar dat zij aan minachting zouden blootgesteld zijn, moet ik tegenspreken. Waarom en hoe zou dit het geval kunnen zijn, daar, waar de Regering zelf handelaar is? De Hollanders hebben sedert twee eeuwen met niemand handel kunnen drijven dan met de Japansche regering, die hare dienaren zoo al niet geheel, dan toch grootendeels betaalt in rijst, welke dus op hunne beurt groote handelaren zijn in rijst. In Kämpfer leest men, dat de inkomsten der kroon en die der landsheeren worden berekend in rijst. Indien dit zoo is, wie zullen dan de verachters zijn van den handelsstand?

In Nagasaki, waar meer dan 60,000 inwoners worden

gevonden, vindt men, op weinige uitzonderingen na, niets dan tempels, pakhuizen en winkels, de laatste zelfs behoorende tot de fraaije landsheerlijke woningen, waarin agenten wonen en waar de vorsten bij hunne komst in de stad afstappen. De binnenlandsche handel is zeer levendig, vooral tusschen Osaka en andere zeehavens; te Miaco en vooral te Osaka worden groote kapitalisten onder de kooplieden gevonden, die de vorsten menigmaal te hulp komen, zoo als mij is verhaald. Ook verzekerde mij een der Japansche officieren, dat rijke kooplieden, door de voorspraak der vorsten, dikwijls tot den adelstand worden verheven.

Vol moed en met geestdrift hebben wij onze taak in Japan opgevat. Voorzien van de beste hulpmiddelen, meenden wij dat de Japanners zich zouden beijveren, om in alles onze goede bedoelingen te helpen bevorderen; maar weldra ondervonden wij, dat wij met velerlei bezwaren zouden te kampen hebben. De Japanner is vlug van begrip, maar niet van eigenwijsheid vrij te pleiten. Hij meent terstond zonder hulp te kunnen doen, wat hij van ons ziet, en laat zich niet gemakkelijk van zijne meening afbrengen; daarenboven is hij zeer vasthoudend en gehecht aan verouderde begrippen; zoodat wij bij iederen stap ondervonden, dat hij zijn stelsel niet dan schoorvoetend loslaat. Nu men evenwel besloten had dit te verlaten, ging men wel is waar langzaam, echter steeds vooruit, en groot waren de stappen op den weg van vooruitgang, die sedert onze komst werden gedaan.

In October 1857 reeds, gelukte het onzen onvermoeiden Commissaris, de bekende additioneele artikelen tot het traktaat van 1856 te doen aannemen, waardoor een traktaat van vrijen handel tot stand kwam, waarvan de

schoenerbrik *Cornelia Hendrika* de eerste vruchten plukte, daar dit schip nog in die zelfde maand, op avontuur van Batavia uitgezonden, in de baai verscheen.

De sedert achttien maanden toegestane vrijheid, om overal in de stad te wandelen, strekte zich uit over het keizerlijk gebied. Dit gebied reikt op sommige plaatsen niet verder dan de stad, die begrensd wordt door de landschappen van Fizen en Omera, waarin men niet mogt komen. Ik weet niet of deze beperking een gevolg is van den naijver, die sedert eeuwen bestaan heeft tusschen de keizerlijke en landsheerlijke regeringen en onderdanen, dan wel of de keizer het regt en de magt niet heeft om toegang tot de vorstenlanden te verleenen. Zeker is het, dat men dit altijd zooveel mogelijk belette, en dat wij voor het eerst, op uitnoodiging der vorsten, verschillende landschappen bezochten en zelfs op de batterijen van den landsheer van Fizen werden toegelaten, die voor de baai van Nagasaki liggen. Men mogt dan ook vroeger niet in de baai varen om hier of daar te landen; hetwelk des te onaangenamer was, omdat men om van Desima buiten de stad te komen, ten minste twintig minuten door de straten moet wandelen, waar wij van de honden veel overlast hadden. Gedurende ons verblijf heeft men nooit zwarigheid gemaakt, om ons de wandeling rondom, en de vaart in de heerlijke baai in alle rigtingen toe te staan.

De stad is gebouwd in eene groote kom op aangeslibden grond, aan de landzijde door hooge, deels bebouwde bergen ingesloten. Deze bergen leveren een fraai gezigt en wandelingen op naar meer vlakke streken; maar deze liggen te ver af voor eene dagelijksche uitspanning: zoodat wij ons in den aanvang meestal bepalen moesten tot

eene wandeling naar den bekenden eeuwen-ouden kamferboom, naar de Soewa- en Ambachtstempels, waarvan wij den eerstgenoemden, kort daarna, (den derden November) zagen verbranden, of naar een zeer lief gelegen buitentheehuis, Sakoerababa genaamd, op den weg naar Jedo. De tempels en theehuizen zijn bijna allen gelegen op de hoogten en omgeven door bosschen, die niet worden gehakt. De tempels vooral munten uit door hunnen sierlijken bouw; zij zijn omgeven door tuinen en dienen veelal tot uitspanning der bewoners, die er hunne gebeden gaan doen. Het uitzigt, dat men van daar heeft, is over het algemeen zeer schoon en beloont wel de moeite van het beklimmen der steenen trappen, die derwaarts leiden.

Toen wij er later rijpaarden op nahielden, deden wij dagelijks grootere wandelingen in de omstreken der stad. De groote straat, die bij den kamferboom in een' smallen weg overgaat, is voor een gedeelte in het midden met eene dubbele rij groote steenen geplaveid, dat een goed voetpad oplevert. Dit is ook het geval in de meeste andere straten; doch velen worden door den regen ontoegankelijk. Overigens zijn de groote wegen bij de stad zeer slecht en ruw belegd met onregelmatige rotsblokken. Voertuigen worden er volstrekt niet gebruikt; alles wordt gedragen door menschen en ossen of paarden.

Tegenover Desima ligt aan de baai van Nagasaki het dorp Inassa, alwaar tijdens het verblijf van het Engelsch eskader in 1856 een Engelsch kwartier is gebouwd, hetwelk een plein insluit, dat gebezigd werd voor de infanterie-oefeningen en later aan den handel is afgestaan. Inassa is omgeven door eene fraaije landstreek, welke gelegenheid geeft tot het doen van aangename wandelingen, door bosch en bouwland, over een sterk golvend terrein.

Wij hebben er dikwijls gejaagd, maar het wild is er schaarsch, of moeijelijk te vinden. Aan de westzijde van de baai, een weinig meer naar de Keizerswacht, ligt het dorpje Akoenora, in eene vrij uitgestrekte vlakte, grenzende aan een' diepen inham van de baai, waarin men met een groot schip tot digt tegen den wal kan liggen.

Naar eene plaats zoekende om de stoomfabriek te bouwen, kwam het mij zoowel als den officier-machinist voor, dat deze vlakte daartoe uitnemend geschikt was, vooral met het oog op de mogelijke uitbreiding aan zoodanige inrigting te geven. Men besloot dan om er de gebouwen voor draaijerij en smederij te zetten, den stoomhamer op te rigten en een steenen hoofd uit te bouwen, waartegen schepen met 20 voet diepgang kunnen liggen.

De ligging van Nagasaki is bijzonder geschikt voor den handel met China. Aan het zuidwestelijke uiteinde van Japan, op 120 mijlen afstand der stad Shanghae, welke den geheelen theehandel tot zich schijnt te trekken, en waar meestal een honderdtal groote schepen ter reede liggen, kan het niet missen of deze baai zal eenmaal druk worden bezocht door oorlog- zoowel als door koopvaardijschepen, en zal men er weldra behoefte gevoelen aan eene inrigting om schepen en werktuigen te herstellen.

De gunstige aardrijkskundige ligging op het vruchtbare eiland Kiusiu, rijk aan baaijen en goede havens, moet aan Nagasaki boven elke andere zeehaven van dit Rijk de voorkeur als handelsplaats doen geven. De binnenlandsche handel tusschen Nagasaki, Simonoseki, Hiogo en Osaka door de binnenzee is zeer levendig en het vervoer van goederen in Japansche barken zeer goedkoop.

Ik heb met belangstelling de werkzaamheden te Akoe-

nora door den officier-machinist bestuurd nagegaan, en met een gevoel van nationalen trots zag ik daar eene inrigting tot stand brengen, welke, behalve te Soerabaija, hare weêrgade niet heeft, beoosten de Kaap de Goede Hoop.

Akoenora is door hooge bergen beschut tegen de koude noordelijke winden; zoodat het er des winters bijzonder aangenaam en warm is, waarvan de geheele natuur getuigt.

In alle rigtingen heb ik dit heerlijke land doorkruist. Jammer dat men overal langs de voetpaden steenen putten aantreft, waarin allerlei vuil van menschen en beesten zorgvuldig wordt bewaard om over het land te worden gegoten, zoodat de stank soms ondragelijk is en men gevaar loopt van in die putten te vallen. De zorg, welke de Japanners hebben voor de bemesting zou den verdienstelijken Sarphati eene kreet van bewondering ontrukken.

De Japanners hebben sedert October 1857 vrijen toegang tot Desima, en het opschrift boven de poort: „Hier mogen alleen h..... binnenkomen", waaraan men eene zoo hatelijke uitlegging heeft gegeven, is verdwenen. Toen de Hollanders Desima in huur kregen, waren daaraan zekere voorwaarden verbonden; alle gemeenschap met de Japansche bevolking werd streng verboden; en na de rampen, door de R. K. geestelijkheid aan het land berokkend, is het niet te verwonderen, dat men alle vermenging door huwelijken als anderzins belette. Niemand mogt op Desima komen dan ambtshalve, en zelfs de Japansche bedienden moesten des nachts het eiland verlaten. Dit stond voor de poort geschreven. Deze toestand was voor hen, die hunne vrouwen niet bij zich konden

hebben, ondragelijk; 's nachts was men geheel aan zijn lot overgelaten en, ziek of gezond, zonder hulp. Van daar het verzoek door de Hollanders gedaan, om, daar men geene vrouwelijke bedienden mogt hebben, naar 's lands gebruik, meisjes uit theehuizen als huishoudsters te mogen nemen, waarin is bewilligd geworden. Deze toestemming maakte eene verandering in het opschrift boven de poort noodzakelijk en van daar de bepaling, dat alleen de zoogenaamde Tajoos binnen de poort mogt komen.

Naauwelijks was de *Anna Digna*, het schip waarmede het vorige detachement naar Java zoude terugkeeren, in November vertrokken, of ik kreeg eene uitnoodiging om met den schroef-schooner *Japan* een zeetogtje te maken naar het eiland Amak'sa.

Tot mijne niet geringe verwondering en verrassing vernam ik, dat wij daar zouden mogen ontschepen, daar van Jedo magtiging was gekomen om de Nederlanders overal aan wal te laten gaan waar de *Japan*, die dezen naam met dien van *Kanrinmar* [1]) verwisselde, de keizerlijke witte vlag met rooden bal zou vertoonen. — Om de ontscheping te vermijden had men vroeger nergens het anker laten vallen op de zeetogten met het eerste detachement. Deze voor ons zoo gunstige bepaling opende het aangename vooruitzigt van menige zeereis, en bezoek op de kust van dit nog zoo weinig bekende rijk.

Tot mijn leedwezen kon ik wegens ongesteldheid niet mede gaan. De reis liep naar aller genoegen af. Op Amak'sa bragt men twee nachten door; den eersten te Tomioka, een dorp gelegen aan eene baai op de noordpunt, den

1) Ik zal tot gemak de Nederlandsche namen der Japansche stoomschepen gebruiken, en alzoo van de Kwankomar en Kanrinmar sprekende, zeggen: *Soembing* en *Japan*.

tweeden te Sagoetsie, op de westkust van het eiland in de baai van Sassinos. Deze baaijen, zoo goed als onbekend aan de Europeanen, mogten wij als eene belangrijke ontdekking beschouwen, daar zij beide eene goede ankerplaats opleveren voor schepen, welke in de bogt tusschen kaap Nomo en de eilanden Kosiki bezet raken. Men bleef ook niet in gebreke om ze, hoe vlugtig ook, op te nemen en er eene schetskaart van te maken. Het is jammer, dat wij aan dergelijke werkzaamheden, die in het vervolg zoo dikwerf zouden voorkomen, zoo weinig tijd konden besteden. Ik hoorde met genoegen, dat de Japanners, wel verre van dit werk met weêrzin aan te zien, zich beijverden den officieren de behulpzame hand te bieden, gelijk ik later ook menigmaal hunne kaarten heb gehad, om die te vergelijken en er zelfs van over te nemen. Welk een verschil met den tijd, toen von Siebold tot voorwendsel moest gebruiken, dat hij het uurwerk van het Opperhoofd moest regelen, om vergunning te krijgen om met een sextant eenige hoekmetingen te bewerkstelligen, en toen het den Japanners op doodstraf was verboden eene kaart weg te geven.

Bij overlevering weet men, dat de baai van Tomioka voor ruim twee eeuwen door een groot Hollandsch schip is bezocht, en daar deze plaats is gelegen nabij den ingang der baai van Simabara, is het niet onwaarschijnlijk, dat dit schip hetzelfde is geweest, hetwelk met het opperhoofd Koekebakker in 1638 van Firato naar Simabara is gezeild, om die laatste schuilplaats der R. K. Christenen te helpen ten onder brengen. Deze oude zonde heeft Perry ons in zijn rapport nog bitter verweten; maar indien hij de geschiedenis van den tachtigjarigen oorlog gelezen en zich bekend gemaakt had met de gruwelen, die

de Inquisitie den Nederlanders heeft doen ondervinden, dan zou het gedrag van Koekebakker hem minder verontwaardiging hebben ingeboezemd.

Men sliep op Amak'sa in tempels en deed eenige wandelingen naar plaatsen, waar men dacht steenkolen te zullen vinden. Mijnen bestaan er geloof ik niet, maar men heeft er een soort van kolen gevonden, welke doen vermoeden dat men, dieper in den grond dringende, niet zal worden teleurgesteld. Het land is bergachtig en levert weinig verschil op met de omstreken van Nagasaki. Het is goed bebouwd, en de bevolking schijnt eene zekere mate van welvaart te genieten.

Bij de additioneele artikelen van het traktaat van 1856, kregen de Hollandsche officieren bij uitzondering toestemming om de jagt uit te oefenen. Deze vergunning is stilzwijgend later aan andere vreemdelingen toegestaan. Gedurende den eersten winter, van 1857 op 1858, hebben wij er menigmaal gebruik van gemaakt, later echter niet meer, omdat men bij gebrek aan jagthonden bijna nooit iets medebragt en omdat het terrein te vermoeijend is.

Bij de onderhandelingen over de jagt bleek het, dat de Japansche heeren, niettegenstaande het deftige ceremonieel, dat zij gewoon zijn in acht te nemen, niet afkeerig zijn van scherts. Op hunne mededeeling, dat wij zouden mogen jagen zonder jagtacte, mits daarvan vooraf kennis gevende, merkte de Nederlandsche onderhandelaars op, dat wij gaarne eene acte zouden willen koopen en even vrij jagen als de Japanners. Het antwoord daarop was ontwijkend en toen er nader op werd aangedrongen, zeide een hunner al lagchende, dat wanneer het blijken mogt, dat de Hollanders werkelijk zoo goed schoten, dat

de jagt er door zou kunnen worden benadeeld, zij dan ook eene acte zouden moeten betalen. „Maar,„ hervatte men, „waartoe dient die waarschuwing?„ „Wel, om te waarschuwen, dat gij zult komen jagen.„ En „wien wilt gij gewaarschuwd hebben?„ Antwoord: „De hazen, opdat zij zich op het terrein zullen bevinden.„ „Wel,„ zeide men daarop, „dat zou een goed middel zijn, om ons niets te laten schieten!„ waarop de weder ernstig geworden Japansche gevolmagtigde antwoordde: „Neen, het is opdat de Ottona (burgemeester) en de bevolking, van uwe komst verwittigd, niet zouden verschrikken.„

Zeer voorkomend voorwaar! Wij kregen dan verlof om te jagen, maar in elke maand zijn negen dagen ongeveer, waarop de jagt, uit eerbied voor op die datums overleden keizers, niet mag worden uitgeoefend, waaraan wij ons natuurlijk ook moesten onderwerpen; en daar wij in de week altijd bezigheden hadden, zoo schoten er niet vele jagtdagen over. Indien het met die rouwfeesten zoo voortgaat, zal Japan een land van belofte worden voor het wild. Daarentegen wordt er veel gestroopt en is de jagt het geheele jaar door geopend.

Hazen, faisanten, snippen, eenden en duiven is het eenige wild, dat ik in de omstreken van Nagasaki heb gezien; verder in het land vindt men ook wilde zwijnen en herten, waarvan het vleesch ons door den kompradoor of leverancier werd aangeboden tegen zeer billijke prijzen. De faisanten kostten in 1857 slechts 0.6 thail, hetgeen overeenkwam met *f* 0.96; later werden zij duurder, toen er vele vreemdelingen kwamen.

Vóór 1858 geschiedden alle betalingen, met bewijzen op den kompradoor af te geven, daar wij geene Japansche munt mogten bezitten; zoodat wij in de stad niets kon-

den koopen zonder tusschenkomst van dezen omnis-homo, hetgeen lastig was en niet de goedkoopste wijs. Het ongerief daarvan inziende, heeft de regering eene papieren munt laten slaan, uitsluitend voor het gebruik der vreemdelingen. Na 1858 werd onze zilveren munt in de schatkist aangenomen, na alvorens tegen Japansch zilver te zijn opgewogen en de waarde in papieren geld uitbetaald. Voor de dollars kregen wij toen 4.7 thail, hetgeen eene belangrijke bezuiniging in onze huishouding veroorzaakte, daar ons de thail vroeger voor *f* 1.60 aangerekend, nu op slechts *f* 0.55 kwam te staan. Ik zal hierop nader terugkomen.

De waarde van de thail is afhankelijk van die van den kobang, die zes thailen bevat of zes duizend pitjes en tegenwoordig ruim *f* 10 waard is. In vroeger dagen, toen de kobangs zwaarder waren, was de thail *f* 3 en soms *f* 4 waard, zoo als door Meylan is opgegeven.

Vóór 1858 kon men in Japan volstrekt geene dollars gebruiken, dan smokkelende. Een matroos wilde eens saki koopen en bezat niets dan een' dollar. Hij begaf zich daarmede in eene slijterij, legde het geld op de mat neder en vertrok, met zich nemende eene flesch met saki, die eenige pitjes waard was. Den volgenden dag reeds kwam een dienaar van den gouverneur op Desima met den dollar, dien de winkelier niet had durven behouden, uit eerbied voor de wet of uit vrees van te zullen worden betrapt.

Ik heb, niettegenstaande de bepaling, dat wij geene munten mogten bezitten, zonder moeite eene genoegzame hoeveelheid kobangs en itsiboes van den gouverneur ontvangen voor onze verteringen op de zeetogten, hoezeer op mijn schriftelijk verzoek te dien aanzien een beleefde weigering ten antwoord was gegeven. — Het kon niet,

maar gebeurde toch. — Men heeft mij nooit de teruggave gevraagd van hetgeen ik niet had gebruikt; zoodat ik altijd Japansche munten ter mijner beschikking had behalve het papier. Het laatste was alleen gangbaar te Nagasaki.

Bij het traktaat werd ons de vrije en onbelemmerde uitoefening onzer godsdienst in Japan toegestaan. Wij oefenden die wel is waar vroeger reeds uit aan boord der schepen, maar de erkenning van dit regt is eerst in October 1857 geschied. Ik maakte er gebruik van en liet des Zondags godsdienstoefening houden in eene kamer op Desima. Het is te hopen, dat men de behoefte zal gevoelen, om er eene kleine kerk te bouwen.

Het beeldtrappen werd bij het traktaat ook afgeschaft, maar het prediken der Christelijke godsdienst blijft steeds verboden, namelijk aan de Japansche bevolking; en er zullen zeker nog verscheidene jaren verloopen, voor dat deze godsdienst wederom zooveel belijders in Japan zal vinden, als eenmaal het geval is geweest. Niet dat de Japanners een' afkeer van die godsdienst hebben om de leer zelve, maar omdat hare verspreiding en weder uitroeijing met zoovele gruwelen is gepaard gegaan, dat de herinnering daaraan voldoende is, om iedereen met schrik te vervullen; waarvan de regering gebruik maakt, als middel om de strenge verbodswetten in stand te houden.

Het spreekt van zelf, dat het lang zal duren, voor dat dit vooroordeel, door priesters en leermeesters bij de jeugd sedert ruim twee eeuwen met zorg aangekweekt, zal worden overwonnen.

Men zegt, dat de regering zeer streng toeziet of er nog eenige sporen van het Christendom worden ontdekt. Ik durf niet zeggen, wat er van is; maar van het voorgevallene te Uragami, van waar voor eenige jaren

eenige huishoudens zouden zijn opgeligt, omdat zij tot het Christendom behoorden, geloof ik geen woord. Indien in dit dorp, zoo nabij Nagasaki, op den weg naar Nipongi, werkelijk Christenen waren overgebleven, zou men dit op Desima wel vroeger hebben moeten weten. Dergelijke ontvoeringen als waarvan hier sprake is, hebben in Japan meermalen plaats, zonder dat men met de redenen daarvan bekend wordt. Ik geloof eerder, dat deze lieden van Uragami zich als smokkelaars hebben verdacht gemaakt en daarom naar een minder verleidelijk oord zijn vervoerd, dan Nagasaki is voor zulke gelukzoekers. Toen ik voor het eerst te Uragami kwam, waren de huizen der ontvoerden weder bewoond, maar of er dezelfde bewoners weder in waren, weet ik niet.

Als een staaltje der voorzorgen, welke het bestuur neemt in zaken van onze verboden godsdienst, diene het volgende, hetgeen tevens tot bewijs kan strekken, hoe de Hollanders vroeger afhankelijk waren van de onkunde der mindere ambtenaren, niet minder dan van hun' onwil. Op verzoek van een' boekhandelaar had ik eene kist met boeken medegenomen, om die aan de Japanners te laten zien en te beproeven of die in hun' smaak zouden vallen. Onder deze bevond zich een onschuldig boekje, waarop de naam Evangeline stond te lezen, met vergulde letters op marokijnen band. De zoogenaamde kennismannen, die de goederen, door den pakhuismeester ter verkoop aangeboden, moesten zien, vielen terstond op dit opschrift en trokken een zeer bedenkelijk gezigt, bewerende dat het zoo al niet de Bijbel, dan toch iets moest wezen over het Evangelie, en weigerden de geheele partij boeken op de veiling toe te laten. Daarentegen heb ik in de stad, na het vergaan van het schip *Cadsandria* en ook na den

brand, het Nieuwe Testament te koop gezien en uitgestald onder vele andere Europesche boeken, hetgeen mij doet denken, dat de schrik grooter is voor de wet, dan wel voor de Christelijke leer. Nog een vertelsel moge hier zijne plaats vinden. Men heeft mij verhaald, dat de naam van den Rotterdamschen fabrikant Cristie, die op de stoommijnwagens in onuitwischbare letters stond te lezen, ook achterdocht zou hebben verwekt, alsof dit helsche werktuigen waren, dienstig om het Christendom in te voeren, met behulp van den onderaardschen duivel! *Si non e vero, e ben trovato.*

Overigens moet ik zeggen, dat ik vele bewijzen heb gekregen der verdraagzaamheid van dit volk. Onderling is deze zoo groot, dat zij het als pligt beschouwen, elkanders Godshuizen nu en dan te bezoeken; en zij zien niets liever, dan dat ook wij in hunne tempels komen. Eerbied voor hunne ouders en meerderen van jaren, en gehoorzaamheid aan de wet en de overheid, zijn door de godsdienst elken Japanner ingeprent, terwijl liefdadigheid en een afkeer van wreedheid als het ware eene eigenschap is van het karakter van elken Japanner.

Een hunner zeide mij eens: „wij vinden uwe godsdienst zeer goed: het is maar jammer, dat zij niet een' anderen naam draagt; want de staatkundige haat tegen de Christenen, welke een natuurlijk gevolg is van de vreesselijke tooneelen, waarvan de Japansche geschiedenis gewaagt, zal de wederinvoering van het Christendom in Japan gedurende vele jaren in den weg staan."

Om den bekeeringsijver der protestanten te matigen, zal het misschien dienstig zijn hun te doen opmerken, dat de Japansche bevolking hoogst waarschijnlijk niet met de Hervormde leer zal beginnen bij de omhelzing van

het Christendom, maar wel met de Roomsch Katholijke, waarvan de uiterlijke vormen zoo veel overeenkomst hebben met die der algemeen in Japan verspreide leer van Boeddha, dat men in eenen Japanschen tempel tredende, onwillekeurig denkt voor een Roomsch altaar te staan. De Japanner laat de zorg voor zijne ziel gaarne aan den priester over en offert daarvoor aanzienlijk; daardoor laat het zich verklaren dat in zulk eene kleine stad als Nagasaki zoo vele tempels kunnen bestaan? Dat niet allen afkeerig zijn van het Christendom is voor een paar jaren gebleken, toen een geleerde te Jedo vergunning vroeg om den Bijbel in het Japansch te mogen overzetten, ten einde te kunnen onderzoeken wat er in staat. Dit voorstel heeft men mij verzekerd, is werkelijk in den Rijksraad in overweging genomen maar geweigerd, „omdat de Bijbel zulk een slecht boek is, dat het niet mag worden onderzocht". Met zulk een antwoord kan men zich zelfs in Japan op den duur niet laten tevreden stellen, en de zucht naar onderzoek bij de verlichte klasse is te groot dan dat de kennis van den Bijbel nog langer een geheim zou kunnen blijven, nadat de vrije gemeenschap met de Christenen aan de Japanners is toegestaan. Hoewel eene keizerlijke godsdienst erkennende, verleent de Regering gelijke bescherming aan alle godsdiensten. Zij laat zich niet met de godsdiensten zelven in, maar oefent de politie uit en houdt een wakend oog over de priesters, opdat deze geen misbruik maken van den invloed, dien zij bezitten.

Ik zag eens den gouverneur in statie langs zekeren tempel te Akoenora gaan, waarin, zoo het bleek, een feest werd gevierd, en verwonderde mij de priesters zich in hun feestgewaad aan den ingang van den Tempel te zien

begeven in eene diep gebogene houding, terwijl de gouverneur er langs wandelde, zonder de minste aandacht op hen te vestigen. Men zegt, dat de Regering zich weinig aan de geestelijkheid laat gelegen liggen. Deze wordt gedeeltelijk door haar bezoldigd en leeft overigens op kosten van de gemeente.

In Nagasaki zijn een zestigtal tempels, behalve eene menigte kapelletjes, en het getal priesters en bedelmonniken gaat dat van zeven honderd te boven. Het moet eene drukkende belasting zijn voor deze bevolking van 60,000 zielen, om in de behoeften van zoo veel leegloopers en in het onderhoud van al die tempels te voorzien; en evenwel gaan de bedelaars nimmer een huis voorbij, zonder een pitje (duit), of bij gebrek aan deze koperen munt, eenige lepeltjes drooge rijst te hebben ontvangen, waartoe zij een zakje bij zich dragen. Ook vrouwen oefenen dit bedrijf uit. Ik geloof daarentegen, dat tot ondersteuning der behoeftige klasse in Japan niet veel opofferingen worden gevergd, doordien er niet veel armen zijn, en ook omdat de geaardheid van het volk hulp verschaft, vóór dat het zoo ver is gekomen dat men tot het inzamelen van liefdegiften moet overgaan.

De priesters doen, tegen betaling, gebeden aan huis bij de burgers, in eene taal welke men beweert de oorspronkelijke Boeddhataal te zijn. Deze is voor den Japanner even onverstaanbaar als het Latijn der pastoors voor den gemeenen man in Europa. Hun prevelen gelijkt veel op het gonzen der bromvliegen en dient om indruk te maken; men kan het op grooten afstand hooren.

Het bestuur laat aan de geestelijkheid veel vrijheid, waarvan ruimschoots gebruik wordt gemaakt bij de mindere standen. De meer beschaafde Japanners lagchen er

om, en wanneer de priesters het met hunne tooverijen al te grof maken, ontziet het bestuur zich niet om eene geheele orde op te heffen, priesters te ontslaan en aan tempels eene andere bestemming te geven. Dit is meermalen gebeurd, onder anderen voor eenige jaren, met eene secte, aan welke, toen de gezondheid van den keizer veel te wenschen overliet, uitsluitend de zorg was opgedragen om voor het keizerlijk huis te bidden en die men beschuldigde van hare verpligtingen niet te hebben nagekomen. Ook wanneer het na lange droogte te sterk regende, heeft men gezien dat de tempels, waarin voor den regen was gebeden, werden gesloten, terwijl de afgoden in arrest gezet en de priesters geschorst werden. In zoodanige gevallen heeft de bevolking zich nooit partij gesteld voor hare geestelijkheid. Ook wordt zonder eenig bezwaar door de regering over de tempels beschikt, wanneer groote heeren of vreemdelingen moeten worden gehuisvest. Zoo staat in het brandreglement voor Desima, dat de Hollanders, bij het ontstaan van brand op het eiland, deze of die tempels zullen betrekken. De meeste tempels zijn daartoe zeer geschikt, niet te groot en zeer netjes ingerigt; bijna allen zijn gelegen tegen de bergen en omringd van fraaije boschjes. Ook wanneer wij op de eilanden overnachtten, legden wij ons hoofd dikwijls neder in tempels, nadat wij ons beddegoed uitgespreid hadden op de matten. Men is er zeer goed en geeft bij zijn vertrek een gering geschenk in geld aan den priester.

Toen ik eens op het Europesche kerkhof kwam, hetwelk te Inassa te midden van Japansche en Chinesche graven ligt, bij den tempel van Kosinsk', zag ik bij den grafsteen van den heer L...., die voor eenige jaren op Desima was overleden, tot mijne verwondering eenige versch geplante

bloemen staan. Ik vernam toen, dat deze heer eene huishoudster had gehad, welke, ofschoon met een' Japansch priester gehuwd, niet verzuimt eens of tweemalen in het jaar bij hooge feesten dit bewijs van hulde te brengen aan de nagedachtenis van den man, met wien zij eenige jaren gelukkig heeft geleefd, dien zij gedurende zijne ziekte voorbeeldig heeft opgepast, en die haar heeft vrijgekocht uit het huis, waarin zij na zijn overlijden, zonder zijne uiterste wilsbeschikking, zou hebben moeten terugkeeren. Dit is een sterk bewijs van godsdienstige en maatschappelijke verdraagzaamheid van den tegenwoordigen echtgenoot dezer vrouw, den heidenschen priester.

Kort na mijne komst in Japan verloor ik in eene week twee matrozen, die op dit kerkhof ter aarde werden besteld. Bij die gelegenheid zag men, zoodra de kist in den kuil was nedergelaten, den priester uit den naburigen tempel komen en in zijn priesterlijk gewaad verlof vragen, om naar 's lands gebruik gebeden en reukoffers op te zenden, hetgeen hem werd toegestaan. Sommigen hebben hierin eene beleediging gezien voor het Christendom en wraak daarover geroepen; ik zag er met den Commodore Perry niet anders in dan een bewijs van verdraagzaamheid, en heb dit dankbaar erkend. Zoo menigmaal ik daartoe werd uitgenoodigd door Japanners, die bezig waren de laatste eer aan eenen overledene te bewijzen, heb ik nooit geweigerd daaraan deel te nemen, maar mij integendeel beijverd om eene schop met aarde op het lijk te werpen, hetgeen eenen goeden indruk maakte en ten gevolge waarvan ik altijd de erkentelijkheid der naastbestaanden heb ondervonden. Dit is naar mijne overtuiging de beste wijze, om de bestaande vooroordeelen weg te nemen en de Japanners langzamerhand tot de overtuiging te

brengen, dat onze leer, wel verre van de onverdraagzaamheid te huldigen, welke zoo vele Christenen tegenwoordig bezielt, niets dan liefde ademt.

Men heeft in Europa een zeer verkeerd denkbeeld van de zoogenaamde Tajoos, welke tot de openbare huizen behoort, en stelt die gewoonlijk gelijk met de publieke vrouwen bij ons. Er is eene andere soort van vrouwen, bekend onder den naam van Hehatsj, die men op de straten aantreft en die zich tot elken prijs aan den eersten overgeven, dien zij ontmoeten. Deze laatsten worden in Nagasaki niet geduld, zij zijn in gering aantal op de grenzen van het landsheerlijk grondgebied woonachtig, en vormen eene afzonderlijke, zeer verachte klasse.

De Tajoos daarentegen is meer het voorwerp van medelijden dan van verachting der bevolking, en de schande die uit haren beklagenswaardigen toestand voortvloeit, komt minder op haar zelve, dan wel op de ouders neêr, wanneer deze hunne kinderen op zeer jeugdigen leeftijd, uit armoede aan de slechte huizen verkoopen. Zij komen daarin dikwijls reeds op den leeftijd van zes of zeven jaren als Kabroos, dat is, als bediende der andere meisjes, die voor hare opvoeding moeten zorg dragen, en dat meestal met veel ijver doen, leerende haar lezen, schrijven, muzijk en vrouwelijke handwerken. Hebben zij den leeftijd van vijftien of zestien jaren bereikt, dan worden zij op hare beurt Tajoos en zijn tot haar vijfentwintigste jaar aan zoodanig huis verbonden, behoudens haar regt om zich vóór dien tijd tegen eenen bepaalden prijs, vrij te koopen. Naar mate zij min of meer gunstig door de natuur zijn bedeeld, komen zij in enkele of dubbele huizen, alwaar men namelijk dubbeld of enkel betaalt.

Zijn zij daarenboven handig en knap, dan worden zij meestal huishoudsters, in welke betrekking zij blijven tot haar vijf en twintigste jaar, als wanneer zij vrij zijn om naar hare betrekkingen terug te keeren. Indien door omstandigheden hare verheffing tot huisvrouwen, waarop hare hoop altijd is gevestigd, wordt belet, dan ziet men toch meestal dat zij zich zelven vrijkoopen of worden vrijgekocht. Over het algemeen worden deze huishoudsters, waarvan men veel dienst heeft, zeer goed behandeld en weten zij zich het vertrouwen van Japanners zoowel als van vreemden te verwerven. Dikwijls eindigen zij met een huwelijk te sluiten, omdat zij eene betere opvoeding hebben genoten dan andere vrouwen van haren stand. Bij eenen goeden huisheer hebben zij goede verdiensten, en het is opmerkelijk, dat bijna zonder uitzondering allen, nadat zij zich in de eerste plaats kleederen hebben aangeschaft, haar geld besteden om hare zusters en ouders te onderhouden; eerst de zusters, opdat deze niet eveneens zouden worden verkocht.

De Tajoos geniet van regtswege gelijke bescherming als de overige Japanners en daarenboven de achting zelfs van andere vrouwen. Vergelijkt men hierbij den toestand der publieke vrouwen in Europa, die zich, eenmaal gevallen, men kan haast zeggen, onmogelijk weder kunnen verheffen, en men zal erkennen, dat er een hemelsbreed verschil bestaat tusschen beide toestanden. Hare godsdienstige belangen worden in de publieke huizen niet verwaarloosd en bij hooge feesten heb ik ze menigmaal gezamenlijk naar den tempel zien wandelen, zoodat de Tajoos volstrekt niet verstooten is uit de maatschappij. Eindelijk, en dit is wel het voornaamste, wordt door deze zonder-

linge inrigting veel verborgen zedeloosheid voorkomen, welke in Europa zoo vele slagtoffers maakt in de deftige burgerklasse.

De vrouwen worden in Japan in tegenstelling van andere Oostersche landen, over het algemeen met veel achting behandeld, en haar de eer bewezen, waarop de zwakkere maar schoone sekse aanspraak heeft. Het is waar, dat zij in de maatschappij niet zoo veel in te brengen hebben als in Europa, en zich op een nederiger standpunt, minder inlaten met de zaken harer echtgenooten en zelfs in gezelschap niet dien toon voeren, waaraan wij in Europa gewoon zijn; maar dat laat niet na, dat zij persoonlijk zeer geacht worden.

Ik ben geen bewonderaar der Japansche schoonheden, maar kan niet ontkennen dat, hare oogen en tanden zeer fraai zijn en hare haren, hoewel grof, zeer rijk zijn en sierlijk gekapt; maar bij het huwelijk worden de witte tanden zwart gemaakt. Daarenboven is de kleeding smakeloos, de rok of kabaai sluit zoo stijf om het lijf, dat zij zich als het ware schuivende voortbewegen, terwijl de voeten sterk naar binnen worden gekromd, om de stroomuiltjes, die slechts met eene lis tusschen de toonen worden vastgehouden, niet te verliezen. Men moet eenigen tijd in Japan zijn geweest, om er aan te gewennen; ik heb echter eenige zeer mooije gezigtjes in dat land gezien.

Het is zeker, dat de vrouwen kiesch en, zelfs die der mindere klasse, zeer bevallig zijn in hare bewegingen en ook in de wijze, waarop zij met vreemden omgaan. Zij zijn zeer dankbaar voor de opmerkzaamheid, welke Europeanen haar betoonen, en menigmalen heb ik hare echtgenooten in toorn zien ontsteken over de behaagzucht der dames van Nagasaki, hoe onschuldig die ook was.

Toen eenmaal onze werkzaamheden een' geregelden loop hadden genomen, ging de tijd spoedig genoeg voorbij, waartoe waarschijnlijk het eentoonige leven op Desima het zijne bijdroeg. Den 1sten December vertrok het laatste koopvaardijschip naar Java. De zekerheid, dat wij thans in vele maanden niets van de buitenwereld zouden vernemen, maakte eenen pijnlijken indruk, en menigmaal heb ik gedurende de acht maanden die verliepen, alvorens een schip berigten uit Europa zou aanbrengen, mijzelven verweten van naar deze bestemming te hebben kunnen verlangen. Onze toestand was echter zoo oneindig veel beter dan die, waarin de Hollanders op Desima vroeger verkeerden, dat ik mij daarmede mogt vertroosten, terwijl de taak, welke mij was opgedragen, mijne ambitie in die mate opwekte, dat alle andere gedachten daarvoor moesten zwichten.

Tot in het begin van December blijft het weêr gewoonlijk aangenaam, terwijl zich het voor- en najaar door bestendigheid kenmerkt, waarvan men gebruik maakt om te reizen. Na half December valt de koude plotseling in en vriest het dikwijls. Het eigenaardige en voor vreemdelingen onaangename van dit klimaat is de spoedige en groote verandering der luchtgesteldheid, zoodat op vorst nog denzelfden dag niet zelden een thermometerstand van 15° volgt. De heer Pompe schreef daaraan de vele ongesteldheden toe, die wij vooral in den aanvang onder het detachement hadden. Goede longen komen op Desima te pas, en het is zaak zich warm te kleeden; de Japanners evenwel zijn zeer gehard tegen de koude.

Al jagende en wandelende heb ik in de omstreken van Nagasaki in mijne eenzaamheid menigmaal troost gezocht in de beschouwing der zoo verhevene natuurtooneelen,

die dit land oplevert, tegen al hetgeen mij mismoedig stemmen moest. Ik kon zelden gezelschap vinden om mij zoo ver te vergezellen, en verlangde dit ook meestal niet. Met zijne gedachten bij Hem, die de schepper is van zoo veel schoons, is men nooit alleen; en toen ik later mijne wandelingen nog verder te paard kon uitstrekken, hoe menigmaal heb ik toen niet gewenscht, onder andere omstandigheden namelijk, in zulk een land mijne dagen te kunnen eindigen. Zoo zal ik nimmer de namen van Nipongi, Uragami, Hokwassan, Kompira, Mikan-Jama, Mikate en andere plekken vergeten, waar men zou meenen, dat de gelukkigste menschen der aarde wonen. Jammer dat deze wandelingen zoo vermoeijend zijn: het is overal klimmen zonder einde; maar van de bergtoppen geniet men daarvoor heerlijke vergezigten over de baaijen van Nagasaki, Simabara en Omera. Op den Hokwassan zag ik nog de overblijfselen van eenen grooten steenen oven, die gediend heeft tot het aanleggen van vuren, waarmede eertijds van bergtop tot bergtop, seinen werden overgebragt naar Jedo. Dit seinen is sedert geruimen tijd in onbruik geraakt.

Hetgeen hier ontbreekt om het land voor den Europeaan tot een aardsch paradijs te maken, is gezelschap, goede wegen en bewoonbare huizen, althans des winters. Wanneer dit in Nagasaki zal worden gevonden, dan zal er niets aan ontbreken; maar dan zullen de bewoners ook zeker niet meer dat goedige en vreedzame volk van thans zijn.

Den 1sten Januarij 1858 gaf de heer Donker Curtius een groot middagmaal, waarop het Europesche personeel van Desima, alsmede een twintigtal tolken, volgens oud gebruik, waren genoodigd. Deze heeren namen van het-

geen in de schotels overbleef, zooveel zij maar konden bergen, in papiertjes mede, zoodat er niets overschoot. Zij gedroegen zich zeer deftig, en slechts één hunner kon niet zonder hulp de trap afdalen, omdat hij wat te veel wijn gebruikt had.

Reeds vroeg in het voorjaar wordt het veld als met een groen kleed bedekt, doordien het koren alsdan overal welig opschiet, de boomen, waarvan niet allen de bladeren hebben verloren, nieuw groen krijgen, en het gras op de bergen, na de regens van Maart, weder opkomt. Des winters zijn de kale bergtoppen roodachtig van kleur en meestal bedekt met eene pruik van sneeuwachtige wolken. In de maand April komen ook de bloesems uit der peren, pruimen, perziken, abrikozen en andere vruchtboomen, die in Japan eene buitengewone grootte bereiken; zoodat die boomen dan als met een wit kleed bedekt zijn. Ik heb dikwijls hooren beweren dat deze vruchten hier niet rijp worden, maar kan dit bepaald tegenspreken, voor zoo ver men er mede bedoelt dat zij afvallen voor zij rijp zijn. De Japanners plukken en eten de vruchten liefst onrijp, maar in den regel rijpen zij zeer goed. De peren zijn er echter smakeloos en alleen geschikt om te worden gestoofd.

Ik sprak reeds vroeger over twee matrozen, die ik in December had verloren. Zij stierven aan ziekten, die men volstrekt niet aan het klimaat kon toeschrijven, en echter maakten deze sterfgevallen eenen slechten indruk op de overige manschappen, die daaruit niets goeds voor de toekomst voorspelden en de ziekten aan allerlei oorzaken toeschreven, o. a. aan het verblijf, waarin zij waren gehuisvest. Ik moest dit krachtig bestrijden en de toekomst heeft ook wel bewezen, dat zij hadden gedwaald.

In Januarij viel één hunner uit den mast van een der Japansche schepen, en bragt er naauwelijks het leven af. Ik moest hem later wegens verzwakte geestvermogens, een gevolg van hersenschudding, naar Java opzenden. Het is in Japan gebruikelijk aan eenen zieke van welken aard ook zijne kwaal is, geschenken te zenden, bestaande gewoonlijk uit eetwaren. Toen die matroos, op zulk eene in het oog loopende wijze, buiten zijne schuld, ongelukkig was geworden, gaven de Japansche overheden tot mijne verwondering, geen blijk hunner deelneming, hoewel zij anders nooit verzuimden die te betoonen, zelfs aan matrozen, wier toestand weinig medelijden moest inboezemen; zoodat ik bijzonder de aandacht van den Directeur der Marine moest vestigen op dezen ongelukkige, die bij zijn vertrek zeer edelmoedig is behandeld geworden. Ik schreef dit toe aan een verzuim, begaan door een' der ondergeschikte ambtenaren, en kan overigens niet anders dan roemen over de kieschheid en groote beleefdheid der Japanners ten onzen opzigte.

In den aanvang van ons verblijf in Japan, had ik last van de ongeregeldheden, door eenige ambachtslieden van het detachement in de stad gepleegd, hetwelk herhaaldelijk aanleiding gaf tot klagten van het bestuur. Deze lieden, door mij als vuurstokers voor de reis aangenomen, met het vooruitzigt van drie jaren in Japan als ambachtslieden werkzaam te zullen zijn, hadden zich verbeeld, dat zij hier geheel als vrije burgers zouden worden beschouwd en behandeld; maar daarvan kon geen sprake zijn, en ik was verpligt ze in de kazerne op te nemen, terwijl zij aan de krijgstucht onderworpen bleven. Voor dat zij daarvan doordrongen waren, moest ik een hunner naar Holland terug zenden en de overigen streng behandelen,

waarna men er in het geheel geene moeite meer mede had, evenmin als met de overige manschappen, die zich zeer goed gedroegen.

Des winters bepaalden zich mijne bezigheden voornamelijk tot het geven van les, alsmede tot het regelen van, en het oog houden op de werkzaamheden der onderofficieren, welke werkzaamheden, zoo als men heeft gezien, zeer uiteenloopende waren. Hoe nuttig ook de lessen waren, zoo kan ik niet zeggen, dat het onderrigt voor een bord veel aantrekkelijks voor mij had; meer genoegen vond ik in de zoowel mondelinge als schriftelijke beantwoording der menigvuldige vragen over de marine. Menig stuk stelde ik daarover op; en indien ik niet geslaagd ben, om de Japansche regering te overtuigen van de noodzakelijkheid om andere middelen aan te wenden tot het vormen eener zeemagt, dan die welke thans in het werk werden gesteld, dan heb ik mijzelven nogtans niets te verwijten; want ik heb dikwijls verklaard, dat men langs den ingeslagen weg, het doel niet zou bereiken.

Op een voorstel der Japansche regering, om eene flotille kanonneerbooten in Europa te bestellen, heb ik breedvoerig geantwoord en betoogd, dat het beter ware, alvorens meer schepen te bestellen, eerst de middelen te beramen, om die, welke men reeds had, te onderhouden, te herstellen en van het noodige te voorzien. Ik liet een model van een droog dokje maken, en zond dit met eene beschrijving naar Jedo met het voorstel om zoodanig dok in Japan te laten bouwen. Voorts wenschte ik een' vuurtoren op Swosima te plaatsen; en op al deze voorstellen was het eenige antwoord: een onafgebroken stilzwijgen.

Hetgeen mij alras ontmoedigde, was de luchtige wijs, waarop de Japanners de meest ernstige zaken behandelen,

daarenboven werd alles maanden lang in beraad genomen, al was het ook nog zoo eenvoudig. Ik stuitte telkens op bezwaren, welke, of uit hun ondoorgrondelijk stelsel voortsproten, of het gevolg waren van onkunde en gebrek aan belangstelling. In den beginne kon ik mij somwijlen niet inhouden en maakte mij wel eens driftig; doch ik bemerkte spoedig, dat dit mij niet alleen niets hielp, maar dat ik mij daardoor zelfs belagchelijk maakte bij den Japanner. Ik kreeg eens eene les van den kommandant Kats' Lintaro, die, welligt zonder op mij te doelen, van Commodore Perry sprekende, zeide: *„Hij was een goed, maar een zonderling mensch, zeer driftig en dan niet fatsoenlijk.„*

Gelukkig dat zij niets deden zonder mij te raadplegen, anders zou men wonderlijke zaken hebben zien gebeuren. Zoo vroeg mij eens de directeur der Marine, Opperdwarskijker Kimoera Sama, om de Europesche kombuis op het schip *Japan*, daar die niet werd gebruikt, te laten wegnemen, opdat men in die ruimte op steenen vuurpotten zou kunnen koken. Ieder Japanner kookt zijn eigen pot. Nu verbeelde men zich een schip met 100 koppen, waar ieder zijn vuurtje stookt! Ik verzette er mij natuurlijk tegen en zeide hem, dat het eene der merkwaardigheden is van een schip, dat men in eene ruimte van zes voeten hoog, breed en lang, voor zóó veel menschen kan koken, en dat zij dus hunne rijst in de scheepsketels moesten opzetten. Ik had allerlei bezwaren van dien aard uit den weg te ruimen; ook hadden de leerlingen veel moeite om op gevorderden leeftijd te leeren, hoewel enkelen een grooten ijver aan den dag legden. Ik kon mij de keuze van velen hunner niet begrijpen. Het is waar, men let zeer weinig op den aanleg, of op de meerdere of mindere geschiktheid van den kandidaat: de ge-

boorte beslist hier alles, en men moet al zeer dom zijn, om uit dien hoofde te worden ontslagen. Alleen voor slecht gedrag is geen genade.

Ik ben overtuigd dat de meeste leerlingen, zoogenaamd voor de Marine bestemd, dit vak hadden gekozen als een stokpaardje, om te Jedo verder te komen. Onophoudelijk hebben wij hun aanbevolen, om jongelieden van 14 en 15 jarigen ouderdom tot zeeofficieren op te leiden. Wij gaven onderwijs aan een veertigtal leerlingen van den Keizer, in alle zeevaartkundige vakken; maar wel verre, dat de tot zeeofficier bestemde persoon althans de hoofdzaak leerde, hoorde men telkens: „ik heb les in de stuurmanskunst, maar niet in de manoeuvres,„ dan weder: „ik leer artillerie, scheepsbouw en kavallerie.„ De schoolmeester had namelijk als onder-adjudant bij de dragonders gediend, en daar de Japanners om een' officier der kavallerie hadden gevraagd, zoo was deze omstandigheid eene aanbeveling om hem voor de reis aan te nemen, even als bij den ziekenvader, dat hij de snelpers kon behandelen.

Voor het slaan op den trom betoonden zij eene groote geestdrift, niet minder dan voor de infanterie-oefeningen, waaraan groote heeren deel namen. Deze beide lessen werden druk bezocht door een groot aantal personen, die ik naauwelijks kende; maar naar het Japansche stelsel te werk gaande, werden bij de lessen en oefeningen slechts toegelaten ambtenaren, benevens hunne dienaren en kinderen. De burgers waren daarvan ten eenenmale uitgesloten, en het tijdstip wanneer de Japansche regering er toe zal besluiten om die te wapenen, schijnt nog ver af te zijn. Het zou misschien het beste wezen, om, daar men er aan denkt, om in Japan eene krijgsmagt te scheppen, te Jedo eenige korpsen tot lijfwacht des keizers bestemd,

op te rigten en daaraan eene fraaije kleeding te geven, om zoodoende vrijwilligers te bekomen tot het vormen van een staand leger, waaraan de behoefte zich toch spoedig zal doen gevoelen, wanneer de vreemden meer vrijheid in Japan zullen bekomen. Alle officieren en ambtenaren dragen sabels en vormen zoodoende eene magt, welke zeer talrijk is en zelfs te Jedo tot 60,000 manschappen zoude tellen; doch niets daarvan is geregeld, en dus kan dit leger, waaronder oud en jong, niet zeer krachtig zijn. Men heeft hier zoo weinig begrip van de verpligting, welke overal elders, althans in Europa, en ik zou wel denken ook in Oost en West, op ieder inwoner rust, om in tijd van gevaar mede te werken tot de verdediging van het vaderland, dat toen ik eens aan een' koopman van Nagasaki vroeg, of de bevolking de stad niet zou verdedigen, indien zij bedreigd werd, hij antwoordde: „Wel neen, dat gaat ons volstrekt niet aan, dat is de zaak van de regering.“

Ik geloof ook stellig, dat het volk de regering in den steek zou laten, en zou geen bezwaar zien, om als kapitein van een fregat, een officier met vijf-en-veertig mariniers te ontschepen, waarmede men zonder een schot te doen het gouvernementshuis zou kunnen bezetten, de Ottona's oproepen en het bestuur in handen nemen; hetgeen de grootste beleediging zoude zijn, welke men de Japansche regering kon aandoen. In het land verder door te dringen zou eene dwaasheid zijn; maar steden die aan zee liggen, zou men gemakkelijk kunnen bezetten.

De werkzaamheden aan de stoomfabriek, in de vlakte van Akoenora, werden met ijver voortgezet. In de laatste dagen van December was men begonnen de fonderingen te heijen voor de stoomwerktuigen en de op te rigten

steenen gebouwen. Met de geringe hulpmiddelen en het volslagen gebrek aan steenbakkers, metselaars en andere bazen voor de verschillende ambachten, die hem te pas kwamen, stuitte de ingenieur op vele bezwaren, die de heer Hardes, echter allen te boven kwam. En de Japanners zijn zóó langzaam! Wij kregen ook dikwijls lessen, om niet te veel op hunne beloften te vertrouwen. Door den kommandant Kats' Lintaro was eens de nieuw gebouwde kotter op de klippen gezet, zoodat het vaartuig aan den achtersteven eene belangrijke herstelling moest ondergaan. Na lang zoeken hadden wij eene plaats gevonden, waar de kotter met het eerstvolgende springtij, op blokken kon worden gezet, om de herstelling te ondergaan. Het hout was besteld, en toen het na veel inspanning was gelukt het vaartuig op te zetten, ontbrak het hout en moest men op een volgend getij wachten. Zoo ging het met alles: men belooft, geeft last, maar er komt niets van, en wanneer het er op aankomt, laat het gezag zich niet eens gelden.

Zoo had ik gebrek aan smeden, bij het bouwen van den kotter voor Fizen en bovendien was er veel werk voor de drie schepen, (want behalve de *Japan* had de regering de beide Nederlandsche koopvaardijschepen, *Cornelia* en *Christina* aangekocht, de eerste voor den landsheer van Fizen); zoodat ik den Directeur verzocht, om zekeren zeer bekwamen smid, Kstarro genaamd, last te geven, om op de werf te komen, alwaar men hem in geruimen tijd niet had gezien. Hij beloofde het mij, Kstarro kwam eenmaal en liet verder niets van zich hooren. — Ik vroeg of er dan geen middel was om hem te dwingen, hetzij door opsluiting of inhouding van zijne vrij aanzienlijke soldij van 1 thail daags. — De Directeur

antwoordde, dat dit zeer moeijelijk was; dat Kstarro een zeer lastig mensch was en dat het geene Japansche manier was om te straffen. — Ik geloof dat Kstarro hooge voorspraak genoot; want de andere manschappen schenen beter onder bedwang te staan.

Op den datum van 15 Januarij vind ik het volgende in mijn dagboek aangeteekend:

„ Sedert bijna twee maanden is het laatste schip vertrok-
„ ken en nog hooren wij geene seinschoten vallen. De lucht
„ is altijd dik betrokken; het is koud en guur en terwijl
„ het klimaat ongunstig op de gezondheid werkt, schijnt
„ het weêr de gemoederen te ontstemmen. Ik deel in die
„ stemming en heb alle moeite om mij niet te laten mede-
„ slepen. Ik word ontmoedigd door al hetgeen ik van
„ de Japanners zie; zij zijn, ja, verpletterend beleefd en
„ voorkomend, maar ik word in zoovele opzigten te leur
„ gesteld, dat ik nog vrees, dit land te zullen verlaten,
„ zonder er zooveel nut te hebben gesticht als ik wenschte.„
Het zag er toen bar uit, en ik leed aan eene buikziekte, welke tot verschooning moge strekken dezer moedeloosheid.

Herhaaldelijk drong ik aan op het uitzenden van jongelingen van veertien- tot zestienjarigen leeftijd, om tot zeeofficieren te worden opgeleid; maar het bleef bij het oude en men zeide mij niet eens, hetgeen ik later vernam, dat men namelijk te Jedo eene kweekschool voor de zeevaart had opgerigt, waar vijf à zeshonderd jongelieden werden onderwezen door leerlingen van het eerste detachement.

Ik stelde onder anderen ook een stuk op, handelende over de wijze, waarop in Europa alle ingezetenen aan de verdediging van het vaderland deelnemen, over de militie- en maritieme inschrijvingen, enz. Konden deze vertoogen al niet dadelijk ingang vinden, zij zullen toch

iets achterlaten en later welligt zal er gehoor aan worden verleend, wanneer de drang der omstandigheden daarvan de noodzakelijkheid zal aantoonen. Ik vrees echter, dat het reeds te laat is voor zulke maatregelen en voorzie, dat bij de minste verwikkeling met de groote Mogendheden, deze, beter bekend geworden met den hulpeloozen toestand van Japan, bezit zullen nemen van een der eilanden op de kust. Men vindt bijvoorbeeld op Amak'sa zeer goede baaijen en zelfs steenkolen; zich daar vestigende, zou men den landsheer van Sats'ma spoedig op zijne hand kunnen hebben, door hem tot een onafhankelijk vorst te verklaren. Deze beklaagt zich evenzeer als die van Fizen, en met regt, over de beperkingen, welke hij van wege het keizerlijk bestuur ondervindt, zoodra het de ontwikkeling der stoffelijke belangen van zijn landschap geldt. Zij willen vooruit, maar het wordt hun belet. Ik hoorde zelfs, dat men te Jedo voor dien van Sats'ma bevreesd is, daar hij voor zijne gevoelens uitkomt op eene wijze, waaraan men daar niet gewoon is. Dit zou ook de reden zijn, waarom men de door hem bestelde schepen en wapens in beslag heeft genomen voor den Keizer.

Desima begon langzamerhand een geheel ander aanzien te krijgen; verschillende huizen werden aangebouwd voor de Nederlandsche kooplieden, waardoor de tuinen wel is waar verloren gingen, maar daar men sedert 1855 in de stad kon wandelen, gevoelde men de behoefte aan wandelingen op het eiland minder, dan toen de poort gesloten was. Het personeel van het eiland, hetwelk met de marine nu meer dan 40 zielen telde, spoorde de Japanners aan om zich toe te leggen op het aankweeken van groenten en vee voor onze tafels. Van de voedingsmiddelen der landzaten konden wij weinig meer gebruiken

dan visch, rijst en pluimgedierte. Is het niet vreemd, dat rundvleesch, brood noch melk door de Japanners wordt gebruikt, niettegenstaande het land tarwe en vee oplevert en de godsdienst het gebruik daarvan niet verbiedt? Toen men op Desima eene koe, een geschenk van den Admiraal Poutiatine, slagtte, heeft de Gouverneur daarvan een stuk aangenomen en zoo als hij zeide met smaak genuttigd. Het vee wordt alleen gebruikt als lastdier en voor den landbouw: het mag niet worden geslagt. Er is wel is waar weinig weide in Japan, maar door middel van stalvoedering zou in de behoefte kunnen worden voorzien en de veeteelt toenemen.

De hoop, waarmede men ons gedurende eenigen tijd had gevleid, dat wij namelijk met het stoomschip in Mei naar Jedo zouden gaan, vervloog door een tegenovergesteld berigt, dat wij in Februarij uit de hoofdstad kregen. De leerlingen verhaalden ons, onder de hand, dat dit een gevolg was van de aanmatigingen van den Amerikaanschen Consul, die zulke overdreven eischen deed, dat de Japansche regering, niet gezind daaraan toe te geven, er van had afgezien om de Nederlandsche zeeofficieren te Jedo toe te laten, uit vrees dat dit zijne aanspraken zou vermeerderen. Door de tegenstrijdige mededeelingen en voorstellen van den Gouverneur bleek het maar al te zeer, dat men te Jedo in het gedrang raakte en niet wist hoe er zich uit te redden. Zoo had bijvoorbeeld deze hooge ambtenaar aan den Commissaris voor de hofreis het stoomschip aangeboden, terwijl later allerlei moeijelijkheden voor die reis werden geopperd. De Commissaris bedankte voor het aanbod, daar hij de reis voor het eerst op een' anderen voet wilde doen, dan tot dus ver gebruikelijk was geweest om die ook voor het vervolg daarna te regelen.

Daarenboven had hij tot voorwaarde voor het vertrek van het detachement naar Jedo gesteld, dat wij in die plaats dezelfde vrijheid zouden genieten als te Nagasaki, waarin volmondig was toegestemd.

Op verzoek van den Commissaris heb ik een paar malen de onderhandelingen met de Japanners bijgewoond, en kan verklaren dat een meer dan gewoon menschengeduld wordt vereischt, om daarmede niet te kort te schieten. Voor die geduldige eilanders geloof ik waarlijk, dat zulke bijeenkomsten eene uitspanning zijn, daar zij uren lang kunnen zitten rooken en kijken, en bij die gelegenheden worden onthaald op allerlei lekkernijen. Daarbij veroorloven zij zich met hunne deftige gezigten, kwinkslagen, die men niet zou vermoeden. Zoo zeide eens een der gevolgmagtigden, die schijnbaar in diepen ernst over eene gewigtige zaak zat te peinzen, eene gekheid, over de lengte van den neus van een' der tegenwoordig zijnde Hollanders, er eene gevolgtrekking bij makende, welke hij zeker niet verlangde, dat zou worden verstaan. Een der Hollanders, die de Japansche taal verstond, zag dat de tolk den spreker waarschuwde, maar herhaalde het gezegde, waarop alle Japanners in lagchen uitbarstten. Is men met hen zoover gekomen, van ze tot lagchen te hebben gebragt en is men nog geduldiger en bedaarder dan zij, dan heeft men veel boven hen vooruit. In dit opzigt muntte de heer Donker Curtius uit, en ik schrijf daaraan den grooten invloed toe, dien hij in dit land heeft weten te verkrijgen, en die zich niet alleen te Nagasaki, maar zelfs te Jedo deed gelden, door tusschenkomst der ambtenaren en officieren, die elkander in de regering en bij het onderwijs te Nagasaki opvolgden en later te Jedo in hooge betrekkingen werden geplaatst.

De heer Donker Curtius, verhaalde mij de volgende ontmoeting, welke hij in eene vergadering te Jedo had, waar de belangen der Christelijke godsdienst werden besproken. Vóór het openen van de zitting, vroeg een der Japansche heeren, die den Commissaris te Nagasaki reeds had leeren kennen, het woord om hem te verwelkomen, en voegde er schertsende bij, tot zijn leedwezen te moeten bekennen, dat hij dien heer altijd voor een opregt man had aangezien, maar dat hij door zijne staatkundige handelingen had bespeurd, dat Mr. Donker Curtius hem deerlijk had misleid, er eene verontschuldiging op latende volgen, welke de vergadering aan het lagchen bragt. De Nederlandsche commissaris, deze toespraak beantwoordende, zeide, dat hij den spreker nooit anders dan als een staatkundige bedrieger had aangezien, en dat hij hem als zoodanig zou blijven wantrouwen, hoewel hij hem overigens de grootste achting en vriendschap toedroeg. Men kan nagaan hoezeer dit antwoord in den smaak viel der spotzieke Japanners.

Toen Mr. Donker Curtius in het traktaat de inlassching verlangde van een artikel, waarbij de Japansche regering zich zou verbinden om de Christenen niet te vervolgen, vroeg men hem, welk onderscheid hij maakte tusschen niet *vervolgen* of niet *straffen*, en het *toelaten* dier godsdienst; waarop Mr. Donker Curtius antwoordde, dat de Japansche belijders der Christelijke leer het regt niet zouden hebben van kerken te bouwen of hunne leer in het openbaar uit te oefenen, maar dat zij vrij moesten zijn in hun denken, den Bijbel mogten lezen en dergelijke. Een der Japanners liet zich toen ontvallen: „wel, dan worden zij allen Christenen!„ Waarop Mr.

Donker Curtius aanmerkte, dat dit het beste bewijs zoude zijn voor de deugdelijkheid van het Christendom.

Het Japansche nieuwjaar viel in 1858 in op den 14 Februarij. Acht dagen vóór dien tijd houden reeds alle werkzaamheden op, en deze vangen niet eerder aan, dan eene week na den 1e Ziogoeatz, beteekenende de schoone maand, omdat met den eersten dag van het jaar alle (?) schulden worden afbetaald en men het nieuwe jaar met eene schoone lei aanvangt. Eenige dagen te voren viert men het feest der duivelverjaging; zij willen dien gevaarlijken gast bij de intrede van het jaar niet in huis hebben. Ik had bij het detachement een' smid, een man niet geheel vrij van overdrijving in het godsdienstige, die zich bij gelegenheid van dit feest waarschijnlijk geroepen gevoelde, om een einde te maken aan het verregaande bijgeloof der Japanners. Hij verliet althans tegen den nacht heimelijk Desima, gewapend met mes en knuppel en begaf zich stoutmoedig naar eene der meest bezochte buurten van de stad. Het schijnt, dat hij zich vooraf door het gebruik van saki heeft willen sterken; want hij kwam, luidens de aanklagt, in vrij opgewonden staat aankloppen aan een theehuis, alwaar de duivel zich zoo goed had genesteld, dat het nog niet was gelukt hem te verdrijven. Men weigerde den smid Hollanda toe te laten. Toen drong hij er met geweld binnen, vertoonde zijn mes, joeg mannen en vrouwen op de vlugt, en koelde zijne woede aan het porcelein en de schutsels en schermen, waaruit al het huisraad van een Japansch vertrek bestaat, alles vernielende wat hem voorkwam. Hij verliet daarop het huis en ontmoette op de straat iemand, dien hij vermoedelijk voor den verjaagden duivel aanzag, en aan wien hij met

den knuppel een duchtig pak slagen toedeelde; zoodat deze persoon, volgens het Japansche berigt, „geheel verflaauwd" is blijven liggen. Na hier en daar nog eenige baldadigheden te hebben gepleegd, keerde hij naar Desima terug, waarschijnlijk trotsch op zijne heldendaden, voor welke hij met eenige dagen provooststraf moest boeten, alsmede met het betalen eener behoorlijke schadevergoeding.

De Japanners kunnen even goed als ten onzent, apothekers-rekeningen schrijven. De mishandelde persoon was dertien dagen onder behandeling geweest en eischte dertien thailen voor verbeurd arbeidsloon; de koelie, die hem zou hebben opgepast, moest zestien thailen hebben en de geneesheer, zonderling genoeg, slechts drie thailen *„voor bedank."* Ik denk, dat de laatste zich met de geneesmiddelen heeft betaald, die voor een aanzienlijk bedrag op de rekening voorkwamen.

Wie zou het willen gelooven, dat honderden Japanners dit hebben aangezien, zonder eene hand naar den baldadigen vreemdeling uit te steken, dien zij gerust hadden kunnen doodslaan? En deze bevolking draagt algemeen eenig wapen in den gordel! Waartoe dient het wapen, indien men zich zoo laat vertrappen? Ik geloof dan ook gaarne, hetgeen Mr. Donker Curtius daarvan zeide, dat namelijk door de regering, welke hare onmagt gevoelt, strenge bevelen waren gegeven, om wat er ook mogt gebeuren, nooit een' Europeaan aan te tasten, ten einde geene moeijelijkheden te verwekken. Men kwam ons in den beginne ook trouw wekken, wanneer er iets gaande was met de matrozen, waarop ik verzocht, dat zij in hunne stad de politie zelf zouden houden, en de schuldigen dood of levend op Desima brengen.

Wat betreft het regt om twee sabels te dragen, zoo is het mij voorgekomen dat, wat men er ook van hebbe gezegd, dit eene zoo groote onderscheiding niet is, daar ik keizerlijke smeden en timmerlieden ook de twee sabels heb zien dragen.

De politie in dit land is ellendig! Men kan wel zeggen dat er geene is; want wanneer tusschen de bewoners van twee straten twisten ontstaan, die somwijlen door een algemeen gevecht worden beslist, wordt zulks volstrekt niet belet, al slaan zij er duchtig op, zoodat er soms lijken blijven Ik was eens ooggetuige van zoodanig gevecht, hetwelk een gevolg was van weddingschappen met het vliegerspel, waarop men hier verzot is. De schuldigen worden dan wel na afloop der zaak vervolgd; maar het gevecht heeft intusschen uren lang zonder stoornis geduurd, indien de meer bezadigden uit de straat de driftige jeugd niet tot bedaren hebben kunnen brengen. Kort voor onze komst in Japan waren de Chinezen, ten getale van twee à driehonderd man, uit hun verblijf, dat nog wel door eene gewapende wacht wordt bewaakt, de stad ingeloopen en hadden gedurende een paar dagen Nagasaki in rep en roer gebragt, zonder dat de Gouverneur iets beproefde, om ze weder in hun kamp te doen terugkeeren. Het sakineren (drinken van saki of feestvieren) eindelijk moede, keerden de zonen van het hemelsche rijk uit eigen beweging naar Megasaki terug, waar hun verblijf is. Men zegt, dat men er op bedacht is geweest, om de Chinezen, zoowel om hunnen twistzieken aard als wegens de moeijelijkheid om hun het smokkelen te beletten, te loozen, en dat men zou hebben gevraagd, of wij ons niet zouden kunnen belasten met het aanvoeren van de Chinesche koopwaren, die Japan niet kan missen. De

overeenkomst tusschen deze beide natien in zeden en gewoonten, alsmede in de taal, geeft aanleiding tot veel smokkelhandel, waardoor een groot getal Japanners in het ongeluk wordt gestort.

Om nog eens op de politie terug te komen, moet ik hier bijvoegen, dat hare inrigting veeleer berekend is om ongeregeldheden en misdrijven voor te komen, dan om die met geweld tegen te gaan, of zelfs om die streng te straffen. De wetten zijn wel uiterst streng, maar worden zelden toegepast. De meeste zaken worden onder de hand afgedaan, dat is te zeggen: gesusd. Zijn die evenwel van zoodanigen aard dat men ze niet geheim kan houden, dan wordt de wet in hare volle kracht toegepast. Het beginsel is misschien niet kwaad bij een volk van het karakter der Japanners; maar er zijn toch gevallen waarin men krachtig te werk moet gaan.

Van het Nieuwjaarsfeest maken de Japanners, zoo als ik vroeger reeds heb gezegd, veel werk, en dan gaan zij zich vrij algemeen te buiten door het gebruik van sake [1]), in welken toestand zij overal bezoeken afleggen, waarvan wij zelfs op Desima last hadden. Deze zoogenaamde kompliment-bezoeken zijn algemeen in gebruik, zelfs tot bij de geringste klasse, zoodat mijn paardenjongen beweerde, wel twee dagen noodig te hebben om al zijne vrienden te bezoeken.

De vijfde dag na het Nieuwjaar was vroeger bestemd voor het bekende beeldtrappen in Nagasaki en Simabara, de twee laatste schuilplaatsen voor de belijders der Christelijke Godsdienst in dit Rijk. Door het traktaat is dit nu afgeschaft. De bewoners waren daarmede zeer te-

1) Sake is een geestrijk vocht, hetwelk uit rijst wordt gestookt.

vreden, daar zij vroeger twee dagen huisarrest kregen om de ambtenaren op te wachten, die met koperen plaatjes, waarop het beeld van den gekruisigden Christus was gegrifd, al de huizen bezochten en zich van den afkeer der huisgenooten voor het Christendom overtuigden door het trappen op die plaatjes, waarop het beeld evenwel niet meer te zien was, zoodanig was het afgesleten. Ik heb getracht een dezer plaatjes te bekomen; maar de Onder-Gouverneur zeide mij, dat zij reeds naar Jedo waren verzonden. De jonge meisjes, die ook hier gaarne van alle gelegenheden gebruik maken om zich feestelijk uit te dosschen, niet wetende wat dit feest beduidde, beklaagden zich bij ons, dat wij oorzaak waren dat het was afgeschaft.

In Februarij kreeg ik de mededeeling van den Directeur, dat uit Jedo bevel was gekomen om den kommandant Kats' Lintaro dezen zomer, met de zeilschoener *Theresia* en eene Japansche bemanning, alleen de reis te laten doen naar Jedo. Ik liet dientengevolge het schip zeilklaar maken en deed verscheidene togtjes tot oefening der manschappen. Met de laatsten zou het wel gaan; maar hoe wij in zoo korten tijd den kommandant en de officieren op de hoogte moesten brengen om ze voor eene zeereis te bekwamen, was mij een raadsel. Zij beschouwden de zaak als zeer eenvoudig; een bewijs hoe weinig begrip zij nog hadden van het vak. Ik hoopte, dat men van dit dwaze plan zou afzien, of anders het schip over zee laten brengen door den schipper van een hunner barken, van wien men ten minste weêrkennis kon verwachten; want in het tegenovergestelde geval voorzag ik de grootste onheilen, gedurende die reis, die van langen duur kon zijn.

Het vaarwater rondom Japan wordt in de zomermaanden veeltijds bezocht door hevige orkanen, die den stoutsten zeeman een' schrik op het lijf jagen, en waarin hij al zijne zeemanschap noodig heeft om zijn schip te behouden. Nu zouden deze onervarene menschen met een hun geheel onbekend vaartuig de reis ondernemen! Daar ik niet gaarne een deel der verantwoording van zoodanige roekelooze onderneming op mij nam, heb ik er over geschreven naar Jedo. De *Soembing* had, wel is waar, in het voorjaar van 1857, alleen onder Japansch kommando, die reis gedaan; maar er is een groot verschil tusschen het zeebouwen met een stoom- of met een zeilschip: met het eerste heeft men het nog eenigermate in zijne magt om binnen te loopen en goed weêr af te wachten. Het bleek, dat men er te Jedo geen bezwaar in zag, en de reis ging door gelijk men zal zien.

De 21ste Februarij was de dag, bepaald voor het vertrek van den Commissaris naar Jedo, toen zeer onverwacht, drie dagen te voren, de Gouverneur van Nagasaki schoorvoetend liet zeggen, dat hij stellig antwoord van Jedo had verwacht, met goedkeuring op alle door de belanghebbenden beraamde en genomen maatregelen voor de reis; dat dit antwoord nog niet was gekomen, en dat hij den Commissaris dus, des noods schriftelijk, nederig moest verzoeken om de reis eenige dagen uit te stellen. De Commissaris was hierover natuurlijk zeer ontevreden, daar de bark met goederen reeds naar Simonoseki was vertrokken, de koelies besteld waren, en men reeds lang te voren was overeengekomen, dat hij overal volle persoonlijke vrijheid zou genieten en slechts van het Japansch geleide zou gebruik maken, wanneer dit blijken mogt voor zijne persoonlijke veiligheid noodzakelijk te zijn.

Dit laatste was eerst een punt van bezwaar geweest; alle moeijelijkheden waren echter uit den weg geruimd, er moest dus iets anders achter schuilen. Wij schreven het oponthoud toe aan het verlangen van het Japansch Gouvernement om den heer Donker Curtius te beletten den Amerikaanschen consul te Jedo te ontmoeten. Niettegenstaande de verleiding groot was om van den hooghartigen Japanschen Gouverneur een nederig schriftelijk verzoek in handen te krijgen, weigerde hij om uit eigen beweging zijn reisplan te veranderen en gaf te kennen, dat alleen eene verklaring van het Gouvernement van bestaande onoverkomelijke bezwaren hem daartoe zoude dwingen, daar hij toch wel niet zonder behulp der Japanners naar Jedo kon reizen; maar dat hij, getroffen door eene dergelijke bejegening, zich voorbehield daarover te Jedo zijn beklag te doen. Hij berustte dan in die verklaring en stelde de reis uit.

Den 2den Maart ging ik in eene nieuw gebouwde barkas, die zeer hard zeilde, met den Japanschen kommandant, de heeren van Trojen en Hardes, naar een der eilanden buiten de baai gelegen, om eene geschikte plaats uit te kiezen om met het kanon te vuren. Wij vonden die op het eiland Iwosima, alwaar een gedeelte der kust een strand heeft, groot genoeg om daarop eene schijf te zetten en alwaar de kogels kunnen worden teruggevonden.

Vervolgens bezochten wij het aan den landsheer van Fizen behoorende eiland Takasima, alwaar steenkolenmijnen zijn, die een goede kool opleveren. De bevinding overtrof in allen opzigte onze verwachting. Op eene hoogte van ongeveer 100 voet boven de zee, ik gis ter halver hoogte van den bergrug, is de ingang tot de mijn, die wij geheel onderzochten.

De galerijen zijn omtrent ter hoogte van vijf voet, goed onderschraagd en, zoo het mij voorkwam, veilig. Wij waren ongeveer een kwartier uur gaans met eene flaauwe helling in de mijn afgedaald, en ruim onder de oppervlakte der zee gekomen, toen wij ons bevonden onder een soort van gewelf, waarvan de wanden rondom waren zamengesteld uit zeer fraaije glinsterende steenkool, welke in groote klompen kon worden losgemaakt. Het water, dat hier in de mijn komt, wordt door middel van schepraderen, door menschenhanden en voeten in beweging gebragt, opgestuwd van het eene naar het andere rad tot op de hoogte, waar men gelegenheid heeft het naar buiten te laten wegloopen. Deze waterleiding loopt in eene afzonderlijke galerij, die eveneens is gestut en eene aanmerkelijke lengte heeft.

Het gebrekkige dezer werktuigen en de menigte menschen, welke hunne krachten op de meest ondoelmatige wijze hierbij inspannen, springen in het oog. Neemt men daarbij in aanmerking, het talrijk personeel van vrouwen en kinderen, dat onophoudelijk in beweging is, om de kolen in kleine mandjes naar de opening der mijn te dragen, dan begrijpt men dat de steenkolen in Japan nog te duur zijn, hoewel de bevolking er een zeer karig loon aan verdient. Dit alles kan en moet spoedig veranderen.

Het voorstel werd gedaan, om de gereedstaande mijntoestellen naar de mijnen over te brengen en in werking te stellen, door het afgraven van den berg en het boren van één of twee putten, door welke steenkolen en water met stoom naar boven zouden kunnen worden gevoerd. Wij keerden zeer voldaan over hetgeen wij hadden gezien terug, daar wij nu de overtuiging hadden gekregen, vooreerst dat zeer goede steenkolen in de onmiddelijke

nabijheid van Nagasaki worden gevonden; en vervolgens dat, hoewel de Japansche mijnbewerking zeer veel verbetering behoeft, men in dit land reeds een begrip heeft van de veiligheidsmaatregelen, die men daarbij moet in acht nemen.

Iwosima schijnt zeer rijk aan steenkolen te zijn; en indien men dikwijls heeft geklaagd over de slechte soort dier brandstof voor de stoomschepen, moet dit alleen daaraan worden toegeschreven, dat het vervoer der grove kolen door de galerijen op de beschrevene wijze niet mogelijk is; zoodat er bijna niets dan gruis wordt geleverd, hetwelk, in de open lucht blijvende liggen, door den regen spoedig zijne goede eigenschappen verliest.

Ik behoef niet te zeggen, dat van het gebruik der veiligheidslamp van Davij hier nog geen spraak was. Wel is hun dit heilzame middel om zich tegen gaz-ontbrandingen te vrijwaren bekend gemaakt, maar het was niet in gebruik. Er zijn nu verscheidene lampen van Davij aangevoerd, en het is te hopen dat zij ze zullen gebruiken; want ik geloof, dat eene mijn op Iwosima, wegens ontwikkeling van vuurdamp, is verlaten. Of er ongelukken hebben plaats gehad, heb ik niet kunnen vernemen.

Het was een vreemd gezigt, in de galerijen de bijna naakte dragers van beider kunne te ontmoeten. Zij liepen zeer vlug onophoudelijk op en neder en maakten zich vrolijk, wanneer wij om van het licht hunner olielampjes gebruik te maken, ons best deden om ze te volgen. Dit was ons echter niet mogelijk, zoodat wij telkens weder in het duister stonden, dewijl onze lampen zoolang niet verkozen te branden. Ik geloof, dat die lampjes er op berekend zijn, om slechts zeer kort licht te geven, en zoo doende de dragers te noodzaken, eene versnelde pas

aan te nemen. Vlak tegenover den ingang der mijn stond eene monsterachtig groote houten badkuip, waarvan de bodem denkelijk met leem was besmeerd; want er brandde een groot vuur onder. In de kuip, welke bijna vol water was, zaten naar 's lands gebruik 12 of 14 personen, zoowel mannen, vrouwen als kinderen, door elkander, met het onschuldigste gezigt van de wereld zich te baden en te reinigen, gratis op kosten van den eigenaar der mijn. Het sopje, waarin zij zich verlustigden zag er dan ook alles behalve zindelijk uit; de damp sloeg er uit, en ik begrijp niet hoe de Japanners in bijna kokend water zich kunnen baden. Zomer en winter baden zij zich in warm, nooit in koud water, en het schijnt hun goed te bekomen. Wanneer zij uit het bad komen, zien zij er uit zoo rood als gekookte kreeften, en gaan dan straffeloos, zelfs in den winter, met het ontbloote ligchaam in de open lucht zitten.

Toen wij het eiland verder wilden doorzoeken, werden wij door een' der keizerlijke officieren, die bleek een dwarskijker te zijn, zeer beleefdelijk verzocht ons daarvan te onthouden, daar hier en daar batterijen lagen van den landsheer, met wien men niet in ongelegenheden wilde komen.

Den 5den Maart bezocht de Gouverneur van Nagasaki de werkplaatsen te Akoenora. Wij ontvingen Zijne Excellentie daar, terwijl de officier-machinist uitlegging gaf van al hetgeen er te zien was. De werktuigen waren nu bijna allen uitgepakt, schoongemaakt en in loodsen opgezet, eenigen daarvan reeds in werking; doch verreweg het grootste getal wachtte om te kunnen worden opgesteld op de voltooijing der beide gebouwen, bestemd voor draaijerij en smederij. Men was steeds bezig met

heipalen te slaan voor den stoomhamer en voor de stoomwerktuigen en ketels. Dit heiwerk hield lang op; en daar men ook voor de beide gebouwen, die van gebakken steen zouden worden opgetrokken, moest heijen, was het moeijelijk te bepalen wanneer men zou kunnen beginnen te metselen.

Eerst heeft men steenen moeten vormen, waarmede men nu bezig was een' grooten steen-oven te bouwen. Wanneer die gereed was kon men steenen bakken hetgeen tot dusverre in Japan niet bekend was. Men ziet hieruit met hoeveel bezwaren men hier te worstelen had. Niets was er; alles moest worden gedaan met natuurlijk vrij oppervlakkige kennis van ambachten, waarvoor in Europa afzonderlijke bazen zijn, en ik kan niet genoeg lof geven aan den heer Hardes, die er zich zoo goed uit wist te redden. Zeer veel was er reeds gedaan sedert het werk was aangevangen; onder anderen waren ook de mijnwerktuigen met hunne stoomwagens gereed gemaakt om te kunnen worden gebruikt, hoewel zij op de reis veel hadden geleden.

De Gouverneur scheen zeer ingenomen met al wat hij zag, en vooral trokken een paar draaibanken, die men te werk stelde, de algemeene aandacht. En geen wonder; want wat kan men vernuftiger noemen dan de wijze waarop men thans het ijzer bewerkt, om het onder alle vormen tot zijn doel dienstbaar te maken! Of de Japanners evenwel begrepen waartoe dit alles moest leiden, is eene tweede vraag; en daar zij, nog al praktisch zijnde, gaarne uitkomsten zien, zoo vreesde ik dat hun geduld op eene te zware proef werd gesteld.

Dat zij er nog niet veel begrip van hadden, bleek telkens uit hunne vragen en was niet geschikt om ons

personeel aan te moedigen. De rekenmeester van Nagasaki, die ook in het gevolg was, vroeg mij: „dit alles is zeer mooi, en wanneer zal het klaar zijn?" Ik denk dat hij als betaalmeester het beste wist hoeveel het alles kostte en dus naar het einde verlangde. Ik kon hem daarop niet veel bemoedigends antwoorden. Het beste is zich daaraan niet te storen en maar bedaard voort te gaan. In het eind zullen zij toch zien, dat hun geld goed is geplaatst. Ik verbeeldde mij de verwondering van alle zeevarenden, wanneer zij hier over een jaar een paar hooge fabriekschoorsteenen zien rooken, en de middelen vinden om groote herstellingen aan hunne stoomwerktuigen te doen.

Ik wenschte wel, dat ik van al het onderwijs dat wij gaven, zulke praktische uitkomsten kon verwachten. Het theoretische vooral, moest ik vreezen, dat ons weinig voldoening zou opleveren. Des te meer daarentegen de oefeningen, zoowel met het kanon, in het zeilen, als aan wal die der kavallerie en infanterie. Ook vormde men goede scheepstimmerlieden, zeilmakers, smeden; maar het praktische onderwijs der machinisten mag wel in de eerste plaats genoemd worden. Het rekenen ging vrij goed. Het universaal-instrument gaf den heer Wichers gelegenheid, om eene goede lengtebepaling van deze plaats te bekomen; dit wekte den ijver van een paar zijner leerlingen op voor de beoefening der sterrekunde. Het onderwijs van den heer Pompe, dat door de behandeling van een aantal zieken in Nagasaki in praktijk kon worden gebragt, stichtte ongetwijfeld zeer veel nut; maar algebra, stuurmanskunst, in één woord, alles wat in verband staat met wiskunde: wat kon men daarvan verwachten, indien men niet eerst goed leert rekenen, en

zoo er geene goede tolken waren, om bij het onderwijs, niet hunne verkeerde opvattingen, maar de gedachten van den leeraar over te brengen?

Aan tolken vooral was groot gebrek. Het getal lessen was noodwendig zeer toegenomen met het aantal leeraren en dikwijls werden deze om die reden afgezegd. Ik geloof ook, dat de drooge beginselen der wiskundige studien, niet aan de leerlingen bevielen. Op verzoek van den heer Donker Curtius had ik eene klasse van 25 à 30 kinderen gevormd, die door den schoolmeester, in het tolkencollegie in de Hollandsche taal en het rekenen werden onderwezen. Hiervan had ik zeer veel voldoening; eene letterkast deed daarbij uitmuntende diensten, en verwonderlijk waren de vorderingen, welke deze kleine deugnieten maakten. Ik betreurde het zeer, dat de Japansche regering, na den brand op Desima, dit onderwijs niet elders deed voortzetten.

Over het algemeen kan ik zeggen, dat de Japanners zich veel moeite gaven; maar juist diegenen, waarvan ik hoopte, dat zij zich het meest zouden toeleggen om aan de overigen tot voorbeeld te strekken, bij het verrigten der dienst aan boord, namelijk de zeeofficieren, stelden mij het meest te leur. Hunne taak was dan ook de moeijelijkste.

In het vak der praktische scheepsbouwkunde had men het reeds ver gebragt, waartoe het verblijf van mijn' voorganger voorzeker veel heeft bijgedragen, die het geluk had, zijne keus op eenen zeer bekwamen baas timmerman te laten vallen, die vier jaren in Japan bleef. Men bouwde een' tweeden kotter, even als den eersten van zestig tonnen, voor den landsheer van Fizen bestemd, alsmede eene waterschuit, om versch water op de schepen

te brengen, welk vaartuig tevens moest dienen om de duikerklok, die sedert vele jaren op Desima in vergetelheid was geraakt, te gebruiken bij het maken van een steenen hoofd te Akoenora.

Eene peilschaal voor waarneming der watergetijden, alsmede een tijdbal kwamen in werking, en zoo de regering gevolg had gegeven aan mijn voorstel, zou een steenen baken op het Iwosima opgerigt zijn geworden, om aan de schepen naar Nagasaki bestemd, tot verkenningspunt te dienen. Wanneer men hier vreemd is, is het van om de West komende, nog al moeijelijk, om den ingang naar de baai te vinden, en zou dit baken, in afwachting van een daarop te plaatsen vuur, hiertoe bij dag veel gemak opleveren. Overigens is de baai gemakkelijk genoeg om aan te doen.

Van Jedo kregen wij in deze dagen vele bewijzen, dat de regering niet wenschte stil te blijven staan op den weg van vooruitgang, dien men sedert twee jaren was ingeslagen. Zoo kwam de toestemming tot het bouwen van een hospitaal, van een scheikundig laboratorium en van eene manége met stalling voor twintig paarden. Het hospitaal en de manége zijn tot stand gekomen, maar het laboratorium is in de pen gebleven. De kavallerielessen hadden zeer veel aftrek. Drie zeer voorname Japanners, die men prinsen noemde, kwamen daartoe uit Jedo en werden door vele anderen gevolgd. De paarden die men zich voor deze oefeningen aanschafte, beantwoordden evenwel niet aan de verwachting, die ik had van de geldmiddelen, waarover deze prinsen konden beschikken. Deze oefeningen benadeelden eenigermate de liefhebberij voor de Marine, welke ik trachtte gaande te houden, door zooveel mogelijk met de zeilschepen in en voor de baai te zeilen.

De gelegenheid daarvoor is bijzonder geschikt, hoewel men voorzigtig moet zijn met de rukwinden die over de bergen in de zeilen vallen.

Men oefende zich ook in het schieten met het scheepskanon naar de schijf en met den houwitzer, in de vlakte van Tagami, op den weg naar Mogii. Het is verwonderlijk, zoo goed als de Japanners met het geschut van den schoener *Japan* de schijf raakten. Aan den heer van Trojen komt daarvan de eer toe; want in zeer korten tijd had hij eenige zeeartilleristen gevormd, waarmede ik gerust een gevecht zou bijwonen.

In het algemeen leverden alle oefeningen voldoende uitkomsten op, en ik kwam meer en meer tot de overtuiging, dat het voor als nog wenschelijk was, om aan het onderwijs zoo veel mogelijk eene praktische rigting te geven. Ik had wel gewenscht, dat men er toe had besloten om aan de infanteristen eene gelijke kleeding te geven; maar zoover waren wij nog niet, en wij moesten ons getroosten de zonderlingste en meest verschillende kleedingen in het gelid te zien staan. De Japansche kleederdragt is geheel ongeschikt voor alle ligchaamsoefeningen aan boord of aan land. Daarom trekken zij te velde in eenen wijden broek met korte pijpen, welke bij de knie worden toegebonden, niet ongelijk aan dien onzer visschersliedèn. In dien broek worden de slippen der bovenkleederen gestoken. Aan boord droegen allen schoenen, maar de oefeningen met het geweer geschiedden op stroomuiltjes, zoodat ik dikwijls moeite had om mij voor het gelid van lagchen te onthouden. De matrozen waren zeer goed gekleed, met eenige wijziging naar de onze in het blaauw, met een wit keizerlijk of landsheerlijk wapen op den rug.

Den 11den Maart eindelijk vertrok de Commissaris met zijn talrijk gevolg naar Jedo, met het vooruitzigt van vier maanden te zullen uitblijven. Het bleek dat wij ons hadden bedrogen in de bedoelingen der Japansche regering; daar de eenige reden van het oponthoud, alvorens de Commissaris kon vertrekken, daarin heeft bestaan, dat de landsheeren, over wier gebied de togt ging, moesten worden aangeschreven, dat de reis nu op een geheel anderen voet zou worden gedaan, dan sedert twee eeuwen gebruikelijk was geweest, en dat men Zijn Hoog Ed. Gestr. niet aan oponthoud onder weg wilde blootstellen.

De maanden Maart, April en Mei zijn het meest geschikt voor het reizen in Japan, zoo ook de maanden September, October en November, als wanneer het klimaat verrukkelijk is. De afwisseling der jaargetijden is inderdaad eene groote weldaad aan de op hooge breedte gelegene streken der aarde gegund. Professor Meijer van Koningsbergen zegt in eene verhandeling over de verdeeling der voedingsmiddelen op de aarde, dat de oostelijke kusten der groote werelddeelen des winters veel kouder zijn dan de westelijke; zoodat het in Europa en op de westkust van Noord-Amerika, waar dan zuidwestelijke winden de heerschende zijn, op gelijke breedte veel minder koud is dan in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika en in China en Japan, alwaar dan noordelijke winden heerschen, ten gevolge waarvan in de eerstgenoemde landen de tarwe 12 graden noordelijker groeit dan in de laastgenoemde. De waarheid hiervan springt in het oog; want, hoewel Nagasaki op dezelfde breedte ligt als Madera en Egypte, is het er zeer veel kouder.

Reeds in de laatste dagen van Maart kreeg ik berigt

van de hofreizigers, gedagteekend van Simonoseki, 21 Maart, waarvan ik het volgende afschrijf:

„De reis, is door heerlijk weder begunstigd, een waar „genot geweest, en wij zijn opgetogen over hetgeen wij „gezien en ondervonden hebben. In de eerste plaats zijn „de wegen uitmuntend onderhouden en zooveel mogelijk „effen, breed en meestal na regen, onmiddelijk weder „droog. Voor een vervoer per as, zouden ze nu op „enkele na, reeds volkomen geschikt zijn. Ook hebben „wij dagelijks vier à vijf uren te voet afgelegd en „overigens in den Norimon (draagstoel) gereisd, die „algemeen goed bevalt. Overal heerscht de beste orde, „bij het doortrekken der dorpen, die veeleer steden „mogen genoemd worden en dikwijls niet verder dan „een kwartier uurs van elkander liggen.

„Een paar mijlen buiten Nagasaki bespeurden wij „onder de volwassenen niemand meer, die door de kin-„derpokken geschonden was, en onder het jongere ge-„slacht slechts enkele. Over het algemeen ziet de bevol-„king er gezond en sterk uit, is goed gekleed, uitsluitend „van inlandsche stoffen, en schijnt bij den landbouw en „een' binnenlandschen kleinhandel, wel te varen.

„Dijken, waterleidingen, enz., zien er bijzonder goed „uit. Zoover het oog reikt, ziet men tarwe en rijstvel-„den; de wasboom meestal in boomgaarden en langs de „dijken. Onze reis is eene statietogt; van ieder dorp „komen de overheidspersonen ons tegemoet, en waar wij „voorbij trekken, is niemand op straat, doch de ontzag-„gelijk talrijke bevolking voor de huizen geschaard, ge-„zeten op matjes, waarbij de jonge meisjes steeds voor-„aan worden geplaatst. Wij zagen gezigtjes, die u wel „zouden bevallen. Over het algemeen maken zij veel

„werk van hun kapsel, dat vooral in Tsikuzen fraai is. „Zelfs de boerinnen zijn overal netjes gekapt. De her- „bergen zijn almede zeer goed en wij hebben geenerlei „hinder van de koude. Meestal zijn wij te kijk en wij „tafelen ten naastenbij als op een tooneel. Het behoeft „ons slechts een woord te kosten om ze op eens het „huis te doen ruimen, maar wij vermaken ons nog al „door de dames toe te laten en ringetjes te schenken, „waarvan men niet genoeg bij zich kan hebben.

„Kokura hebben wij in alle rigtingen doorkruist. „De stad is groot en ruim gebouwd, maar heeft overi- „gens weinig te beteekenen. De huizen zijn in de „dorpen beter dan in Kokura, zoo ook de winkels. De „ligging aan de straat van der Capellen is fraai. In een „zwavelbad te Tsoekasaki, dat zoo heet was, dat wij „het er bijna niet in konden uithouden, dachten wij „aan u en uw rhumatisme.

„Te Simonoseki ontbreekt het ons aan niets. Zoodra „de wind goed is gaan wij scheep in de bark, om de „reis tot Osaka voort te zetten.„

Kort daarop stelde ik een zeetogtje voor met het stoomschip en scheepten wij ons den 30sten Maart in met den directeur der marine en opperdwarskijker Kimoera Sama, den kommandant Kats' Lintaro, 16 leerlingen en een vijftigtal matrozen. Het heerlijkste weder begunstigde den overtogt naar de Goto-eilanden, alwaar wij 's avonds in eene baai op de westkust van het eiland Kabasima, een der Goto-eilanden, het anker lieten vallen. Deze eilanden maken het gebied uit van den landsheer Saemon Nodjo. Zij liggen west van Nagasaki en kunnen met helder weder van de kust van Kiusiu worden gezien

De regering scheen van den stoomer *Japan* gebruik te

willen maken, om de vlag op de omliggende eilanden te laten zien en zoodoende haar gezag te herstellen, hetwelk door den tijd is verzwakt. De Goto-eilanden zijn dor en de dun gezaaide bevolking leeft voornamelijk van de vischvangst. Men zegt dat zij zeer bedreven is in de walvischvangst met netten. Wild is hier overvloedig, vooral herten en wilde zwijnen. De landsheer woont te F'Kae, in de baai van Tarrakf', waar men met een schip, wegens ondiepten, niet kan komen. Aan de baai, waarin wij ankerden, ligt een dorp, rondom ingesloten door hooge bergen; zij is klein maar diep; deze, zoowel als alle andere baaijen, welke wij bezochten, werden door ons zoo goed mogelijk opgenomen en afgeteekend.

Volgens de getuigenis van den Burgemeester, bij wien wij den nacht doorbragten, was hier nog nimmer een Europeesch schip geweest, en de verbazing der bevolking was ongemeen, toen in dezen maagdelijken ankergrond ons anker viel.

Ik verheugde mij in de gelegenheid te zijn om in de nieuwe uitgave der kaart van Jhr. von Siebold, welke mij door kapitein Washington van de Engelsche Admiraliteit was gegeven, verbeterd door opnemingen van Mr. Richards, in 1855, dit eiland en zoo vele anderen te kunnen brengen, welke daarop nog ontbraken. Wij deden als het ware ontdekkingsreizen in Japan.

Den volgenden dag na onze komst verlieten wij reeds Kabasima, daar hier niets te verrigten viel en omdat de directeur mij voorstelde, naar het in de straat van Corea liggende eiland Tsussima te stoomen. Hoewel daarop niet was gerekend en de voorraad van mondbehoeften aan boord zeer gering was, stemde ik er in toe. Het weder was gunstig en men zou te Tsussima levensmiddelen

koopen. Door eene naauwe straat liep ons schip, op goed geluk en op de tegenstrijdige aanwijzingen van een paar matrozen, tusschen de Goto-eilanden door; een sterke stroom liep om de Oost door de straat, zoodat wij met moeite opstoomden. Op dit togtje heeft het personeel der machinekamer, geheel uit Japanners bestaande, onder het toezigt onzer machinisten, zich uitmuntend van zijne moeijelijke taak gekweten. Ik had niet gedacht dat zij gedurende 24 uren genoeg stoom voor volle kracht zouden kunnen voortbrengen.

's Nachts kwamen wij voor het eiland Tsussima, en liepen met het aanbreken van den dag in de baai van F'Chew of F'Tsio, waaraan de hoofdplaats van dien naam ligt. Dit eiland is bergachtig, en kan men op een' geruimen afstand zien. Deze baai levert in dit jaargetijde eene slechte ankerplaats op, waarvan wij de proef namen, daar het spoedig, nadat wij ten anker waren gekomen, duchtig begon te waaijen uit het zuidoosten, met stortregens, en de zee hol werd. Ik liet het schip zoo veel mogelijk naar binnen verhalen en vertuidde daar voor twee ankers. Het gezigt, dat de stad van uit de baai oplevert, is niet onaardig; zij ligt tegen de steile bergen aan, die hier eene zonderlinge gedaante hebben, zoodat men zou denken eene schilderij te zien, zoo als die soms worden versierd met speelwerk, voorstellende klokken, molens, spoortreinen en fonteintjes, hetgeen van een zonderlingen smaak getuigt.

Den 1sten April was het beter weêr, zoodat wij ons verheugden in het vooruitzigt, van eene goede wandeling op de bergen te zullen doen, terwijl de directeur met den landsheer de landszaken zou behandelen; maar hoe groot was mijne verwondering toen ik hoorde, dat de

landsheer des Keizers opperdwarskijker niet ontving; dat Zijne Hoogheid zijn' eersten dienaar had gezonden, en toen wij ondervonden dat overal in de stad, waar wij ons vertoonden, op den weg naar het paleis van den landsheer Soo Tsussima no Kami, de hekken voor ons waren gesloten, zoodat wij zeer ontevreden naar boord terugkeerden.

Of hierin het bewijs ligt dat de landsheer den brui geeft van den Keizer weet ik niet, maar zeker is het dat men op Tsussima de keizerlijke en Europesche officieren ongaarne zag komen. Men moet tot verklaring van het gedrag des vassals echter niet uit het oog verliezen, dat er ruim 100 jaren zijn verloopen, sedert de Keizer van Japan iemand heeft gezonden om zijn gezag op dit eiland te doen gelden, zoodat de landsheer, zóóver buiten schot, zich wel heer en meester in zijn land kon wanen.

Dit zal wel veranderen, wanneer nu en dan oorlogschepen, met bepaalde bevelen van Jedo, zich vertoonen. F'Chew is geen onaanzienlijk stadje, er wordt veel handel gedreven met Corea. Het eiland Tsussima is vruchtbaar, en, voor zoover wij langs de kust varende er over konden oordeelen, goed bebouwd.

Den derden dag ligtten wij reeds het anker, na alvorens de baai vlugtig te hebben opgenomen en stoomden om de Noord, om eene andere en grootere baai te verkennen. Daar er veel reven voor liggen, durfde ik er met de hooge zee niet binnenloopen en zette koers naar eene andere bogt op de oostkust, alwaar, volgens eene Fransche kaart, een doortogt zou te vinden zijn voor groote schepen naar de westkust, welke dus het groote eiland in twee deelen zou splitsen, waarvan het noordelijke Tsussima, het zuidelijke F'Chew zou heeten. Ik

overtuigde mij dat deze doortogt niet bestaat, maar wel eene diepe baai met vele vertakkingen, welke van de westkust zich uitstrekt tot bijna aan de oostkust, in de bogt waarin wij ons bevonden.

Wij wandelden een eind landwaarts in en kwamen, eene kreek volgende, aan die baai, bij welke gelegenheid verscheidene faisanten opvlogen. Ik betreurde het, geene gelegenheid te hebben om hier te jagen, daar het land er zeer geschikt toe bleek te zijn.

De bovengenoemde kreek loopt met laag water droog, maar is met hoog water bevaarbaar voor inlandsche vaartuigen, waaraan men de vergissing in de kaart moet toeschrijven. Het dorp Foenagossi, ligt aan de kreek op de punt waar deze zich met de baai vereenigt. Ik had gelegenheid, om van een Japansch kaartje eene schets van de plaats over te nemen, waaruit de geheele ligging duidelijk blijkt. Tsussima is dus de algemeene naam van een eiland, zoo als op de kaart van von Siebold van 1841 staat aangegeven.

Daar het avond was geworden, en ik den volgenden dag weder te Nagasaki wilde terugkeeren, stak ik weder in zee en stuurde met klein zeil om de Zuid, ten einde mij met het aanbreken van den dag vóór de straat van Firato te bevinden. Het varen in deze zee, waarvan nog geene goede kaarten bestaan, is zeer zorgelijk, maar ik had het geluk dat het weder zich geheel had hersteld van den storm, dat de maan helder scheen en dat er geene hindernissen in onze koerslijn lagen.

Des nachts verkenden wij ons aan de Zadel-eilanden, stuurden tusschen de eilanden, welke ten noorden van Firato liggen, door en draaiden bij voor die straat, die ook den naam draagt van den Gouverneur Generaal Specx.

Met den dag liep de *Japan* met een' stijven noordelijken bries, en een sterken stroom door de straat, welke aan de eene zijde wordt gevormd door de kust van Kiusiu, aan de andere zijde door het prachtige eiland Firando of Firato. Wanneer men door het smalste gedeelte der straat aan den noordelijken ingang is, krijgt men regts de baai van Firato voor zich. De geheele straat is schilderachtig; zij wordt naarmate men zuiderlijker komt, wijder en aan alle kanten ziet men groote inhammen en baaijen vol met zeilen van Japansche barken. Langs de kust van Kiusiu sturende, kwamen wij in den namiddag van den 3den April ten anker in de baai van Nagasaki. Zoo ver wij konden zien, is de hooge westkust van Kiusiu, tot aan de toppen der bergen bebouwd, en bezet met ontelbare dorpen en boerenwoningen, zoodat de bevolking ook hier aanzienlijk schijnt te zijn. Hiervan getuigen ook de bergachtige eilandjes, die grootendeels tot bouwland worden aangelegd.

Ik was zeer voldaan over dit togtje, dat in vele opzigten nuttig is geweest voor de leerlingen, die nu hadden kunnen zien, hoeveel hun nog ontbrak om een schip over zee te brengen. De directeur was evenzeer voldaan; hij bedankte mij herhaalde malen, voor al de moeite, die wij ons hadden gegeven, en stuurde op den 1sten Paaschdag een geschenk, bestaande uit eene groote hoeveelheid eijeren (geen Paascheijeren), vier varkens, visch, groenten en oranje-appelen. Hij verzocht mij, deze togtjes dikwijls te herhalen en ook Kagosima, Firato en Simonoseki te bezoeken, hetgeen ik gaarne beloofde, daar deze uitstapjes zeer geschikt waren, om onze kennis van Japan te vermeerderen en ons eentoonig leven op Desima op eene even nuttige als aangename wijze af te wisselen.

Men had niet lang geleden in de baai van Nagasaki drie stukken ijzeren geschut opgevischt, welke zoodanig geschonden waren, dat men er de merken volstrekt niet meer van kon bespeuren. Alles toonde aan, dat zij zeer lang in het water hadden gelegen en men vermoedde, dat zij afkomstig waren van het Spaansche schip *la Madre de Dios*, hetwelk in 1641 door de Japanners is verbrand en met de geheele bemanning bij den Papenberg gezonken, voor zoo verre die niet was gesneuveld. Door Kämpfer, wordt dit feit breedvoerig beschreven op bladzijde 228; hij zegt ook dat men in 1691 nog zilver op die plaats heeft gevonden. Deze kanonnen in stukken gekapt, werden bestemd tot ballast; ik had er gaarne een edeler gebruik van zien maken, maar de Japanner is te positief, om veel te hechten aan zegeteekens.

Hoewel men reeds den 12den April telde, hadden nog geene Chinesche jonken deze plaats bezocht; zij worden gewoonlijk in Maart verwacht, en het baarde veel ongerustheid in het Chineesche kwartier, omdat men vreesde, dat groote gebeurtenissen in China hadden plaats gegrepen, waardoor de vaart door de Engelschen werd belemmerd. Wij werden ook teleurgesteld in onze verwachting van schepen, en onwillekeurig dacht men aan een' algemeenen oorlog in Europa, in welk geval wij het geheele jaar wel zonder tijding zouden blijven.

Het lot van Doeff, deed mij huiveren.

Het schijnt dat de stad Jedo, elk jaar door rampen wordt geteisterd, als aardbevingen, brand of hevige ziekten. Het jaar 1858 kenmerkte zich door geweldige branden; zoo werd in de maand April een gedeelte dier stad in de asch gelegd, gelijk aan de oppervlakte van Nagasaki. De kommandant Kats', die mij zulks mede-

deelde uit een' brief van zijne vrouw, wier geheele bezitting er mede gemoeid was geweest, voegde er al lagchende bij: „O, maar dat is nog niets. In 1856 was het wel anders!„ Inderdaad is alles in deze wereld betrekkelijk. Zoo dacht ik op den 15den April dat mij eene groote ramp overkwam, toen ik eene sloep met elf mijner manschappen in de baai al zeilende zag omslaan. Door de wakkerheid van den schipper W. de Rapper, die drie drenkelingen redde, liep dit zonder onheilen af.

Het aangename lenteweder lokte weder tot een reisje uit met het stoomschip, hetwelk een bezoek aan Firato en Simonoseki ten doel had. De directeur besloot ditmaal niet mede te gaan, en droeg zijn gezag over aan den 1sten kommandant Kats' Lintaro, onder toezigt van twee dwarskijkers.

Ik had mij niet te beklagen over den directeur, en echter verheugden wij ons allen over zijn besluit, hetwelk de leerlingen, die hem niet erg mogten lijden, toeschreven aan de vrees voor eene slechte ontvangst bij den landsheer van Nagato te Simonoseki, even als hem op Tsussima was te beurt gevallen en waarover nog al wat was gezegd, dat den directeur niet aangenaam kon zijn.

De titel van dwarskijker is altijd een doorn in het oog der Hollanders; daarbij kwam dat de directeur geen woord Hollandsch verstond, terwijl de kommandant, die deze taal zeer goed meester was, tevens een zachtaardig, verlicht en vriendelijk mensch was, aan wien allen zeer waren gehecht, zoodat zelfs de moeijelijkheden, welke hij voor de Hollanders niet vermogt uit den weg te ruimen, verschooning in hunne oogen vonden. Ik moet zeggen dat hij met dat al zeer slim was en spoedig had bemerkt op welke wijs hij ons het best kon tevreden stellen, na-

melijk door onze ijdelheid te streelen. Zoo zeide hij te Simonoseki: dat wij in Japan gelijk stonden met Keizerlijke officieren, aan welke eenige, voor ons misschien lastige verpligtingen tegenover de bevolking waren opgelegd, waaraan hij hoopte dat wij niet zouden weigeren ons te onderwerpen. Dit deed natuurlijk de deur digt en een ieder was tevreden.

Ook de kommandant Isawa-Kingo, de zoon van den Gouverneur van Jedo, scheepte zich benevens zestien keizerlijke leerlingen in en verder de Europesche officieren, die allen in de kleine kajuit en longroom kampeerden. Ik moet zeggen, dat, niettegenstaande zoo vele redenen tot aanstoot, welke dit beperkte verblijf gaf, gedurende de reis, welke 12 dagen duurde, niets is voorgevallen dat de goede verstandhouding voor een oogenblik verstoorde. Hoewel de leerlingen allen menschen waren van de hoogste afkomst, hebben zij zich steeds als de geringste matrozen beholpen en aan de Nederlandsche officieren niet alleen de hutten afgestaan, maar in alle opzigten den voorrang gegeven waarop zij als leeraars aanspraak konden maken. Alleraangenaamste dagen hebben wij met deze heeren aan boord doorgebragt, die vrolijke en niet zelden zeer geestige gesprekken voerden in eene gemengde taal van Japansche en Hollandsche woorden. Enkelen verstonden het Hollandsch zeer goed en spraken tot oefening onderling alleen onze taal.

Ik heb op deze reis met verwondering gezien hoever de lust van vele Japanners gaat om zich te bekwamen. Dat zelfs vorsten zee-officier worden en zich de ontberingen, aan het verblijf aan boord eigen, getroosten, is in Europa niet vreemd, maar dat een Japanner, zoo als b. v. Enne Motto Kamagiro, wiens ouders eene voorname rol

te Jedo spelen, sedert twee jaren als vuurstoker, smid, en machinist dient, is wel een bewijs van zijn karakter en grooten ijver. Trouwens, men behoefde dezen schranderen, vrolijken jongen slechts aan te zien, om zich dit te verklaren; dat hij een ondernemend mensch is, heeft hij getoond, toen hij eene reis heeft gedaan om de noord van Japan tot op 59° N. breedte, van welken togt hij veel wist te vertellen.

Ook de machinist-zeeofficier, Mida Hamagoro, verdient eene afzonderlijke vermelding; men zal in Japan zien gebeuren, hetgeen bij ons en bij andere Europesche zeemagten, zooveel zwarigheid ontmoet, en echter eene wenschelijke zaak zoude zijn, dat namelijk de machinisten ook zeeofficieren zijn en daarvoor dienst kunnen doen.

Den 21sten April vertrokken wij naar Firato. Ik verlangde zeer deze plaats te zien, waar men zegt, dat nog de bouwvallen zijn der huizen, door onze voorvaders bewoond. Toen ik voor de stad kwam, vernam ik, dat de schepen veilig liggen in de kleine baai van Thaské. Wij ankerden dus daar, en bezochten het dorp Thaské, waar wij eene zeer verwonderde bevolking vonden, die ons overal volgde en van hare verbazing blijken gaf. De jonge meisjes aan welke wij ringetjes gaven, volgden ons met ontblooten boezem, niet vermoedende, dat dit door ons met een minder onverschillig oog werd aangezien, dan door de Japanners. Toen zij bemerkten, dat wij aan de schoonste hunner de mooiste ringetjes gaven, naderden sommigen ons onbeschroomd en verzochten hunne boezems te zien, en ons handtastelijk te overtuigen, dat zij waarlijk regt hadden op die onderscheiding. Eene zoo groote eenvoudigheid verbaasde ons, dat kan men nagaan, niet minder dan zij ons vrolijk

maakte, maar men zou zich zeer bedriegen, indien men daaruit zou willen afleiden, dat deze meisjes hunne eer niet op prijs stelden.

Het dorp ligt rond de baai, de omstreken zijn zeer lief en leveren wandelingen op, zoo als wij die te Nagasaki wenschten te hebben. Op een klein uur gaans van hier ligt Firato, alwaar de landsheer Madsura Fisen no Kami, zijn verblijf houdt.

Daar men eenige zwarigheden maakte, om ons langs het voetpad naar de hoofdplaats te geleiden, hetgeen ik geloof, dat niet volgens de afspraak was met den vorst van Firato, roeiden wij er heen. De stad is vrij uitgestrekt en gebouwd aan eene bogt in de straat, zijnde gedeeltelijk aan het oog verborgen door eene landengte, waar het verblijf van den landsheer is, hetwelk door middel eener lange brug, gemeenschap heeft met de stad, waarvan de bevolking nagenoeg 10,000 zielen groot is.

Mijne eerste vraag was naar de plek alwaar de Hollanders voor 200 jaren verblijf hielden; men antwoordde mij, dat die niet hier woonden maar te Kawats', hetwelk een paar mijlen zuidelijker in de straat ligt, zoodat ik geduld moest hebben tot wij weder eens in deze straat zouden komen. Wij deden toen eene wandeling door de stad, bezochten een' tempel van Sinto en gaven den priester eenige muntstukjes, waarop hij voor ons bad, en ik geloof zelfs offerde. Firato is eene aaneenschakeling van kleine winkels, waarin bijna niets anders te koop wordt aangeboden dan snuisterijen en hetgeen de zee oplevert. De walvisch speelt hier vooral eene groote rol.

Toen wij in het najaar van 1858 weder in de straat kwamen, ankerde ik in de baai van Kawats' ook wel Kuts' genoemd, hetwelk in de landtaal *mond* beteekent.

Het was reeds laat geworden en wij moesten den volgenden dag vroegtijdig de reis voortzetten, zoodat ik wederom, tot mijn' grooten spijt, werd teleurgesteld in de hoop om de overblijfselen te zien der woningen, waarin onze ondernemende voorouders hadden gehuisd. Ik heb altijd eene groote waarde gehecht aan de herinneringen dier helden, die door hunne onversaagdheid en beleid de geheele bekende wereld aan zich cijnsbaar hebben weten te maken. De Ottona van het dorp gaf mij op mijn verzoek gidsen, die mij op een' heuvel bragten van waar men ons eene vlakte toonde aan het zeestrand, waar de bewuste woningen zouden hebben gestaan, doch waarvan niets meer te zien was, zijnde alles begroeid. Dit was dus ongetwijfeld de plek welke ik zoo gaarne betrad; men had mij te Nagasaki eene schilderij in olieverw laten zien, afkomstig van Firato, voorstellende de factory aan eene baai gelegen en het tegenoverliggende land, welke afbeelding zoozeer overeenkwam met de baai van Kawats', dat ik overtuigd werd dat onze voorouders te Kawats' hadden gewoond. Hoezeer was ik dus verwonderd, toen ik in 1859 te Nagasaki een' Japanner leerde kennen, inwoner van Firato, die zich, ter genezing eener bekomene wonde, bij den heer von Siebold aanmeldde, en toen deze mij verzekerde dat de faktory der Nederlanders werkelijk te Firato heeft gestaan, en dat daar nog eene plek wordt aangewezen, Furuhei genaamd, beteekenende *oude muur*, met overblijsels van een' steenen muur, waarschijnlijk van het pakhuis, dat François Caron op last der Japansche regering liet afbreken, omdat het Christelijk jaartal in den gevel prijkte. Ik verkeerde dus weder in twijfel en raadpleegde zoowel het werk van den heer von Siebold, als later eenige stukken in het Archief te

te 's Hage [1]), waardoor voor mij alle onzekerheid in dezen verdween, daar ik in een scheepsjournaal van dien tijd vind opgegeven, dat een schip van Java komende eerst het anker liet vallen in de baai van Kuts' en van daar naar de factory te Firato werd gesleept door Japansche barken, zijnde een afstand van 1 à 2 mijlen, welke door den sterken stroom niet kon worden opgezeild. Ik vermoed dat eenige Europeanen, bij de vrijheid welke zij destijds genoten, in de baai van Kuts' zullen hebben gewoond, alwaar het landschap uitermate bekoorlijk is, maar dat de kantoren te Firato waren gevestigd.

Firato is tegenwoordig niets meer dan een groot visschersdorp; men beweert dat de groote welvaart van dit plaatsje tijdens den Europeschen handel eene der redenen is geweest, waarom deze naar eene der keizerlijke havens is verlegd. Simonoseki is daarentegen sterk in bloei toegenomen.

Den 23sten kwamen wij in de straat van der Capellen, eigenlijk en met meer regt genaamd de straat van Simonoseki. Ook de Engelschen hebben aan alle eilanden, die in dit vaarwater liggen en door den master van het engelsche fregat *Winchester* zijn opgenomen, engelsche namen gegeven; waartoe en met welk regt men de namen van sedert eeuwen bekende landen verandert, begrijp ik niet. Het baart verwarring en is niet noodig daar de Japansche namen gemakkelijk zijn te onthouden. Deze straat is veel ruimer en grootscher dan die van Firato en hare oevers zijn bezaaid met steden en dorpen, waar-

1) Ik maak van deze gelegenheid gebruik om den heer Jhr. Mr. J. K. J. de Jonge mijnen dank te betuigen voor de welwillendheid waarmede hij mij behulpzaam is geweest, zoo wel in het opsporen der door mij verlangde stukken uit het Archief, als in het ontcijferen van het voor mij onleesbare schrift der XVIIde eeuw.

onder Simonoseki en Kokura de voornaamsten zijn. Ik kan haar niet beter vergelijken dan bij den Bosphorus, en de ligging van Simonoseki aan de binnenzee Suwo Nada, bij die van Therapia aan den ingang der Zwarte zee. Doordien de Hofreizen door deze stad voeren, is zij aan de Hollanders wel bekend. Kämpfer beschrijft haar zoo als zij in 1691 was, met 500 huizen; nu zijn er meer dan 6,000, met eene bevolking van 30,000 zielen. Zij strekt zich langs den noordelijken oever uit, over eene lengte van een uur gaans, en is de hoofdstad van het landschap Nagato, waarvan de vorst Moodi Kai no Kami zijn verblijf houdt te Tsjoof, een plaatsje gelegen een uur gaans om de oost van de hoofdstad. Wij zagen den landsheer niet, daar hij te Jedo was tijdens ons verblijf in zijn landschap.

Men bragt het schip ten anker voor de zoogenaamde Hollandsche herberg, waar, voor eenige weken, de hofreizigers waren geweest. Er is nog eene andere herberg waar wij in de balken, de namen vonden gegrifd van Hollanders, die reeds meer dan honderd-twintig jaren geleden, zich daarmede hadden vermaakt, en er blijkbaar veel tijd aan hadden besteed. Wij hadden het geluk van onzen tijd te Simonoseki, op eene meer aangename wijs, te kunnen doorbrengen. Deze herbergen, welke voor alle reizigers van rang dienen, behooren of aan rijke inwoners, of aan de wijk. Zij zijn zeer goed ingerigt en van matten voorzien; beddegoed en andere behoeften, moet men in dit land met zich voeren. Het spreekt van zelf, dat zoo dikwijls zulks te doen was, wij en de officierenleerlingen het schip ontvlugtten, en in de herbergen of tempels trokken, koks, bedienden, stoelen en tafels medebrengende. De Japansche regering heeft nooit toegestaan,

dat wij deze uitgaven zelf bestreden; zij betaalde voor allen.

De ligging van deze stad is zeer gunstig voor den handel. Eene groote menigte vaartuigen lag in eene rij aan elkander vast, en zóóveel orde heerschte op deze reede, dat er wel een goed havenreglement moest zijn.

Het slechte weder noodzaakte ons hier te blijven tot den 26sten. Wij wandelden de stad in alle rigtingen door, en waren uiterst voldaan over de vrijheid, welke wij genoten; geheel zonder geleide, zou het moeijelijk zijn geweest, op de straat voort te komen, door de groote menigte nieuwsgierigen die ons volgde. Er heerschte eene groote bedrijvigheid in de stad, daar duizende barken zich hier van het noodige voorzien; overal ziet men ankersmederijen.

De tempel van Amadis, waarvan Kämpfer gewaagt, schijnt in verval te zijn, want op mijne vraag antwoordde men, dat er niets te zien was; daarentegen bezochten wij eenen nieuwen tempel van Boedha, Kokura-Kodsj genaamd, die met veel pracht is versierd, even als een R. K. kapel met goud- en snijwerk. Van Simonoseki loopt om de oost de groote weg naar Jedo; wij bewandelden dien een paar uren ver, en overtuigden ons van de waarheid, van hetgeen onze reizigers hadden geschreven. Hij is breed en zou zeer goed met een rijtuig te gebruiken zijn; het landschap is hier zeer lief en rijk aan dennenboomen. Op eene dier wandelingen ontmoetten wij den doorreizenden landsheer van Figo met zijn talrijk gevolg, uit meer dan duizend personen bestaande. Onze gids wilde ons volstrekt op de Japansche wijs hulde zien bewijzen aan Z. H., door op onze hurken te gaan zitten, hetgeen hem echter niet gelukte. Een der officieren van

het gevolg, die te veel sake hadgebruikt, viel uit den Norimon, doch zat er spoedig weder in. Deze optogten zijn door Kämpfer zeer naauwkeurig beschreven en komen daarmede nog volkomen overeen. De trein strekte zich uit over eene lengte van een half uur gaans.

Terwijl wij te Simonoseki waren, stelde de Japansche kommandant mij voor, om het eiland Kiusiu rond te varen en de stad Kagosima, de hoofdstad van Sats'ma te bezoeken, welk voorstel mij zeer verheugde. Wij zeilden dus van hier om de oost, langs een gedeelte der binnenzee en tusschen de eilanden Kiusiu en Sikokf', door om de zuid, naar de straat van Diemen. Den 28sten kwamen wij in eene zeer uitgestrekte bogt en lieten het anker vallen in de kleine baai van Jamagawa, (zie de kaart) welke binnenkomende, ter linkerzijde ligt in die van Kagosima. De vuurspuwende berg, genaamd Kaimongatake of Peak Horner, ligt aan den ingang der groote baai, bijna op de zuidelijkste punt van Japan, en draagt in de Japansche dichtkunst den naam van: *Piek van den ingang van Japan*, woordelijk Zeepoortspiek.

Jamagawa is een visschersdorp, dat zijn' naam geeft aan de baai, waaraan het is gelegen; deze baai is waarschijnlijk een uitgebrande krater, daar men in het midden met honderd vademen geen grond vindt. Zij is klein en geheel ingesloten door hooge gebergten; in hare nabijheid vindt men warme zwavelbronnen, en zoo het schijnt is het eene badplaats, welke druk wordt bezocht. De landsheer van Sats'ma, Mats'dairo Sats'ma no Kami had hier een lusthuis, en naauwelijks waren wij ten anker, of een renbode vertrok te paard, om Z. H. van onze komst te verwittigen. Niet lang daarna kwam de boodschap, dat Z. H. zeer verheugd was over onze

komst, en den volgenden morgen aan boord zou komen. Wij deden des middags eene wandeling door de bekoorlijke omstreken, en waren verrukt over de schoone natuur die zich aan ons oog vertoonde.

Aan alle kanten ziet men bouwland, afgewisseld door boschjes en beken; goede paden geleiden den wandelaar naar de omliggende dorpen en naar eene oliefabriek, welke wij bezigtigden. De olie wordt uit lijnzaad geslagen, bijna even als bij ons. Ik zag een zeer grooten en schoonen hengst, bruin van kleur, voor welken men p. m. *f* 100 vroeg; ik was zeer geneigd om het fraaije dier te koopen, maar zag tegen de moeite op, om het met het schip, hetwelk reeds zoo vol was, over te voeren.

Men vindt in Japan eenige fraaije paarden van edel ras; zij zijn kleiner dan de onzen, en hebben over het algemeen te groote koppen, die zij daarenboven door de slechte behandeling der Japanners zeer leelijk dragen. Deze hebben hoegenaamd geen slag om er mede om te gaan, en indien men een rijpaard wil hebben, doet men best het zelf op te brengen. Even als de menschen, dragen de paarden stroomuilen en worden niet beslagen; wil men hard rijden, dan spreekt het van zelf dat zij daarmede gevaar loopen van te vallen. Ik liet de muilen dus geheel weg en waagde het niet om mijn paard te laten beslaan, hetgeen mij de kapitein van een Amerikaansch fregat voorstelde, door zijn' smid aan boord te laten doen, daar ik, later in handen der Japanners vallende, vreesde dat zij het paard zouden bederven. Tegen verwachting bereed ik het gedurende zestien maanden dagelijks over de scherpste steenen zonder letsel aan de hoeven te bekomen, die integendeel hoe langer hoe harder werden.

Men moet slechts zorgen de hoeven om de maand te laten snijden. Vele Japanners volgden mijn voorbeeld, en het is niet onwaarschijnlijk dat men het gebruik der muilen voor de paarden zal zien afschaffen.

Den volgenden morgen was het schip gereed om Zijne Hoogheid te ontvangen; wij hadden aan wal overnacht en waren verwonderd zoo netjes als het er uitzag, in aanmerking nemende de menigte menschen die zich aan boord bevonden en er niet behoorden, alsmede de wijs waarop voor allen werd gekookt. Vóór den mast was het alsof men in eene gaarkeuken kwam. Men gaf zich voor den landsheer van Sats'ma zeer veel moeite, niet alleen omdat hij de vader was der jonge keizerin van Japan, maar ook een voorstander van maatschappelijken vooruitgang. Hij begunstigt in hooge mate de beoefening van kunsten en wetenschappen en legt daaraan veel ten koste.

Ten 9 ure kwam Zijne Hoogheid aan boord, wordende aan den valreep ontvangen door den Japanschen kommandant en al de keizerlijke leerlingen. Men noodigde mij uit om met de Nederlandsche officieren (wij waren natuurlijk in montering) ook daar plaats te nemen, waaraan wij voldeden. Het saluut van 21 schoten viel eenige oogenblikken nadat de prins aan boord was gekomen. Het voorkomen van den vier-en-veertigjarigen landsheer was zeer gunstig, teekenende een hoogeren ouderdom; hij was zeer minzaam, maar, zoo als men ons verhaalde, ook zeer vrijmoedig in het uiten zijner gevoelens, zoodat hij aan het hof, niettegenstaande zijne naauwe verwantschap met den keizer, vele vijanden heeft, een bewijs dat de persoonlijke invloed van Zijne Majesteit niet zoo groot is als men zou denken. Men heeft mij ook meermalen verzekerd, dat te Jedo alles afhangt van den eersten

Rijksraad, die dus zoowat de rol van Premier in Engeland zoude spelen.

Onder het gevolg van den landsheer bevond zich een man, wiens schrander voorkomen ons aller aandacht trok; het was de geleerde doctor Mats'ki-Köan, leermeester in de Hollandsche taal en vertaler. Deze sprak onze taal niet, maar schreef ze zonder eene fout. Hij was de groote gunsteling van Zijne Hoogheid, van wien men zeker geen beteren lof kan uitspreken, dan dat kunde en vernuft bij hem de grootste aanbevelingen zijn; zoodat de lofspraak van von Siebold op den vader, in allen opzigte ook op den zoon toepasselijk is.

Nadat wij allen waren voorgesteld en eenige vragen hadden beantwoord betrekkelijk het schip, hetwelk de vorst in alle deelen bezigtigde, werd het anker geligt en naar buiten gestoomd.

De Japansche matrozen voerden eenige oefeningen uit met de zeilen en het geschut, terwijl wij naar Kagosima stoomden. Z. H. gebruikte een ontbijt aan boord, geheel alleen, wordende volgens Japansch gebruik door den keizerlijken kommandant bediend. Hetgeen mij het meest verwonderde, was dat de beide dwarskijkers, personen van zeer ondergeschikten rang, den landsheer niet verlieten, en met de meest gespannen aandacht zaten te luisteren naar hetgeen werd gesproken; zoodat de Japansche kommandant mij verzocht om eenige punten van teederen aard binnenkant of in stilte te behandelen, om geen aanstoot te geven.

Toen de landsheer, op aanraden van den officier-machinist om den dokter naar Akoenora te zenden, daartoe verlof vroeg aan een der dwarskijkers, antwoordde deze terstond, dat het onmogelijk was. Ik vernam later, dat

de reden, waarom men Dr. Mats'ki Köan niet te Nagasaki wilde toelaten, deze was: hij heeft vroeger als leeraar en vertaler aan de Keizerlijke Hollandsche school van wetenschappen te Jedo dienst gedaan, maar die dienst verlaten op verlangen van den landsheer van Sats'ma, wiens onderdaan hij is.

Ten 12 ure waren wij al zeilende en stoomende gekomen voor eene tent, op het zeestrand opgeslagen voor de zeebaden van den landsheer. Z. H. verliet ons, na ons aanbevolen te hebben om de batterijen en de fabrieken te Kagosima met aandacht te bezigtigen en hem onze bevinding zonder omwegen bekend te maken.

De afstand van Jamagawa tot Kagosima is zes zeemijlen; zoodat wij ten 4 ure voor de stad waren. Deze baai is zeer uitgestrekt en voor de grootste schepen bevaarbaar. De hoofdstad van Sats'ma ligt in eene vlakte, achter eene reeks van batterijen met hooge traversen, zoodat zij van de reede voor het oog geheel verborgen is. Een der leerlingen van Sats'ma bragt de *Japan* voor eene opening tusschen twee batterijen, en, onbekend met de bewegingen van een zoodanig lang schip, zette hij het op eene modderbank, van welke ik het met hoog water afbragt, en in de haven vastmeerde, van waar men een gedeelte der stad overziet.

Groot was onze verwondering, toen wij achtervolgens de ontzettende menigte volks, welke op de been was, de fraaije kaaijen, allen van rotssteen gebouwd, de talrijke schietgaten en eindelijk een stoombootje bespeurden, dat in de mouille ten anker kwam, en ons overtuigden, dat Kagosima niet, gelijk wij ons hadden voorgesteld, eene kleine, maar eene der groote steden is van Japan, met eene bevolking, welke men op 4 à 500,000 zielen be-

grootte. Zij is goed verstrekt en onder het bestuur van een' vorst, die zijne eeuw ver vooruit is.

Tegenover de stad, die aan den achterkant door hoog gebergte wordt ingesloten, ligt een groot eiland in de baai met eenen vuurspuwenden berg, die wel is waar geene lava deed stroomen, maar toch ook niet werkeloos was en steeds rookte. Deze berg, in den vorm van een suikerbrood, ligt met den Kaimongatake in ééne rigting en als in het verlengde der lijn van vulkanen, welke den naam dragen van l'Archipel Cecile, en zich om de zuid uitstrekken van Japan tot de Lieu-Kieu eilanden.

Nog denzelfden avond ontscheepten al de Japansche officieren, behalve die de wacht hadden. Ik bleef aan boord, omdat ik zwaar verkouden was, en de Japansche kommandant wilde om die reden het schip niet verlaten. Wat ik daartegen inbragt, het mogt niet baten: het was volgens Japansch gebruik, namelijk eene beleefdheid, waaraan hij zich niet mogt onttrekken. Wij bezochten daarentegen te zamen de kleine raderstoomboot, welke in onze nabijheid lag. Dit vaartuig, nagenoeg 20 ellen lang, van hout gebouwd en gekoperd, was voorzien van de eerste stoomwerktuigen, welke in Japan en wel te Jedo in 1851 zijn vervaardigd, geheel naar eene teekening, voorkomende in het werk van den Hoogleeraar Verdam. Deze eerste proef was zeer gebrekkig: naar de afmetingen van de cijlinders zouden de werktuigen ongeveer 12 paardenkrachten hebben moeten uitoefenen; doch door een lek in den condensor en door andere gebreken, werd die tot 2 of 3 paardenkrachten teruggebragt. Ik heb mij den volgenden dag overtuigd, dat men in Japan in staat is iets beters voort te brengen; maar men vergete niet, dat het reeds eenigen tijd was geleden, dat deze proef werd genomen. In

allen gevalle bewijst het voor het vernuft van den man, die zonder immer een stoomwerktuig te hebben gezien, naar eene eenvoudige teekening in staat was, een zoodanig werktuig te vervaardigen. Hoe velen onzer hebben niet moeite gehad, om van de werking der stoomschuiven een goed begrip te krijgen!

Den volgenden morgen begaf ik mij naar Kagosima, maar ontmoette reeds onder weg onze heeren, die met het stoombootje naar buiten kwamen om de batterijen en de fabriek te gaan zien. Ik had gaarne eerst de stad van nabij willen beschouwen, maar vernam, dat daaraan niet te denken viel; daar het volk zóó nieuwsgierig naar ons was, dat de ambtenaren en de officieren geen kans zagen om het in bedwang te houden. Men vreesde voor ongelukken en verzocht ons dringend, niet in de stad te wandelen. Op den weg naar de herberg was het gedrang geweldig geweest, en achtte men zich gelukkig er uit te zijn. Eenige pantoffels en zelfs een paling vlogen over de hoofden der officieren; een hunner merkte op, dat de paling hier zeker tot de zoogenoemde complimentvisschen behoorde [1]). Men was blijkbaar bezorgd voor ons; ik geloof echter niet, dat men eenige kwaadwilligheid had te duchten en vond het zeer natuurlijk, dat de bevolking, die nog nooit een' Europeaan zag, in eene stemming verkeerde, welke aan de ambtenaren, die waarschijnlijk voor ons verantwoordelijk waren, vrees inboezemde.

Om het gevaar verder te ontgaan, had men er op uitgevonden, om ons met een stoombootje over te voeren naar eene batterij, de halve maan batterij genoemd. Deze was gewapend en lag in de nabijheid der fabriek, welke

1) Visschen en voornamelijk de Tai is het meest gebruikelijke geschenk in Japan.

wij vervolgens zouden bezoeken. Wij bragten hier een paar uren door. Het volk stond op de nabijliggende hoogten, en werd door een leger van ambtenaren en officieren, met sierlijk vergulde hoedjes gedekt en waaijers, gewapend in bedwang gehouden. Wanneer de waaijer, het teeken hunner waardigheid, niet werd geëerbiedigd, bezigden zij even als de konstabels in Londen een ijzeren staafje, waarmede zij er duchtig opsloegen.

Deze batterij bestaat uit aarden wallen, die met steen moesten worden bekleed. Er stond een twintigtal stukken metalen geschut, van 24 tot 150 pond kaliber in batterij, op wal-affuiten van allerlei soorten. Een metalen Paixhans-kanon van 150 pond was zeer mooi gegoten, maar de ijzeren stukken, die wij in de fabriek zagen, waren niet goed gelukt. Het is nog niet sedert lang, dat de Japanners ijzeren geschut gieten, hoewel het ijzer hier zeer deugdzaam is. Koper is er in overvloed, vooral in Sats'ma.

Wij vonden alles in de beste orde en gereed voor het gevecht. Ons gevoelen over het een en ander gevraagd zijnde, viel er nog al wat te verhandelen, hetwelk zij naauwkeurig opteekenden; maar over de plaatsing dier vestingwerken konden wij moeijelijk oordeelen, zonder eene kaart van de baai.

Wat het personeel betreft, dat de stukken moest bedienen, vernam ik dat de landsheer 50,000 soldaten heeft. Ook toonde men ons eene kazerne, waarin soldaten woonden. Deze kon, dacht mij, onmogelijk meer dan eenige honderden manschappen bevatten; zoodat ik tot het besluit kwam, dat dit leger geheel denkbeeldig is, en zoo als elders in Japan, bestaat uit ambtenaren en hunne dienaren. Van uniformen heb ik niets bespeurd; en indien

dit leger op Europeschen voet geregeld ware geweest, zou men het ons zeker hebben laten zien, daar de landsheer zeer trotsch was op hetgeen hij heeft daargesteld. Men zou dan ook zoo veel vrees niet hebben behoeven te koesteren voor de bevolking. Het leger van Sats'ma heeft niettemin den naam van het dapperste te zijn van geheel Japan, maar daarentegen het slechtst onderworpen aan de krijgstucht, hetgeen veel zegt.

Men is nog bezig met de andere batterijen te voltooijen en te wapenen.

Van hier begaven wij ons met het stoombootje naar de fabriek en stoomden zeer digt langs den oever, (die hier bij wijze van een hoog terras eene openbare wandeling oplevert) zoowel om het volk genoegen te geven, als om onze eigene nieuwsgierigheid te bevredigen. Onder de menigte waren vele vrouwen en meisjes, wier buitengewoon weelderig haar en smaakvolle kapsels aller aandacht trok.

Aan de fabriek gekomen, werden wij ontvangen aan eenen fraaijen steenen trap, regts en links waarvan zich eene kaai uitstrekt, die in Londen zelfs niet misplaatst zou zijn.

De fabriek ligt aan de baai en van achteren tegen heuvels, die uitmuntende steengroeven bevatten en het water opleveren voor de raderen, waarmede de werktuigen in beweging worden gebragt. Hier kon het volk ons niet volgen, en liepen wij rustig rond van de eene verrassing in de andere; daar wij achtervolgens bezigtigden: eene ijzer- en kopergieterij, een' hoogoven, een' vlamoven, eene zeer ruime smederij voor ijzer en staal, drie boorbanken om geschut uit te boren naar het model van die te Delft, eene porselein-fabriek, eene glasblazerij,

eene kristalslijperij en vele andere inrigtingen van minder belang. Ook toonde men ons telegraphen, hier vervaardigd naar die, welke door Z. M. koning Willem III aan Japan zijn geschonken, een geweer naar van Styrum, landbouw-gereedschappen naar Amerikaansche monsters, en eindelijk de mallen van een' te bouwen stoomboot en daarvoor bestemde werktuigen, welke wij echter afkeurden, waarbij wij beloofden teekeningen te zullen zenden van het schip *Japan.*

Dit alles te beschrijven zou mij te ver leiden; de enkele opnoeming zal voldoende zijn, om een denkbeeld te geven van den ondernemenden geest der vorsten van Sats'ma.

Aan het hoofd der fabriek staat als direkteur een der kundigste mannen van het landschap, de prins Ni-iro-Simotske, die niettegenstaande zijne hooge afkomst, het zich tot een geluk rekende, ons overal te vergezellen. Het bleek, dat hij van alle zaken in de fabriek voorkomende eene grondige kennis bezat. Hij onthaalde ons op den middag op een Japansch sakinaadje, zooals men hier een ontbijt noemt, waarbij de Awa-Mori, een smakelijke drank, waarvoor Sats'ma beroemd is, niet ontbrak. Uit de glasblazerij en porcelein-fabriek, heeft de landsheer ons allen eenige geschenken gezonden, die ons zekerlijk zullen herinneren aan de genoegelijkste dagen, die wij in dit merkwaardig land hebben doorgebragt.

Nog denzelfden avond kregen wij eene uitnoodiging van den landsheer, om den volgenden dag, alvorens de baai te verlaten, te Jamagawa ten anker te komen, daar Z. H. het schip nogmaals wenschte te zien. Wij vertrokken dus ten acht ure en kwamen op den middag te Jamagawa, zeer voldaan over alles, behalve over de bevolking, die ons onwillekeurig had belet, iets van de

groote stad te zien. Gelukkig dat wij hier nog eenmaal onder gunstiger omstandigheden zouden terugkeeren. Z. H. liet zich niet lang wachten, en verzocht mij bij zijne komst aan boord in de kajuit te komen, om over verschillende zaken te spreken. Hij verlangde vooral te weten wat zou kunnen worden gedaan om de stad beter te verdedigen. Het antwoord was natuurlijk, dat men vooraf eene naauwkeurige opname zou moeten doen van de baai, en dan eerst daarover kunnen oordeelen. De landsheer zeide van plan te zijn daartoe onze hulp in te roepen, waartoe ik mij natuurlijk bereid verklaarde; maar of men te Jedo de toestemming zou geven, betwijfelde ik in stilte. Al de officieren van het detachement werden een voor een door Z. H. breedvoerig onderhouden en moesten hun gevoelen zeggen over hetgeen zij hadden gezien; de dokter Mats'ki Köan teekende inmiddels op.

Bij deze gelegenheid kwam het gesprek op de inrigtingen van zelfregistrerende barometers, en bragt de dokter een' onzer bijna in verlegenheid door de vraag of men daarbij ook de photographie bezigt. Hij scheen het te hebben beproefd, maar het was mislukt; gelukkiger was hij geweest met het nemen van photographien van landschappen, welke kunst hij aan dokter van den Broek, den bekwamen civielen geneesheer van Desima, den voorganger van Mr. Pompe, verschuldigd was.

De landsheer was bijzonder tevreden; want wij konden hem zonder vleijerij zeggen, dat wij opgetogen waren over alles, wat wij hadden gezien. Hij noodigde de Nederlandsche officieren, benevens de beide Japansche kommandanten bij zich aan tafel, die aan boord werd aangerigt. De dwarskijkers waren toen niet in de kajuit, zoodat er over allerlei zaken kon worden gesproken. Na het

maal speelde ik op verzoek van Z. H. op de violoncel, hetgeen hem zeer scheen te bevallen, en eerst ten negen ure verliet hij het schip, met de belofte van spoedig te Nagasaki te zullen komen.

Voor de komst van den landsheer aan boord, had ik den Japanschen kommandant voorgesteld om de schroef, het geheimzinnige voortstuwingsmiddel van het schip, uit het water te laten ligten, opdat Z. H. die zou kunnen zien. Deze vond het zeer goed, maar een der dwarskijkers, wilde het niet toestaan; zoodat ik, toen de landsheer aan boord was, na afspraak met den kommandant, er last toe gaf, alsof er in de machinekamer noodzaak toe bestond, waarop het geschiedde.

Te Jamagawa liet Z. H. eene groote vischpartij voor ons houden, welke eene aanzienlijke hoeveelheid visch van de meest verschillende soorten opleverde. Ik betreurde het bij die gelegenheid, niet een Ichtyoloog bij mij te hebben, daar voor ons die natuurkundige schat weinig waarde had. Ook bragt men als geschenken van den landsheer eenige kisten met Japansch gebak en eenige tabak aan boord, waarvan wij cigaren lieten maken, die niet best waren.

Den 2den Mei verlieten wij de baai van Kagosima en kwamen, door een' stijven zuidelijken bries begunstigd, den volgenden nacht ten drie ure ten anker voor Desima, waar alles nog bij het oude was en geene schepen waren aangekomen. Ook dit reisje was zeer leerzaam voor de leerlingen. Daar wij meestal de zeilen bij hadden staan, hebben zij verschillende bewegingen met het schip geleerd, en onder allerlei omstandigheden zien ankeren en onder zeil gaan.

Een paar dagen na onze terugkomst liet de Gouverneur

van Nagasaki door zijn' Secretaris bij mij inlichtingen vragen, over den duur eener reis naar Safoo, eene Chinesche haven in de nabijheid van Shanghae. Ik vernam later, dat de Chinesche kooplieden, die hier waren achtergebleven, hadden gevraagd om met den schroefschoener te mogen terugkeeren. Het verzoek werd naar Jedo opgezonden; het antwoord kan men wel gissen. Het verwonderde mij, dat de Gouverneur zich met die zaak inliet, en verklaar het alleen daardoor, dat Z. Exc. bij dien handel een groot geldelijk belang heeft.

Den 23sten Mei kreeg ik een' langen brief uit Jedo, welke mij geheel gerust stelde omtrent zekere berigten van moordaanslagen, die te Nagasaki hadden geloopen. Ik schrijf uit dien brief wederom eenige gedeelten af, welke betrekking hebben op de reis naar en het verblijf te Jedo.

„ De reis van af Simonoseki tot Osaka over zee, was „ voorspoedig en leverde niets merkwaardigs op. Verder „ is zij alleraangenaamst geweest; in het geheel hadden „ wij slechts vier dagen slecht weder. Van Miaco tot „ Jedo is de weg zeer afwisselend door Tokaido; maar „ de steden en dorpen, hoe talrijk en volkrijk ook, zien „ er minder welvarend uit dan aan de andere zijde. De „ bevolking is minder goed gekleed en slordig; alles heeft „ daar een meer boersch aanzien. Wij kwamen door „ verscheidene steden en ontelbare dorpen, welke geheel „ door aardbevingen verwoest zijn geweest, hetwelk men „ dadelijk kan zien, omdat die nieuw zijn opgebouwd.

„ Van Foesimi, dat reeds eene vrij groote stad is, tot „ Miaco, loopt eene straat, welke, goed doorgestapt, „ juist drie uren lang is; en Miaco van de andere zijde „ verlatende, volgt men eene straat van vier uren lang

„tot Oets', eene andere stad. Van Kanagawa tot Jedo „loopt alsmede eene straat van zes uren lang, die bij- „zonder levendig en vrolijk is en eene altijddurende „kermis gelijkt. In de baai van Jedo lagen ontelbare „Japansche barken ten anker; voorts de *Soembing*, twee „door de Japanners gebouwde driemastschepen en zes „tweemastschoeners. De Gouverneur van Hakodate begaf „zich juist aan boord van een dier schoeners, waarmede „hij naar die plaats zal worden overgebragt.

„Te Jedo was een tempel aan de zuidzijde van het „paleis voor ons in orde gebragt, waarin wij twee kamers „voor de ontvangst, eene ruime eetzaal en elk eene „slaapkamer benevens een kantoor hebben; voorts eene „breede galerij, badkamer enz. enz., zoodat er voldoende „ruimte is. Zwart verlakte tafels en stoelen met fluweelen „zittingen waren opzettelijk voor ons gemaakt, en dage- „lijks wordt door den keizer een ontbijt en een middag- „maal gezonden, bestaande uit een aantal schotels, ge- „deeltelijk op Europesche wijs bereid, maar zonder boter. „Dit alles vindt zijn' man wel, maar onze kok zorgt „zeer goed voor ons.

„Dadelijk na onze komst liet de Secretaris van den „Amerikaanschen Konsul-Generaal belet vragen. Hij kwam „te paard, vergezeld van een zeer groot Japansch geleide „te voet, en was dus verpligt stapvoets te gaan, zoo als „wel niet anders mogelijk was. De straten zijn wel zeer „breed, maar de menigte laat niet toe om er door te „komen, zonder dat er eene baan wordt gemaakt. Van „het platje op onze woning overziet men een groot ge- „deelte van Jedo, dat wil zeggen, niets dan daken tot „aan den gezigteinder. Men kan Jedo vergelijken met „een gezigt op zee; waar, en hoe hoog men ook klimt,

„ nergens ziet men land, slechts daken in alle rigtin-
„ gen.

„ Wij hebben reeds veel van deze stad, die hoofdzake-
„ lijk om hare grootte een wonder der wereld mag ge-
„ noemd worden, gezien, maar er blijft nog veel over te
„ bezigtigen. — Een der Rijksraden heeft mij uit eigen
„ beweging een plan van Jedo gezonden.

„ De Amerikaansche Konsul is tweemalen met de *Soem-*
„ *bing* naar Simoda geweest en heeft telkens de reis in
„ twaalf uren gedaan; doch de laatste maal had die vier
„ dagen geduurd, omdat de Japansche Kommandant uit
„ voorzigtigheid bij iedere bui het anker liet vallen en
„ soms daartoe terug moest stoomen. Schip en tuig waren
„ volgens den Secretaris zeer wel onderhouden en het
„ schip zag er netjes uit.

„ Bij den laatsten brand zijn 128 straten afgebrand.
„ Te Hakodate, zegt men, liggen verscheidene walvisch-
„ vaarders, die veel drukte veroorzaken. „

De komst van den landsheer van Fizen te Nagasaki, in het laatst van Mei, bragt eenige beweging in deze stad te weeg, waaraan ook wij deel namen, daar Z. H. de officieren van het detachement met mij uitnoodigde om een dag op zijn buitenverblijf te Inassa te komen doorbrengen. Wij deden zulks en wachtten den Prins op aan de fabriek te Akoenora. Deze landsheer is een zonderling mensch en alles behalve vriendelijk op het eerste gezigt. Hij heeft een zeer knorrig voorkomen en onder zijne landgenooten den naam van trotsch te zijn. Ik erken dat Z. H. ons met zeer weinig beleefdheid behandelde, zoodat ik met de officieren den stoet des landsheers niet vergrootte maar achterbleef zorgende tevens dat de agent des landsheers daarvan de reden vernam. Ik liet zeggen,

dat ik aan eene geheel andere behandeling gewoon, zelfs van Europesche vorstelijke personen, begreep dat er iets moest zijn gebeurd dat den landsheer mishaagde, en dat ik dus na afloop van het bezoek te Akoenora naar Desima zou terugkeeren. Deze verklaring baarde blijkbaar eene groote opschudding onder het gevolg; hoe zou men die boodschap overbrengen! — en toch, er moest iets worden gedaan om ons te beletten zulks te doen. Men verontschuldigde den landsheer met het oude praatje: „de „Japansche manier,„ maar ik wees op de ontvangst bij dien van Sats'ma.

Alvorens de fabriek te verlaten, liet de landsheer mij verzoeken bij hem te komen, sprak toen met lof over de fabriek, en verontschuldigde zich over zijne kleeding, welke voor een gedeelte bestond uit eene groene veldbroek, en verzocht mij op Inassa te komen, alwaar hij eene andere broek zoude aantrekken. Ik had alle moeite om mij van lagchen te onthouden, niet begrijpende wat die broek met zijne onbeleefdheid had te doen, maar vernam later dat Z. H., niet in het gebruikelijk gewaad gekleed zijnde, zich niet veel met ons durfde in te laten.

Op zijn buiten gekomen, hetwelk allerliefst gelegen is op eene vooruitstekende punt in de baai van Nagasaki, was de man geheel anders en scheen hij zich te beijveren om ons het voorgevallene te doen vergeten. Ik geloof zelfs dat hij mij, die naast hem aan de regterzijde zat, onder tafel wilde drinken, zoo dikwijls schonk hij mij in.

Deze vorst is een van die menschen, die bij de kennismaking winnen. Hij stelt zeer veel belang in Europesche kunsten en wetenschappen en beschermt die zooveel mogelijk in zijn land. Hij vroeg met kennis van zaken naar vele nieuwe uitvindingen en gaf mij zijn verlangen

te kennen om eenmaal in Holland te komen, en zijn' vriend den heer Fabius en mij te bezoeken. Hij liet ons zijne werkplaatsen zien, waarin onlangs drie zeer mooije draaibanken waren opgezet, benevens eene pletrol en eenige andere werktuigen, welke door onze werklieden werden behandeld; gaf ons eenige geschenken en stak toen over naar Nagasaki om de kavallerie-les bij te wonen.

Bij het afscheid nemen knikte hij mij met een glimlachje zeer genadig toe, hetwelk een bewijs moest zijn dat hij ingenomen was met het gezelschap.

Ik begaf mij ook naar de kavallerie-les. Tien leerlingen zaten te paard en voerden eenige bewegingen zeer goed uit. De leermeester toonde daarna zijne kunsten op een fraai paard, dat hem door de Japansche Regering was ten geschenke gegeven.

Ik behoef niet te zeggen, dat dit alles zeer in den smaak viel van den landsheer, die er mij verscheiden malen zijne bewondering over te kennen gaf en mij de eer aandeed, van mij naast zich op zijn rood statiekleed te doen nederzitten.

Na afloop hiervan bedankte de vorst mij nadrukkelijk voor al wat hij heden had gezien en keerde alleen naar Inassa terug, alwaar hij zich, zoo als ik later van de werklieden vernam, eenigen tijd heeft vermaakt met het steken van gaten in ijzeren platen, met het boren en schaven van ijzer, hetwelk hij in ons bijzijn niet had willen doen.

Terwijl wij met den landsheer aan tafel zaten, was eene andere, in eene aangrenzende en niet afgeschutte kamer, aangerigt voor den machinist en twee werklieden van het detachement. Ik zal nimmer de uitdrukking vergeten, die op het gelaat dezer beide Amsterdamsche burgers stond te lezen. De verrassing was ook groot, daar zij niet

gedroomd hadden plaats te zullen nemen aan eene vorstelijke tafel, tot bezwijkens toe beladen met schotels en flesschen, welke zij in hunne eenvoudigheid naauwelijks durfden aanraken, terwijl de agent en andere officieren van den prins ze onophoudelijk inschonken en aanspoorden, om de weldaden van hun' gastheer niet te versmaden. Voor één hunner, die op dit punt niet vast in zijne schoenen stond, vreesde ik het ergste, maar alles liep goed af en de boren en schaven draaiden na afloop van het maal, dat het een lust was om te zien.

Tijdens het verblijf van Z. H. van Fizen te Nagasaki, liep de nieuw gebouwde kotter met het beste gevolg te water. Al de leerlingen waren daarbij tegenwoordig en verzamelden zich in eene tent, boven welke de Nederlandsche met de Japansch-keizerlijke en de vlag van Fizen wapperde.

Op den derden Junij kreeg ik een' brief uit Jedo, waarin de heer Donker Curtius mij o. a. schreef: „De keizer van Japan mag slechts eenige malen in het jaar en naar vastgestelde plaatsen uitgaan. Thans heeft men goedgevonden, dat Z. K. M. een regement infanterie in oogenschouw zal nemen, dat hier is opgerigt en alleen bestaat uit leerlingen, welke van Nagasaki komen. Men verzocht mij, bij monde van den heer Nagae [1]), om van dit blijk van belangstelling in het onderwijs, aan u en aan de Nederlandsche regering kennis te geven."

Met de beide keizerlijke schepen *Japan* en *Theresia*, verliet ik den 7den Junij de baai van Nagasaki weder, ditmaal onder vrij ongunstige omstandigheden van weêr

---

1) Nagae Gemba no Kami was de vroegere Directeur der Marine te Nagasaki, thans Gouverneur voor de buitenlandsche zaken te Jedo.

en wind. Het regende sterk en de wind nam weldra zoodanig toe, dat ik in zee komende, dacht: „Wat heb ik begonnen!" Maar de wensch om mijnen leerlingen ook eens slecht weder te doen ondervinden, deed mij in het genomen besluit volharden, waarover ik mij niet te beklagen had. Ik bevond mij met den heer Wichers op de *Theresia* en had wind genoeg en veel zee; het schip stampte schromelijk en alle Japansche heeren waren zeeziek.

Na een' onstuimigen overtogt kwamen wij ten anker in de baai van Tomioka op Amak'sa, alwaar de stoomboot met den heer van Trojen ons wachtte om ons binnen te slepen. Al hetgeen de officieren, die hier reeds vroeger waren geweest, er mij van hadden verteld, was niet overdreven. Het is niet mogelijk eene veiliger ankerplaats te vinden; het is alsof de geheele Noord- en Oosthoek van het eiland, welke de baai vormt, door menschenhanden is gemaakt, zoo keurig ligt zij daar, vormende eene bedijking tegen het noord-oosten; terwijl het hooge land bewesten de baai met een daaraan grenzend zuider zeestrand, die tegen de zuid-westen winden beschermen, welke in Japan zeer hard kunnen waaijen.

Men vindt hier ook eene reede, welke gevormd wordt door eene uitgestrekte modderbank, die ten allen tijde eene zeer veilige ankerplaats aanbiedt, in een ruim vaarwater, geschikt voor oefeningen met de schepen. Amak'sa komt mij voor een zeer vruchtbaar eiland te zijn. Tomioka is een visschersdorp, alwaar wij echter zeer goede huisvesting vonden in een' tempel of liever in deszelfs bijgebouwen, gelegen aan het strand. Wij hadden hier gelegenheid om een heerlijk zeebad te nemen in eene geweldige branding. — De omstreken van Tomioka zijn bergachtig en goed bebouwd. Rond de baai wandelende

bevonden wij ons eensklaps op een' dijk, blijkbaar door de bewoners gemaakt om het zoet water op te stuwen ter bevochtiging der rijstvelden; zoodat, terwijl wij links de zee ongeveer 20 à 25 voeten beneden ons zagen, wij regts van ons een meer van zoet water hadden, dat bijna gelijk stond met de kruin van den dijk.

Het land brengt veel tarwe, rijst, suikerriet en indigo voort en is bijzonder vruchtbaar. Ik zag hier voor het eerst in Japan paarden gebruiken voor den ploeg, maar welke paarden! Men moest er medelijden mede hebben: het waren veulens, welke dit zware werk verrigtten en nog wel zulke fijne veulens, dat men zou gedacht hebben dat zij van volbloed ras waren. Het is zeer te betreuren, dat men hier als het ware alles doet om de paarden te bederven.

Op eene onzer wandelingen door de omstreken stuitten wij eensklaps op een omheind plein, waarop voor twee dagen de straf van onthoofding was voltrokken aan een' misdadiger. Waarschijnlijk tot afschrik van anderen had men de met bloed bespatte planken, het zand, de paal, de touwen waarmede de ongelukkige was gebonden geweest, de kuil waarin zijn hoofd was gevallen en alles wat aan deze strafoefening herinnerde, op de plaats laten blijven.

Wij bleven hier tot den 11den en keerden toen, daar het weder ongunstig was, naar Nagasaki terug.

In zee opwerkende, zagen wij aan de kim een Europeesch getuigd schip; maar de hoop dat het een koopvaardijschip was, werd ons benomen, toen wij de vlag van Fizen herkenden; voor het eerst hadden die leerlingen zich, zonder ons, zóóver in zee gewaagd. Zij werkten zeer goed met het schip en kwamen spoedig na

ons ten anker in de baai. Zij waren niet weinig trotsch op deze hunne eerste zeereis.

In de stad waren gedurende onze afwezigheid vele toebereidselen gemaakt tot viering van het ophanden zijnde vlaggefeest. De straten hadden een feestelijk aanzien gekregen, daar het gebruik medebrengt, dat voor de huizen der ingezetenen, die gedurende het afgeloopen jaar door de geboorte van een kind zijn gezegend geworden, vlaggen en andere versieringen worden aangebragt, waarbij zij veel smaak aan den dag leggen. Zoo zag men hier en daar zeer kunstig vervaardigde papieren visschen, die als wimpels hoog in de lucht aan vlaggestokken worden geheschen. Hol zijnde, worden deze visschen door den wind opgeblazen en nemen eene golvende beweging aan, hetgeen, daar zij zeer aardig zijn beschilderd, volkomen het zwemmen van dolfijnen nabootste.

In weinige dagen had ook het landschap rondom Nagasaki eene groote verandering ondergaan. In het begin van de maand Junij namelijk wordt het graan gesneden, en maakt men de rijstvelden gereed om de uitgezaaide rijst, wanneer deze de hoogte van nagenoeg twee palmen heeft bereikt, daarin over te planten. Is het graan gesneden, dan ziet men op de velden de knollen, zoete aardappelen en andere veldvruchten, die tusschen het graan in rijen zijn geplant, voor den dag komen; deze leveren in het najaar andermaal een' rijken oogst op. Met de boomvruchten leven de Japanners al zeer zonderling: wel verre van die te laten rijp worden, eten zij de perziken, abrikozen, pruimen en peren onrijp. De giwa, de oranje en de meloen zijn de eenige vruchten, die ik in Japan heb kunnen eten; de aardbezie is eene soort van braambes zonder smaak.

Den 15den Junij kreeg ik kennis, dat uit Jedo eene dringende aanbeveling was gekomen, om het vertrek van den schoener *Theresia* zooveel mogelijk te bespoedigen. Het bevel over dit schip, bereids aan den eersten kommandant Kats' Lintaro opgedragen, was overgedragen aan den jongeren kommandant Isawa Kingo, den zoon van den Gouverneur van Jedo. De eerste was daarover zeer ontevreden en met regt; want het gedrag van Isawa [1]) liet veel te wenschen over. Men bepaalde het vertrek op den 21sten. De lange dagen, het tijdstip van volle maan, de west-mousson, die zich had ingesteld, alles pleitte er voor om de reis niet langer uit te stellen. Ik stelde voor om met den schroefschoener dit zeilvaartuig uitgeleide te doen tot aan de zuidpunt van Japan, van waar men, de koers noordoostelijk zijnde tot Jedo, bezeilde winden kon verwachten, terwijl van Nagasaki tot in de straat van Diemen de koers zuidelijk valt, dus in dit jaargetijde in den wind. Op die wijze zouden ongeveer 40 van de 150 zeemijlen (de afstand van Jedo) onder ons geleide worden afgelegd en de zeereis buitenom, waartoe men was besloten, waarschijnlijk spoedig worden volbragt.

Tot in de straat was de reis zeer voorspoedig. Ik bevond mij weder met Mr. Wichers op de *Theresia* en moest dus in zee op den stoomer overgaan; doch toenemende wind en zee beletten zulks te doen, zoodat ik afhield naar de baai van Jamagawa. Den volgenden dag, de wind minder krachtig doorstaande, trachtte ik de *Theresia* boven kaap Satanomisaki te slepen; doch de kracht der werktuigen van het stoomschip was niet

1) Deze is later krankzinnig geworden.

toereikende om zulks tegen eene nog vrij hoog loopende zuidwestelijke zee te doen. Ik hield dus af en vernam, tot mijne niet geringe verwondering, dat de kommandant Kingo met de *Theresia* alleen naar buiten wilde opwerken. Ik begreep, dat hem zulks niet zou gelukken, maar maakte geene zwarigheid om hem te verlaten, daar hij, zulks verkiezende, naar de baai van Jamagawa kon afhouden, gelijk hij ook werkelijk heeft gedaan. Ik stoomde daarop naar Kagosima, in de hoop dat de wind zou veranderen en de *Theresia* zonder onze hulp kunnen vertrekken, hetgeen mij te wenschelijker voorkwam, daar de werktuigen van de *Japan* door het veelvuldig slepen van schepen hadden geleden.

Te Kagosima vertoefden wij drie dagen, gedurende welken tijd het bijna onophoudelijk stortregende en hard woei. Het bleek nu en later, dat wij den regentijd zouden krijgen; want nimmer had ik het hier zoo sterk en aanhoudend zien regenen. Indien ik dit had geweten, zou ik de *Theresia* liever nog wat later hebben zien vertrekken.

Niettegenstaande het ongustige weêr, bezochten wij andermaal de fabriek en andere werkplaatsen van den landsheer van Sats'ma, en bemerkten dat de bezwaren, bij onze eerste komst te Kagosima ondervonden, reeds grootendeels waren uit den weg geruimd; daar wij ditmaal in het gevolg van den landsheer te voet, en gevolgd door al de Europeanen, die ik aan boord had, door het fraaiste gedeelte van de stad wandelden, zonder in het minst last te hebben van de bevolking.

Wij vonden in de haven een driemastschip liggen van ongeveer 1000 ton, hetwelk voor vier jaren in Sats'ma was gebouwd, naar eene teekening, voorkomende in een zeer oud werk over den scheepsbouw. Het schip droeg

daarvan ook de blijken en was een monster van leelijkheid. Romp en tuig waren, evenwel nog met overdrijving, gelijk aan die der O. I. Compagnie-schepen, het laatste daarbij buiten alle evenredigheid en met vele gebreken, welke de onderofficieren en matrozen zich beijverden aan te wijzen. De landsheer ontving ons in persoon op dit schip, hetwelk den naam draagt van *Mannemar*, en verzocht ons het in alle deelen op te nemen en onze aanmerkingen mede te deelen, waaraan wij ruimschoots voldeden. De betimmering was over het algemeen zeer goed, het schip scheen zeer hecht te zijn gebouwd en was voorzien van ijzeren knieën; maar daar het slecht of welligt in het geheel niet werd onderhouden, liep het water door de dekken overal in het ruim. Het moet ontzettend veel hebben gekost. Eene batterij van 12 stukken geschut versierde het dek; de kruidkamer was naar de regels ingerigt en voorzien van koperen kruidkisten, nieuw model, in de fabriek vervaardigd. — Men gebruikte dit schip tot vervoer van goederen; het was onlangs van Jedo gekomen.

Tijdens onze eerste komst te Kagosima had de landsheer ons gevoelen gevraagd over de verdedigingsmiddelen, welke hier reeds bestonden en nog zouden kunnen worden aangewend. Men had, zoo als boven reeds is gezegd, geantwoord, dat men zonder een plan van de baai vóór zich te hebben, daarover niet kon oordeelen, maar voegde er bij, dat men welligt van een vrij groot rif zou kunnen gebruik maken om den toegang tot de stad geheel te beletten. Hoe groot was onze verbazing, toen wij, 's avonds langs dit rif zeilende, er werkelijk reeds een gedeelte van zagen opgetrokken met rotsblokken en men ons verhaalde, dat dit een waterfort moest worden.

Het was nog geene twee maanden geleden, dat wij ons in dien geest hadden uitgelaten, niet verwachtende dat in dit land, waar men anders de zaken lang in overweging neemt, zóó veel spoed zou worden gemaakt met het uitvoeren van een zeer kostbaar en belangrijk werk, en ook dat men zoo veel waarde aan onze woorden zou hechten.

Het bleek later, toen men ons een groot plan der verdedigingswerken der baai voorlegde, dat werkelijk dit rif daarvoor zeer gunstig ligt; en ik vertrouw dat Zijne Hoogheid reeds vroeger plan heeft gehad daarop een fort te bouwen.

Gedurende twee dagen werden wij door eenige officieren, dienaren van den prins, ondervraagd over allerlei zaken, die wij, voor zoo ver zij het zeewezen niet betroffen, zoo goed mogelijk beantwoordden met behulp van de werken van Tomlinson, Rust, Girardin en anderen, waarmede wij waren uitgerust voor dit soort van examen, hetwelk, bij afwezigheid van den officier van gezondheid en den officier-machinist, nu geheel op ons nederkwam.

Op de wandeling naar de fabriek kwamen wij door het noordelijk gedeelte der stad, die zich ten westen van de baai nagenoeg noord en zuid uitstrekt.

Hier ligt het paleis van den landsheer, hetwelk wij zouden hebben kunnen zien, indien het weêr ons niet belet had uit te gaan. De tuinen, welke de vorstelijke woning omgeven, schenen zeer uitgestrekt en gedeeltelijk door muren en door eene breede regte gracht te zijn begrensd, waarvan de boorden zeer netjes met graszoden belegd en met eene rij zware kamferboomen beplant waren, op de manier zoo als wij zulks in Europa gewoon zijn; zoodat ik een groot verlangen kreeg om de tuinen

zelven te zien, vooral toen ik op het buitenverblijf zag met hoeveel smaak men in dit land lusthoven weet aan te leggen.

Von Siebold zegt, dat de Japanners en Chinezen reeds vóór 1000 jaren uitmuntten door de zorg, welke zij besteedden aan kostbare planten, die rond de tempels en kloosters en op de begraafplaatsen groeiden, en dat zij altijd veel smaak voor tuinen aan den dag legden. Een Japansch schrijver van dien tijd laat zich daarover volgenderwijs uit: „Welke zijn de genietingen, die men in „de lusthoven zoekt? Ten allen tijde is men overeen„gekomen dat zij bestemd zijn om de menschen schade„loos te stellen voor het heerlijke leven, dat zij in hun „natuurlijk verblijf, de vrije natuur, zouden hebben ge„leid. De kunst om tuinen aan te leggen bestaat in het „zoo veel mogelijk vereenigen der aanlokkelijkheden van „een vergezigt met den rijkdom van het plantenrijk, „met schaduw, eenzaamheid en rust, zoodanig dat de „tuinen daardoor als het ware begoochelend worden. De „afwisseling is eene der voornaamste aanlokkelijkheden „van het vrije landschap; men zal dus zoo veel mogelijk „op een' golvenden grond tuinen aanleggen, waar bergen „en dalen, doorsneden met beekjes, zich afwisselen met „door waterplanten bedekte meertjes. Alle stijfheid is „vermoeijend, en verveling laat zich spoedig gevoelen in „een' tuin, aangelegd in een' gedwongen stijl.„

De Japansche tuinen hebben veelal dat eigenaardige, dat zij eene zóó kleine ruimte beslaan, dat wij er niet aan zouden denken om deze op die wijze te benuttigen. Maar het volk is er zóó op gesteld om achter hunne huizen een tuintje te bezitten of iets dat er naar gelijkt, dat, zoo de ruimte niet toereikende is om er

op de kleinst mogelijke schaal rotsen, meren, wouden van dwergboompjes en vooral den vuurspuwenden berg van Japan bij uitnemendheid, den Fusi-Jama voor te stellen, men op een' muur of schutting die zaken soms zeer kunstig ziet geschilderd; zoodat men, er van de straat op ziende, er dikwijls door wordt bedrogen. Men leeft meestal zoo, dat, wanneer des zomers de schuiven zijn weggenomen, men van de straat het geheele huis kan doorzien, hetgeen wij zeer onvrij zouden noemen. Het volk heeft daarbij vrijen toegang tot de winkels, waar gewoonlijk eene menigte nieuwsgierigen ons stond aan te gapen, wanneer wij iets kochten. De woonhuizen werden gesloten gehouden, waarschijnlijk omdat het volk overal binnendringt, zonder dat men er aan zou denken zulks tegen te gaan. Men kan dus zeggen dat de Japanner als in het openbaar leeft; de straten leveren daardoor een zeer vrolijk gezigt op, hetwelk een' aangenamen indruk maakte op iedereen, die voor het eerst te Nagasaki kwam.

Het paleis van den landsheer te Kagosima staat in de officiersstad, dus genoemd ter onderscheiding van de burgerstad, alwaar de mindere klasse woont. Al de dienaren van den prins leven daar in breede regte straten, die zich regthoekig snijden; hunne sierlijke woningen zijn door tuinen omgeven, waaruit men door eene poort met een kromlijnig dak op den openbaren weg treedt.

Het andere gedeelte der stad daarentegen is zeer onregelmatig gebouwd, vuil en onaanzienlijk. Niettegenstaande den regen, zaten de bewoners dezer wijk onder de poorten op matjes op hunne hurken, de hoofden nedergebogen, tot dat de landsheer en gevolg voorbij waren. Dit deden zoowel mannen als vrouwen van den aanzien-

lijken stand, de laatsten in eene bevallige zomerkleeding van gaas of andere doorschijnende stof; het weelderige hoofdhaar naar achteren gekapt om al den rijkdom daarvan ten toon te spreiden; zoodat de matrozen in hunne opgewondenheid mij verzekerden, dat zij nooit zoo iets hadden bijgewoond en gaarne hier hun anker wilden laten vallen om het nooit weêr op te winden.

Wanneer de landsheer in plegtigen optogt door de straten rijdt, krijgt de bevolking last om Z. H. op de bovenvermelde wijze hare hulde te brengen; ik geloof evenwel, dat er ditmaal de nieuwsgierigheid eene groote rol bij speelde.

De Hollandsche en Japansche officieren werden door den landsheer onthaald op zijn buitenverblijf, hetwelk bij de fabriek ligt. Wij waren zeer vermoeid en met een' scherpen honger gewapend, zoodat het Japansch maal zeer goed smaakte. Ik moet erkennen dat de walvisch, de hoofdschotel in Japan, heden eene zeer ondergeschikte rol speelde aan den disch. Men eet anders van dat zeemonster letterlijk alles, tot de beenderen toe, welke geraspt worden om er eene gelei van te maken.

Onder twee fraaije tenten in den tuin, waren de tafels aangerigt; aan de eene zaten wij met den landsheer, den directeur en den kommandant Kats' Lintaro; aan de andere de Japansche officieren. Wij konden onze oogen naauwelijks gelooven toen wij hier binnen traden. Met even veel smaak is deze tuin aangelegd als met zorg onderhouden; het gras was geschoren, de paden waren begrind; de fraaiste bloemen, natuurlijke watervallen met beekjes en fonteinen zag men aan alle kanten, en men zeide ons met veel beteekenis: hier komen nooit muggen. Het is waar, dat deze insecten met nog anderen eene ware plaag

zijn in Japan. Voor de onderofficieren en manschappen was in de fabriek eene tafel gedekt, waarop stapels van eetwaren werden geplaatst; ik achtte mij gelukkig dat geene ongeregeldheden dit feest stoorden, niettegenstaande de saki ad libitum stroomde.

Na den maaltijd voerden een driehonderttal soldaten, dienaren van den landsheer in allerlei kleeding, eenige infanterie-oefeningen uit op het strand beneden den tuin, en verzocht men den sergeant de handgrepen te willen doorloopen, hetgeen bijzonder goed afliep, niettegenstaande het gastmaal. Drie tamboers sloegen dapper den marsch op tarolle-trommels, waarvan ik het model voor het eerst in Japan bragt, waaruit men weêr ziet, hoe gretig daar alles van ons wordt overgenomen. Wij deden daarna nog eene wandeling door de fabriek, waaraan de landsheer van plan was eene groote uitbreiding te geven door de toevoeging van eenen geweermakerswinkel, die nu nader bij de stad stond. Wij hadden dien reeds 's morgens bezocht en hadden er, onder andere wapens, een hier vervaardigd miniégeweer gevonden.

De loopen dezer wapens zijn zeer deugdzaam door de goede kwaliteit van het ijzer en staal. Men maakt ook slaghoedjes, welke op een' vorm worden geslagen en gevuld met eene zwarte sas. Ook liet men voor ons eene der Japansche telegraaftoestellen naar het stelsel van Morse werken; zoodat men zich moet verwonderen, dat dit nuttige werktuig niet wordt gebruikt om seinen over te brengen in een land, hetwelk door de moeijelijke middelen van gemeenschap er dubbel behoefte aan moest hebben. De post van Nagasaki loopt b. v. twintig dagen naar Jedo, en wanneer men zich buitengewone kosten wil getroosten, blijft zij evenwel tien dagen onderweg,

wanneer namelijk de overtogt over eenige groote rivieren na zware regenbuijen niet onmogelijk is.

Wij werden door den landsheer overladen met geschenken, bestaande voornamelijk uit oneetbare lekkernijen. Ik bood Z. H. daarentegen eenen jaargang aan van de *Illustrated London News*, in twee deelen netjes ingebonden, welk geschenk hem welkom scheen te zijn.

Zondag den 27sten Junij verlieten wij Kagosima en kwamen terug te Jamagawa, van waar de *Theresia* reeds naar Jedo was vertrokken. Den volgenden morgen zetten wij de reis voort naar Amak'sa, welk eiland ik nader wenschte te leeren kennen, door de hoofdstad Amak'sa op de Oostkust te bezoeken. De Directeur ried mij aan liever naar eene andere baai van het eiland te gaan, Oesifoeka genaamd, alwaar het land zeer schoon zoude zijn volgens het beweren van eenige Japanners. Wij lieten dus 's avonds laat het anker vallen in deze zeer kleine baai, gelegen op de zuidelijkste punt van Amak'sa, maar werden niet weinig te leur gesteld in onze verwachting, daar Oesifoeka een ellendig dorp is en het land in den omtrek weinig aantrekkelijks oplevert: men ziet er niets dan barre heuvelen. De baai is goed voor zeer kleine vaartuigen, maar voor den schoener *Japan* heb ik er vele angsten uitgestaan toen het 's nachts hard begon te waaijen en men mij ten één ure uit eene zoete rust kwam wekken met de boodschap, dat achter bij het schip niet meer dan acht voeten water stond. Wij waren werkelijk door het rondzwaaijen tegen eene klip gekomen en ik moest een anker laten uitbrengen om af te halen. Het schip bekwam hoegenaamd geene schade.

Ik was zeer in mijn' schik toen wij den volgenden morgen Oesifoeka verlieten en de Directeur mij verzocht

om, uit aanmerking van het aanhoudende slechte weêr, naar huis terug te keeren. De leerlingen waren bijna allen zeeziek, en ik had vooreerst genoeg van dit zorgelijke varen tusschen allerlei gevaren, in een geheel onbekend vaarwater, met zulk een' ongeregelden troep.

Pas waren wij in zee gekomen, of de wind sloeg over tot storm; de zee liep zeer hoog en de regen belette ons iets van het land te zien, zoodat het slechts bij toeval gelukte, ons 's avonds te verkennen aan het eiland Iwosima en binnen te loopen te Nagasaki. Wij mogten ons daarmede geluk wenschen; want nog had ik het op Desima zoo hard niet hooren waaijen als den daarop volgenden nacht.

Wij werden bij het binnenzeilen aangenaam verrast toen wij een groot Amerikaansch fregat, de *Missisippi*, kapitein Nicholson, zagen liggen, hetwelk van Hongkong was gekomen met onze brieven. Gedurende acht dagen viel de regen onophoudelijk in stroomen, die aan de tropische klimaten herinnerden; al dien tijd was de gemeenschap met de reede zoo goed als afgesneden.

De komst van dit schip was in één opzigt voor ons niet aangenaam. Voorzien van een aantal Spaansche matten, waarmede de bemanning werd uitbetaald, hadden de Amerikanen het voorregt om deze zilveren munt tegen 4.7 thail uit te geven; terwijl wij onze verteringen nog moesten betalen met papieren thails, die ons, gelijk vroeger reeds is gezegd, voor *f* 1.60 werden aangerekend; zoodat zij nagenoeg een derde betaalden van den prijs, waarop ons alles te staan kwam. Gelukkig dat wij kort daarop ook Spaansche matten kregen.

In de maand Julij bezochten ook de Russische Admiraal Poutiatine en de Amerikaansche Commodore Tattnell deze baai, van waar zij allen naar Simoda vertrokken.

De eerste liet hier een vijf-en-twintigtal zieken achter van het fregat *Askolt*, kapitein d'Umkoffski, onder den luitenant Lazareff, welke in een' tempel gehuisvest en door den heer Pompe behandeld werden, waarom hij door den Russischen Keizer met eene ridderorde is begiftigd. Wij dachten, dat de Admiraal dit had gedaan om de Japanners aan de Russen te gewennen, welk doel volkomen werd bereikt, toen de *Askolt* later negen maanden in timmering te Nagasaki bleef en vijfhonderd man in een' tempel te Inassa werden gelegerd.

Uit een' brief, mij dezer dagen van Jedo geschreven, deel ik weder het volgende mede:

„Ik heb te Jedo veel geleerd van de Japansche be-
„grippen, en zeker is het, dat een keizerlijk officier
„daartegen en tegen de tucht handelt, zoo dikwijls hij
„zijne waardigheid naar Japansche denkwijze te grabbe-
„len gooit, door zich in aanraking te stellen met de
„ambtelooze klasse en het waagt koffijhuizen te bezoeken.
„Men kan bijna niets doen, dat wij passend vinden, of
„zij zien daarin een gemis aan waardigheid. Het is te
„gek om van te spreken om zich volkomen daarnaar te
„willen schikken; want dan schiet er niets over dan zich op
„te sluiten en zich zoo veel mogelijk onzigtbaar te houden.
„Zoo doen de ambtenaren allen naar hunnen rang. Voor
„dezen heerscht te Jedo eene zeer strenge tucht, wat
„betreft het ophouden van hunnen rang en hunne waar-
„digheid, ook ten aanzien van de zeden. Mondeling
„hierover nader: het zou mij te ver voeren.

„De regering vreest zoo zeer de minste beweging, dat
„men er ten hoogste over verwonderd is, zelfs te Jedo.
„Al wat deze in opspraak kan brengen, wordt op eene
„kinderachtig beschroomde wijs vermeden, en alleen door

„ den tijd zoekt men de gemoederen aan al wat nieuw
„ is te gewennen. Zoo gaat het met alle nieuwe inrig-
„ tingen voor zee- en landmagt; en de oefeningen hebben
„ nog slechts plaats buiten het bereik der nieuwsgierige
„ blikken van het volk.

„ Eene enkele hoofdwacht in het openbaar met geweren
„ te wapenen, zou men nog niet durven ondernemen,
„ ofschoon men zeer verlangt dat het reeds zoo ver ware.
„ Ik verklaar ook op die wijze het bezwaar tegen het on-
„ derwijs in de praktische landmeetkunde, waarop gij met
„ regt aandringt, en geloof, dat men het zonder de tegen-
„ woordigheid van den heer Wichers bij die les, niet zou
„ durven toestaan, uit vrees voor opspraak [1]). Zoo denkt
„ men te Jedo, en van daar gaat die geest uit naar alle
„ oorden, ook waar die geheel ongegrond mogt zijn. De
„ regeringsleden kennen hun eigen land niet, komen niet
„ uit en kennen den weg zelfs niet in de stad Jedo.

„ De zoogenoemde Militaire Gouverneur der hoofdstad
„ heeft mij meermalen verklaard, dat hij bij gelegenheid
„ van brand, zijn huis zonder zijne bedienden niet zou
„ kunnen wedervinden.

„ De orde wordt gehandhaafd door de instandhouding
„ van oude gebruiken; wordt zij verstoord, dan heeft de
„ regering geene middelen om de bovenhand te houden.
„ Het land wordt geregeerd door een onzigtbaar personeel,
„ dat ingelicht wordt en handelt op schriftelijke bescheiden.„

Wij hadden te Kagosima ondervonden, dat dit niet overal in Japan zoo is en dat de landsheer van Sats'ma,

---

1) In den zomer van 1858, nadat de toestemming daartoe uit Jedo was gekomen, heeft de heer Wichers, zonder het minste bezwaar te ondervinden, een gedeelte van Nagasaki met zijne leerlingen opgenomen met het planchet.

toen wij er voor de tweedemaal kwamen, goede maatregelen had genomen, door welke zijne bevolking in toom werd gehouden; en zoo als ik vernam, is dit zoo bij vele landsheeren, wier bestuur over het algemeen veel beter is dan het keizerlijke, waarvan de wegen en andere openbare werken getuigen. Een zoo zwak gouvernement, dat meer dan zestig ontevreden en magtige vasallen heeft, kan voorzeker geen langdurig bestaan worden voorspeld.

Uit dezen brief vernam ik ook, dat de keizerlijke schoener *Theresia* na eene reis van zes dagen van Kagosima in de baai van Jedo behouden was aangekomen, hebbende nog al slecht weêr gehad. Ik had alle reden daarover zeer verheugd te zijn, daar ik gedurende den storm van den 29sten Junij dikwijls met een beklemd hart aan Isawa Kingo en zijn schip had gedacht [1]).

Gedurende het verblijf der vreemde schepen in de baai, had ik nog dikwijls gelegenheid om het bestuur te doen opmerken, hoe schromelijk het zijne belangen verwaarloost, door geene goede magazijnen te bouwen en te zorgen daarin eene genoegzame hoeveelheid steenkolen in voorraad te hebben. De Admiraal Poutiatine zeide mij, in China voor de slechtste soort van kolen 11 en voor de beste 17 dollars te hebben betaald; terwijl hij hier voor eene middelmatige kwaliteit slechts 4 dollars moest geven. Later is hier beter voor gezorgd.

Den 20sten Julij legde de Gouverneur den eersten steen van het metselwerk te Akoenora. Wij werden toen door Z. Exc. op een middagmaal genoodigd, bij welke gelegenheid hij op een door mij gedaan vertoog, zich bij den aanvang van het maal niet, gelijk vroeger gebruikelijk was, ver-

1) Van den kommandant Kingo ontving ik een schriftelijk verhaal der reis.

wijderde, maar met ons aanzat. Ik was namelijk onderrigt, dat hij dit ook had gedaan op een gastmaal, door hem aan de Amerikaansche officieren gegeven, en vorderde hetzelfde.

Na den regentijd kregen wij in het begin van Augustus groote warmte; de thermometer teekende meermalen 98° en de temperatuur van de lucht is in dit jaargetijde doorgaans even zoo drukkend als op Java. Na half September kan men rekenen op zeer aangenaam weêr. Wij werden in Augustus verrast door de komst te Nagasaki van Lord Elgin en den Admiraal Seymour, met de schepen *Furious*, *Retribution*, *Calcutta*, *Inflexible*, eene kanonneerboot en de *Emperor*, het voor den keizer bestemd geschenk van de Engelsche regering. Eenigen tijd daarna kregen wij ook het bezoek van den Franschen gezant, baron Gros, met de schepen *la Place*, *du Chayla*, *Remi* en *Prégent;* zoodat het ons niet aan gezelschap ontbrak.

Door de terugkomst van het Amerikaansch eskader vernamen wij, dat het traktaat tusschen Japan en de Vereenigde Staten was geteekend. Wij verwachtten niet anders dan dat dit in October zou geschieden, daar men, de onmogelijkheid inziende om, zoo als men eerst was overeengekomen, den 4den September te teekenen, zulks had uitgesteld om de gemoederen te Miaco tot bedaren te laten komen. De gezant van den Sjogoon [1]), Hota Bitsjoe no Kami, die de goedkeuring van den Mikado moest vragen op het traktaat, was daar zeer slecht ontvangen; de goedkeuring was geweigerd, en de opgewondenheid van het volk zoo groot, dat men opschriften aangeplakt heeft gezien, luidende: *Dood aan Hota Bitsjoe*

1) De titels van den wereldlijken keizer zijn *Koebo* voor het binnenlandsch bestuur, *Taikoon* voor de buitenlandsche zaken en *Sjogoon* als opperveldheer. *Dairi* is de naam van het paleis van den Mikado.

no Kami! De Amerikaansche consul was inmiddels naar Simoda en de heer Donker Curtius naar Nagasaki teruggekeerd, met belofte dat hunne tractaten in October zouden worden geteekend, toen onverwachts het Amerikaansche eskader te Simoda verscheen met de tijding van den gesloten vrede in China en met het berigt, dat de gezanten van Engeland en Frankrijk met hunne talrijke vloten weldra zouden volgen.

De heer Harris, Konsul-Generaal van Amerika, vreezende door de vreemde gezanten te zullen worden vooruitgeloopen, begaf zich met zijn eskader naar Jedo en vertoefde aldaar slechts weinige dagen. Die korte tijd is voldoende geweest om van de Japansche regering, onder den indruk der waarschijnlijk overdrevene berigten uit China en der komst van zeventig (!) linieschepen, de onderteekening van het traktaat af te persen, dat, ik twijfel er geen oogenblik aan, den Sjogoon het leven heeft gekost door vrijwillige buiksnijding.

Den 8sten Augustus woei over Nagasaki een vreeselijke storm, waarvan de verschijnselen alle blijken droegen eener zoogenaamde Cyclone, welke, uit het zuiden komende, in eene noordoostelijke rigting over ons hoofd ging, liggende het middelpunt ten westen van Nagasaki. Behalve eene menigte afgewaaide pannen en omvergeworpen schuttingen en muren op Desima, hebben wij er geene schade bij geleden, ook niet in de stad; doch er hadden talrijke schipbreuken plaats. Het fraaije Nederlandsche schip *Cadzandria* o. a., dat den vorigen dag bij het eiland Aino-Sima wegens stilte ten anker was gekomen, is bij die gelegenheid tegen de rotsen geslagen, waarbij de bemanning ter naauwernood gered werd. Dit onheil was alleen het gevolg der weinige voortvarendheid der Japanners,

die, niettegenstaande het dringende verzoek van den gezagvoerder, 24 uren lieten verloopen alvorens praauwen te zenden om het schip van zijne gevaarlijke ankerplaats te boegseren. Een matroos, die de jonge zwangere vrouw van den gezagvoerder, mevrouw Gerlach, wilde redden, verdronk; zij stierf kort daarna op Desima. Wij redden zoo veel mogelijk van het verongelukte schip; maar het was niet veel, daar het spoedig in de diepte verdween. Een der masten van dit schip hadden wij met meer ander rondhout en zeilen geborgen, en wenschte ik te gebruiken voor den schooner *Cornelia*, waarvan de beide masten door eene commissie waren afgekeurd. Toen dus een en ander in het openbaar zou worden verkocht, had ik dit den kommandant van Fisen, Sanno genaamd, laten verwittigen, met aanbeveling om voor dien mast tot 500 thails te bieden. Ik was dus zeer verwonderd, na afloop der verkooping te vernemen, dat er niet op was geboden, dat een Hollander den mast had gekocht voor een' spotprijs, en dat hij dien nu niet wilde loslaten dan voor een' aanzienlijken prijs. Toen ik er onderzoek naar deed, zeide mij Sanno, dat die van Fizen niet op de verkooping mogten bieden, en dat de regering tot beginsel had om nooit anders dan door tusschenkomst van Japansche kooplieden te koopen. De stukken hout voor de masten van de *Cornelia* werden van Omera aangebragt, daar de mast van de *Cadzandria* te duur was.

In Augustus brak de cholera te Nagasaki uit en sleepte vele slagtoffers naar het graf. Men verhaalde, dat de priesters van die omstandigheid gebruik maakten om het volk tegen de vreemden op te ruijen, biddende voor de lijders, die zij beweerden dat de ziekte hadden gekregen door vergiftiging der putten. De heer Pompe was

van oordeel, dat het de zoogenaamde drooge cholera was, waaraan men in zeer korten tijd bezwijkt. Eenige plotselinge sterfgevallen, die in hetzelfde huis plaats hadden, deden den Gouverneur aan eene misdaad denken, zoodat hij eene geheele straat wilde straffen. De menigvuldige sterfgevallen, ook in andere wijken, openden hem echter spoedig de oogen.

Den 17den keerden de hofreizigers, na ruim vijf maanden afwezigheid, van hunne belangrijke reis terug; het was een genot om er de bijzonderheden van te hooren verhalen. Zoo als ik kon nagaan naar hetgeen ik er reeds van had gezien, is Japan als een paradijs en heeft de regering wel gelijk van er niemand toe te laten. Indien Lord Elgin het zag, zou hij aan zijne regering niet anders kunnen schrijven dan „dat men er niet buiten kan om het in bezit te nemen.„ Gelukkig hebben onze magtige naburen het tegenwoordig nog al volhandig, maar de beurt van Japan zal ook wel eens komen.

Langs uitmuntende groote wegen worden bij voorkeur de dorpen in lange rijen van huizen gebouwd, zoodat men in zeer bevolkte streken van het eene dorp in het andere komt en voortdurend door eene straat reist. Dit is vooral het geval bij Miaco, waar de steden Oots' en Isibe aan de eene, en Osaka en Fusimi aan de andere zijde, als het ware een geheel uitmaken met eene bevolking van eenige millioenen zielen. Ook langs de talrijke zijwegen liggen vele dorpen, en zoover het oog reikt vertoont het land zich heerlijk bebouwd en vol gehuchten en afzonderlijke woningen der landbouwers. Op die wijze verklaart zich de groote bevolking van dit rijk gezegend land, welke de meeste Japanners, dien ik er naar vroeg, op veertig millioen schatten. Sommigen verzekerden mij,

dat dit het cijfer eener zeer oude opgave is en dat het nu veel grooter moet zijn. Ik laat hier eene opgave volgen der bevolking van Jedo, welke ik alle reden heb om te gelooven dat vrij naauwkeurig is:

1,000,000	ambtenaren en soldaten met hunne vrouwen en kinderen.
400,000	Japanners van elders.
400,000	priesters.
40,000	nonnen.
572,880	burgers.
5,000	geregistreerde publieke vrouwen.
2,417,880	inwoners en vlottende bevolking van Jedo.

Die van Osaka bedraagt 800,000 inwoners.

Wanneer men den hoogen trap van volkomenheid nagaat, welken de landbouw hier heeft bereikt, en de dubbele oogsten in aanmerking neemt, die het land oplevert, waarvan tot heden niets, of althans zeer weinig, wordt uitgevoerd, dan mag men aan eene buitengewoon talrijke bevolking voor de oppervlakte van het land gelooven. Tegen hongersnood worden goede maatregelen genomen, daar de regering zorgt, dat eene groote hoeveelheid rijst in hare pakhuizen blijft opgeslagen. Een gelukkig verschijnsel in het land is de welvaart, welke algemeen heerscht. De boeren en zelfs de daglooners, hoewel arm, zijn goed gekleed, en het voedsel der mindere klasse is, althans in Nagasaki, zoo goed als men kan verlangen. Indien de koelie zich daar somwijlen geheel ongekleed in de straten vertoont, moet men het niet aan armoede, maar aan de heillooze gewoonte toeschrijven, dat de hoogere stand zich nooit op straat vertoont dan in draagkoetsen of in statie. Onder elkander kennen de lagere Japanners volstrekt

geene betamelijkheid, en ziet men de mannen, vrouwen, jongens en meisjes dikwijls in één groot bad zitten, waaruit zij nu en dan wel eens aan de deur kwamen kijken, wanneer wij er langs wandelden.

Gelijk reeds vroeger is gezegd, is de maatschappij eigenlijk in twee groote afdeelingen verdeeld. Tot de eerste behooren de ambtenaren, en tot de tweede zij, die geene ambtenaren zijn, de burgers. Alle voorname Japanners zijn ambtenaren of dienaren van den keizer. Deze spannen de kroon. Hoe hooger zij geplaatst zijn, des te meer moeten zij zich onzigtbaar maken, zich opsluiten en mogen zij alleen in plegtgewaad, vergezeld van de teekens hunner waardigheid, uitgaan. Zoodra men daaraan niet voldoet, heeft men alle achting verloren, en de koelie, die een oogenblik te voren voor den jak'nin of ambtenaar zijn hoofd tot op den grond boog, zal, wanneer deze zich zoo ver mogt vergeten van b. v. alleen weder voor den dag te komen, hem met de onwelvoegelijkste gebaren begroeten. Om die opsluiting volkomen te maken, zijn alle woonhuizen der grooten als gevangenissen ingerigt. Het kwartier van Jedo, waar de voornaamste ambtenaren wonen, gelijkt eene vesting met arsenalen, voorzien van zwaar gegrendelde deuren en rood geschilderde kozijnen. Het moet er zijn om te leeren tooveren. Neemt men deze maatregelen niet, dan dringt het volk overal binnen met eene onbeschroomdheid, waarvan wij zelfs op Desima last hadden toen de poort werd geopend.

Om tot onze reizigers te Jedo terug te keeren, moet ik nog zeggen dat zij daar maar zelden buiten de deur zijn geweest, dan om bezoeken af te leggen bij de rijksraden en andere groote heeren. Zij trachtten den tijd te

korten door met pijl en boog te schieten en paard te rijden in eene nabij gelegen manege.

De groote landsheeren hebben allen twee of drie paleizen in Jedo, om bij voorkomende branden niet in verlegenheid te geraken. Hun zeer talrijk gevolg vormt eene legermagt, zoo als ik die vroeger heb beschreven, en welke, hoewel niet geducht voor eene Europesche magt, echter te Jedo ontzag inboezemt. Het is natuurlijk, dat in het overgangstijdperk, hetwelk men is ingetreden, van afsluiting tot openstelling van den handel, er vele voormaar nog meer tegenstanders worden gevonden der in te voeren nieuwigheden, aan wier hoofd de Mikado staat, ondersteund door de geheele geestelijkheid en eenige groote landsheeren. Die van Kaga of Kanga, een der magtigste landsheeren en meest nabij Jedo wonende, behoort tot de laatsten, en men ontziet hem zeer, daar hij in die stad 20,000 man op de been kan brengen. Ook die van Mito wordt zeer gevreesd en vormt met den eerstgenoemde de kern der behoudende partij. Men verzekerde mij dat de laatste bij gelegenheid dat men over het Amerikaansche traktaat in woordenwisseling was, stoutweg aan den Sjogoon heeft gezegd: *„Ik ben uw onderdaan niet, maar van den „Mikado „* [1]). Terwijl de hooge Japanners en alle ambtenaren van zekeren rang zich eene slavernij getroosten, waardoor het *prestige*, waarop hunne magt berust, alleen schijnt te kunnen worden behouden, genieten daarentegen de burgers eene persoonlijke vrijheid, waarvan men in weinig landen in Europa de weêrga zal vinden.

---

1) Het is aan den landsheer van Mito dat men de moordaanslagen toeschrijft tegen de Europeanen te Yoka-Hama.

Vergrijpen tegen de zeden en gewoonten worden door het stelsel van bespieding terstond bekend en de schuldigen in arrest gezet. Het volk schijnt dit te verlangen, en zoo men slechts de wetten en gebruiken eerbiedigt, loopt men geen gevaar. De vrees om daartegen te zondigen en te worden verklapt (want ieder is verantwoordelijk voor zijn' buurman) is dan ook zeer groot, en wordt zoo ver gedreven, dat de gouverneur, wien ik er eens over sprak, zich niet van lagchen kon onthouden en mij verzocht den onder-gouverneur telkens te waarschuwen wanneer ik zwarigheden had, daar het volstrekt niet in de bedoeling der regering lag om dit aan te moedigen. Zoo had ik b. v. teekeningen laten vervaardigen, waarop keizerlijke dienaren moesten voorkomen in hun feestgewaad; doch ik kon van den kunstenaar niet verkrijgen, dat hij een' ambtenaar met twee sabels zou voorstellen. Dat was niet geoorloofd, en ik moest, omdat hij en alle Japanners der lagere volksklasse in den waan verkeerden, dat wapens en dus ook voorstellingen van wapens niet mogten worden uitgevoerd, met hem naar den banjoos op Desima wandelen, alvorens hij er toe kon besluiten twee sabels te teekenen.

Het volk geniet onder dit stelsel eene groote welvaart en schijnt zeer gelukkig te zijn. De Japanner heeft weinig behoeften, en kent geene andere weelde dan in zijne kleeding; want de wetten tegen de weelde zijn van oudsher zeer streng en de eerste levensbehoeften zijn goedkoop, zoodat iedereen naar zijn' stand het goed kan hebben. Ik zag weinig verschil in het maal van den armen en dat van den rijken Japanner, hetwelk ook zeer eenvoudig is. Het is een gehard volk; men ziet de koelies en visschersliedeu, althans in Nagasaki, des winters bijna naakt het werk

verrigten, waarbij zij hunne vrolijkheid aan den dag leggen door zingen en joelen. Dit ondervonden ook onze reizigers, die ten hoogste de vlugheid, kracht en den ijver hunner dragers roemden, die zich nooit lieten wachten.

De wegen zijn, zegt men, overal goed, behalve bij Nagasaki, en men ziet verbazende openbare werken, die voor den landbouw in menigte zijn daargesteld. Osaka is doorsneden met breede en diepe grachten en kanalen, zoodat men die stad kan bezigtigen in eene bark, even als Venetie. De aandacht viel in het bijzonder op de houten bruggen, ter lengte van soms vier honderd passen, welke bij gelegenheid der komst van het Nederlandsche Gezantschap door eene digte volksmassa waren bedekt; zoodat die wel zeer sterk moeten zijn. Zoo als ik reeds te Amak'sa en Kagosima had opgemerkt, is men zeer ver in het vak van waterbouwkunde, en laat men zich niet afschrikken door bezwaren van een' anderen aard als die, waarmede onze waterbouwkundigen te kampen hebben. Men verhaalde mij de overblijfselen te hebben gezien van een' dijk van onafzienbare lengte, welke ter indijking eener baai van de grootte naar gissing als het Haarlemmermeer, in de zee was gelegd en die, zijne voltooijing nabij, door eene aardbeving geheel is vernield. De rampen, welke dit vreesselijk natuurverschijnsel aan Japan berokkent, gaan alle beschrijving te boven. Men ziet geheele steden op de puinhopen van eene andere verrijzen. Bleef het maar bij het instorten der huizen, men zou zich dat verlies getroosten, daar de huizen zeer goedkoop zijn en overal in voorraad gereed liggen om in een paar dagen te worden opgezet; maar de verticale schokken zijn somwijlen en vooral te Jedo zoo hevig en plotseling, dat de dunne stijlen, waarop het zware dak rust, eensklaps breken

en de balken nederstorten vóór dat de bewoners het huis hebben kunnen ontvlugten zoodat zij verpletterd worden.

In 1856 heeft onder Jedo eene aardschudding plaats gehad, welke, volgens de opgave van de regering, aan 100,000 inwoners het leven heeft gekost; maar men beweert, dat dit getal veel te gering is opgegeven. Het is mogelijk, dat men het niet kon nagaan, daar de aardbevingen natuurlijk door brand worden gevolgd, die naauwkeurige nasporingen belet.

De tempels, zoowel in Jedo als te Miaco en andere groote steden, onderscheiden zich door niets anders dan door den grooten omvang en de ontzaggelijke houtmassa's, waaruit zij zijn zamengesteld. Eenige onbeduidende versieringen van beeldhouwkunst en een altaar is bijna alles, wat men er ziet; de wanden zijn gewoonlijk behangen met eene menigte ex-voto's. De tempels van Boedha zijn minder eenvoudig.

Het is eene bijzonderheid der Japansche natie, waardoor zij zich van andere Oostersche volken onderscheidt, dat zij niet hecht aan weelde, zoodat zelfs in de paleizen der aanzienlijken de grootste eenvoudigheid heerscht. Men ziet daar in groote zalen volstrekt geene meubels. De diepe stilte, die door het talrijk personeel wordt waargenomen in des keizers paleis te Jedo, is misschien nog meer indrukmakend dan het gewoel, dat men aan een Europeesch hof ontmoet. De officieren en andere dienaren zitten bij den keizer in hun waarlijk deftig feestgewaad tegen de muren op den grond. Vrouwen worden daar niet toegelaten, en men ziet geene andere bewegingen dan die der waaijers, wanneer het warm is. Ik bedoel natuurlijk bij plegtige gelegenheden. De keizerin ontvangt bezoeken van de aanzienlijke Japansche vrouwen.

Een mijner leerlingen verhaalde mij, dat zijne moeder en zusters bij de keizerin werden genoodigd en ook ongenoodigd bezoeken aflegden bij Hare Majesteit en de hofdames, waarbij ook dikwijls de heeren zouden worden toegelaten.

De pracht der paleizen bestaat, even als die der tempels, in de uitgestrektheid der gebouwen, waarvan de houtwerken uitgezocht en keurig bewerkt zijn. Planken van de schoonste houtsoorten, zeer dik en breed, worden zoowel voor de vloeren als paneelen gebruikt, de laatsten met snijwerk versierd en tot in de kleinste bijzonderheden als door eenen schrijnwerker bearbeid. De zolderingen zijn verlakt en met verguldsel versierd, terwijl de vloeren bedekt worden met fijne matten, waarvan de randen in de lengte met eene strook van blaauw fluweel zijn geboord, hetgeen een alleraangenaamst gezigt oplevert bij het binnentreden, daar die doorloopende strepen de zalen nog langer doen voorkomen dan zij werkelijk zijn. Des winters worden groote vertrekken door beweegbare schutsels in kleine vakken of kamers afgedeeld, welke schutsels bij feesten worden weggenomen. Overigens ziet men letterlijk niets, en deze eenvoudigheid heerscht in alle Japansche woningen. Kostbaarheden worden geborgen in brandvrije pakhuizen en slechts bij enkele gelegenheden voor den dag gehaald, en aan de gasten vertoond: de menigvuldige branden, welke in dit land plaats vinden, mogen daarvan wel de reden zijn. Van daar dan ook, dat het afbeeldsel van onzen Koning op die wijze wordt bewaard. Men zeide mij, dat niemand dan de keizer dit mag aanschouwen. Deze brandvrije pakhuizen zijn bestand tegen branden, waardoor in korten tijd een Japansch huis wordt in de asch gelegd en die spoedig tot andere gebouwen overslaat. Wij hebben

op Desima ondervonden, dat zij, goed gebouwd zijnde, een' geruimen tijd weerstand bieden. Tegenwoordig zijn alle huizen op Desima zoogenaamd brandvrij gebouwd.

Ik geloof niet, dat er een volk bestaat, hetwelk onverschilliger is dan de Japanners. Bij gelegenheid dat in de maanden Augustus en September de cholera in de stad en omstreken van Nagasaki velen ten grave sleepte, heb ik niet kunnen bemerken dat zulks den geringsten indruk op de bevolking maakte. Wel verre dat deze er eenige bezorgdheid over aan den dag legde, scheen zij door het houden van optogten door de stad, waarbij onophoudelijk op bekkens werd geslagen en met het geweer geschoten, de vrolijkheid onder de menigte te willen brengen, en zoo doende het kwaad, dat door hen in de gedaante van eenen tijger wordt voorgesteld, te willen verdrijven. Daar echter bij zulke optogten vrij wat sake werd genuttigd, en dientengevolge ongeregeldheden plaats hadden, waarover wij zoowel als de Russen en Engelschen te klagen hadden, werden die verboden. Gelukkig dat de ziekte niet lang heeft aangehouden en dat de heer Pompe het vertrouwen heeft weten te winnen der welgezinden, waardoor zijne voorgeschrevene geneesmiddelen, in alle wijken der stad bij de Ottona's beschikbaar gesteld, algemeen werden gebruikt, zoodra het minste verschijnsel voor die ziekte deed vreezen en zij spoedig haar kwaadaardig karakter verloor; anders vrees ik, dat wij niet langer meer veilig in de stad zouden hebben kunnen wandelen. — De weinige vrees van den Japanner voor den dood is opmerkelijk. Hoewel men hem niet kan verdenken van ongevoeligheid voor het verlies van zijne naastbestaanden, schijnt hij den overgang van dit leven tot een ander zeer ligt op te nemen. Hij spreekt over het sterven zijner

natuurgenooten alsof het niets ware, en met aardbevingen, zware branden en andere rampen drijft hij den spot. Ik geloof daarom, dat men weinig zou vorderen, indien men deze natie door middel van het beschieten der groote steden zou willen dwingen om zich naar onze begrippen te schikken: de tijd alleen kan dit te weeg brengen.

In de omstreken der stad wandelende heb ik menigmaal begrafenissen gezien, zelfs van zeer deftige lieden, waarbij de dragers op eene ons zeer tegen de borst stuitende wijze het lijk droegen, joelende alsof zij een feest vierden. Ik geloof dat zij, na de scheiding van ziel en ligchaam, het stoffelijk overschot als niets tellen en er volstrekt geene herinnering aan den overledene aan hechten, en weet waarlijk niet wat ergerlijker is, òf de huicheltranen der bedienaars onzer begrafenissen òf deze ongepaste luidruchtigheid der Japansche lijkdragers.

Gedurende het verblijf van het Amerikaansch eskader te Nagasaki, gaf de Nederlandsche commissaris aan een veertigtal hunner officieren eene groote partij, bestaande uit eene wandeling te voet of in draagstoelen naar Aba, alwaar men aan den oever der prachtige baai van Simabara iets gebruikte, terwijl de praauwen werden gereed gemaakt, waarmede het gezelschap naar Mogii zoude vertrekken. Deze wandeling over een' vrij hoogen bergrug is zeer vermoeijend; doch daar het heerlijkste weêr ons begunstigde, maakte niemand gebruik van de draagstoelen, om des te beter het genot te smaken der vergezigten, die men van deze hoogten heeft op den uitgestrekten zeeboezem en den daar tegen over liggenden vuurspuwenden berg van Simabara. Aan den voet van dien berg ligt de stad, die in de geschiedenis eene zoo treurige vermaardheid heeft verkregen door de demping van den opstand en de uitroeijing

van het Christendom in Japan. Ten een ure kwamen wij te Mogii aan; het is een groot dorp aan zee gelegen op een goed uur gaans van Nagasaki, welke stad door de visschers van dit plaatsje van visch wordt voorzien. Tusschen Aba en Mogii ligt in de zee eene rots, die door haren zonderlingen vorm veel gelijkt op het achtbare hoofd van een' grijsaard, bedekt met een' grooten pruik. Lodewijk XIV, Louis Philippe en zelfs een der heeren van het gezelschap kwamen, naar mate men van standplaats veranderde, zoo duidelijk te voorschijn, dat wij er ons wel een uur lang mede vermaakten. Te Mogii was eene tafel gedekt op het terras van het huis van den Ottona onder het loof van oranjeboomen, van waar men de baai overzag. Alles werkte zamen om dit feest zoo vrolijk mogelijk te doen afloopen, en allen keerden opgetogen van Mogii terug.

Op het fregat *Minesota*, kapitein Dupont, gaf men ons een feest, hetwelk niet minder gelukkig gekozen en zeer vrolijk was, daar eenige matrozen ons vergastten op tooneelvoorstellingen, afgewisseld door zang en dans. Het onuitputtelijke onderwerp der negerslaven leverde stof genoeg op tot lagchen, daar onder de bemanning, behalve voormalige tooneelisten, ook negers waren, die zeer goed speelden en volkomen in hunne rol waren. Zij zouden gerust eene kunstreis hebben kunnen ondernemen. Het geestigste was een zamenspraak tusschen negerslaven over Mrs. Beecher Stowe, waarin den draak gestoken werd met haren roman *Uncle Tom's Cabin.* Nooit zag ik fraaijer schip dan dit stoomfregat, hetwelk een der modelschepen is van de Amerikaansche zeemagt.

Den tweeden October werden wij bekend gemaakt met het overlijden van den Keizer van Japan, ten gevolge waarvan alle lessen gedurende acht dagen en de oefeningen

gedurende vier weken werden gestaakt, zoodat wij tot eene treurige werkeloosheid werden veroordeeld.

Den negenden zagen wij eindelijk den lang verwachten schroefschooner *Jedo*, en eene maand later de *Nagasaki* in de baai komen. Deze beide fraaije en uitmuntende scheepjes waren, even als de *Japan*, in Nederland gebouwd voor rekening der Japansche regering. De eerste was bestemd voor den keizer, de tweede voor den landsheer van Fizen. Zij werden op de gebruikelijke wijze aan hunne eigenaren overgegeven en maakten sedert een deel uit van het Japansch eskader, hetwelk toen, behalve uit het raderstoomschip *Soembing*, bestond uit drie schroefstoomschepen, twee zeilschoeners en twee kotters.

Ik behoef niet te zeggen, dat mijne verantwoordelijkheid daardoor aanzienlijk was toegenomen.

De gezagvoerders dezer beide schepen hadden hunne jonge vrouwen aan boord. Deze dames woonden gedurende haar verblijf in Japan te Inassa, alwaar ook de bemanningen werden gehuisvest tot dat allen met de *Oldenbarneveld* in December naar Java terugkeerden. De kleeding der eerste Hollandsche vrouwen, die men sedert lange jaren hier zag, strekte tot groot vermaak der Japanners, die zich, niet minder dan Punch in gelijke omstandigheden zou hebben gedaan, daarmede verlustigden en niet onaardige spotprenten op de crinolines maakten.

Des nachts van den 20sten op den 21sten November kwam de *Soembing*, onder den kommandant Jataboeri, een leerling van het vorige detachement, onverwachts in de baai, tot verbazing van alle vreemden, zoo stout als men van een oud zeeman kon verwachten tusschen de schepen ten anker komende. Zij hebben een onbegrijpelijk zelfvertrouwen.

Na den rouw over den Keizer en na de jaarlijksche aflossing van den ouden door den nieuwen gouverneur van Nagasaki, Okabe, in November, besloot men tot een reisje met de schepen *Japan* en *Jedo* om de noord naar F'Koeoka, de hoofdstad van Tsikuzen, welk reisje reeds lang in de pen was geweest op verzoek van den landsheer.

Den 22sten verlieten wij Nagasaki. De heer van Troijen kreeg de *Japan*, terwijl ik met den heer Wichers op de *Jedo* inscheepte. Wij bereikten denzelfden avond de straat van Firato en ankerden in de baai van Cawats', alwaar ik, zoo als boven reeds is gezegd, hoopte de plaats te zullen vinden, waar de Hollanders hebben gewoond. Wij moesten den volgenden morgen vroegtijdig van hier vertrekken ten einde met den dag de baai van F'Koeoka te bereiken, daar het vaarwater hier niet zeer veilig is.

Vóór den avond kwamen wij in eene groote maar ondiepe baai, waaraan de stad F'Koeoka ligt, welke zich langs den geheelen zuidelijken oever uitstrekt en met de daaraan grenzende stad Hakatta één geheel vormt, hetwelk door verscheidene vertakkingen eener breede rivier in twee steden wordt verdeeld, die te zamen wel twee uren gaans lengte hebben. Voor zoo ver bekend is, was hier nog nimmer een Europeaan geweest.

Wij gingen terstond aan wal en werden daar in statie ontvangen door de dienaren van den landsheer, vergezeld van acht rijk gezadelde paarden, hetgeen een groot eerbewijs was. Duizenden menschen werden door zoogenaamde schanskleeden op zekeren afstand van ons gehouden, en het scheen dat de bevolking, hoewel minder talrijk, echter niet minder nieuwsgierig was om ons te zien, dan die te Kagosima. De straten waren opgepropt met volk; doch

men scheen hier minder moeite te hebben om de menigte te beteugelen dan in Sats'ma.

Deze schanskleeden zijn in Japan zeer algemeen in gebruik en dienen om eene tijdelijke legerplaats op te slaan voor aanzienlijke reizigers, ten einde het volk op behoorlijken afstand te houden. Het zijn gewoonlijk langwerpige stukken vlaggedoek met de kleuren der wapens van vorsten en andere groote heeren. Hoewel zij voornamelijk tot versiering dienen, werden zij in den oorlog werkelijk gebezigd als dekking tegen de vijandelijke pijlen, van waar de naam afkomstig is. Bij buitengewone gelegenheden worden batterijen en wachtposten daarmede bekleed en moeten zij dan beschouwd worden als veldteekens, die men behoort te eerbiedigen. De straten van F'Koeoka zijn vrij breed en snijden elkander regthoekig, zoodat de stad regelmatig is gebouwd, eene eigenschap van de meeste Japansche steden. Hakatta, het gedeelte waarin de burgers wonen, is veel minder aanzienlijk dan F'Koeoka de officiersstad, welke fraai is, daar de huizen er groot en omringd zijn van tuinen met smaakvol gebouwde poorten. Men schat de bevolking op slechts 100,000 inwoners, hetgeen mij, te oordeelen naar de uitgestrektheid, wel wat te gering voorkwam.

Gedurende ons kortstondig verblijf in deze plaats, bewoonden wij met de Japansche officieren een huis van den vorst, gelegen in een' zeer netten tuin met vijvers en fonteinen. Wij deden, terwijl men ons goed aan wal bragt en het middagmaal gereed maakte, eene wandeling door de omstreken van Hakatta en bespeurden weldra, dat wij hier onvergezeld in alle rigtingen konden wandelen; eene vrijheid, die wij zeer op prijs stelden.

Deze stad heeft veel overeenkomst met de andere ste-

den, die wij in Japan bezochten, maar de landstreek was zoo geheel verschillend van de andere streken, dat wij ons naauwelijks konden voorstellen niet in Holland te zijn. Rondom de stad is het geheel een vlakke, aangespoelde of liever afgespoelde grond, zoodat welhaast de geheele baai zal verdwijnen, die nu reeds zoo ondiep is, dat wij met het schip eene halve zeemijl uit den wal moesten blijven.

Men vindt overal rond de stad zeer mooije wegen en wandelingen, onder anderen door een fraai bosch van dennen langs het zeestrand, welke laatsten naar het dorp Hakojatch voeren, alwaar de vorst een badhuis heeft. Wij konden ons in gedachten verplaatsen naar Gelderlands schoone dreven, en waren gelukkig van ons weder eens op eenen gelijken en zandigen grond te bevinden.

Den volgenden dag werden wij door den landsheer uitgenoodigd om te paard eene groote wandeling te maken naar het dorp Dasaikf', drie uren gaans van Hakatta, alwaar een in Japan beroemde tempel is, dien wij niet onbezocht mogten laten, daar alle Japanners, die in Tsikusen komen, zich een of twee dagen oponthoud getroosten om dien te bezoeken.

Deze rid is een der aangenaamste geweest, welke ik in Japan heb gedaan. De paarden van den landsheer waren uitmuntend en fraai, de wegen als kolfbanen, leidende door eene uitgestrekte vlakte, met bouwland, zoo ver het oog reikte; en in het verschiet zag men eene reeks van hooge bergen, die reeds zoo veel humus hebben afgegeven, dat de rots op vele plaatsen zigtbaar was. Dit land scheen zeer welvarend te zijn; want wij kwamen langs verscheidene groote, mooije dorpen, waarvan, zoowel als in de stad, de bevolking op hoog bevel in feestgewaad langs de huizen geschaard was. Het was 's avonds

een schilderachtig gezigt om dien talrijken stoet, door menigen lantaarn verlicht, te zien voortrennen, en niet ten onregte maakte een der heeren de opmerking, dat eene zoodanige optogt bij een studentenfeest niet misplaatst zoude zijn. De Japansche kleeding met het eigenaardig verlakte hoedje, dat naauwelijks op het hoofd rust, doet eene zeer goede uitwerking; en het was alleraardigst om die sierlijk beschilderde papieren lantarens op en neder te zien gaan, hangende aan eene balein, welke de ruiter achter in zijnen gordel steekt; zoodat deze op eene armslengte, ter hoogte van den zadel, een goed licht met zich voert, dat, hoe sneller men rijdt, des te onbewegelijker hangt. Een der Japansche heeren, een bejaard man, ik geloof de stalmeester van den landsheer, stortte met zijn paard in vollen ren op den harden weg, zoodat wij niet anders dachten dan dat hij dood was; maar hij rigtte zich spoedig op en zat terstond weder in den zadel.

De genoemde tempel, het doel van ons uitstapje, staat midden in het groote dorp Dasaikf', waar wij in eene herberg afstapten en ons verlustigden in het gejoel der voor het huis verzamelde menigte. Wij gebruikten daar een Japansch ontbijt, hetwelk ons door meisjes uit theehuizen werd voorgediend; dit schijnt in de herbergen overal een aangenomen gebruik te zijn. De tempel is, volgens een der Japansche officieren, gewijd aan de nagedachtenis van een geleerd en zeer braaf man, Temang geheeten, die voor omstreeks 1000 jaren leefde en onder de heiligen is opgenomen, 200 jaren na zijn' dood.

De tempel zelf is klein en onderscheidt zich alleen van andere gebouwen van dien aard, door de menigte kunstwerken, die hem omgeven, en in de omliggende galerijen of in de opene lucht zijn geplaatst, naarmate

zij van den invloed van het klimaat al of niet te lijden hebben.

Deze kunstwerken worden door de rijken in den lande, die de plaats bezoeken, ten geschenke aangeboden en bestaan soms uit zeer groote bronzen afbeeldingen van monsters en ossen, paarden of andere dieren, ook uit lantaarns enz. Ook ziet men er eene menigte ex-voto's van allerlei aard, en schilderstukken, waarvan de uitlegging zeer belangrijk moet zijn voor de kennis der geheimzinnige geschiedenis van dit rijk. Ik zag hier onder anderen eene schilderij, voorstellende de eerste man en de eerste vrouw van Japan. De man had een paar groote horens op het hoofd; ik begreep niet wat dit beduidde en vroeg de uitlegging aan een' der leerlingen, die mij spottenderwijs antwoordde: „Overste denkt Japansche eerste vrouw reeds „ontrouw is geweest; dat niet zoo; kon niet; anders „misschien wel!„ Dezelfde afbeelding is ook voorhanden in het Japansch Museum te Leyden. De tempel was oorspronkelijk, zoo als al de oude tempels, aan de leer van Sinto gewijd, de oude godsdienst van Japan, die later is verdrongen door die van Boedha.

Den derden dag van ons verblijf te Hakatta werden wij door den landsheer (wiens naam ik heb vergeten) in zijne badplaats te Hakojatch genoodigd, om er eenige infanterieoefeningen bij te wonen. Ongelukkig woei het zoo hard en was het zoo koud, dat het eene ware plaag voor ons was, en alleen de ontmoeting met den landsheer stelde ons daarvoor schadeloos. Zijne Hoogheid onderhield zich gedurende een paar uren zeer minzaam met ons en raadpleegde den heer Pompe met den grootsten ernst over eene ziekte, die wij vernamen dat geheel voorgewend was, om eene hofreis te ontgaan. Z. H. liet ons eenige ge-

schenken aanbieden, bestaande uit vijf kraanvogels, een hertenbeest en eenen salamander.

De kraanvogel is het grootste geschenk, dat men in Japan kan ontvangen; alleen de landsheeren en de keizer mogen dien schieten. De salamander was zeer fraai en heeft Parijs bereikt door de goede zorg van den heer Pompe. Daar er reeds twee in Holland waren, kwam het hem verkieselijk voor, die derwaarts te verzenden. Dit vroeger zoo zeldzaam voorkomende beest heet in de landtaal Sansjo-no-wo, naar de kleur van zijn vel, dat veel gelijkt op de bast van den peperboom (sansjo); het leeft in de koude en ondiepe bergstroomen nabij het meer van Hakone.

Wij namen, na afloop der oefeningen, met Z. H. plaats aan eene tafel, waarop een maal was aangerigt, bestaande onder anderen uit de volgende hoofdschotels: gebraden kraanvogels, ganzen, eenden, walvischspek en sakana-sibi, een raauwe visch, aan welke geregten wij, gedrongen door den honger, zonder nadeelige gevolgen onze magen waagden. Bij deze gelegenheid bood ik, namens den heer Donker Curtius, die mede naar F'Koeoka was genoodigd, doch zich niet van Desima kon verwijderen, den landsheer een' fraaijen atlas aan, die blijkbaar veel genoegen verschafte.

Den vierden dag bezochten wij nog eenige werkplaatsen van den landsheer; als: eene ijzergieterij, eene geweerfabriek, waarin een stoomwerktuigje van Dr. van den Broek was opgesteld, eene glasfabriek, welke echter weinig te beduiden heeft, en eene zijdefabriek, waar de bekende kostbare stoffen van Tsikusen worden geweven. Wij kochten van die stoffen eenige stukken, voornamelijk *obies* of gordels, die geschikt zijn voor lange dassen en

vesten. Bij de fabriekanten of opzieners der werkplaatsen werden wij zeer gul ontvangen en in kennis gebragt met de dames. De huizen zagen er keurig netjes uit, en in een' der tuinen toonde men ons eene groote verzameling van bloemen, die wij niet kenden. Terwijl wij ons vermaakten, hadden de hollandsche matrozen ook verlof om in de stad te wandelen en kregen eenigen hunner, die te Nagasaki met de onderofficieren, leerlingen van den landsheer kennis hadden gemaakt, zelfs verlof om bij hunne vrienden gastvrij een paar dagen door te brengen. Deze roemden de wijze, waarop zij daar werden onthaald, hoog. Dit was zeker zonder voorbeeld en wel het sterkste bewijs voor de vrijzinnige denkwijze van den vorst.

Wij deden, alvorens deze plaats te verlaten, nog een uitstapje te paard naar een' tempel, die ten westen van de stad op een' heuvel aan de baai staat. Wij reden toen plegtstatig door de stad F'Koeoka, wier fraaije breede straten zich gunstig onderscheiden van die van Hakatta. Deze tempel is gewijd aan den stamvader der tegenwoordige wereldlijke dynastie, namelijk aan den beroemden Gongen of Tosjoogoesama; zij levert weinig belangrijks op en heeft alleen eene geschiedkundige waarde. Van den heuvel hadden wij een vrij uitzigt over de baai en de beide steden, wier groote omvang ons nu duidelijk bleek. — Het verschil in het Japansche type, dat wij tusschen de verschillende landschappen opmerkten, is zeer groot; dat van Tsikusen viel mij tegen naar al hetgeen wij er van hadden gehoord. De vrouwen zijn er beroemd voor hare schoonheid: misschien is dit in het binnenland het geval, maar hier verdienen zij dien roem niet. Zij maken veel werk van haar kapsel, en hier en daar kwamen enkele gezigtjes voor, die aan de Italiaansche

schoonen met hare fonkelende oogen deden denken.

Door de vrijheid, welke wij hier ook genoten, om overal, zelfs onvergezeld te wandelen en te paard te rijden, heeft het verblijf te F'Koeoka ons bij uitstek bevallen, en het was niet dan met leedwezen, dat wij reeds den 27sten naar boord terugkeerden om de terugreis aan te nemen. Wij namen een hartelijk afscheid van al de heeren, die bij ons de eer van Tsikusen hadden opgehouden, en waarvan wij eenigen reeds te Nagasaki hadden leeren kennen; anderen beloofden ons spoedig derwaarts te zullen volgen; waarna wij in het gezigt van den vorst, die in de baai roeide, naar zee stoomden.

Het was te laat geworden om nog vóór de duisternis door den naauwen ingang in de straat Firato te komen. Ik bepaalde tot verzamelplaats Nagasaki en zocht met de *Jedo* eene baai op, welke ik vernam dat op het eiland Oho-sima bestaat.

Het was intusschen nagenoeg nacht geworden en ik zette de *Jedo* bijna tegen de rotsen; het liep gelukkig goed af en wij ankerden in eene kleine baai, waarin wij dien nacht rustig doorbragten. Met den dag deed ik eene verkenning van deze schuilplaats en vermeerderde zoodoende onze kennis van deze kusten.

Oho-sima is de naam van het visschersdorp en hoofdplaats van het eiland van dien naam; het dorp ligt, even als Fatsio, zeer lief tegen steile rotsen aan eene kom, die eerder haven dan baai moet worden genoemd, waarom men op de Engelsche kaart het eiland vermoedelijk Harbour Island noemt.

De haven kan naauwelijks twee schepen bevatten. Gelijk overal in de dorpen in Japan, ziet men er te midden van eene menigte hutten, een flink huis staan, waarin

de Ottona met veel deftigheid de waardigheid der regering, die hij vertegenwoordigt, ophoudt. Dat onze komst hier bevreemding verwekte, bleek uit het geblaf der honden, en de beweging, die gedurende den nacht rond het schip heerschte. Ik legde het schip voor en achter aan een anker vast, daar er geene ruimte was om rond te zwaaijen. Ten acht ure ligtten wij de ankers en stoomden ten negen ure door de prachtige en niet genoeg te bewonderen straat van Firato, door welke onze reisgenoot reeds den vorigen avond was gezeild, en wel zoo als ik later vernam, op uitdrukkelijk verlangen van den kommandant Kats' Lintaro, die van dat waagstuk de geheele verantwoording op zich nam. Hij had, wel is waar, twee loodsen van de straat aan boord; maar dit laat niet na dat het gewaagd was. Het bewijst niet te min voor het zelfvertrouwen der Japanners, eene betere eigenschap van den zeeman, dan de roekeloosheid die hier werd bedreven.

Nadat wij de baaijen van Thaske en Firato, kaap Nandso ter regterzijde, en het stadje Tabira links van ons hadden laten liggen, kregen wij regts de baai van Kawats' open, doch zagen niets van den schooner *Japan*, en stelden koers naar Nagasaki, alwaar hij reeds vroeg in den morgen bleek te zijn geankerd. Wij kwamen 's avonds ten 6 ure voor Desima, gelijktijdig met het Hollandsch driemastschip *Oldenbarneveld*, en mogten ons daarin verheugen; want de wind was langzamerhand aangewakkerd en 's nachts woei het eenen storm uit het westen, dien ik niet gaarne in zee had doorgestaan met deze nog onbedrevene manschappen en slechts drie Hollandsche matrozen.

Het eerste wat ik te Nagasaki verrigtte was het stoomschip *Soembing* te beproeven en daarmede naar zee te

gaan. Al wat ik van den kommandant Jataboeri en zijne officieren zag, overtuigde mij dat zij veel eer deden aan het onderwijs van het vorige detachement. Het schip en vooral de werktuigen waren in zeer goeden staat, maar wij moesten er nieuwe ketels inzetten.

Op een der menigvuldige togtjes, die wij buiten de baai deden, bezochten wij het dorp Nomo, hetwelk beoosten kaap Nomo aan eenen inham der zee ligt en eene goede reede heeft voor schepen, die in den noord-mousson, naar Nagasaki bestemd, die haven niet vóór den nacht kunnen bereiken. Het is een welvarend visschersdorp en eigenaardig door de uitmuntende natuurlijke haven voor visschersvaartuigen, waaraan het ligt, beschut achter de kaap; hebbende eenen naauwen ingang benoorden zoowel als bezuiden kaap Nomo. Wij legden bij die gelegenheid een bezoek af bij den jeugdigen zoon van den overleden Ottona, die bestemd is om die betrekking waar te nemen, en kochten eenige stukken smakelijke kaviaar, die rood van kleur en hier niet vloeibaar is.

Te paard deed ik in dit voortreffelijke jaargetijde groote wandelingen in den omtrek van Nagasaki en maakte kennis met verschillende dorpen, welke ter regter- en linkerzijde van de baai, achter de keizerswachten liggen, en van waar men verrukkelijke gezigten over de zee en mij nog onbekende valleijen heeft; welke vlakten vroeger ongetwijfeld tot de baai van Nagasaki hebben behoord.

Kosedo onderanderen is een visschersdorp in eene ondiepe baai, achter den tempelhoek gelegen, werwaarts ik mij met den heer Donker Curtius dikwijls begaf, om van den nabijzijnden uitkijk te gaan zien, welke schepen er waren geseind. Dit seinen geschiedde door het lossen

van twee kanonschoten, die van post tot post, van Iwosima af tot in de stad werden herhaald [1]).

Fukuda ligt verder om de west en is een groot dorp, zeer fraai gelegen aan eene andere baai. Van Akoenora ligt het ruim anderhalf uur gaans door het gebergte; het behoort onder Fizen, zoodat wij er eigenlijk niet mogten komen. Dit laat niet na, dat ik er dikwijls heen wandelde, en wanneer men slechts zorgt niet te nabij de batterijen te komen, maakt men er geene aanmerking op. Beoosten de baai strekten zich mijne togten te paard uit tot Mogii, Ghimi en Aba; rond Nipongi en terug over Uragami was dagelijksch werk.

Den eersten December kwam het Engelsche oorlogschip *Inflexible* te Nagasaki, medebrengende twaalf in zee opgevischte Japanners, die over St. Francisco en Hongkong, tot hunne groote vreugde, weder naar hunne haardsteden te Odowari zijn teruggekeerd. In deze maand werden de schepen *Jedo* en *Japan* gereed gemaakt voor eene reis naar Jedo onder het bevel der kommandanten Kats' Lintaro en Jataboeri.

Den 3den Januarij van het jaar 1859 begaf ik mij op uitnoodiging van den landsheer van Fizen, vergezeld van de officieren van het detachement, naar Kaminosima, het grootste der buiten den Papenberg liggende eilanden, waarop de voornaamste batterijen zijn, die de toegangen tot de stad bestrijken. — Tot de verpligtingen der landsheeren van Fizen en Sats'ma behoort de verdediging der baai van Nagasaki; zoodat zij bij beurten een jaar lang de zoogenaamde keizerswachten bezetten, en eene vol-

---

1) Dit veelvuldig seinen met geschut is later afgeschaft en beperkt tot het lossen van twee schoten in de stad.

doende krijgsmagt moeten op de been houden om ten allen tijde gereed te zijn een' vijandelijken aanval af te slaan. Of zij daaraan in allen opzigte voldoen, betwijfel ik zeer. Die van Fizen moet daarenboven de naauwe ingang bij den Papenberg verdedigen, daar de eilandjes, voor de baai gelegen, tot zijn gebied behooren. Aan deze verpligting wordt goed voldaan, daar een groot aantal kanonnen hier in batterij staat.

De landsheer had reeds sedert lang zijn verlangen te kennen gegeven, dat wij de batterijen zouden zien en er ons oordeel over zeggen; maar men wachtte steeds op de daartoe vereischte toestemming van Jedo, welke dezer dagen kwam. Dit vernieuwde bewijs van vertrouwen stelden wij op hoogen prijs.

Om dit vertrouwen niet te schenden zal ik van hetgeen wij zagen niets anders zeggen, dan dat alles mijne verwachting overtrof en dat, indien de batterijen goed worden bediend, men hier wel eens het hoofd zou kunnen stooten.

Na het bezigtigen dezer verdedigingswerken gebruikten wij den maaltijd met een groot aantal leerlingen, zoowel officieren van den keizer als van Fizen, waarbij eene groote vrolijkheid heerschte. Men had gezorgd voor Europesche geregten en wijn; maar deze was zoo slecht, dat ik de menigvuldige toasten der Japanners liever met sake beantwoordde. Wanneer zij eens aan den gang zijn, weten zij van geen eindigen; ik had daar gelegenheid om te ondervinden, dat men van die sake, wanneer zij, zoo als hier, goed is, eene groote hoeveelheid straffeloos kan drinken. Welk vergif de eerlijke Europesche kooplieden den Japanners voor wijn hadden durven verkoopen, is mij een raadsel. En dan verwonderen zij zich nog, dat de Japan-

ners de sake, die zoo goedkoop is als het duinwater in Amsterdam, boven hunne Cantemerles en St. Juliens verkiezen! — De vrije handel zal hierin ook wel eene gunstige verandering brengen; en het is een geluk dat, gelijk vroeger het geval was, één pachter niet meer het uitsluitend regt bezit om dit volk te bedriegen en te villen of te vergiftigen, alsof hij er natuurkundige proeven mede moest nemen.

Tot dus verre had men op de schepen van Fizen, en dus ook op de *Nagasaki*, niet de Japansche vlag geheschen, maar die van den landsheer van Fizen, zwart en wit over kruis, hoezeer ik herhaaldelijk de ongerijmdheid daarvan had aangetoond. Het gevolg hiervan was, dat de keizerlijke officieren niet aan boord van dien schoener kwamen.

Toen evenwel die van Fizen mijne hulp noodig hadden voor een togtje met het stoomschip, begreep ik dat ik die niet kon verleenen zonder nadeel te doen aan het onderwijs, gegeven wordende aan des keizers leerlingen; te meer daar de twee stoomschepen, *Japan* en *Jedo*, eerstdaags naar Jedo zouden vertrekken, en wij dan, behalve de *Soembing*, die herstelling noodig had, geene oefeningsschepen zouden hebben dan de *Nagasaki*, zijnde de *Cornelia* ook in zee. Ik weigerde dus die hulp, ten zij mij die door tusschenkomst van den directeur werd gevraagd, en het gevolg daarvan was dat, tot groote voldoening van de keizerlijke officieren, de vlag van Fizen plaats maakte voor die van den keizer. Hoewel deze zaak op zich zelf als onbeduidend kan worden beschouwd, hechtte ik er eene groote waarde aan, omdat die beslissing eene ware overwinning was op het vooroordeel der Japanners. Op een onpartijdig standpunt geplaatst, was het mij geoorloofd mijn gevoelen te zeggen

over het nadeel, dat voor Japan te verwachten is uit het stelsel, dat dit rijk regeert; want wel verre van één belang te vertegenwoordigen, schijnt het land als in zoo vele van elkander zoo al niet onafhankelijke, dan toch onderling naijverige staatjes verdeeld te zijn; hetgeen niet anders dan tot nadeel van het algemeen kan strekken. Dit schenen zij goed te begrijpen, en ik geloof dat deze verwisseling van de vlag eenen zeer goeden indruk heeft gemaakt.

Mijn plan was sedert lang geweest om een uitstapje naar Shanghae te maken. Dezer dagen zeide de heer Donker Curtius mij, dat, zoo ik dit reisje wilde doen, hij daarvan gebruik wilde maken, om eenige inlichtingen te bekomen, welke bij de invoering van het nieuwe traktaat dienstig zouden kunnen zijn. Dit gunstig oordeel en eveneens dat van den gouverneur van Nagasaki, deden mij tot de reis besluiten; ik nam voor, de heen en terugreis te doen in de Engelsche schoener *Vindex* voor 300 Spaansche matten; hetgeen eene groote gunst heette en men alleen toestond omdat ik officier en geen koopman was.

Zelfs onze brieven wilden de onbaatzuchtige Engelsche kooplieden niet overvoeren. De Amerikanen deden nog beter en openden die in zee; zoodat het hoog tijd werd dat een onzer zelf naar Shanghae ging.

Maandag den 10den Januarij verliet ik Nagasaki en kwam na eene lange overtogt van zeven dagen voor de stad Shanghae ten anker. Wij zeilden 's morgens vroeg voorbij het dorp Woosung, dat in de monding der rivier Whampou ligt. Die rivier is op de plaats, waar zij in de Jantsekiang valt, zoo breed als de Waal bij Gorkum.

Voorbij Woosung gezeild zijnde, kwamen wij aan de plaats, waar de opium-schepen liggen, en waar de schepen blijven liggen, die te diep gaan om naar de stad op te varen.

Het land is hier zeer laag en goed bebouwd, zoodat men zich kan voorstellen in de Maas naar Rotterdam te varen. Na ruim een uur zeilens voor wind en stroom, kwamen wij voor de stad ten anker; ik begaf wij met den kapitein Mr. Morice naar den wal en legde een bezoek af bij den heer Webb, het hoofd van het huis Dent en Comp. te Shanghae, aan hetwelk de *Vindex* toebehoorde. Deze bood mij terstond eene kamer aan, waarvan ik gebruik maakte.

Zoo als men weet, is Shanghae eene der Chinesche havens, welke voor den Europeschen handel zijn opengesteld en waar eene Europesche stad buiten de Chinesche bestaat.

Hoewel men er drie afzonderlijke kwartieren, namelijk een Engelsch, een Amerikaansch en een Fransch vindt, wonen niettemin Amerikanen en Franschen in het Engelsche kwartier en omgekeerd.

Toen de oorlog in 1843 tusschen de Chinezen en Europeanen door een vredestraktaat eindigde, werd aan de drie bovengenoemde zoogenaamde traktaat-natien eene uitgestrektheid gronds afgestaan, waarop zij en alle Europeanen zich, bij wijze van vergunning, konden nederzetten; blijvende deze grond onder het gebied van den keizer van China. Dit terrein strekt zich uit langs den linkeroever der rivier Whampou, benoorden de stad Shanghae; het behoort nog voor een gedeelte aan Chinezen en bestaat gedeeltelijk uit moerassen, die aan de Whampou grenzen.

De Engelschen maakten terstond van de vergunning gebruik en vestigden zich tusschen de kreek Jang-kinpang ten zuiden en de rivier Sew-chew ten noorden. De Franschen, of liever de Fransche consul, vestigde zich eerst later tusschen Shanghae en de kreek Jang-

kin-pang, terwijl de Amerikaansche consul zijne woning liet bouwen benoorden de kreek Sew-chew. Daarbij kregen de vreemden het regt van onteigening der gronden tegen behoorlijke schadeloosstelling aan de eigenaars.

De Engelschen bezitten verreweg het beste en uitgestrektste kwartier; zij maakten met hunne gewone voortvarendheid gebruik van het regt van onteigening, en ruimden den geheelen rivierkant op, zelfs vóór dat de prijs was bepaald der onteigende huizen; want de Chinezen deden onbillijke eischen, hetgeen tot vele onaangenaamheden aanleiding gaf. Zij kwamen daardoor in het bezit van het beste terrein, en uit de winsten, daarop behaald, zijn, zoo als ik meen, de kosten gedekt van het fraaije consulaat-gebouw, met omliggend park. De Franschen en Amerikanen hebben nooit op die wijs van hun regt gebruik gemaakt, en tegenwoordig worden alle overdragten van grond door minnelijke schikking tusschen de belanghebbenden ten uitvoer gebragt. Wanneer de grond eenmaal uit Chinesche in Europesche handen is overgegaan, kan hij niet weder aan Chinezen worden verkocht maar wel verhuurd.

Het Engelsche kwartier werd weldra aan de rivierzijde bebouwd; de moerassen werden opgehoogd, kaaijen gemaakt en straten aangelegd; de grond ging over aan Europeanen van alle natien; groote gebouwen verrezen uit den grond; en men kan zijne oogen naauwelijks gelooven, wanneer men, het doorwandelende, bedenkt, dat dit alles eerst sedert twaalf jaren is verrezen.

De geheele Europesche bevolking telt nu ongeveer 400 zielen. De Fransche en Amerikaansche kwartieren beginnen zich ook te ontwikkelen; doch men ziet er nog weinig huizen rondom de daar gevestigde consulaten.

Zij liggen minder gunstig voor den handel en nog al verwijderd van het kantoor der in- en uitgaande regten hetwelk men als het middelpunt kan beschouwen.

De ligging van de Europesche stad Shanghae kan ik niet beter vergelijken dan bij die der stad Rotterdam aan de Maas, met dit onderscheid, dat voor Shanghae de rivier noordwaarts stroomt en voor Rotterdam west-zuidwestwaarts. Beide rivieren vormen eene bogt met de buitenzijde aan den westkant, aan welke de steden liggen, die zich langs de rivieren uitstrekken en een even fraai gezigt opleveren. Een mastbosch van schepen, somwijlen ten getale van meer dan honderd, en duizenden jonken vóór de Chinesche stad, brengt niet weinig bij om aan deze jeugdige en veelbelovende kolonie een trotsch aanzien te geven. Het geheele Europesche kwartier is ongeveer een half uur gaans lang.

De grenzen landwaarts in zijn vrij onbepaald en vatbaar voor uitbreiding, naarmate de ontstaande behoefte zal vorderen. Voor het oogenblik komt het mij voor, dat nog ettelijke jaren zullen verloopen alvorens het aangewezen terrein volbouwd zal zijn.

Het Amerikaansche kwartier is niet afgebakend en heeft, hoewel nu minder gunstig gelegen, het voordeel, dat het bij mogelijke groote ontwikkeling der stad zich onbepaald noordwaarts langs de rivier kan uitbreiden, langs welker oevers de grond de meeste waarde heeft. — Die waarde is zeer verschillend en afhankelijk van de min of meer gunstige ligging. Zij is over het algemeen zeer hoog en veel hooger dan die in de stad der Chinezen: een bunder is eens verkocht voor 19,000 thailen (de Chinesche thail is waard ongeveer *f* 3.70). De gemiddelde waarde der bunder aan de rivier is 7,000, en achter in het kwartier

300—400 thailen. — Een klein erf, waarop eenige gebouwen stonden, werd tijdens mijn verblijf verkocht voor 35,000 thailen: dit lag aan de rivier.

Hetgeen nog de prijzen verhoogt, is dat de Chinezen geene andere wegen noch straten kennen dan zeer smalle voetpaden en steegjes van 10 tot 12 voet breedte; zoodat men ook in de onontbeerlijke behoefte eener Europesche stad aan breedere toegangen moet voorzien, ieder voor zijn eigen huis, waarvoor de grond voet voor voet wordt betaald. De renbaan b. v., die $1\frac{1}{3}$ mijl lang en niet zeer breed is, kostte aan de liefhebbers der wedrennen 7,000 pond sterling.

Het eigendom van den grond gaat dus door verkoop van den Chinees op den Europeaan over. In China is de keizer zoo het heet eigenaar van den grond, wordende, als het ware om dat regt te bevestigen, eene grondbelasting betaald; maar inderdaad zijn de Chinezen evenzoo eigenaars van den grond als wij in Holland. Zelfs gaat de eerbied voor het grondeigendom zóó ver, dat men nu nog binnen de Chinesche stad gronden aantreft, welke niet bebouwd mogen worden, omdat de eigenaars daarvan, in den oorlog omgekomen, onbekend zijn.

De grondbelasting, aan den keizer in deze provincie verschuldigd, is $1\frac{1}{2}$ à $1\frac{3}{4}$ pond sterling per bunder, zijnde iets meer dan in het overige China, omdat dit gedeelte des lands, langer getrouw gebleven aan de oude dynastie, door de Tartaarsche zwaarder is belast geworden.

Het eigendom van den grond gaat dus langzamerhand over, en er wonen nog vele Chinezen in het kwartier, die wat het plaatselijk bestuur aangaat, aan dezelfde bepalingen, ook wat de politie betreft, zijn onderworpen als de Europeanen.

Gedurende de bezetting van Shanghae door de oproerlingen, van December 1853 tot Februarij 1855, zijn zelfs vele Chinezen naar het Engelsche kwartier komen vlugten, alwaar eene mooije straat is gebouwd, waarin Chinesche en Europesche kleinhandelaren door elkander wonen.

Elk kwartier heeft zijn eigen gemeentebestuur, hetwelk gegrond is op bepalingen of wetten, die door de bewoners zijn gemaakt, bijgestaan en bekrachtigd door de konsuls. Het is gelukt om deze wetten door al de bewoners van het kwartier te doen eerbiedigen; wordende de Chinezen, na het onderzoek hunner zaak, aan hunne overheden uitgeleverd. Men heeft twijfel geopperd omtrent de wettigheid van zoodanige instelling; het stelsel berust dan ook meer op de overtuiging der noodzakelijkheid van een wel overdacht plan om te handelen, en op den eenstemmigen geest der bevolking om het uit te voeren, dan op eenigen wettigen grond.

De stedelijke zaken, als het onderhouden der straten, bruggen, kaaijen enz., worden beheerd door het bestuur, bestaande uit drie of meer leden, welke jaarlijks door de belastingschuldigen in eene algemeene vergadering worden verkozen, welk bestuur aan deze vergadering haar verslag doet. De fondsen voor deze uitgaven vereischt worden gevonden door eene belasting van ½ percent op de waarde der gebouwde en ongebouwde eigendommen, en door eene geringe zoogenaamde wharfage-due, of belasting op al de in- en uitgescheept wordende goederen, welke belastingen in 1854, volgens Williams, 10,000 thailen opbragten. Hieruit wordt ook de politie betaald.

Aan het hoofd der politie staat onder het onmiddelijk bevel van den Engelschen konsul een commissaris van politie, bij-

gestaan door 2 sergeanten, 1 korporaal en 17 konstabels. Ook de Fransche en Amerikaansche konsuls hebben hunne eigene politiedienaren, doch slechts 3 of 4 ieder. De verhouding tusschen de Chinezen en Europeanen is ook in politiezaken zeer zonderling en onbepaald. — Toen de Engelsche konsul onlangs bij de Chinesche overheden aanklopte om, tot handhaving der orde aan de overzijde der rivier, alwaar vele matrozenhuizen en kroegen zijn, eenige Chinesche dienaren aan de Europesche politie toe te voegen, kreeg deze van den Chineschen gouverneur, den Taotai, ten antwoord, dat Z. Exc. het met den konsul geheel eens was over de wenschelijkheid om die grove ongeregeldheden tegen te gaan, maar dat hij die matrozen niet had aangevoerd en er dus niet aansprakelijk voor kon zijn.

De konsuls hebben regtsmagt over hunne landgenooten; zoodat de Europeanen niet aan de Chinesche wetten, evenmin als de Chinezen aan de Europesche, zijn onderworpen. Alle Chinezen, in het kwartier wonende, staan echter onder de politie even als alle Europeanen; deze laatsten worden aan hunne konsuls of vice-konsuls overgeleverd, die, wanneer ze geene bevoegdheid hebben tot behandeling der voorkomende zaak (indien die niet in der minne kan worden bijgelegd), ze opzenden naar hunne konsuls te Hongkong, Macao, Manilla of elders. Tegen betaling kunnen de schuldigen in de stads provoost worden opgesloten.

Daar er echter geene konsuls zijn van alle zich te Shanghae bevindende natien, ontstaat er een toestand, die geheel eenig is in zijne soort; zoodat b. v. een Duitscher zonder konsul niet in regten kan worden vervolgd, terwijl hij daarentegen iederen Engelschman wegens eene schuldvordering kan vervolgen. Ik geloof, dat

men nu tot het besluit is gekomen om zich met de niet vertegenwoordigde natien volstrekt niet meer te bemoeijen, omdat zich onlangs het geval heeft voorgedaan, dat zekere Duitscher zich een paar malen bij den Britschen konsul had vervoegd, diens bescherming inroepende, welke hem was verleend, terwijl hij zelf eenigen tijd daarna, wegens wanbetaling aangeklaagd zijnde, er zich op beriep geen Britsch onderdaan te zijn. Deze staat van zaken is onhoudbaar, en het komt mij voor, dat die daar meer dan in eenig land van de wereld vordert, dat de handelsbelangen te Shanghae door een' konsul worden behartigd. De heer Kroes is thans Nederlandsch vice-konsul en geeft zich zeer veel moeite voor zijne landgenooten. Wij hebben in hem een' waardigen vertegenwoordiger.

De konsuls doen uitspraak in alle voorkomende, zoowel criminele als burgerlijke zaken, en worden, zoodra die van eenig belang zijn, daarin bijgestaan door den vice-konsul en twee assessoren van de natie, tot welke de gedaagde behoort. Opsluiting voor zes maanden en eene boete van 200 dollars is de zwaarste straf, welke b. v. door den Engelschen konsul kan worden toegepast. Voor zaken echter van meer belang worden de beschuldigden met de bescheiden opgezonden naar Hongkong. De konsul kan iedereen op vermoeden uit zijn huis laten halen; zoodat zijne magt in het regterlijke hier veel grooter is dan in eenig land van de wereld. Die van den Amerikaanschen konsul is nog veel grooter, daar hij het regt heeft, zelfs van doodstraf, volgens de Amerikaansche wetten. Hij vindt het echter gemakkelijker om de veroordeelden te laten ontsnappen dan de doodstraf toe te passen.

De Franschen betalen hoegenaamd geene belastingen in hun kwartier; wordende in het weinige dat daar wordt

verrigt door vrijwillige bijdragen voorzien, terwijl de Chinesche gouverneur deze natie in vele opzigten behulpzaam is en onder anderen een' tijd lang voor de politie zorgde. Dit hebben de Franschen daaraan te danken, dat zij gedurende de bezetting van Shanghae den keizerlijken vele diensten bewezen en eindelijk, op zelfbehoud bedacht, de oproerlingen uit de stad verdreven, van waar dezen het Fransche kwartier begonnen te bestoken.

Het Amerikaansch gemeentebestuur is nagenoeg op denzelfden voet geschoeid als het Engelsche.

Kleine houten bruggen vereenigen de Engelsche en Fransche kwartieren, en over de meer belangrijke kreek Sewchew ligt eene lange houten brug, die uit bijzondere bijdragen is gebouwd en wordt onderhouden, alsmede door de opbrengst van een' tol van één duit.

Het Engelsche kwartier beslaat volgens Williams eene oppervlakte van 8 vierkante Engelsche mijlen, het Fransche is nagenoeg $\frac{1}{4}$ maal zoo groot en het Amerikaansche onbepaald. Ik heb nog vergeten te zeggen, dat bijna ieder voornaam koopman behalve de politie nog wachters heeft op het uitgestrekte erf, dat hij bewoont en waarop, behalve de pakhuizen en bijgebouwen, de woningen staan voor het talrijk Europeesch personeel, dat aan de handelshuizen is verbonden. In de voornaamste huizen, die men wel paleizen mag noemen, zoo als die van Jardenes, Dent en Comp., Russell en Comp. en anderen, zijn leeskamers, salons, billard-, logeer- en badkamers en al wat men kan verlangen. Dergelijke gebouwen hebben 30 tot 50 duizend dollars gekost.

Men heeft in China geen tolkencollegie zoo als in Japan. De Engelsche regering heeft tolken en leerlingen, die, Europeanen zijnde, door haar worden bezoldigd. Zij

zijn aan de konsulaten verbonden; men zegt, dat er weinigen bij zijn, die bruikbaar zijn, en de leerlingen hebben te veel werk om zich op de beoefening dezer moeijelijke taal te kunnen toeleggen. Ieder moet zich zelven redden, en daar er geene als zoodanig erkende Chinesche tolken zijn, heeft ieder koopman een kompradoor in dienst, die de Engelsche taal vrij goed spreekt. Deze kompradoors zijn belast met het ontvangen en betalen der loopende zaken; zij genieten een onbepaald vertrouwen en onderscheiden zich door eene groote bevattelijkheid en meer beschaving dan de overige Chinezen. Hun loon is gering, en veelal hebben zij geene andere verdiensten dan de procenten der ontvangsten en betalingen, die zij doen, die echter soms vrij belangrijk zijn.

Uit deze klasse van beproefde dienaren worden de lieden gekozen, die met aanzienlijke geldsommen en voorschotten naar het binnenland worden gezonden om thee op te koopen. Men zegt, dat het bijna zonder voorbeeld is dat zij daarvan misbruik hebben gemaakt.

Toen in 1853 Shanghae door de oproerlingen was bezet, de magt van het keizerlijk bestuur geheel was gefnuikt en de in- en uitgaande regten niet meer werden geïnd, heeft de Taotai van Shanghae een beroep gedaan op de drie traktaat-konsuls, ten einde deze toen reeds aanzienlijke opbrengst van de keizerlijke schatkist niet te zien verloren gaan. — Tot 1853 bragten de inkomende regten onder Chineesch bestuur eene som op van ongeveer 1 millioen thailen. — Van den staat van verwarring, waarin alles in 1854 verkeerde, gebruik makende, zijn verscheidene schepen hier geweest, die of niets aan regten betaalden, of slechts een gering gedeelte van het verschuldigde voldeden. De konsuls besloten daarom, in overleg

met den Taotai, om een vereenigd toezigt aan het hoofd van het tolkantoor te stellen, bestaande uit drie inspecteurs der verschillende natiën, die belast werden met het nemen van alle vereischte maatregelen om de dienst der regten te regelen en de inning daarvan te verzekeren.

Dit stelsel trad den 12den Julij 1854 in werking, doch heeft later eene wijziging ondergaan. De Europesche regeringen, hoewel zij het stelsel goedkeurden, hebben namelijk geweigerd door de bemoeijingen harer konsuls de benoemde inspecteurs te erkennen, als waaruit voor die regeringen eene zekere verantwoording zoude voortspruiten ten aanzien van het gedrag dezer ambtenaren, welke men weigerde op zich te nemen. Het gevolg daarvan is geweest, dat door lord Elgin is bepaald, (en zulks is door de Chinezen aangenomen), dat voortaan de Taotai vrij is om tot president en inspecteur te benoemen de personen, welke hij verkiest, onverschillig van welke natie. De kuiperij heeft nu een ruimer spel, en men voorziet dat weldra alles in Engelsche handen zal komen, gelijk dit reeds het geval is met de betrekking van havenmeester, waartoe een Engelsch officier is benoemd; al deze posten worden ruim betaald.

Alle bepalingen, reglementen en gedrukte stukken, het nieuwe tarief en de statistieken, die eenig licht konden verspreiden over de inrigting en de werking van het aangenomen stelsel der inkomende regten te Shanghae, werden door mij overlegd bij een rapport, dat ik den Nederlandschen commissaris over deze zaken en over den handel met Japan heb ingediend.

Sedert het nieuwe stelsel is in werking getreden, zijn de inkomsten meer dan verdubbeld, bedragende tegenwoordig meer dan $2\frac{1}{2}$ millioen thailen, waaronder niet

zijn begrepen de regten, welke door Chinesche jonken worden betaald, waarvoor een afzonderlijk tolkantoor in de Chinesche stad bestaat, evenmin als de belasting op den opium, welke na de in werking treding van het nieuwe tarief aan het tolkantoor moet worden voldaan.

De Europesche kooplieden klagen over de hooge regten, welke zij betalen, in vergelijking met de Chinezen, die zeer veel smokkelen en onder hunne eigene overheden aan geen streng toezigt onderworpen zijn. Inderdaad schijnt het stelsel goed te werken en kan er weinig gesmokkeld worden door Europeanen, terwijl men, zoo als de kooplieden mij zelf verzekerden, zeer vrijgevig is in de toepassing van de wet.

Men heeft getracht dit stelsel in al de Chinesche havens in te voeren, omdat de regten nu zeer ongelijk worden geheven; doch dit is, niettegenstaande de moeite, welke lord Elgin zich daarvoor heeft gegeven, nog niet gelukt. In de in het noorden van China nieuw geopende havens zullen hulpkantoren worden gevestigd.

Het tolkantoor zorgt voor de betonning en bebakening van het vaarwater van Shanghae naar zee en voor het vuurschip, hetwelk eene betrekkelijk geringe uitgaaf is en nog al wat te wenschen overlaat.

Toen ik Zondag den 23sten Januarij de eer had bij lord Elgin in een klein gezelschap te eten, waarbij ik naast zijne lordschap aan tafel zat, kwam het gesprek op de bovengenoemde inrigting te Shanghae en vroeg Zijne Excellentie mij of er reeds iets van dien aard te Nagasaki bestond en hoe men het daar zou inrigten. Ik antwoordde, dat het mij voorkwam, dat de Japansche regering niet ongenegen zou zijn om het voorbeeld van China in dezen te volgen, daar de gouverneur van Nagasaki mij had verzocht inlichtingen dienaangaande in te

winnen; en dat het ook het gevoelen was van den Nederlandschen commissaris om de Japansche regering in dezen zoo veel mogelijk voor te lichten en te ondersteunen.

Lord Elgin zeide daarop:

„ Doe mijne groeten aan Mr. Donker Curtius, dien „ het mij zeer leed doet niet te hebben gezien; want ik „ weet dat hij zeer goed bekend is met Japan; ik deel „ geheel zijn gevoelen. Zeg hem dat hij op de onder- „ steuning van Engeland kan rekenen; want ik heb ge- „ schreven dat men met de Japanners anders moet han- „ delen dan met andere Oostersche volken; dat men ze „ moet helpen, kracht geven en ondersteunen in de eer- „ lijke uitvoering van het traktaat. Vooral, dat alle smok- „ kelhandel moet worden tegen gegaan, en dat de Engelsche „ regering waarschijnlijk met dat doel binnen kort een „ oorlogschip derwaarts zal zenden. Het is een eerlijk „ gouvernement, en hetgeen gij er mij van zegt, beves- „ tigt den goeden dunk, dien ik er reeds van had. „

Het was mij hoogst aangenaam bij Zijne Lordschap een welwillend gevoel jegens Japan te bespeuren, hetgeen ik trachtte te versterken door bewijzen, dat Japan het eerlijk meent.

In de omstreken van Shanghae is het land zoo ver men zien kan zoo vlak als Holland, behalve de menigte grafsteden, die in den vorm van heuvels den grond bedekken.

Men ziet er weinig kreupel- en volstrekt geen hoog hout; het land is zeer vruchtbaar en in alle rigtingen doorsneden met gegraven of natuurlijke kanalen en smalle paden, zoodat men te voet, te paard of in schuiten moet reizen. Men toonde mij een paar steenen torentjes, waarin men zegt, dat de Chinezen hunne pas geboren kindertjes levend werpen, wanneer zij zich daarvan willen ontdoen.

Dit schijnt werkelijk somwijlen te gebeuren; doch men verhaalde mij, dat dit zeer zelden plaats heeft, en dat er meer gebruik van wordt gemaakt door armoedige Chinezen om hunne kindertjes te begraven, dan met het bovengenoemde afschuwelijke doel [1]).

Ik ben verwonderd geweest over de zelfopoffering, welke de volgelingen van Loyola zich getroosten om hier tot hun doel te geraken. Zij gaan gekleed en leven als de Chinezen, hebben volstrekt niets in eigendom, keeren niet weder naar Europa terug, en — dat kan men wel nagaan —, stellen zich op hunne verre togten in het binnenland aan vele gevaren bloot. De Amerikaansche en Engelsche zendelingen doen dat geheel anders, maar hebben ook een geheel ander doel voor oogen. Deze heeren vertoonen zich zoo als zij zijn. Ik bezocht Zikawei, eene Jezuitenschool en de hoofdkerk der R. K. Christenen te Tongkatoe, alwaar men een orgel vindt met bamboezen pijpen, dat heerlijke toonen voortbrengt.

De Protestantsche school van zekere miss Faij heb ik ook bezocht; deze beviel mij niet. Twee jonge jufvrouwen, die aan reeds vrij groote jongens wiskunde moeten leeren: daarvan heb ik niet veel verwachting. De afdeeling bestemd voor meisjes kon ik niet zien.

De theetuin in de stad is zoo vuil en leelijk, dat die naam eene groote aanmatiging kan worden genoemd; het is bijna niets dan een hoop steenen. Over het algemeen is er een groot verschil tusschen de steden Shanghae en Nagasaki, en wel zeer in het voordeel der laatste. Beide zijn koopsteden met ongeveer 60,000 inwoners, en kunnen dus met elkander worden vergeleken; maar de straten in Naga-

1) Men leze hierover het hoogstbelangrijke werk van le Père Huc over China.

saki zijn ruim, regt en meestal geplaveid; die in Shanghae zijn naauw, krom en smerig. Ik bleef tien dagen te Shanghae en keerde terug, niet in de *Vindex*, daar die te vroeg vertrok, maar in de *Ann*, kaptein Munro; zoodat ik met kaptein Morice het afmaakte voor 150 Spaansche matten. De terugreis duurde eveneens zeven dagen.

Ik dacht dikwijls gedurende dit uitstapje naar China: heilig Japan! welk land zoo wel als de bevolking ik beter leerde waarderen, en regt gelukkig was ik toen ik mij Vrijdag den 4den Februarij weder aan wal liet zetten bij de Keizerswacht, en over bergen en dalen, tusschen velden van bloeijend koolzaad, terug wandelde naar Desima.

Ik vond het stoomschip *Jedo* gereed om te vertrekken, alleen op mijne terugkomst wachtende. De 7de Februarij werd bepaald voor het vertrek. Ik deed in het stoomschip *Nagasaki* den kommandant Kats' Lintaro uitgeleide, en nam in zee afscheid van dezen waardigen Japanner, dien ik niet zoude wederzien, en in wien ik niet alleen een schrander en beminnelijk man had leeren kennen, maar tevens een opregt voorstander van vooruitgang. Ik kan zeggen, dat ik hem in vele opzigten heb leeren hoogschatten. Toen ik zijn schip verliet, gaf hij mij een saluut van zeven schoten.

Het schip *Japan* was in de laatste dagen van Januarij onder den kommandant Jataboeri naar Jedo vertrokken, zoodat ik, behalve de *Soembing*, geene andere vaartuigen meer bij mij had dan de schroefschoener *Nagasaki* en de zeilschoener *Christina*, zijnde de beide kotters ook op reis naar Jedo en Saga. De reede was daarentegen vol met Europesche schepen; wordende de Nederlandsche vlag vertoond door de koopvaarders de *Gelderland*, *Alida Maria*, *Jan van Brakel*, *Jan van Galen* en *Anna en*

Jacob, waaruit men ziet dat onze handel evenzeer als de vreemde heeft gewonnen door de opoffering van het monopolie, welke onze regering zich in Japan heeft getroost. Tien of twaalf Engelsche en Amerikaansche koopvaarders, benevens eenige vreemde oorlogschepen, maakten dat er bijna geene plaats meer was op de binnenreede, die den vorigen winter nog zoo verlaten was.

In Februarij hebben wij met den besten uitslag de stoomketels van de *Soembing*, die ieder ongeveer 15,000 kilo's wegen, uitgenomen. Dit zware werk, waartoe men gewoonlijk een' ketelbok op den wal bezigt, doch dat wij bij gebrek aan zoodanigen bok met behulp van andere hulpmiddelen aan boord moesten verrigten, is zeer leerzaam geweest voor de leerlingen, zoò wel officieren als matrozen; zij schenen er het belang van in te zien, dat men daarbij niet genoeg voorzorgen kan nemen.

Het lossen en laden van zoo vele koopvaardijschepen, waarbij het gebrek aan koelies en laadpraauwen zich deed gevoelen, gaf aanleiding tot veelvuldige klagten. Ook maakten de Japanners zich schuldig aan vele dieverijen, zoodat de kooplieden, wier regtmatige grieven geen gehoor vonden, eindigden met zich zelven regt te verschaffen. Het bleek meer en meer, hoe weinig magt de regering heeft over de mindere klasse. Zoo had de heer Donker Curtius om op Desima ruimte te winnen, den Gouververneur een plan voorgelegd om de gracht tusschen het eiland en de stad, alsmede een gedeelte der modderbank vóór het eiland gelegen, in te dijken. Het laatste was gereedelijk toegestaan, maar het eerste geweigerd, daar de bewoners van de aangrenzende straat er zich tegen verzetteden, op grond dat die gracht, achter hunne huizen gelegen, de haven was voor hunne praauwen. Bij het

antwoord van den Gouverneur werd het gevoelen der bewoners van de straat schriftelijk overgelegd, verklarende Z. Exc. dat regt volgens de Japansche wetten te moeten eerbiedigen. Ik haal dit aan als een bewijs van den eerbied der regering voor de regten harer onderdanen, gelijk ons zulks meermalen is gebleken.

De behoefte aan grond deed zich ieder oogenblik meer en meer gevoelen, en wij mogten ons gelukkig rekenen Desima te bezitten, waarbij ook het tijdelijk gebruik van het kwartier te Inassa was gevoegd.

Den 28sten Februarij ontving ik van den kommandant Kats' Lintaro een' brief uit de binnenzee, waaruit bleek, dat hij, na den 7den Februarij van Nagasaki te zijn vertrokken, reeds den volgenden middag voorbij Simoneseki stoomde en den 9den ankerde bij het eiland Siwo-Akoesima, van waar hij den 11den de reis naar Jedo zoude voortzetten.

Gelijk ik vroeger reeds heb gezegd, bewoonden de Russen, ten getale van 500, dezen winter een' tempel te Inassa. Zij hebben zich daar zoodanig met de bevolking vermengd, dat men ze overal bij de boeren als huisgenooten zag deelnemen aan den disch en de vermakelijkheden van het volk. Niets was voorzeker beter geschikt om de Japanners aan de Europeanen te gewennen; maar er hadden ook vele ongeregeldheden plaats, die in een ander land ernstige gevolgen zouden na zich slepen. — Niet alleen had zich de Russische kommandant te Inassa gevestigd, als in eene vesting, met geschut en schildwachten rondom uitgezet; maar zelfs liet hij twee officieren van Tzikusen in arrest nemen, omdat zij een' Russischen adelborst zouden hebben beleedigd, met bedreiging om geweld te zullen gebruiken, indien zij niet gewillig volgden.

De tijden waren geheel veranderd sedert admiraal Stirling te Nagasaki kwam, en de gouverneur aan den Britschen admiraal, die met de beide schepen *Styx* en *Barracouta* bij den Papenberg ten anker lag, durfde te schrijven: „Men zal niet varen met sloepen van Styx „naar Barracouta en van Barracouta naar Styx.„

De heer Mac'gowan, een Amerikaansch zendeling, die eenigen tijd in Japan heeft doorgebragt en inlichtingen omtrent het land trachtte te bekomen, vroeg eens aan een' der heeren van Desima, waarom er zoo weinig bekend is van de Japansche geschiedenis der laatste twee à drie eeuwen; alsof hij zulks aan de Hollanders verweet. Deze heer antwoordde, dat er vermoedelijk weinig is gebeurd in dien tijd. De zendeling scheen met dat antwoord niet zeer tevreden; ik geloof echter dat de geschiedenis der latere eeuwen werkelijk zeer weinig belangrijk is, omdat gedurende den onafgebroken vrede, dien het land heeft genoten, alles bij het oude is gebleven, en Japan, buiten aanraking met andere volken, als het ware in eenen gelukkigen droom heeft verkeerd, waaruit het zeer tegen zijn' zin is gewekt geworden. Men kan, dit beeld voortzettende, zeggen, dat de ontwaakte nog steeds bezig is zich uit te rekken en moeite heeft om tot het besluit te komen om zijne legerstede te verlaten.

De oude geschiedenis verliest zich in mythologische overleveringen en is daarmede zoo innig verbonden, dat men met moeite de waarheid van het fabelachtige kan onderscheiden. Dit is voornamelijk daaraan toe te schrijven, dat de Japanners van oudsher eene groote vereering hebben voor de groote mannen, helden en geleerden, die het land heeft opgeleverd; zoodat velen hunner na hun' dood geheiligd en hunne daden, overdreven tot in het

oneindige, door legenden voor het nageslacht bewaard geworden zijn. Van daar die menigte goden, die door de mindere klassen worden aangebeden in duizende tempels, aan hunne nagedachtenis gewijd, maar die door de meer verlichte Japanners volstrekt niet als goden worden beschouwd.

De Japanner heeft door zijne sterke verbeeldingskracht veel overeenkomst met de Italianen en kan met opgewondenheid vertellen van de heldendaden zijner voorouders. Op reis b. v. weet elk Japanner u te verhalen hoe Taico-sama in bekende bergpassen zich met een klein getal volgelingen tegen eene groote overmagt verdedigde; waar hij uitrustte en zich baadde, en al dergelijke verhalen meer, die natuurlijk weinig geloof verdienen. Wanneer een Japanner door eene uitvinding eene belangrijke dienst heeft bewezen, is hij insgelijks geheiligd geworden. Zoo vindt men, behalve zoo vele andere godheden, ook in zekere streek nabij Miaco eenen tempel, gewijd aan den god der muilen, in welken tempel men een' monsterachtigen muil ziet hangen. Dergelijke goden hebben alleen eene plaatselijke kleur; in den omtrek van genoemden tempel ziet men niets dan muilenfabriekanten wonen, zoo als men op andere plaatsen niets dan weverijen en elders weder draaijerijen ziet: een bewijs dat het stelsel der gilden nog in Japan wordt gehuldigd. Dit is mij ook te Nagasaki gebleken, alwaar b. v. niemand rijst mag verkoopen, zoo hij niet als rijstverkooper in het gilde is opgenomen.

Het staat iederen Japanner vrij zich in zijne verbeelding een' heilige te scheppen en door diens tusschenkomst het Opperwezen te aanbidden. Op deze wijze laat het zich verklaren, dat de onderlinge verdraagzaamheid in het

godsdienstige zeer groot is. Van daar ook, dat men in de tempels verschillende godheden naast elkander vertegenwoordigd ziet; en ik ben overtuigd, dat, indien zij van de Christenen niets uit de geschiedenis wisten, zij niets liever daarnaast zouden geplaatst zien dan een Christusbeeld. Ik heb eens door een' Japanner hooren zeggen, dat hij gaarne geloofde aan de verhevenheid van Christus, maar daarom nog niet aan de voortreffelijkheid der Christenen!

Uit de oude papieren van Desima blijkt, dat de regering van oudsher aan de Hollanders toegang heeft verleend tot de Japansche tempels, zoowel om uit te rusten van hunne wandeling, als *tot vereering van hunnen God.* Men zegge wat men wil, maar er is geen verdraagzamer volk dan de Japanners, en in dit opzigt zouden zij ons wel mogen bekeeren, indien hunne verdraagzaamheid, helaas! niet het gevolg was van onverschilligheid.

Den 4den Maart kregen wij reeds berigt van de aankomst te Jedo der beide stoomschepen, hebbende de *Japan* de reis in twaalf en de *Jedo* in negen dagen gedaan, daaronder begrepen twee legdagen in de binnenzee. De *Jedo* heeft ook Simoda aangedaan en in den Oceaan stormweder ondervonden. Ik zal niet behoeven te zeggen, dat ik over dezen uitslag ten hoogste voldaan was; ik vertrouw dat de reis van de *Jedo*, welk schip met 100,000 spaansche matten en gouvernementsgoederen geladen was, veel zal hebben bijgedragen om het bestuur te overtuigen van het groote nut dezer versnelde gemeenschap tusschen de hoofdstad en de andere gedeelten des rijks.

Den 10den Maart ontving ik van den gouverneur van Nagasaki de volgende *„ mondelinge mededeeling „ :*

„Het schijnt goede vorderingen in het sturen van „stoomschepen te hebben gemaakt. Intusschen vallen „hier verscheidene hindernissen aan de leerlingen voor; „derhalve moeten zij naar Jedo terugkeeren, en dus zul- „len de onderwijzers ook allengskens staan te vertrekken. „Nu is men bezig met het onderhandelen van het ge- „schenk van de Japansche regering aan het Nederland- „sche en de heeren officieren enz. Reparatie van het „schip *Kwankomar*, het opbouwen van eene ijzerfabriek „en de geneeskundige lessen, dan zullen de lessen van „alle vakken zoo lang dagelijks gehouden worden, tot „dat er kennis uit het hof te Jedo zal gegeven worden. „Dit van Jedo in het binnenkant geschreven zijnde zal „eerstelijk medegedeeld worden. — Den 8sten Siogocats.„

Voor de vertaling N. H. Hatijemon.

Dit zonderlinge stuk, dat niemand had kunnen verwachten, maakte op ons allen eenen vrij onaangenamen indruk, omdat wij daaruit meenden te moeten opmaken, dat de Japansche regering, niet tevreden over het onderwijs door ons gegeven, had besloten zich zoodra mogelijk, en dus binnen den bepaalden tijd van twee jaren, van ons te ontslaan. Ik geloof evenwel niet, dat dit het geval is geweest; gelijk ons de leerlingen verhaalden, moest men de handeling der regering veeleer toeschrijven aan den goeden afloop der verschillende zeereizen, welke de Japanners met hunne stoomschepen hadden gedaan; waaruit dit volk, welks hoofdkaraktertrek de zucht is om zich zelven te redden, tot het besluit is gekomen, dat het onze hulp en lessen niet meer behoefde. De leerlingen, die er zeer ontevreden over waren, gaven de schuld aan den nieuw benoemden eersten

Rijksraad, een man die tot de behoudende partij behoort. Anderen, en ik zou wel denken de best ingelichten, meenden dat de groote kosten, welke in de laatste drie jaren te Nagasaki voor de zeemagt zijn gemaakt, gepaard met het nadeel, dat door de schatkist werd geleden op de dollars, veel heeft bijgedragen tot het bovengenoemde besluit.

Hoe het zij, wij konden van nu af beschouwen dat onze taak ten einde liep, en dat wij, na de regeling van het geschenk, naar Java zouden terugkeeren. Die regeling evenwel zou nog lang uitblijven, gelijk men zien zal.

Des nachts van den 7den op den 8sten Maart brak op Desima een geweldige brand uit, welke bijna $\frac{1}{4}$ gedeelte der gebouwen in de asch heeft gelegd. De brand is ontstaan in eenen lakwinkel, behoorende aan Japansche kooplieden, die er des nachts niet in woonden en vermoedelijk bij het verlaten van het huis, des avonds laat, eene vuurpot verzuimden uit te dooven.

Het was niet vóór 's morgens zeven ure, nadat de Russen, ten getale van 300, onder hunnen voortvarenden kapitein D'Umkoffski een huis hadden omvergehaald, dat het gelukte den brand meester te worden.

De heeren Spengler, Wichers, van Trojen, Hardes, Polsbroek en Gerlach werden daardoor van hunne woningen en van meest al hun huisraad beroofd, terwijl door het verbranden van eenige winkels en pakhuizen voor eene waarde van 3 of *f* 400,000 aan goederen is verbrand. De laatste brand had op Desima plaats in 1798.

Den volgenden dag werden wij, naar Japansch gebruik, overladen met geschenken, bestaande uit eetwaren; de belangstelling der bevolking was algemeen. De hulp, door de Japanners aangebragt om te blusschen, hadden

wij wel kunnen missen, daar zij eene groote verwarring veroorzaakten, en hun ijver voornamelijk aan den dag legden door veel getier te maken. Bij die gelegenheid zagen wij den gouverneur en den directeur, benevens een groot aantal leerlingen in hun ridderlijk brand-costuum op Desima verschijnen, in welk gewaad deze officieren er zeer goed uitzien.

Het aanbieden van geschenken, vooral van eetwaren, is in dit land vrij algemeen, en even als in Holland hebben zij tot gewoonte om die elkander wederkeerig op verre afstanden te zenden, bestaande zij dan in geliefkoosde voortbrengselen van de eene of andere plaats, even als bij ons wild, haring en vruchten.

Een der werklieden van het detachement had het ongeluk eene dienstmeid uit de stad met zijn paard omver te rijden en te verwonden; ik kreeg deswegens eene mededeeling der kosten van verpleging, welke door den onvoorzigtigen ruiter moesten worden teruggegeven, vervat in de volgende lakonieke bewoordingen:

68 *Thailen.*

„De som is de onkosten gedurende de heel- en ge-
„neeskundige behandeling der dienstmeid Kats' van Si-
„gesayemon in de ..... straat, welk wijf door het paard
„van ..... getreden zijnde, daardoor in hare verschei-
„dene ligchaamsdeelen is gewond, en bij dezen in den
„vorigen stand zijn hersteld.

„Omdat voordragt van die gewonde is gedaan, wordt
„zulks te kennen gegeven.„

Den 10den Sigoeatz.

Voor de vertaling N. M. Hatyemon.

In deze maand gaf een bekende kunstenmaker uit Jedo te Nagasaki eenige voorstellingen van zijne kunst, be-

staande voornamelijk in eene groote behendigheid om een' tol te laten draaijen. Al hetgeen ik daarvan vroeger had gehoord kwam mij ongeloofelijk voor, en bleek nu niet alleen waar, maar zelfs beneden de wezenlijkheid te zijn.

De Sibaya of tooneelvoorstelling begon ten 1 ure 's middags en duurde voort tot het duister was geworden, hetgeen wat al te lang was, daar bijna alles op tollen nederkwam. Het tooneel eindigde met eene ballet-pantomime, waarin de goden eene rol speelden. Dit beviel mij nog minder, daar ik er niets van begreep; ik zag daarentegen met verwondering de overeenkomst der gebruiken bij dergelijke gelegenheden, met die onzer tooneelvoorstellingen. Vooreerst was de zaal bijna juist zoo ingerigt met een' bak en rijen loges als die onzer groote schouwburgen, en bevatte zeker 5 à 600 personen. Ik behoef niet te zeggen dat het gebouw, tijdelijk opgerigt, geheel van bamboes en matten was zamengesteld, zoodat men er voor den regen niet veilig zou zijn geweest. Wij zaten op den eersten rang; de loges zijn van verschillende grootte en worden bij de mat [1]) vrij hoog verhuurd. De bak is zeer doelmatig in vakken afgedeeld van twee matten, waarin eene familie zit. De Japanners nemen hun maal naar de Sibaya mede of laten het daar komen, omdat de voorstelling zeer lang duurt en zij niet lang zonder eten kunnen blijven. Ook kon men er ververschingen bekomen, welke door rondloopende jongens tusschen de bedrijven werden aangeboden, benevens het programma, dat zij u met even veel getier

1) De mat beslaat eene oppervlakte van ongeveer twee vierkante ellen.

opdringen als de jongens in Parijs *l'Entre acte.* De zaal was met smaak versierd en deed niet onder voor die onzer reizende troepen. Onlangs is een houten tooneel te Nagasaki gebouwd, hetwelk ik zag inwijden. De dames zitten overal in den bak, zoowel als in de loges. Om in die loges te komen, moet men er van buiten met eene ladder inklimmen. Wil men eene vrouw of meisje van kennis gaan bezoeken, dan doet men zulks met levensgevaar met behulp van die ladder. Gedurende het gesprek, dat natuurlijk over het stuk loopt, moet men zich niet verwonderen dat de Japansche schoone verzoekt plaats te maken om zich te verwijderen, en wanneer men vraagt: *„Doko Ikf"*, het gebruikelijke „waar gaat gij heen?" ten antwoord te krijgen: *„Sjobing"* [1]). Dit ligt in de eenvoudigheid der zeden van het volk. Ik heb menigen traan zien storten in een treurspel, waarin iemand zich den buik moest openen, hetwelk alles was wat ik er van begreep. De Japanners en vooral de vrouwen zijn zeer ingenomen met de Sibaya en kunnen over eene voorstelling met de grootste belangstelling dagen lang spreken.

Den eersten April vertrokken reeds verscheidene leerlingen naar Jedo en namen voor goed afscheid van ons, bij welke gelegenheid ik hun allen een klein geschenk heb aangeboden, bestaande uit een boekwerk of iets anders. Voor dergelijke oplettendheden zijn de Japanners zeer gevoelig en van de meesten ontving ik ook een aandenken. Een hunner, die mij tweemalen te vergeefs had bezocht, terwijl ik niet te huis was, schreef mij het volgende briefje, waarvan de stijl zonderling genoeg is om het hier mede te deelen:

---

1) Dit woord beteekent: *eene kleine behoefte.*

„Ik zal overmorgen vertrekken; houd u gezondheid;
„is het zeer veel dankbaar mij tot nu toe gedurende de
„jaren lang door uwe gunstigheid op de dagelijksche
„alles wel vriendschappelijk gemaakt te zijn. Ik zal het
„nooit vergeten. Dat zeer spijt mij thans noodzakelijk
„moet afscheiden. Wensch u wel met gezondheid te
„houden, o mijnheer!"

Nagasaki.... Nigocatz. *De Machinist-leerling,*
TAKEKAWA LIOUNOSKE.

Men kan verzekerd zijn, dat hij dit heeft opgesteld zonder hulp.

Den achttienden hielden de lessen in de klasse op, en sedert bepaalden zich onze werkzaamheden tot het geven van onderwijs aan de weinige leerlingen, die Nagasaki nog niet hadden verlaten. Eene voorgenomen reis naar Saga, de hoofdstad van Fizen en woonplaats van den landsheer, sprong af, daar de gouverneur, die geheel in den geest handelde van het bestuur te Jedo, aan dien vorst liet zeggen dat, daar geene keizerlijke leerlingen konden medegaan, hij ons ook niet mogt ontvangen. Dit was voor ons eene teleurstelling; maar voor den trotschen prins moet het zeer stuitend zijn geweest, daar hij door zijn' agent reeds had laten zeggen, dat een nieuw huis voor de Nederlandsche officieren was in gereedheid gebragt, en dat hij ons met ongeduld wachtte.

Wij troostten ons daarover te gemakkelijker, toen wij in het begin van Mei het stoomschip *Bali*, onder bevel van den luitenant ter zee, jonkheer van Capellen, in de baai zagen komen, en gedurende een twaalftal dagen het gezelschap van onze wapenbroeders mogten genieten. De *Bali* is het eerste Europesche schip, hetwelk de binnenzee Suwo Nada heeft bevaren. Door de mededeelingen

van den kommandant over dit vaarwater, heeft men de overtuiging bekomen, dat het zeer veilig is; zoodat men er na de opening van Hiogo bij Osaka, gebruik van zal kunnen maken.

Niet minder belangrijk waren de rapporten van den heer van Capellen, over zijn verblijf te Jedo, Hakodate en Niegata. Na een tweede verblijf te Nagasaki, vertrok de *Bali* in Junij naar de Lieukieu eilanden, tot het sluiten van een traktaat van vriendschap en nam voorts deel aan de tweede expeditie tegen Boni.

Na het vertrek van de keizerlijke leerlingen, had ik des te meer tijd, om mij te wijden aan die van Fizen, die, hoogst ingenomen met hun schip, daarmede onophoudelijk togten deden, op uitdrukkelijk verlangen van den vorst, zonder onze hulp. Met den kommandant Hammanosan kwam ik daardoor meer in aanraking dan vroeger, terwijl ik ook nadere kennis maakte met den kommandant van den schoener *Cornelia*, Deh-Sima geheeten, een vlug en voortvarend klein mannetje, die met dit zeilvaartuig zeer goed wist om te gaan, en er verscheidene togten mede deed, zonder in het minste bevreesd te zijn voor het slechte weêr.

Ik deed Hammanosan eens een vlug matroos opmerken, dien ik hem aanbeval voor bevordering tot onderofficier. Ik bemerkte terstond dat, ofschoon zij mij nooit iets weigerden, er bezwaren waren. Toen ik er op aandrong, vernam ik, dat bij Fizen vier rangen van matrozen zijn. Tot de drie eerste behooren die uit het landschap Saga, die als persoonlijke dienaren van den landsheer wordende aangemerkt, sabels dragen. Tot den eersten rang behooren de schippers der barken, tot den tweeden de bootslieden, en tot den derden de roeijers van den vorst,

terwijl tot den vierden alle overige matrozen behooren, die van de eilanden afkomstig zijn: deze mogen geene sabels dragen. Het behoort tot de grootste zeldzaamheden, dat men van den een' tot den anderen rang overgaat, waartoe uitstekende kunde of verdiensten worden vereischt. Even als bij de ambtenaren treden de zoons in de voetstappen van hun' vader. Ik heb mij uitgeput om het onmogelijke van dit stelsel bij eene zeemagt te betoogen, maar begreep ook dat het zeer moeijelijk is om in eens een verouderd stelsel, waarop de geheele huishouding berust, omver te werpen. Hammanosan kwam mij kort voor mijn vertrek zeggen, dat de vorst bevolen had, dat de bovenbedoelde matroos, omdat ik het had verzocht, de buitengewone eer zou genieten van te worden begiftigd met een' sabel, en bevorderd tot onderofficier.

Namens denzelfden landsheer werd mij ook gevraagd of het overeenkomstig mijne denkbeelden zoude zijn, dat hij met de keizerlijke nationale vlag aan de gaffel, ook den cirkelvormigen wimpel (het onderscheidingsteeken van zijn' rang), alsmede de vlag van Fizen in top voerde. Ik bleef bij mijn vroeger uitgedrukt gevoelen, dat men bij de Europesche onderscheidingsteekens moeijelijk Japansche kon voeren en stelde voor, om den bewusten wimpel alleen te hijschen aan boord van het Japansche jagt en, wanneer de landsheer aan boord van zijn stoomschip kwam, de vlag van Fizen in top. Ik had de voldoening van kort vóór mijn vertrek naar Java, de volgende mededeeling te krijgen, waarbij deze zaak voor altijd werd geregeld in den geest zoo als ik had voorgesteld.

Aan Zijne Excellentie Donker Curtius.

De vlag van een' rooden bal op witten grond zal als de nationale van Japan gebruikt worden. Ieder vaartuig

der regering zal buitendien op den middelsten mast eene kleine vlag van eene dwarsche streep op witten grond voeren, en die der landsheeren op denzelfden mast eene vlag van hun merk of wapen. Dit wordt, van Jedo geschreven zijnde, te kennen gegeven.

m^d. Sangoeatz. Eerbiedig voorgedragen,

(*De Gouverneur*) Okabe Soeroega no Kami.

De uitvoer van steenkolen, tegen 5 dollars de ton, nam van dag tot dag toe, en schepen van 1200 tot 2000 ton hadden geene moeite om in weinige dagen eene lading van deze brandstof te bekomen, die zij te Shanghae tegen 8½ Shanghae-tailen of *f* 32 ongeveer verkochten, na 2¼ à 2½ dollar vracht te hebben betaald, zoodat er nog eene groote winst overschoot. Elken dag zag men nieuwe uitvoerartikelen naar boord brengen, en gelijk de *North China Herald* met regt zeide, de kooplieden schenen goede zaken te maken met Japan. Het was bedroevend de Hollanders op Desima te hooren klagen, terwijl Engelschen en Amerikanen veel geld verdienden op Shanghae. Waarom beproefden zij dit ook niet? Het antwoord was altijd, dat zij er niet toe gemagtigd waren en alleen goud of koper als retouren mogten overmaken; en daar dit niet te krijgen was, zonden zij niets. Ook de zijde werd reeds uitgevoerd, en men verzekerde mij dat de thee zeer geschikt zal worden voor de Europesche markt, wanneer de bereiding eenigzins naar den smaak van den Europeaan wordt gewijzigd.

Mr. Harris had bij zijn vertrek van Simoda, met toestemming der regering, twee Japansche bedienden aan boord van de Missisippi medegenomen en volgens zijne eigene verklaring beloofd, die in Japan te zullen achter-

laten ingeval hij naar China mogt vertrekken. Hij heeft niettemin geweigerd deze beide Japanners af te geven, toen de Gouverneur van Nagasaki bij zijn vertrek naar Shanghae er om liet vragen, en op die wijs de wetten van het land overtreden. Mr. Donker Curtius bleef niet in gebreke er onderzoek naar te doen bij den Gouverneur, die na lang dralen verklaarde, dat Mr. Harris dit werkelijk heeft gedaan zonder daartoe vergunning te hebben bekomen. Intusschen gebeurde het, dat zekere Fransche koopman naar Shanghae vertrok en heimelijk een Japansch meisje, Ojonesan genaamd, met zich medevoerde, hetzij met of tegen haren zin. Er ontstond deswege groot rumoer in de stad, en al de ambtenaren, die belast waren geweest met het bewaken van het Russische kwartier, waarin die heer woonde, werden in arrest gezet. Hoe deze zaak ook moge afloopen, waarvan wij waarschijnlijk nooit iets zullen vernemen, zeker is het, dat die heer niet alleen het meisje, maar daarenboven hare geheele familie diep ongelukkig heeft gemaakt, en dat hij daarbij vele ambtenaren, en stellig niet het minst den gouverneur, in groote ongelegenheid heeft gebragt. Het was zooveel te erger, omdat hij als Franschman nog geen regt had om in Japan te wonen en slechts uit beleefdheid was toegelaten. Dit was het gevolg van het onverantwoordelijke gedrag van den Amerikaanschen konsulgeneraal, en niet geschikt om de bevolking gunstig voor de vreemden te stemmen. Toen deze Franschman weder te Nagasaki kwam, ontkwam hij, op Desima vlugtende, ter naauwernood aan de wraakzucht der bevolking, die in den waan verkeerde dat de arme Ojonesan voor dit uitstapje naar Shanghae met haar hoofd zou boeten; de gouverneur evenwel verzekerde onzen commissaris, die

voor het meisje pleitte, dat daarvoor geen gevaar was.

Tot de goede verstandhouding zou ongetwijfeld hebben bijgedragen, indien de regering had besloten om de vreemdelingen toe te staan in de stad te wonen te midden der Japansche bevolking. Dit geschiedde niet, en reeds hadden de konsuls den grond opgenomen langs de baai, van Desima tot en met de baai van Owura, hetwelk de gouverneur tot algemeen vreemdenkwartier wilde bestemmen. Dit kwartier kan zeer mooi worden en is zeer geschikt om eenmaal uitbreiding te ondergaan; maar ik zou liever hebben gezien, dat men de Europeanen in de stad had opgenomen.

Het is waar, dat daarmede eenige bezwaren gepaard zouden gaan. Het stemmen bij voorbeeld, waaraan men zich moet onderwerpen, alvorens toegelaten te worden in eene straat, zou misschien voor velen aanstootelijk zijn, maar daarentegen eene aanbeveling bij den Japanner, die, dunkt mij, den vreemdeling, die toont zich naar 's lands gebruiken te willen schikken, gaarne in zijn midden zou opnemen. Zij zijn zeer gevleid, wanneer een vreemdeling zich moeite geeft om zich in het Japansch uit te drukken en zich naar de Japansche gewoonten voegt; en ik twijfel niet of op die wijze zoude er spoedig eene verbroedering ontstaan, terwijl de afscheiding, daargesteld door een vreemden-kwartier, aanleiding moet geven tot volkshaat en verwijdering bij de minste verwikkeling tusschen onderdanen van Japan en vreemden.

Onaangenaamheden zouden bij eene gemengde zamenleving altijd een persoonlijk karakter verkrijgen, en alleen zij zouden er voor moeten boeten, die zich aan overtredingen schuldig maken, waarvoor men zich dan waarschijnlijk wel zoude wachten; terwijl nu iedere beleediging door de be-

volking aan het geheele vreemden-kwartier zal worden gewroken. Het is niet te verwachten, dat de Japanners altijd zoo verdraagzaam zullen blijven bij de aanraking met vreemdelingen, die dikwijls alles behalve tot eer verstrekken der natie, welke zij vertegenwoordigen.

Den 17den Mei hebben wij een afscheidsmaal bijgewoond bij den directeur der marine, Kimoera Sama, die binnen eenige dagen naar Jedo zou vertrekken. Onze gastheer, die ons geheel op Europesche wijze ontving, toonde niet alleen zeer wel bekend te zijn met de Europesche gebruiken, maar ook genegen om die, althans voor ons, te volgen; want in het midden van het maal liet hij de glazen vullen en verzocht ons de gezondheid te drinken van Z. M. den Koning der Nederlanden. Mr. Donker Curtius stelde daarna de gezondheid in van den Keizer van Japan.

Nog vóór het vertrek der leerlingen hadden wij de nieuwe ketels in de *Soembing* gezet, hetwelk even goed afliep als het uitzetten der oude ketels. De nog overgeblevene leerlingen der landsheeren maakten nu nog meer dan vroeger gebruik van ons onderwijs.

Hoewel het reeds bijna drie maanden geleden was, dat ik de „mondelinge mededeeling" kreeg, hoorde men niets van het eindbesluit van Jedo, en ik begon te gelooven, dat hetgeen mij eenige leerlingen verhaalden, alsof men reeds berouw daarover gevoelde, en ons althans tot November wilde behouden, de waarheid was.

Ik vernam, dat de kommandant Kats' Lintaro te Jedo aan het hoofd der vroeger genoemde zeevaartkundige school was geplaatst, welke thans ongeveer acht honderd leerlingen telde.

Het is vreemd, dat wij van niemand onzer leerlingen, na

hunne komst te Jedo, iets meer hoorden. De kommandanten Kats' en Kingo hebben mij beiden over hunne zeereis geschreven. Ik heb daarop geantwoord, met verzoek van nader berigt, maar het scheen hun niet geoorloofd te zijn verder in briefwisseling met ons te blijven, hoezeer wij ons over de meest vriendschappelijke betrekking met die heeren mogten verheugen toen zij nog te Nagasaki waren.

Het is een onverbiddelijk stelsel, dat Japan regeert, en waar alle gevoel op afstuit.

Vóór zijn vertrek verzocht de directeur mij, om met den heer van Trojen eene zamenkomst met hem te hebben. Wij begaven ons daarom den 25sten Mei naar de Nisiaski, en bragten ons gevoelen uit over allerlei zaken, de marine van Japan betreffende, vooral daarop doelende, dat hij, die beter dan ieder ander staatsman in Japan kon oordeelen in hoeverre de leerlingen nu reeds konden worden beschouwd, als genoegzaam bedreven te zijn in het vak van den zeeman, zijn' invloed mogt bezigen om het bestuur beter in te lichten; opdat men niet op de ligtzinnige wijze, den Japanners zoo eigen, roekeloos te werk mogt gaan, en daardoor het nut, dat wij mogten hebben gesticht, zien verloren gaan. Na afloop dezer zamenkomst gaf de directeur mij een' fraaijen sabel en aan den heer van Trojen een blaas-instrument, *Soe* genaamd, ten geschenke. Deze sabel is volgens den heer Kimoera, door den beroemden zwaardveger Sekino Kanemits vervaardigd, die vier honderd jaren geleden leefde.

Kimoera Sama verhaalde mij, dat zijne voorouders zoo veel liefhebberij hadden voor fraaije wapens, dat zij zelven klingen maakten en even als alle Japanners, die er verstand van hebben, aan de vlammen van het staal, den

vorm van het wapen, het geluid en de kleur konden zien, van welken maker, uit welken tijd en uit welk landschap het afkomstig is.

Hij zeide mij verder, dat indien men er goed mede slaat, zelfs op ijzer, er geen gevaar bestaat, om er stukken uit te zien springen, maar dat men daarin zeer geoefend moet zijn. Het wapen was allereenvoudigst, maar met smaak op nieuw versierd. Ik bood ZEd. een revolverpistool ten geschenke aan, dat ik te Shanghae had gekocht.

De handel was in deze dagen vrij levendig, en verwonderlijk was het, dat zoovele schepen lading vonden. Sedert September 1858, en dus in acht à negen maanden, hadden reeds 118 schepen deze baai bezocht, waarvan 80 koopvaarders, die bijna allen lading hebben ingenomen; daaronder waren schepen van 1200 tot 2000 tonnen inhoud. De voornaamste uitvoer heeft bestaan in steenkolen en verder in:

Soerme, (gedroogde visch);
Rijst, (dit artikel mag nu niet meer worden uitgevoerd);
Tarwe, (ook niet);
Satsemaseke, (kamfer);
Kinkno; (?)
Raapzaad en raapolie;
Combo, (breed zeegras);
Gensing, (een wortel);
Kats'wo, (gedroogde visch);
Vischkuit;
Haaivinnen;
Witte boomwas;
Soya;
Bijenwas;

Laksaai, (macaroni);
Ruwe-, vlos- en naaizijde;
Sitake, (champignons);
Boonen;
Nike, (kaneel);
Kir'imo, (gedroogde zoete aardappelen);
Kibus, (verfstof);
Miso, (saus van boonen);
Tientjou, (agar-agar);
Kikwansay, (een zeegewas);
Caysou, Handsin, Campoi, } Japansche medicijnen;
Verder: lakwerk, porcelein en bronswerk.

De meeste dezer artikelen leverden in China eene groote winst op; zoodat het te verwachten is, dat de geheele handel zich daarheen zal rigten, voor het overmaken van geld, hetgeen zeer voordeelig is over Shanghae.

Een gewoonlijk wel ingelichte leerling van den heer Pompe vertelde mij, dat het te Jedo treurig gesteld was met de partij van vooruitgang, die geheel het onderspit delfde. De eerste rijksraad had een aantal besluiten genomen, om den ouden staat van zaken weder te doen herleven; onder anderen was het boogschieten weder verpligtend gemaakt voor de keizerlijke officieren. Dat was voor anderhalf jaar afgeschaft en vervangen door het schieten met pistool en buks naar de schijf.

Ik heb reeds meermalen voorbeelden aangehaald ten bewijze, dat een democratische geest hier onder de bevolking heerscht. Meermalen heb ik spotprenten gezien op den gouverneur, tengevolge van maatregelen, welke door Z. Exc. waren genomen; maar hetgeen wij in Mei zagen

gebeuren, doet zelfs aan de Lijnch-law der vrije burgers van Noord-Amerika denken. Zekere Majesan, eene gewezene huishoudster van Desima, bewoonde een huis in de drukste straat van Nagasaki, en ontving daar zoo het schijnt Europeanen. Of het nu om die reden dan wel om eene andere was, weet men niet; maar zij heeft zich de ontevredenheid der burgers, voornamelijk der koelies van hare straat, in die mate op den hals gehaald, dat zij de straat heeft moeten verlaten; haar huis stond ledig, en zij moest een goed heenkomen in eene andere straat zoeken. Hiertegen vermogt noch de ottona, noch zelfs de gouverneur iets te doen: het was een volksregt.

Gelijk te verwachten was heeft het invoeren der nieuwe traktaten vele moeijelijkheden opgeleverd en hebben er hevige woordenwisselingen plaats gehad tusschen de konsuls en de Japansche regering over de uitlegging, welke de laatste aan de traktaten geeft. De moeijelijkheden betroffen hoofdzakelijk de entrepots, het vreemden-kwartier en de inwisseling der dollars tegen Japansche munt. De Japanners beproeven alles in hun belang uit te leggen en houden dit zoo lang vol, tot zij bemerken dat het gekheid wordt en geven dan toe.

Ik vrees dat deze kortzigtige staatkunde hun vele onaangenaamheden zal berokkenen.

Dit zonderlinge bestuur heeft, om zich uit den benarden toestand te redden, waarin het door de verwisseling van Europesche met Japansche munt is geraakt, in Junij een besluit genomen dat den handel den doodsteek dreigde te zullen geven en een' geweldigen schrik heeft veroorzaakt te Nagasaki en zekerlijk niet minder te Kanagawa. Wij vernamen namelijk eensklaps, dat de regering haar muntstelsel had veranderd en in plaats van

de oude zilveren munt, itsiboe genaamd, eene andere zoude invoeren, waarvan de innerlijke waarde overeenkwam met die der koperen munt en dus zonder verlies kon worden opgewogen tegen de dollars, daar de nieuwe itsiboe zoo zwaar woog als de dollar.

Hierdoor zou de dollar weder worden teruggebragt op de waarde van 1,6 thail, welke zij vroeger bezat, vóórdat zij door weging tegen Japansch zilver bleek 4,7 thail waard te zijn.

Kon de regering een' dergelijken maatregel nemen en gereed zijn om al de oude itsiboes door nieuwe te vervangen, die driemalen zoo veel zilver bevatten, dan zou men billijkerwijs kunnen verwachten dat de handel daarmede vooraf bekend werd gemaakt; doch er onverwachts mede voor den dag te komen en te verklaren dat een stuk geld, dat gisteren 4,7 thail kostte, heden slechts 1,6 thail zoude waard zijn, was toch wat al te willekeurig. Men kon niet anders dan verzet daartegen aanteekenen, gelijk ook is geschied.

Eene dergelijke verkrachting van het regt en overtreding der regels van staathuishoudkunde is alleen denkbaar in Japan, alwaar de regering over den handelstand eene bijna willekeurige magt uitoefent door middel van de geldkamer, en door de vrees, die zij aan de hoofden der gilden inboezemt.

Hoewel dit besluit in de eerste dagen een' grooten indruk maakte, alle betalingen werden geschorst en de handel stil stond, — doordien de bezitters van dollars de waarde hunner munt op een derde zagen teruggebragt, — was het evenwel niet te denken dat de regering bij magte zoude zijn om een' dergelijken maatregel uit te voeren, in welk geval alleen zij geregtigd zou zijn zulk een

besluit te nemen. Het bleek dan ook weldra dat dit het geval niet zoude zijn.

Door het stelsel van afsluiting in de onmogelijkheid om sedert zoo vele jaren zilver naar behoefte in te voeren, heeft de regering de zilveren munt steeds kleiner gemaakt; zoodat de itseboe, die van oudsher 1600 duiten waard is geweest, ongeveer zoo veel als de dollar, en dus zoo zwaar moest wegen als deze munt, slechts een derde van den dollar weegt. Het spreekt van zelf, dat, zoo lang de Japanners geene andere munt kenden, het hun onverschillig was hoeveel zilver de itseboe bevatte, mits zij er overal 1600 pitjes of Japansche duiten voor konden krijgen. De verleiding was voor de regering groot, en zij werd er vermoedelijk toe gebragt door de sterke vermeerdering der bevolking en de daardoor ontstaande behoefte aan betaalmiddelen, terwijl er te veel zilver was uitgevoerd en de mijnen uitgeput raakten.

Het nadeel en het gevaarlijke van dezen maatregel deed zich eerst gevoelen nadat de Amerikaansche konsul-generaal, de heer Harris, den anders zoo gevatten Japanner van de billijkheid overtuigde, dat munt tegen munt opgewogen, tot eene juiste bepaling zoude leiden der waarde van die munt, hetgeen thans volstrekt het geval niet was.

Het is een groote misslag geweest om deze bepaling in het traktaat op te nemen, waardoor de dollar, die bleek 3 itseboe te wegen, in Japan tegen 4800 pitjes kon worden gewisseld, tot groot nadeel der schatkist; want iedereen zal ligtelijk bevroeden, dat, al maakte men die pitjes van papier, men er naauwelijks 4800 voor de waarde van *f* 2.60 of *f* 2.70 zoude kunnen slaan. — Het kan ook nimmer de bedoeling zijn geweest, dat de regering

zich zou verbinden om de dollars en alle vreemde zilveren munt, die men zou gelieven aan te bieden, te wisselen, maar alleen het oog heeft gehad op eene voorloopige voorziening in de dagelijksche behoeften der Europeanen, die zich in Japan vestigden. Desniettemin kwamen de kooplieden uit China eerst met eenige duizenden, daarna met honderdduizenden van dollars, om die tegen dien zoo voordeeligen koers te wisselen, en goederen of ook wel het kopergeld uit te voeren. Op die wijs kocht de dollar-handelaar natuurlijk driemalen goedkooper dan de koopman, die met thailen moest betalen, welke hij voor zijne ingevoerde goederen had verkregen en die in zijne rekening voor *f* 1.60 waren geboekt. Alles hing af van de winsten, die de koopman op zijne invoeren had behaald, en daar die in den beginne, vooral op sapanhout, op wormkruid en andere geneesmiddelen zeer aanzienlijk waren, kon hij de Japansche goederen, hoewel dikwijls verlies opleverende, met zijne dure thailen koopen en zoodoende zijn geld zonder verlies overmaken.

Toen de dollar-handel op zulk eene groote schaal werd gedreven, konden de handelaren in goederen niet meer koopen en werden de prijzen zoodanig opgevoerd, dat er niet aan te denken viel, daar bijv. was, die vroeger 28 thailen kostte, eindelijk 45 thailen gold.

Om een denkbeeld te geven van het bespottelijke van deze wisseling, diene, dat, wanneer men 1 dollar had gewisseld voor 3 itseboes, de Japanners ons in de stad naliepen, verzoekende om hunne dollars te willen koopen voor 2 en dikwijls voor 1¾ itseboe. Menigeen heeft daarmede te Nagasaki zaken gedaan, en door de Engelschen en Amerikanen zijn op die wijze schatten gewonnen. — Geen wonder dus dat de regering een besluit nam, dat

in den grond zeer goed was om een einde te maken aan dezen woekerhandel, maar dat niet zoo gemakkelijk was uit te voeren als te bedenken. Het bleef dus bij het oude, en nog langen tijd zal de dollar opgeld doen in Japan, zelfs nadat de termijn zal zijn verstreken, gedurende welken de regering verpligt is tot de wisseling van ons zilver.

Ik geloof, dat het de heer van Capellen was, die eens op een betoog der eerste stelling van staathuishoudkunde, waarmede hij zich al heel aardig meende te hebben uitgesloofd, om te bewijzen dat vrije handel en onbelemmerde nijverheid de eerste vereischten zijn van goedkoopte en eene ruime markt, tot antwoord kreeg: *„dat kan wel zijn, maar niet zoo in Japan"*; en ik verwonder mij dus niet, dat de regering in het denkbeeld verkeerde, dat zij den koers van het geld kon dwingen. —

Om voor het laatst nog eens op het onderwijs terug te komen, zal ik in korte woorden mijn oordeel daarover zeggen.

De reeds meermalen opgesomde bezwaren, voortvloeijende uit het verkeerde stelsel, hetwelk men bij de vorming van zeeofficieren volgde, bleven niet alleen bestaan, maar werden nog aanzienlijk vermeerderd door het gebrek aan tolken, dat bij het toenemen van den handel te Nagasaki zich meer en meer deed gevoelen, ten gevolge waarvan de lessen meestal werden afgezegd. Ik heb daarover herhaaldelijk bij het hoofdbestuur geklaagd, bewerende dat het beter ware het onderwijs geheel te staken, in de hoop, dat dit zou helpen. In den aanvang scheen dit ook het geval te zijn; het bleek echter weldra, dat het bestuur niet bij magte was, om in die behoefte te voorzien, en dat men integendeel eenige tolken van

Nagasaki naar Kanagawa en Hakodate moest verplaatsen. Wij beproefden toen les te geven zonder tolken, waartoe de kennis, welke de heeren officieren van de Japansche taal hadden opgedaan, zeer te stade kwam. In enkele vakken was het evenwel niet mogelijk, om op die gebrekkige wijze voort te gaan en stond het onderwijs geheel stil in de klassen. Wel verre dat de ijver der leerlingen door al deze bezwaren verminderde, scheen het alsof zij daardoor aangespoord werden, om zich des te meer moeite te geven, en nam het onderwijs aan huis bij de officieren toe, hetwelk dan werd gegeven door tusschenkomst van tolken, die daartoe door de leerlingen ter gelegener ure werden aangezocht en betaald.

Het was daarom dubbel te betreuren, dat men in Maart het besluit nam, waaruit de mondelinge mededeeling is voortgevloeid, waarvan ik vroeger melding maakte, en ten gevolge waarvan in de maand Mei al de keizerlijke leerlingen naar Jedo terugkeerden. Na dien tijd hebben wij geene andere leerlingen gehad, dan die van de landsheeren van Fizen en Nagato. Het detachement werd bezig gehouden met het gereed maken van de *Soembing*, en Mr. Wichers gaf les in de Engelsche taal, aan eenige Nagasakische jongelieden, op verzoek van den gouverneur.

Wat aanleiding kan hebben gegeven tot bovengenoemden, zonderlingen maatregel, zal wel altijd een raadsel blijven. Vele gissingen werden daaromtrent gemaakt; de waarschijnlijkste is die, dat de eerste rijksraad, welke sedert het begin van 1859 aan het hoofd van het bestuur was gekomen, een man was, die van geene nieuwigheden wilde hooren, en integendeel in eenen terugwerkenden geest het bestuur voerde gedurende de minderjarigheid van den

nieuwen keizer. Vooral ook de aanzienlijke vermeerdering van uitgaven kan op dit besluit hebben gewerkt.

Deze rijksraad, van de vrijzinnige beginselen, die zoo velen der aanzienlijkste Japanners te Nagasaki opdeden, vermoedelijk niet veel goeds verwachtende, heeft gretig de gelegenheid te baat genomen, welke mijne klagten aan de hand gaven, om de leerlingen terug te roepen; waarbij Zijne Excellentie de door mij geopperde bezwaren, welke onoverkomelijk bleken te zijn, erkende en tevens op eene zeer vleijende wijze aan de Nederlandsche zeeofficieren de verdienste toekende van de leerlingen reeds zoo ver te hebben gebragt, dat zij alleen een schip over zee konden brengen en zich verder zonder ons konden redden.

Het was niet dan na lang aanhouden, dat het mij gelukte de toestemming te verkrijgen tot het doen van den togt naar F'Koeoka. Gedurende het zomersaizoen had ik de bemanningen der schepen niet anders kunnen oefenen, dan in en voor de baai van Nagasaki, omdat er telkens bezwaren geopperd werden tegen het doen van kruistogten. Zoo gaf men b. v. de cholera als reden op, waarom de matrozen niet lang van hunne vrouwen en kinderen mogten wegblijven; later was het de rouw van den overleden keizer; zoodat gedurende geruimen tijd, alle oefeningen en werkzaamheden aan boord en op de werf waren verboden. Het bleek uit alles, dat men een einde aan de zaak wilde maken. Wij zetteden inmiddels de werkzaamheden aan de *Soembing* voort. De romp van dit schip is bevonden in uitmuntenden staat te verkeeren, en ook het koper werd op de bank van Desima onderzocht en goedgekeurd; het tuig is gedeeltelijk vernieuwd.

Na het vertrek der keizerlijke officieren is dit schip overgegaan aan den gouverneur van Nagasaki en zijn

daarop burgerlijke ambtenaren geplaatst. De vele en niet onbelangrijke werkzaamheden, die aan dit schip voorvielen, als de stelling der ketels, het aanbrengen der pijpen, eenige herstellingen aan de werktuigen en den romp, voorziening van het tuig en de batterij, het maken van een nieuw stel zeilen en van nieuwe sloepen, waren voorzeker zeer leerzaam; maar ik betreurde het, dat daarbij geene officieren tegenwoordig waren, die in het vervolg van die ondervinding nut zouden hebben kunnen trekken.

Het is een algemeen bezwaar, dat ik zie tegen de opkomst der Marine in Japan, dat de officieren het beneden zich schijnen te achten, om zich te bemoeijen met al die kleine bijzonderheden van de inwendige dienst en, hetgeen erger is, met alles, wat men kan beschouwen als de praktijk van ons vak uit te maken. Zij laten de behandeling van het tuig, der zeilen, sloepen, en natuurlijk de zindelijkheid van het schip over aan den Japanschen bootsman; en velen hunner gaven zich ter naauwernood de moeite, om de manoeuvres te leeren kennen en de kommando's van buiten te leeren. De machinekamer maakte hierop eene gelukkige uitzondering.

Ik schrijf het toe aan den aangeboren trots der Japanners, dat de zeeofficieren zich volstrekt niet inlaten met de bemanning, welke zij niet eens mondeling bestraffen over ongeregeldheden. Dit zit niet in de natie. Het denkbeeld om hunne handen daaraan vuil te maken, komt er tegen op; het gevolg daarvan is, dat de lagere volksklasse, die, zoo als vroeger reeds is opgemerkt, hoegenaamd geen' omgang heeft met de hoogere, niet de minste terughouding kent, en zich allerlei onbetamelijkheden in het openbaar veroorlooft.

Aan boord gaat het niet veel beter; daar vertoont de

Japansche officier zich natuurlijk niet in statie aan de matrozen, die zeer weinig acht op hunne officieren slaan, omdat dezen hun weinig vertrouwen kunnen inboezemen, zijnde de officieren in zee geheel afhankelijk van de onderofficieren.

Ik heb er menigmaal, maar altijd vruchteloos, op aangedrongen, dat men in het belang der tucht een voorbeeld zou stellen, waar het te pas kwam. Een zoodanige staat van zaken op een schip, is alleen denkbaar met een zoo zachtzinnig en goedaardig volk als het Japansche; nooit heb ik ongeregeldheden aan boord zien plaats grijpen; slechts nu en dan werd er gestolen, hetgeen bij gebrek aan toezigt niet te verwonderen is. Overigens gedroegen zich de matrozen goed, en ik zou wel wenschen altijd met zulk vlug, schrander, en ingetogen volk te moeten varen. Hoewel de Japanner bezield is met een' sterken geest van onafhankelijkheid, heb ik echter bespeurd, dat de matrozen zeer goed hun' toestand aan boord zouden begrijpen, indien zij onder het bevel stonden van officieren, die door hunne opvoeding en ondervinding vertrouwen wisten in te boezemen. Het volk is daartoe verstandig genoeg, en op onze stem, wanneer wij die somwijlen moesten verheffen, volgde altijd stilte en eene snelle uitvoering der gegevene bevelen.

Een ander bezwaar, waartegen ik van den eersten dag tot den laatsten heb moeten te velde trekken, was het ontoereikende personeel aan boord der schepen. Hoewel ik mij veel moeite heb gegeven, om de officieren bekend te maken met de zamenstelling der rollen, met de bestemming van iederen schepeling, met de dienst in zee en op eene reede, en met de instructiën voor den kommanderenden officier, heb ik het evenwel nooit zoo ver

kunnen brengen, dat zij eene geregelde dienst invoerden. Ik schrijf het voornamelijk toe aan zuinigheid, dat de schepen niet half bemand waren; voorwaar een groote hinderpaal tegen de invoering der inwendige dienst. Volgens Japansche gewoonte was van de zwakke bemanning altijd een groot gedeelte aan wal ziek, vooral wanneer ik soms het rooken van pijpjes gedurende de werkzaamheden met nadruk had verboden. Men zal begrijpen, dat het alle inspanning kostte, om met een zoo zwak personeel de schepen in orde te houden. Er bleef in den regel weinig tijd over, na het langwijlige schoonschipmaken, daar de matrozen, vooral in de warme dagen, niet veel lust hadden om daarna andere werkzaamheden te verrigten, tenzij er Nederlandsche officieren bij waren. Zij gingen dan bedaard hunne pijpjes rooken en bekreunden zich weinig om de gegevene bevelen. Somwijlen werden bij mij daarover klagten ingediend; dan bragt ik den kommandant de onbetamelijkheid van een en ander onder het oog en verklaarde, dat de onderofficieren, aan zoodanige behandeling van wege matrozen niet gewoon, niet aan boord zouden terugkeeren, indien hij er niet voor zorgde, dat mijne bevelen werden nagekomen. Hij maakte dan vele verontschuldigingen en ik moet erkennen, dat dergelijke ongeregeldheden zich niet dikwijls herhaalden.

De eenige wijs om de Japansche zeeofficieren te overtuigen van de noodzakelijkheid eener strenge tucht aan boord, en om hun tevens hunne vooroordeelen te doen afleggen, zoude zijn om ze op zeer jeugdigen leeftijd de dienst te laten leeren aan boord van een Europeesch oorlogschip. De ligtzinnigheid van den Japanner in het algemeen is groot; en zijne weinige volharding zal wel altijd een struikelblok blijven voor de zuiver wetenschap-

pelijke opleiding der officieren. Begaafd met een vlug begrip, valt het hun niet moeijelijk, in zeer korten tijd van eenige wetenschappen zooveel op te doen, als zij vermeenen noodig te hebben, en als ook werkelijk voldoende is voor eene oppervlakkige kennis; maar weldra is hunne nieuwsgierigheid voldaan, en vestigen zij de aandacht weder op iets anders. Het geduld ontbreekt hun, om eenige grondige studiën te doen: zij willen terstond tot de zaak zelve komen. Dit is niet te verwonderen van menschen, die reeds vijf-en-twintig tot dertig jaren oud zijn geworden, en waarvan men vorderde, dat zij met de optelling en aftrekking zouden beginnen, terwijl zij daarbij nog het bezwaar ondervonden van hunne meesters niet te kunnen verstaan, wier woorden, maar niet altijd de gedachten, door eenen tolk in hunne taal werden overgebragt. Ik moet daarentegen zeggen, dat het mij van sommige leerlingen heeft verwonderd, dat zij het onder dergelijke omstandigheden nog zoo ver hebben gebragt, en wil alleen hier hebben opgemerkt, dat het geheele stelsel door de Japansche regering gevolgd bij de vorming van zeeofficieren onder de Nederlandsche detachementen gebrekkig is geweest.

Ik houd mij overtuigd, dat de meesten onzer leerlingen alleen naar Nagasaki zijn gekomen om eenige algemeene kennis op te doen, welke hun later tot aanbeveling moet strekken, om in hooge betrekkingen te worden geplaatst, en dat zeer weinigen hunner zich de marine tot doel hebben gesteld. Ik wil daarom niet beweren, dat zij van het onderwijs geen nut zullen trekken: het is veeleer waarschijnlijk, dat bij het gemak, waarmede zij alles begrijpen en begaafd met een goed geheugen, hunne opgedane kennis verder uitgebreid, tot meerdere beoefe-

ning der wetenschappen aanleiding zal geven, maar betwijfel, of het niet veeleer zal hebben gestrekt tot vorming van onderwijzers dan van zeeofficieren. Ik betreur dit zooveel te meer, omdat Japan niet minder dan Engeland alle vereischten bezit en als het ware bestemd is, om eene zeemogendheid te worden. Een groot aantal goede baaijen en zeehavens, goede zeelieden en al de grondstoffen, vereischt tot het bouwen van schepen, worden er gevonden.

Ik twijfel niet, of het zal er eenmaal toe komen; maar vele jaren zullen vooraf nog moeten verloopen en vele vooroordeelen uit den weg worden geruimd, hetgeen gewoonlijk zeer langzaam gaat. Het zou inderdaad ook te veel gevergd zijn om in den tijd van vier jaren eene oorlogsmarine te willen in het leven roepen bij een volk, dat bijna buiten aanraking met de Europeanen levende, geheel onbekend is gebleven met de aan het vak van den zeeman verwante wetenschappen, en met den militairen geest, die zoo lijnregt in strijd is met zijne zeden en gewoonten. Het is veeleer te verwonderen, dat de Japanners in dien korten tijd het zoover hebben gebragt, dat zij met hunne vier stoomschepen, zonder tegenspoeden te ondervinden, vele diensten verrigten; zoodat zij voor zich zelven met die uitkomst tevreden kunnen zijn en begrijpen, dat zij voortaan vreemde hulp kunnen missen.

Het voornaamste, dat de beide Nederlandsche detachementen in Japan hebben verkregen, is de vorming van machinisten. Het ingenieursvak valt bijzonder in hun' smaak, en verwonderlijk was het den ijver gade te slaan, waarmede de officieren, die zich daaraan wijdden, zich op de kennis van het stoomwerktuig toelegden, hetwelk zij in alle deelen wilden leeren kennen; zoodat zij zelfs de dienst van den vuursto-

ker in een oliepak verrigtten, terwijl hunne wapenbroeders, de zeeofficieren, als het ware bevreesd waren, om hunne fijne handen en keurig nette kleederen te besmetten door de aanraking van een geteerd eind touwwerk.

De werktuigen waren dan ook op alle schepen in de beste orde, en zelfs op de *Soembing*, welk schip nagenoeg anderhalf jaar niet meer onder het oog der Nederlanders was geweest, was genoegzaam geen gebrek aan de werktuigen. Op het oogenblik van ons vertrek, bevonden zich de vier stoomschepen, voor zoo ver mij bekend, in den besten staat.

Wanneer de kooplieden in Japan het nut en gemak der stoomgemeenschap over zee zullen hebben leeren op prijs stellen, en wanneer het bestuur geene hinderpalen meer in den weg zal leggen aan de nationale nijverheid, twijfel ik niet, of de stoomvaart zal zich in Japan snel ontwikkelen, en dan zal de fabriek van Akoenora voor dat land van groote waarde worden.

Het was voor ons zeer grievend te moeten ondervinden, dat onze diensten, naar den schijn althans, te Jedo zoo gering werden geschat, dat men in het midden van den kursus de lessen staakte; maar deze handelwijs geloof ik, ik herhaal het, aan staatkundige redenen, veeleer dan aan geringschatting onzer diensten te moeten toeschrijven. Het was daarentegen een troost te ontwaren, dat al de leerlingen den maatregel betreurden en hevig afkeurden; zoodat ik eens een' hunner moest doen opmerken, dat de voornaamste pligt van een' officier is te gehoorzamen, en niet de maatregelen van de regering te gispen, die door hem onbekende omstandigheden misschien gebiedend gevorderd worden.

De meesten dezer Japansche officieren namen met tranen

in de oogen afscheid van ons; zoodat ik de overtuiging heb, dat door hen, die ons onderwijs hebben genoten, de diensten, door de Nederlandsche detachementen aan Japan bewezen, op prijs worden gesteld; hetgeen, daar zij door hunnen rang in de maatschappij geroepen zijn om invloed uit te oefenen op den gang van zaken, niet anders dan gunstig kan werken op de verhouding van Nederland tot Japan, welke beide landen op die wijze, in een' militairen geest met elkander in aanraking zijn gekomen. —

De cholera sleepte in de maand Augustus van dit jaar weder vele slagtoffers naar het graf; vooral in de buurten nabij Desima stierven vele menschen, waarvan de oorzaak moet gezocht worden in de ongezonde ligging der huizen, die, b. v. in de Jedostraat, aan eene zijde boven moerassen op palen zijn gebouwd; neemt men daarbij het ongezonde voedsel, bestaande in dit jaargetijde uit slechte visch en raauwe vruchten, in aanmerking, dan lost het raadsel zich op, waarom wij van de ziekte verschoond bleven. De gouverneur deed aanvankelijk niets om de ziekte tegen te gaan, zoo als in 1858, maar antwoordde op de vertoogen der geneesheeren, dat er slechts 6 kobangs (*f* 60) voor beschikbaar waren, terwijl er ook geene politie-maatregelen werden genomen, om het verkoopen van komkommers en onrijpe vruchten te beletten.

Gedurende de laatste weken, die wij in Japan doorbragten, kregen wij bezoek van een aantal vreemden uit China, die gedeeltelijk uit nieuwsgierigheid, deels om hunne geschokte gezondheid te herstellen, dit land bezochten. Daarenboven werd ik aangenaam verrast door de komst van mijn' hooggeachten vriend, den kolonel von Siebold, die, vergezeld van zijn zoontje, op reeds gevorderden leeftijd den moed heeft gehad, deze groote

reis te doen, uit liefde voor de wetenschap en in het belang van den handel; wenschende hij door een tweede verblijf in Japan in staat te zijn, om onderzoekingen te doen, welke hem noodzakelijk voorkwamen, om de laatste hand aan zijn prachtig werk *Nippon* te leggen. De heer von Siebold heeft zich, na de intrekking zijner verbanning uit Japan, mogen verheugen aldaar met de meeste onderscheiding te zijn ontvangen. De vrees, dat zijne terugkomst een' ongunstigen indruk zoude maken, is gebleken ongegrond te zijn geweest: het tegendeel is waar, en laat zich verklaren.

Zoo lang de heer von Siebold gebannen was, durfden de ambtenaren zijn' naam naauwelijks hooren noemen, veel minder uitspreken. — Hetgeen hem evenwel de verbanning had op den hals gehaald, was niets anders dan de onvoorzigtigheid, waarmede hij van eenige zijner vrienden mededeelingen had weten te verkrijgen in het belang der wetenschappen: een zeer verschoonbaar misdrijf. Dit begrepen ook de Japanners, en nu de verbanning was opgeheven, bestond er ook geene reden om hem te ontwijken. Integendeel, verscheidene zijner vrienden kwamen hem terstond bezoeken en bewijzen geven hunner gehechtheid aan zijn' persoon. De gouverneur zelfs ontving hem met veel onderscheiding en bood hem eene woning aan in den tempel Honrensi. Hij heeft daar wel is waar, veel last van honden, katten, rotten en ander ongedierte, maar ik troostte hem met de hoop, dat hij daaraan wel zou gewennen en de honden kon doodschieten. Er bestond evenwel een bezwaar, dat wij trachtten uit den weg te ruimen. De priester zeide, dat men op vreemde honden kon schieten, maar niet op die van den tempel; men stelde hem dus voor, om die van de anderen te onder-

scheiden, door ze even als de priesters, kaal te scheeren. Hij nam het voorstel nog al goed op en beloofde dit te zullen doen.

Den 13den Augustus vierde men te Nagasaki het zoogenaamde Lampjesfeest met eene buitengewone luidruchtigheid.

Gedurende drie dagen worden dan des avonds de begraafplaatsen der voorouders en van de bloedverwanten, die in het afgeloopen jaar zijn overleden, met sierlijke papieren lantarens verlicht. De begraafplaatsen liggen rondom de stad tegen de steile hoogten aan; zoodat men van uit de baai alsdan een allerprachtigst gezigt heeft op den zoom van heuvels en bergen rond Nagasaki. Het gebruik wil, dat het volk des nachts ten een ure, bij volle maan, als wanneer het laag water is, van stroo en riet vervaardigde schuitjes in de baai werpt, na die in lange optogten door de straten te hebben rondgevoerd, behangen met vlaggen en lantarens, sommige met vuurwerk voorzien, zoodat het watervlak er mede bedekt is. Men zegt, dat de geesten der afgestorvenen die dagen de grafplaatsen bezoeken om de hulde te ontvangen der levenden. De verlichting dient om de kwade geesten te verwijderen. In de schuitjes, waarvan ik er zag, die wel dertig voet lengte hadden en zeer kunstig waren versierd, doen de geesten der afgestorvenen de terugreis naar de Elyzesche velden. Deze vaartuigjes zijn daarom voorzien van eet- en drinkwaren en zelfs van geld, hetwelk eene heerlijke speculatie is voor de roofzieke visscherlieden, die reeds op eenige ellen afstands van den Mosseltrap, waar de reis begint, al zwemmende op den loer liggen om de reizigers van hun reisgeld te berooven. Hun bijgeloof doet dus onder voor hunne roofzucht,

en den volgenden morgen ziet men van die vloot niets meer dan eene groote hoeveelheid stroobossen, die in de baai drijven. Er was ten twaalf ure toevallig eene maansverduistering, welke tot twee uren duurde; deze omstandigheid verhoogde het belangrijke van dezen avond. Wij zagen dit alles eenigen tijd aan van het nooit te vergeten zoogenaamde platje, achter het huis van mijn' gastheer, van waar ik zoo menigmaal in verrukking op de baai staarde, en begaven ons daarna in eene praauw naar den Mosseltrap, alwaar wij op stroom bleven liggen om de vrolijkheid en het tafereel der te waterbrenging van zoo vele zoenoffers te aanschouwen. Er waren zeer geestige voorstellingen op de vlaggen te zien, en men kan er van verzekerd zijn, dat de Japanner eene dergelijke gelegenheid niet laat voorbijgaan, zonder aan zijne spotlust te voldoen. Zoo zagen wij, behalve de verschillende natievlaggen, voorgesteld: de mislukte nieuwe itseboe, den dollar en het ongelukkige papieren geld, met toespelingen, die geen' twijfel overlieten omtrent het doel, dat men er mede had.

Niettegenstaande de hoffelijkheden, die alle Europeanen van wege den gouverneur ondervonden, duidden dezen het Z. Exc. zeer ten kwade, dat in zeer vele opzigten hinderpalen werden ondervonden bij de uitvoering der traktaten, en beweerde men dat dit geschiedde om ze te noodzaken het land weder te verlaten. Het is zeer wel mogelijk, dat de gouverneur zoo handelde ingevolge bevelen, in dien geest van Jedo ontvangen; want voor eenige dagen had de leerling, van wien ik reeds vroeger sprak, mij verhaald, dat hij van den gouverneur kwam, die zich beklaagde over de wijze, waarop hem de handen werden gebonden. Er was sprake van de maatregelen, die

moesten worden genomen tegen de cholera, waartoe men eindelijk was besloten. Z. Exc. moet bij die gelegenheid hebben gezegd, dat indien het te Jedo bekend was, dat te Akoenora gebouwen van gebakken steen werden opgerigt, hij zeker naar Fatsitsio [1]) zou worden gebannen; dat die geheele onderneming als het ware in het geheim werd voortgezet, zoo als ook het geneeskundig onderwijs; dat vele ouders der teruggeroepen zeeofficieren zich bij den rijksraad hadden beklaagd over de onregtvaardigheid hun aangedaan, daar aan anderen was toegestaan te Nagasaki te blijven, en dat hij (de genoemde leerling) zich maar dood stil moest houden.

Door tusschenkomst van dien leerling kreeg ik eenige Japansche boekwerken uit Osaka, ten dienste van Prof. Hoffman, niet op de gebruikelijke wijze van den gouverneur, maar onder de hand, echter met voorkennis van Z. Exc. Hij noemde dit: *„ Openbare binnenkant „*. Men ziet dat in Japan *Il est avec le ciel des accommodements.*

In den nacht van 19 op 20 Augustus werden wij wederom op eene onaangename wijze uit den slaap gewekt, door het geroep van brand. Ik dacht eerst, dat die aan boord van de *Soembing* of *Nagasaki* was uitgebroken; maar weldra bleek het, dat te Inassa de pakhuizen van de firma Spengler en comp. in lichtelaaije vlam stonden. Na eerst op Desima door den brand te zijn geteisterd, verloor dit huis dezen nacht wederom eene aanzienlijke waarde aan rottan en sapanhout. Aan blusschen viel niet te denken, en het was niet dan met veel inspanning, dat het gelukte de beide woonhuizen op het erf en de belendende boerenwoningen te behouden. Terwijl dit gebeurde, wer-

---

1) Een eiland bezuiden Nippon in den Oceaan gelegen.

den er verscheidene pogingen tot diefstal gedaan bij de Europesche bewoners op Megasaki, het kwartier waar voorloopig de andere vreemdelingen woonden. De stoutmoedigheid der dieven ging alle begrip te boven: op Desima hadden zij ergens op den middag ingebroken, en ook bij zekeren Engelschman eene geheele kamer leeg gestolen. De toestand der Europeanen werd van dag tot dag moeijelijker; de ontevredenheid werd algemeen, en men schreef zelfs den brand te Inassa aan kwaadwilligheid toe.

Te Kanagawa ging het niet veel beter, en de heer Allcock moet zelfs aan de Japansche regering hebben gevraagd, of zij in oorlog wilde komen met Engeland, omdat zij het traktaat niet scheen te willen uitvoeren.

De commissaris stelde in Augustus op Desima eene politie in, bestaande uit den sergeant van het detachement en een' marinier, benevens eenige Japanners.

Te Megasaki had dezer dagen een kluchtig geval plaats, ten huize van zekeren Amerikaan, die eenige malen bestolen zijnde, een Europeesch matroos op de wacht had gezet. Midden in den nacht ziet deze Europeaan twee Japanners, die als ter sluik iets wegdragen. Kwaad vermoedende, roept de waker hun toe, stil te staan; maar in plaats daarvan zetteden zij hun' nachtelijken togt met spoed voort, waarop hij hen achterhaalt en met zijnen stok bedreigt, zoo zij niet willen zeggen, wat zij dragen en van waar zij het hebben. Hem niet begrijpende en door vrees aangegrepen, laten zij hunnen schat in den steek en zetten het op de vlugt; dit sterkt den Europeaan in zijn kwaad vermoeden; zoodat hij de balie of tobbe in bewaring neemt en in de slaapkamer van zijnen meester zet. Deze, des morgens ontwakende, laat die dadelijk openen en ontwaart eene on-

aangename lucht, waarvan zich de oorzaak weldra openbaart, toen hij eenen te zamengevouwen dooden Japanner in de tobbe ziet zitten. Men kan zich zijne verbazing bij deze ontdekking voorstellen, alsmede de gretigheid, waarmede hij van zijn' gevangene afstand deed, toen de beide dragers kort daarop kwamen opdagen met het verzoek, om hun' vader te mogen terug bekomen, ten einde hem de laatste eer te kunnen bewijzen. Deze nachtelijke ter aarde bestellingen geschieden meestal door behoeftige lieden om kosten uit te sparen.

Ik heb reeds gezegd, dat het bij de Japanners een algemeen gebruik is, om op de graven hunner voorvaderen te gaan bidden. De priesters evenwel hebben hier een middeltje bedacht, hetwelk niet minder geschikt is om hunne beurs te spekken, dan het ten gerieve strekt der geloovigen, die wel over geld, maar minder over tijd en zuivere godsvrucht te beschikken hebben.

Voor het afgodsbeeld namelijk ziet men in sommige tempels palen staan, welke rondgedraaid kunnen worden met de gebeden er op geplakt, die men tot den afgod wil hebben gerigt. In plaats van het gebed uit te spreken, kan men volstaan met den paal eens of meermalen rond te draaijen, zoodat het gebed zoo vele malen voor den afgod is voorbijgegaan, als de paal omwentelingen heeft gemaakt. Men betaalt naar mate van het getal omwentelingen en daar men dat zeer snel, ja honderdmaal in eene minuut kan doen, is het voor den bemiddelden een zeer eenvoudig middel, om spoedig aan zijne verpligtingen te voldoen, en voor de kerk, om in korten tijd veel geld te innen.

Wij kregen dezer dagen een bewijs van de zucht van sommige landsheeren, om de voordeelen van den vrijen

handel deelachtig te worden, door de geheime zending van een' officier van zekeren vorst aan den commissaris. Onder den schijn van het huis te komen zien en naar de gezondheid te vernemen, kwam hij eigenlijk hooren of het waar was, gelijk men verhaalde, dat Saga voor den Europeschen handel zou worden geopend. De commissaris ontkende het natuurlijk, maar liet tevens om iets naders uit te lokken, voelen dat er misschien aan het openstellen eener andere haven kon worden gedacht. Dit was zoo niet; maar de Japanner merkte daarop aan dat, in het geval dat Saga ter sprake kwam, hij ook eene der havens van zijn' landsheer wenschte geopend te zien, en zulks aanbeval. Men moest dat te Jedo eens weten!

Een tweede bewijs dat de landsheeren wakker worden, is, dat de landsheer van Firato, die vroeger nooit op Desima was geweest, en in geene betrekking stond tot de Nederlanders, zijne groeten heeft laten overbrengen aan den commissaris, en belet liet vragen tegen de maand April, om Z. H. E. Gestr. te komen zien, *„uit oude betrekking der landsheeren van Firato tot de Nederlanders!"* Ook hebben officieren van den landsheer van Bitsju op Nippon, na de slooping der poorten van Desima, den Nederlandschen commissaris een bezoek gebragt. Ik geloof niet, dat de gouverneur dergelijke bezoeken bij Engelschen en andere vreemdelingen zou toestaan, en acht het voor onzen invloed van veel belang, om dergelijke betrekkingen zoo veel mogelijk te onderhouden.

Den 22sten Augustus heeft de gouverneur de stoomfabriek met een bezoek vereerd, bij gelegenheid dat de stoomhamer werd ingewijd. Z. Exc. deed den eersten slag met den hamer, waarmede ik hem gelukwenschte; op mijne aanmerking, dat de rijksraad behoorde te zien wat

hier reeds was tot stand gebragt, antwoordde hij met een luidruchtig lagchen tegen den onder-gouverneur, waaruit ik moest opmaken, dat hetgeen mij de leerling van den officier van gezondheid had verhaald, de waarheid was, en hij die kennis minder wenschelijk achtte.

Den 28sten Augustus hebben wij eene voorstelling bijgewoond van Japansche worstelaars, in een tijdelijk daartoe achter het Chineesch kwartier opgeslagen gebouw. Zelden werd ik zoo te leur gesteld, daar men ons hiervan zeer veel goeds had gezegd en de teekeningen ook eene groote verwachting van deze oefeningen deden koesteren. Ik vond er niets meer aan, dan aan een gevecht tusschen een paar fiksche straatjongens, en vernam ook, dat het een zeer slechte troep was, welke op zijne rondreize Nagasaki met een bezoek vereerde. Het was dan ook veel te warm (94°) voor dergelijke oefeningen, en men scheen meer moeite te hebben, om de kampvechters aan elkander te brengen, dan ze te scheiden.

Eenige dagen daarna vertoonde een rondreizende goochelaar zijne kunsten, welke voornamelijk bestonden in eene groote behendigheid om van de omwentelende beweging van een' tol, bord, of ander voorwerp gebruik makende, ongeloofelijke toeren te verrigten. Zoo zag ik, dat hij een' tol langs een gespannen koord liet wandelen, niet alleen regt op het koord, maar in eene helling en zelfs er aan hangende. Voor weinig geld verkocht hij ons, zoo het heette, zijn geheim, en toen bleek het, dat hij de punt van den tol ongemerkt in een oogje zette, dat aan het koord was verbonden. Hoe de tol daaraan kon hangen, was en bleef evenwel een raadsel. Hij verrigtte overigens dezelfde kunsten als die wij kennen met doozen met dubbele bodems en andere. Hij scheen bijzonder slag te

hebben om het volk bezig te houden door geestigheden op te disschen met een zeldzamen rijkdom van woorden, daarbij eene bewegelijkheid in het gelaat voegende, waarin hij de Italianen evenaarde.

Den 9den September werden twee misdadigers onthoofd en een der lijken aan den heer Pompe afgestaan voor de ontleedkundige les. Ik had gehoopt, niet de strafoefening, maar den optogt naar de strafplaats te zullen zien en mij met dat doel vroegtijdig begeven naar den tempel Honrensi, waar hij zoo als men zeide moest voorbijtrekken. Ik vond mij daarin teleurgesteld, daar tegen zeven ure het lijk, voor de les bestemd, in eene tobbe gekuipt voorbij werd gedragen, vergezeld van eenige politiebedienden, hebbende de strafoefening in de gevangenis plaats gehad. Gewoonlijk worden de veroordeelden, op een paard gebonden en in het wit gekleed, door de stad rondgeleid, alvorens het vonnis aan hen wordt voltrokken.

Deze strafoefeningen worden meer en meer zeldzaam en het schijnt, dat zoo er maar eene reden kan worden gevonden, men de doodstraf niet toepast. Zoo veel is zeker, dat wanneer iemand deze straf ondergaat, hij ze wel degelijk heeft verdiend.

Ik vernam bij deze gelegenheid, dat de gouverneur de doodstraf niet mag toepassen dan na daartoe de toestemming uit Jedo te hebben bekomen, alwaar het vonnis zeer naauwgezet wordt onderzocht. Heeft hij last om de wet in hare volle gestrengheid toe te passen, dan is hij ook verantwoordelijk voor de uitvoering van het vonnis. Het staat hem evenwel vrij den veroordeelde tot regeling zijner zaken een uitstel te geven, maar niets kan hem verontschuldigen indien de straf niet wordt voltrokken.

Zoo verhaalde mij de heer von Siebold, dat in 1826 de

gouverneur van Nagasaki een' ter dood veroordeelden Japanner liet onthoofden, die gedurende het hem verleende uitstel van veertien dagen, de kinderziekte kreeg en zoo ernstig ziek was geworden, dat de geneesheeren aan het behoud van zijn leven wanhoopten. De wet moest haren eisch hebben en de reeds zieltogende Japanner werd ter slagtbank gevoerd, omdat de gouverneur moest kunnen berigten dat de straf was voltrokken. Dit is het regt wel wat ver gedreven.

De heer Pompe zeide mij, dat het hoofd van den teregtgestelden Japanner zoo netjes, blijkbaar in één' slag, van den romp was gescheiden, dat het hem niet mogelijk zou zijn geweest met het scherpste mes het beter te verrigten. Het wervelbeen zelfs was zonder de minste splintering doorgehakt. Ik voelde weinig opgewektheid om het lijk te gaan zien, maar moest den volgenden dag mijn' tegenzin voor dergelijke schouwspelen wel overwinnen, toen ik het lijk van een' ongelukkigen Deen liet in bewaring nemen, die zich op Desima voor het hoofd had geschoten. Deze persoon was hier van Hongkong aangekomen in de hoop om als timmerman of als slagter een bestaan te Nagasaki te zullen vinden. Dit was hem niet gelukt, en toen zijn geld op was maakte hij een einde aan zijn leven. Ik heb zelden een vreeselijker gezigt voor mij gehad dan het als eene bom uiteengesprongen hoofd van dezen man, die blijkbaar het pistool in den mond had gezet om zeker van zijne zaak te zijn.

Hij was vroeger reeds als timmerman met het fregat *Palembang* op Desima geweest, en heeft toen den vlaggemast helpen oprigten, van welke tegenwoordig nog onze vlag wappert, en aan welks voet hij zijn wanhopig besluit ten uitvoer bragt. Een Japanner, die mij naar de

reden van dezen zelfmoord vroeg, en volstrekt wilde dat ik zou zeggen, dat de ongelukkige niet bij zijn verstand was geweest, stelde zich tevreden toen ik hem vertelde, dat hij slagter — in het Japansch vilder of beul (jeta) — was geweest, hetwelk hier een zoo veracht ambacht is, dat men daarvan als het ware alles kan verwachten.

De gouverneur van de stad heeft, om het volk gerust te stellen ten aanzien der lijkopening van den onthoofden Japanner, bekend gemaakt, dat zulks noodzakelijk was om de geneesheeren bekend te maken met den inwendigen toestand van den mensch in dit land, welke vermoedelijk verschilt met dien der Europeanen, ten einde ze bij het weder verschijnen der cholera in staat te stellen zoodanige geneesmiddelen voor te schrijven, als tot bestrijding dezer gevreesde ziekte noodzakelijk zouden blijken te zijn. De lijkopening is in strijd met de godsdienstige begrippen der Japanners, en om haar als het ware nog beter te verontschuldigen, heeft Z. Exc. beloofd den lijder eene eerlijke begrafenis te zullen bezorgen met priesters, en een gedenkteeken op het graf te zullen plaatsen. De ter dood gebragte misdadigers worden anders op eene afzonderlijke plaats en zonder plegtigheid ter aarde besteld.

De heer Pompe heeft op den regter arm van het lijk twee geprikte merken gezien, bewijzen van vroeger gepleegde diefstallen van meer dan 10 kobangs waarde; voor de derde maal daarop betrapt zijnde, was hij ter dood veroordeeld.

Ik geloof dat bij sommige landsheeren, die allen hun eigen regt uitoefenen, de doodstraf onverschillig voor alle diefstallen wordt toegepast, welke de waarde van 10 kobangs te boven gaan. Het is merkwaardig, dat het eerste brandmerk op den arm zoo wordt geplaatst, dat

men het onder de mouw kan verbergen; het tweede, daar beneden, valt altijd in het oog. Dit wordt gedaan met het doel, om een' dief, die zich wil verbeteren, in de gelegenheid te stellen zijne schande te bedekken. Aanzienlijke lieden worden wel eens aan den bovenarm gemerkt; maar dit is eene ontduiking van de wet, die alleen door omkooping kan plaats vinden. De heer Kesak', een oude leerling van den heer von Siebold en geneesheer te Nagasaki, verhaalde mij, dat de gouverneur zijn verzoek om bij de anatomie-les tegenwoordig te mogen zijn, had van de hand gewezen, op grond dat hij wegens eene overtreding een vonnis van verbanning uit Jedo en Nagasaki tegen zich had; dat hij wel is waar onder eenen anderen naam weder te Nagasaki was toegelaten, maar dat hem niet kon worden toegestaan er bij te komen. Ik vernam dat hij er, vermoedelijk binnenkant, toch bij is geweest: zoo gaat het veeltijds.

Den 11den September kwam het Engelsch korvet *Highflyer*, kapitein Shadwell, binnen, medebrengende de postpaketten van 23 Junij, welke met hem een uitstapje hadden gemaakt naar de Vladimirbaai (op 44° N. breedte). Terstond na de aankomst ging ik kapitein Shadwell, die ik van Shanghae kende, bezoeken, daar hij door eene verwonding van zijn been aan de Peiho-rivier niet in staat was zijn schip te verlaten, en bood hem mijne diensten aan. Hij vertelde mij, dat hij aan de Vladimirbaai met verbazing de ontwikkeling had gadegeslagen, welke de Russen aan dat gedeelte van Siberië geven, hetwelk wij kennen onder den naam van Mantchouri, en dat door China aan Rusland is afgestaan.

Men weet dat keizer Nicolaas groote plannen had met de rivier de Amur, en daar aanzienlijke werken heeft

aangelegd, ten einde een overwigt te krijgen in dit belangrijk gedeelte van den aardbol, dat China, Japan en de Zuidzee beheerscht. Het garnizoen der stad aan de Vladimirbaai, en het eskader zijn aanzienlijk versterkt. Aan de Amur is eene maatschappij opgerigt, om den handel en vooral de stoomvaart uit te breiden. Wat men echter niet vermoedde, is dat de regering nu reeds een' spoorweg langs de kust van de Vladimirbaai tot aan de Amur wil leggen, ten einde in korten tijd de soldaten op één punt te vereenigen, die nu in groote dorpen op gelijke afstanden langs de kust zijn gelegerd en zoovele koloniën daarstellen van twee tot driehonderd huizen.

Ik geloof dat de Acteon, een Engelsch opnemingsvaartuig, daarheen was gezonden, om de Russen in het oog te houden. Hij zeide mij, dat de gouverneur van Siberië, graaf Muravieff, thans te Jedo was, om met een eskader van negen schepen de ratificatiën van het traktaat uit te wisselen, en ook om de grenzen van het Russische en Japansche grondgebied op het eiland Saghalien te bepalen.

De baai van Jedo is in 1859 door twee orkanen bezocht, waarvan de hevigste er onder anderen het Amerikaansche oorlogschip *Fenimore-Cooper* heeft doen stranden en vele huizen heeft omvergeworpen. Met dit berigt kregen wij ook de tijding, dat een vreeselijke moord was gepleegd in het nieuwe Europeesch kwartier Joka-Hama, door eenige onbekende Japanners op een Russisch zeeofficier, een' hofmeester en een' matroos. Deze drie personen bevonden zich des avonds ten acht ure aan wal, om levensmiddelen te koopen, en kwamen uit een' groentewinkel, toen zij door de moordenaars werden aangevallen. De matroos stierf terstond, den hofmeester,

die wilde ontvlugten, werd een arm afgehouwen en de officier werd gruwelijk toegetakeld, zoodat hij des nachts overleed, na te hebben kunnen verhalen, hoe de zaak zich had toegedragen, en dat het hem ten eenenmale onbewust was, wat tot deze daad aanleiding kan hebben gegeven; daar hij geen onaangenaam woord met een' Japanner had gewisseld.

De moordenaars zijn ontvlugt, en men vermoedt, dat staatkundige haat of welligt wraakzucht daartoe aanleiding heeft gegeven. Voor eenigen tijd namelijk, moeten eenige Japansche ambtenaren op aandrang van de Europesche gezanten zijn ontzet of in rang verlaagd, daar zij eenen officier in Jedo niet behoorlijk hadden beschermd tegen eene volksbeweging. Velen daarentegen waren van gevoelen, dat deze moord is gepleegd door officieren van den landsheer van Mito, die in ongenade is en het bestuur in oorlog wil wikkelen met de Europeanen, ten einde daarvan gebruik te maken, om zijne aanspraken op den troon te doen gelden. De later gepleegde moorden pleiten voor dit gevoelen. Men heeft bij het lijk van den matroos eene slof gevonden, welke blijkbaar het eigendom was van een' officier. Het is ten minste niet waarschijnlijk, dat de een of andere bravo, — zoo als er te Jedo zich moeten bevinden, die om hunne sabels te beproeven dergelijke baldadigheden plegen, — tot dat einde naar Joka-Hama zou zijn gegaan, om een' Europeaan te vermoorden in een kwartier, waar hij veel meer gevaar moest loopen van te worden betrapt, dan in het groote Jedo.

Het komt mij vreemd voor, dat in dit land, waar de geheime politie zoo goed is, de waakzaamheid voor de persoonlijke veiligheid, zoo veel te wenschen overlaat.

Toen een der konsuls den gouverneur van Kanagawa, ná den moord vroeg, of de politie zóó slecht was, antwoordde deze: „Wel neen; want ik weet zelf niet eens, of er onder mijne dienaren ook spionnen zijn.“

Na den moord van den Russischen zeeofficier, heeft de gouverneur Muravieff aan de Japansche regering verklaard, de baai van Jedo met zijne negen oorlogschepen niet te zullen verlaten, dan nadat hem eene schitterende voldoening zou zijn gegeven. De grenzen tusschen het grondgebied der beide keizers op het eiland Saghalien waren nog niet bepaald, en men beweert dat onder den indruk van dezen moord en de daarop gevolgde bedreigingen van den Russischen gezant, Japan geheel Saghalien heeft afgestaan.

Den 1sten October deed ik een' proeftogt met de *Soembing*, welk schip nu weder voor eenige jaren kon gezegd worden voor de dienst geschikt te zijn. De proef voldeed volkomen, en reeds denzelfden dag liet de gouverneur mij verzoeken, daarmede naar zee te willen gaan, ter opsporing van een Japansch schip, de *Asahimar* (Dageraad) genaamd, hetwelk reeds sedert twintig dagen van Simonoseki was vertrokken, en waarvan men sedert niets meer had gehoord; zoodat men er ongerust over was, te meer daar er eene groote waarde aan geld in was. Dientengevolge verliet ik den 3den de baai van Nagasaki en stevende om de Noord naar het eiland Mats'-Sima, waar men meende, dat het schip zoude te vinden zijn. Ik onderzocht de kusten van dit eiland te vergeefs en stoomde toen naar de straat Firato, doorzocht de baaijen van Kawats en Firato, en begaf mij vervolgens naar die van Thaske, alwaar wij tot aller vreugde een groot driemastschip zagen liggen, welks

roode kleur en zonderlinge bouw ons terstond overtuigden, dat het niet anders kon zijn dan het verloren schaap, dat sedert negentig dagen op reis was van Jedo. Den volgenden dag keerden wij met dit geheel rood verlakte gewrocht op sleeptouw, in de baai terug tot verbazing van de vreemde zeelieden, die ons met een hoezee! verwelkomden. Dit schip was, even als dat wij vroeger te Kagosima zagen, gebouwd naar de mallen der O. I. Compagnieschepen uit het begin der 17de eeuw, echter veel beter ingerigt dan het eerstgenoemde en veel zindelijker. Het was naar gissing 6 à 700 tonnen groot en te Mito van stapel geloopen in het jaar 1852.

Hoewel wij sedert Mei op een nader berigt wachtten omtrent de geschenken en ons vertrek uit Japan, was ons dienaangaande nog niets bekend geworden, en wij maakten ons gereed voor de afreize met een der Nederlandsche koopvaardijschepen, die gewoonlijk de noordelijke winden afwachten en in het begin van November vertrekken. Ik vroeg dus een afscheidsgehoor bij Z. Exc. den gouverneur, en werd den 17den October met al de officieren genoodigd op een afscheidsmaal op het gouvernement. De ontvangst, die ons daar te beurt viel, was, zoo als altijd, zeer deftig en beleefd. Z. Exc. bedankte ons voor de vele en gewigtige diensten, die wij aan Japan hadden bewezen, wenschte ons eene voorspoedige reis, maar voegde er tot onze teleurstelling bij, dat nog geene geschenken van Jedo waren gekomen.

Toen het vorige detachement Japan verliet, heeft de keizer aan allen die daartoe behoorden, en even als wij twee jaren in zijn rijk hadden doorgebragt, geschenken gegeven, bestaande in sabels, zijden stoffen en kabaaijen, en daarbij eene geldelijke belooning gevoegd, gelijkstaande

met de Japansche jaarlijksche toelage, voor den kommandant over vijf, voor den 1sten officier over vier, voor de officieren over drie en voor de manschappen over twee jaren, uit te betalen in jaarlijksche termijnen. Wij konden ons vleijen dezelfde belooning te zullen krijgen, niet zoo zeer in de overtuiging dat wij minstens even goede diensten hadden bewezen als onze voorgangers, als wel omdat de Japanners grooten eerbied hebben voor oude gebruiken, en niet ligt verzuimen na te leven hetgeen zij beschouwen als te zijn geworden *Kapittel.* Hoewel de geldelijke verlegenheid, waarin wij vermoedden dat de regering zich bevond, eenigen twijfel kon doen opperen omtrent het op nieuw schenken eener zoo aanzienlijke som in geld, bestond die zeer zeker niet ten aanzien der gebruikelijke eeregeschenken, als waartoe sabels, stoffen en kabaaijen behooren. Het was dus vreemd dat, hoewel men reeds in Maart op deze geschenken doelde, men daarmede in October nog niet gereed was en ons liet vertrekken zonder die aan te bieden. Ik twijfel dus niet of zij zullen nog volgen, en beken dat ik aan het geschenk der sabels eene groote waarde hecht.

Van de landsheeren van Fizen, Tsikuzen, Sats'ma, Izen, Nagato en van nog anderen, kregen wij bij ons vertrek geschenken, bestaande zoo als gewoonlijk uit zijden stoffen, lakwerk en porcelein, over het algemeen van onbeduidende waarde. De eerste dezer vorsten schonk mij een stel zeer fraaije schutsels, voorstellende den winter en den zomer.

Het schijnt, dat men door het drukke verkeer met Europeanen reeds minder dan vroeger hechtte aan het oude gebruik om geschenken te geven; men nam daarentegen onze geschenken gretig aan.

Ons vertrek werd bepaald op den 1sten November. Alvorens dit land te verlaten laat ik hier eene schets volgen van den indruk, dien dit zonderlinge volk op mij heeft gemaakt; ik hoop dat die, zonder vooroordeelen, is gegrond op de ondervinding, die ik door een' zeer gemeenzamen omgang met Japanners van alle standen heb opgedaan.

De eerste opvoeding, die zij aan hunne kinderen geven, heeft zeer veel overeenkomst met die, welke Rousseau beschrijft in zijn *Emile.* In vele opzigten is die aan te bevelen. Op lateren leeftijd echter laten zij hunne kinderen te veel aan hun lot over, en schijnen er zich weinig om te bekommeren, zoodat de uitkomst veel te wenschen overlaat.

Over het algemeen beminnen zij hunne jeugdige spruiten met een gevoel, dat in hun huiselijk leven bij alle standen doorstraalt. Men kan wel zeggen, dat zij er verzot op zijn. De kindertjes hebben iets zeer aanvalligs en eene onbeschroomdheid, die aan de jeugd zoo goed past. Ik schrijf dit toe aan de behandeling; men zorgt goed voor de kinderen, maar laat hen vrij spelen en dartelen in de straat, bijna zonder kleederen aan het lijf, wanneer het niet te koud is, dat slechts gedurende twee of drie maanden van het jaar het geval niet is. De kinderen ontwikkelen zich op die wijze zeer spoedig, worden sterk en vlug, terwijl hunne geestvermogens onder zulke voor hunne gezondheid voordeelige omstandigheden zich evenzeer gunstig ontwikkelen.

Zelden ziet men de ouders hunne kinderen, hoe stout zij ook mogen zijn, iets verbieden, veel minder beknorren en bestraffen. Het zijn de lastigste kinderen van de wereld en de jongens de grootste bengels, maar vrolijker en gelukkiger jeugd ziet men niet dan in Japan.

De kinderen gaan niet te vroeg naar de school, en wanneer zij zich daaraan moeten onderwerpen, is het geloof ik eerder eene uit- dan inspanning. Men vergt er niet zoo veel van als van onze kinderen, en wanneer zij hun zestiende jaar bereikt hebben, en al of niet het zwaard hebben aangegord, hetwelk hunne ingebeeldheid niet weinig voedsel geeft, genieten zij reeds eene vrijheid, die ik nadeelig acht voor de vorming van hun karakter. Onder eene verstandige leiding tot minstens achttienjarigen leeftijd, zou men van deze, over het algemeen vlugge jongelingen veel goeds kunnen verwachten. Hunne opvoeding is naar mijn oordeel te spoedig geëindigd, en niet zelden ziet men zeventienjarige mannen reeds gehuwd en vader worden.

Ik schrijf aan het stelsel van opvoeding de eigenwijsheid toe en den trots, die bijna alle Japanners van eene zekere klasse kenmerkt. Men behoeft zich trouwens ook niet te verwonderen, dat een volk, dat 250 jaren lang met geene andere natie omgang heeft gehad en vreemdelingen altoos als bannelingen heeft leeren beschouwen, een zeer sterk gevoel van nationalen trots heeft, even als de bewoner van een klein stadje, hetwelk hij nooit verliet, denkt dat er niets boven zijne geboorteplaats gaat.

De Japanner is vlug van begrip, maar zoo als het gewoonlijk met zulke menschen gaat, hij geeft zich niet veel moeite en heeft spoedig genoeg van deze of gene zaak.

Zij beoefenen de hoofdpligten door de leer van Confucius voorgeschreven met overtuiging, en hebben tot deugden eene onbegrensde liefde en den diepsten eerbied voor hunne ouders, voor meer bejaarden en voor hunne leermeesters; eindelijk is de eerbied voor de wet hun als het ware aangeboren en de kracht van het bestuur. Het is daaren-

tegen een ligtzinnig volk, dat den spot drijft met de meest ernstige zaken.

De godsdienst wordt door elken Japanner als het ware pligtmatig beoefend, hoewel hij er daarom nog niet aan gelooft en er geen vertrouwen in stelt. Zoowel die van Sinto als die van Boedha kan den verstandigen man dan ook weinig bevredigen. De onbeschaafde Japanner neemt er genoegen mede, omdat hij begrijpt, dat het zijn pligt is, maar vereert onverschillig Sinto of Boedha en soms beiden te gelijk. De priesters maken het den geringen man niet lastig, mits hij van zijne armoede een goed deel aan de kerk afsta. Hij betaalt nu reeds $\frac{2}{5}$ van de opbrengsten van het land aan den staat of landsheer, en aan den priester een ander aanzienlijk gedeelte; zoodat men begrijpt, dat er niet veel overblijft. De armoede van dit nijvere volk laat zich daaruit gemakkelijk verklaren, en echter schijnt het gelukkig en tevreden te zijn; het heeft zeer weinig behoeften, en wanneer men Japan, zoo als het sedert eeuwen geweest is, beschouwt, is men geneigd zich de vraag te doen, of die hoogere beschaving, die wij overal wenschen in te voeren, wel tot meer geluk moet leiden.

De meer beschaafde Japanner, hoewel in naam Boedhist of wel belijder der Sintoleer, is de leer van Confusius toegedaan, en deze wordt ook door het bestuur in praktijk gebragt. Deze leer predikt in de eerste plaats de behartiging der belangen van de jeugd, en schrijft het oprigten van scholen voor, waaraan in Japan nog beter dan in China wordt voldaan; want er zijn zeer weinig Japanners, die niet kunnen lezen of schrijven. Het Matsoeri en andere feesten, die ik bijwoonde, getuigen van de belangstelling des bestuurs in de opvoeding der jeugd, waar-

van de gevolgen overal in de maatschappij zigtbaar zijn.

De opregtheid is niet eene der karaktertrekken der Japanners; ik heb dit doorgaande ondervonden, en veronderstel dat zulks een gevolg is van het staatkundige stelsel der regering, waarbij iedere Japanner als het ware de spion is van zijn' buurman. Dit wekt een natuurlijk wantrouwen op bij het volk, hetgeen vooral het geval is, wanneer vreemdelingen in het spel komen. De Japanner wordt op deze wijze van zijne jeugd af gewoon om voorzigtig te zijn, niet alleen in zijn handelen, maar ook in zijn spreken, uit vrees voor den Jak'nin of ambtenaar, die op zijne beurt nog meer omzigtigheid moet gebruiken, omdat zijne betrekking er mede gemoeid is; en zoodoende is iedereen, tot zelfs de minste koelie, een diplomaat, en kan men weinig staat maken op hetgeen zij zeggen, evenmin als men op eene belofte van, of afspraak met een' Japanner kan vertrouwen.

De beleefdheid wordt hun van hunne prilste jeugd af als eene hoofddeugd ingeprent; men drijft die tot in het bespottelijke, en voor iemand, die voor het eerst in het land komt, is het een belagchelijk gezigt, om twee geringe Japanners op de straat gedurende eene korte woordenwisseling te zien buigen, en al sissende op de tong zuigen, als of er geen einde aan zou komen.

Met deze ver gedrevene beleefdheid en de deftige vormen, die bij de hoogere standen in gebruik zijn, nemen zij de vreemden voor zich in, maar verbergen daarmede eigenschappen, die hun minder tot eer verstrekken. Ik houd hen voor hooghartig en geveinsd, alsmede geslepen, en gereed om zich met eene leugen van eene moeijelijke zaak af te maken.

Overigens is het een prettig volk om mede om te

gaan, maar niet om er zaken mede te doen; het bezit veel goedhartigheid; vriendschap, in den waren zin des woords, geloof ik niet dat zij kennen; maar zij zijn vriendschappelijk, liefdadig, zachtaardig, gul, vrolijk, gedienstig en gezellig, en wanneer zij, hetgeen maar al te dikwijls het geval is, te veel Saki hebben gebruikt, wel lastig, maar nooit driftig en dus niet gevaarlijk.

Men geeft hoog op van de beschaving der Japanners; en inderdaad, indien de beschaving bestaat in een' goeden toon en het in acht nemen van uiterlijke vormen van beleefdheid, in het maken van complimenten en in eene keurige en nette kleeding, dan zijn zij zeer beschaafd, alle oostersche volken ver vooruit, en zouden zij den Europeanen daarin een lesje kunnen geven. Maar veel verder gaat hunne beschaving niet. Naarmate de beschaving van het hart en den geest toeneemt, ziet men overal elders de vrouwen een standpunt in de maatschappij bekleeden, welke overeenkomstig is met de edele bestemming der wederhelft van den man; terwijl de vrouw in Japan, hoewel geëerd en hare vrijheid genietende, evenwel verpligt is aan den man de hulde te bewijzen, die wij vermeenen aan de schoone sekse verschuldigd te zijn. Eene vrouw zal b. v. eenen man altijd het eerst groeten, achter, maar niet naast haren echtgenoot loopen, en na het ontvangen van eenig blijk zijner liefde en genegenheid, hem daarvoor knielende bedanken! In het gezelschap van vreemde mannen heeft zij het regt niet, zich ongevraagd in het gesprek te mengen; in één woord, de galanterie is in Japan onbekend, en zelfs ziet men nooit een Japanner in het openbaar een mooi meisje onderscheiden. Het is alsof de schoone sekse hun onverschillig is, en echter is dit het geval niet; want de onnatuurlijke

zonde is er zoo al niet onbekend, dan toch zeer zeldzaam.

Op hunne feesten komen zij los, zijn alsdan zeer luidruchtig en weten zeer goed de schoonste samsi-speelsters [1]) te ontbieden, om die op te luisteren. Zonder te willen beweren, dat de onzedelijkheid in Japan grooter is dan elders, komt het mij toch voor, dat er geen beschaafd volk bestaat, hetwelk zoo weinig schaamtegevoel bezit, zoowel mannen als vrouwen. Beider kunne ziet men dikwijls geheel naakt op de straat, bij het verlaten van het bad, waarin mannen en vrouwen, jongens en meisjes zich te gelijk bevinden; in hunne gesprekken straalt ook door, dat de vrouwen over het algemeen geene schaamte kennen, hoewel men moet erkennen, dat zij zeer deugdzaam zijn en de eerbaarheid betrachten, zoo als dit met de zeden van het land overeenkomt. Deze tegenstrijdigheid der zoogenaamde beschaving met eene meer in schijn dan in de daad bestaande losbandigheid, is dunkt mij een bewijs, dat de ware beschaving onafscheidelijk is van de godsdienst, die de Japanners nog niet kennen, maar waarvan ik geloof, dat zij meer dan eenig Oostersch volk, de verhevenheid geschikt zijn te bevatten.

Het zou onbillijk zijn bij eene beoordeeling van de Japanners niet te erkennen, dat het een volk is, hetwelk, niettegenstaande eenen ruim twee eeuwen langen vrede, bezield is met een zeer ridderlijk gevoel en dat men vele voorbeelden kan aanhalen van eene echte Romeinsche grootheid van ziel, door Japanners aan den dag gelegd.

Zeker is het, dat zij voor den dood geene vrees

1) De Samsi is eene soort van guitaar.

koesteren, en hoewel zij het tweegevecht niet kennen, kan men uit het buiksnijden, dat nog, hoewel zelden plaats grijpt, opmaken, dat een echte Japanner den dood boven de schande verkiest. Ik twijfel ook niet, of het is een dapper volk. De geschiedenis der bloedige oorlogen, die zij in Corea met zooveel geluk als beleid tegen overmagtige vijanden voerden, levert vele voorbeelden op van schitterenden moed, en zij zouden, wanneer zij immer verpligt mogten worden, hun' geboortegrond tegen den vijand te verdedigen, dit goed doen, wanneer zij namelijk met gelijke wapens moesten strijden. Men kan toch niet verwachten dat een man, gewapend met pijl en boog, even goed zal blijven staan tegenover een' met een miniégeweer gewapenden Europeaan, als wanneer de strijdenden gelijke wapens voeren; en nog minder dat hij met de sabel in de vuist moedig de kogels van een fregat zal trotseren. Met deze voorzeker niet al te ongunstige denkwijs over dit volk, verliet ik Japan, een land dat bij mij aangename herinneringen zal achterlaten, zoo wel door den omgang, welken ik had met zijne bewoners, als door de verhevene natuurtooneelen, die ik er mogt aanschouwen.

Hoe dikwerf zal ik mij niet de fraaije omstreken der stad Nagasaki herinneren, die ik dagelijks op mijn gitzwart Japansch ros in alle rigtingen doorkruiste, zoodat alle boerenkinderen in den omtrek den kommandant-san kenden, en met hunne schalksche blikken verwelkomden. Die bergen en dalen, die zoo veel verscheidenheid van uitzigten opleveren, dat men ieder oogenblik nieuwe en nog treffender natuurtooneelen voor zich ziet liggen, en waarvan ik eerst op het laatst al de schoonheid leerde kennen: ik vergeet die nimmer. Ik verliet Japan met de

stille hoop, dat het mij gegund zou zijn, nog eenmaal dat heerlijke land weder te zien, maar tevens met een beklemd hart, daar ik de vrees niet kan onderdrukken dat, na zoo veel zegen, vele rampen Japan te wachten staan.

Den 4den November 1859 ging ik met de heeren van Trojen, Wichers, Umbgrove, benevens zes onderofficieren scheep, op het koopvaardijschip *Postillon*, gezagvoerder van de Poll. Wij verlieten dien dag de baai van Nagasaki met eenen gunstigen wind, vergezeld wordende door het stoomschip *Japan*, dat ons uitgeleide deed tot in zee, en na ons met zeven schoten en de Nederlandsche vlag in top, te hebben begroet, naar Nagasaki terugkeerde.

's Avonds zagen wij de bergen van kaap Nomo onder de kim verdwijnen; liepen drie dagen daarna de straat Formosa in, bereikten in korten tijd het zuidelijk gedeelte der Chinesche zee, en zagen geen land vóór de Anambas-eilanden. Daar verliet ons de noord-oost passaat, en kregen wij veranderlijke winden, waarmede wij al sukkelende door de Gasparstraat in de Java-zee kwamen. De West-Mousson was reeds goed door, maar zoo zuidelijk, dat wij bij den hoek van Indramajoe te regt kwamen en nog drie dagen onder de kust van Java moesten opkruisen, waardoor de reis, die in den aanvang beloofde zoo buitengewoon voorspoedig te zullen zijn, nog tot drie-en-twintig dagen werd gerekt, daar wij eerst Zondag den 27sten op de reede van Batavia ten anker kwamen.

Na eene zoo lange afwezigheid van huis, vertoefde ik te Batavia niet langer dan noodig was, om mijne rapporten aan den kommandant der zeemagt in te dienen. De matrozen van het detachement had ik na het vertrek

der schepen naar Jedo, met den oorlog-schroefschooner *Bali*, naar Java teruggezonden; de heeren Pompe en Hardes waren in Japan achtergebleven met de machinisten en ambachtslieden, alsmede de sergeant en marinier voor de politie, terwijl ik met de heeren officieren en de onderofficieren weder ter beschikking kwam van den kommandant van de zeemagt, die geene zwarigheid maakte om ons naar Europa terug te laten keeren. Ik maakte daarvan met de eerste gelegenheid gebruik, niettegenstaande de verleiding groot was, om in zulk aangenaam gezelschap als waarin ik mij daar bevond, nog eenige dagen te vertoeven, en nam plaats op de mailboot, welke Batavia den 9den December verliet.

Over de mailreis is veel gezegd, dat tot afschrik zou moeten dienen van reizigers, die anders gaarne van die versnelde gemeenschap gebruik zouden willen maken. Ik wil wel gelooven, dat zij in een ander jaargetijde niet zoo aangenaam is als in dat, waarin ik de reis deed, maar kan niet begrijpen, waarom sommige menschen klagen over de onbeleefdheid der officieren van de *P.* en *O. Steam Navigation C^y*; op de beide schepen *Ganges* en *Nemesis* van die maatschappij, werden wij met niet minder voorkomendheid behandeld, dan aan boord van het stoomschip *Padang*, kapitein Guyot, van den heer Cores de Vries, welk schip ons naar Sincapour bragt.

De geheele mailreis over Triest en Weenen heeft mij *f* 1980 gekost; ik legde die af in zes-en-vijftig dagen, daaronder begrepen een gedwongen oponthoud van elf dagen te Sincapour, vier te Alexandrië, twee te Triest en drie te Weenen. Wanneer de dienst tusschen Batavia en Sincapour beter zal zijn geregeld, en men in de laatstgenoemde plaats niet zoo lang meer zal behoeven te ver-

toeven, dan zal de reis aanmerkelijk bekort en minder kostbaar worden.

Van de warmte hebben wij hoegenaamd geen' last gehad, zelfs niet in de *Java* — noch in de Roode zee. De snelle overgang daarentegen naar de koude is onaangenaam, en niet minder de reis over den berg Semmering met sneeuw, die niettemin zeer merkwaardig is.

Tijdens mijn verblijf te Sincapour was de telegraaflijn juist gelegd, maar nog niet voor het publiek geopend. Den dag vóór mijn vertrek, liet ik om de laatste berigten van Batavia vragen, en kreeg daarop van den gouvernements-secretaris ten antwoord, dat de expeditie naar Boni volkomen was gelukt, welke goede tijding ik van Aden aan het Ministerie van Koloniën moest afzenden; zoodat dit eerste berigt met de nieuwe telegraaf overgeseind, reeds in het begin van Januarij in Europa bekend is geworden. Ik nam mijn' intrek in het hotel de l'Europe, alwaar men zeer goed is en iets goedkooper dan te Batavia in de logementen.

Hoe ik te Sincapour elf dagen heb doorgeworsteld, weet ik zelf niet; de weinige genoegelijke uren, die ik daar doorbragt, ben ik verschuldigd aan onzen landgenoot den heer van Hoorn, agent voor de Nederlandsche Handelmaatschappij.

Ik maakte daar ook kennis met den graaf de Castelnau, den beroemden naturalist en reiziger, thans konsul-generaal van Frankrijk in Siam. Vroeger had ik het geluk den verdienstelijken en niet minder vriendelijken Engelschen geleerde Mr. Fortune te leeren kennen, met wien ik te Shanghae bij den heer Webb heb zamengewoond. Op zijne aanbeveling las ik het in 1857 uitgegeven en mij onbekende werk: l'Empire Chinois van le Père Huc, een

der aangenaamst geschrevene werken, die men over dit rijk kan lezen.

Den 23sten December verlieten wij in de *Ganges* Sincapour; te Pulo-Pinang vertoefden wij slechts eenige uren, hetgeen voldoende is om den waterval te gaan zien en rottan-stoelen te koopen, voor 4 à 5 dollars het stuk, die men aan boord niet kan missen; ik deed ze te Suez weder over aan eene naar Java reizende Hollandsche familie.

Den 30sten, des avonds ten zes ure kwamen wij, te gelijk met het stoomschip *Nemesis* van Calcutta, in de baai van Point de Galle op Ceylon ten anker. Deze baai is niet groot en zeer onveilig, zoodat men er zonder loods niet in of uit kan gaan. Zij ligt open voor de zuidweste winden en is alleen veilig in den noordoost mousson, van October tot Maart.

Binnenkomende, ligt het fort aan de linkerhand op eene landtong; het overige gedeelte rond de baai, is een onafgebroken bosch van klapperboomen. Ik ging den volgenden morgen aan wal en wandelde rond het fort, dat door de Hollanders, zoo niet door de Portugezen is gebouwd, en een' onregelmatigen vijfhoek vormt, met hooge wallen en bastions, die goed worden onderhouden, maar niet gewapend zijn. Er is een klein getal soldaten, behoorende tot een regement, dat te Candia ligt. Galle schijnt uit een staatkundig oogpunt belangrijk te zijn; er wordt weinig handel gedreven, maar het is het hoofddepôt van steenkolen der *P.* en *O. Steam Navigation Cy.* Ik verwonderde mij binnen het fort een vrij groot en regelmatig gebouwd stadje te zien met verscheidene logementen, waarvan men somwijlen verpligt is gebruik te maken, wanneer de stoombooten, waarmede men de reis moet voortzetten,

niet aankomen. Ik bezocht eene Hollandsche kerk waar vele herinneringen aan oude kolonisten te vinden zijn, als opschriften van zerken en graftomben. Men houdt de godsdienstoefening nog in de Hollandsche, zoowel als in de Engelsche taal in dit gebouw. De eerste plaatsen behooren aan de familie van der Spar, die zeer talrijk is. Het schijnt, dat zoowel het kerkje als de nog aanwezige fraaije pakhuizen gebouwd zijn tusschen de jaren 1670—1680; ik zag althans deze jaartallen overal in de gevels. Een wapen in den gevel der kerk, herinnerde aan den edelen manhaften ridder en kolonel van Colombo, met de kwartieren Salland enz. De zoogenaamde kaneeltuinen, die men bezoekt, op den weg naar Colombo, liggen op ¾ uur afstand van Galle; zij zijn verlaten en dienen slechts tot uitspanning. De voornaamste producten van Ceylon zijn nu: koffij, suiker, kokosnotenolie en olifantstanden. Als kleine herinneringen aan Galle koopt men bewerkte olifantstanden, paarlen en ringen van Ceylonsche steentjes; daarmede kan men echter niet te voorzigtig zijn; want toen mij een zoodanig versiersel voor vijf dollars werd aangeboden, en ik om er van af te zijn, een' dollar bood, werd ik er bezitter van en vernam later dat een shilling de prijs was.

De reizigers van China en Java voor Europa gaan te Galle over op de boot van Calcutta, terwijl, die welke voor Bombay bestemd zijn, de reis met de Chinaboot voortzetten. Na vier en twintig uren vertrok de *Nemesis* des nachts van den 31sten December op den 1sten Januarij 1860 naar Aden, alwaar wij den 8sten ten anker kwamen. De baai van Aden is een loodsmansvaarwater; met 22 voet diepgang kan men er niet dan met hoog water binnenkomen. Aden ligt op eene landtong, die zeer hoog

zijnde, eerder zigtbaar is dan de overige kust van Arabië. Ik zag er niet één blad: niets dan steenen. Na mijn telegraphisch berigt te hebben afgezonden, hetwelk voor zestig woorden zes pond sterling kostte tot Alexandrie, vernam ik, dat de voorlaatste mailboot nog niet uit Egypte was vertrokken en dus dit berigt naar Marseille zou medenemen, daar de draad in de Middellandsche zee gebroken was. De schepen liggen hier ten anker voor het Post-Office, alwaar de steenkolen-magazijnen zijn. Aden ligt eenige mijlen oostelijker; wij begaven ons derwaarts in rijtuigen, langs de nieuw aangelegde batterijen der Engelschen, die hier zoo het schijnt een tweede Gibraltar willen maken. Het bezit van het eiland Perim is voor Engeland van veel belang, daar het eene uitmuntende haven bezit, waardoor men meester is van het vaarwater, dat bij Perim slechts een en een halve Duitsche mijl breed is. Wanneer men voorbij de vestingwerken is, die op een' berg liggen, daalt men af in eene schoone vallei, waarin de stad Aden ligt met hare minarets en Arabische gebouwen, tusschen hooge bergen en kale rotsen. Die ligging is zeer lief, maar men moet niet verder gaan; want van nabij verliest Aden veel van hare bekoorlijkheid. De bevolking, die zich al bedelende aan ons opdrong, schijnt veel ellende door te staan, vooral door huid- en andere ziekten. Ik zag helaas! de beroemde regenbakken niet, die het eenige bezienswaardige zijn nabij de stad en beklaagde het, in zoo groot gezelschap dit uitstapje te hebben gemaakt. Ik raad iedereen aan om zich op reis onafhankelijk te houden van anderen en liever zijne eigene plannen te volgen. Het was dan ook schrikkelijk warm en wij waren verheugd toen wij weder aan boord kwamen, hoewel ons daar eene andere stof

wachtte dan die van den weg naar Aden, namelijk die der steenkolen, die men bezig was te laden. Den volgenden dag liep de *Nemesis* met eene vaart van dertien mijlen door de straat van Babelmandel de Roode zee in.

Het gezelschap, bestaande uit een zeventigtal passagiers der eerste klasse, was zeer aangenaam; er waren verscheidene dames aan boord en ook een klein Engelsch generaal uit Bengalen, die ons iederen avond vergastte op zijne krachtige basstem. Hij sprak met geestdrift over Java, dat hij hielp veroveren en herhaalde mij zoo dikwijls dat Engeland eene groote fout had begaan door ons Java terug te geven, dat ik hem ten antwoord gaf, dat het integendeel zeer verstandig had gedaan; want dat de Engelschen er nu veel lijnwaden verkoopen, en het eiland in hunne handen misschien in het lot van Bengalen zou hebben gedeeld. De brave generaal had in den opstand zijne dochter met vier kinderen zien vermoorden.

Den 14den kwamen wij vroegtijdig voor Suez, vertrokken tegen den avond met den spoortrein naar Cairo en overnachtten in het hotel d'Orient, alwaar men zeer goed is. Cairo is eene zeer mooije, regt Oostersche stad, gelegen in het dal van den Nijl; het land is er zeer vruchtbaar en steekt aangenaam af bij de woestijn, die men doortrekt, van Suez komende. De voltooijing van den spoorweg door Egypte is een groot gerief voor de reizigers, die in zeven uren van Suez tot Alexandrië kunnen reizen.

Te Alexandrië is men zeer goed in het hotel de l'Europe of in Abat-hotel. Tot mijn leedwezen moest ik hier vier dagen wachten op de komst der stoomboot van de Oostenrijksche Lloyds, welken tijd ik oneindig liever in Cairo zou hebben doorgebragt dan in het half Europesche

Alexandrië. Het is het nadeel der route over Triest, dat de Oostenrijksche boot somwijlen eenige uren na hare aankomst weder vertrekt, en men dus bij de hand moet zijn te Alexandrië. Overigens is die reis aan te bevelen, daar men zeer goed is op de stoombooten van Triest.

Den 22sten Januarij kwamen wij te Corfu, alwaar men eenige uren vertoefde, voldoende om de stad te bezigtigen, die schilderachtig ligt. Zij is goed versterkt en voorzien van een talrijk garnizoen; de gouverneurswoning staat op een plein, dat eene aangename wandelplaats oplevert. De straten zijn smal en kenmerken door den bouw der huizen de oud-Venetiaansche bezitting. In de baai kan eene groote vloot in veiligheid liggen.

Van Corfu naar Triest is de vaart door de Adriatische zee verrassend, vooral naarmate men die handelstad nadert, waarvan de ligging niet minder schoon is dan die van Napels. Te Triest nam ik mijn' intrek in het hotel de la Ville, dat zich aanbeveelt.

Van Triest liep de reis over Weenen, Praag en Dresden zeer voorspoedig af. De koeriertreinen worden in Duitschland uitmuntend bediend; en daar mijn verlangen naar huis, naarmate ik het vaderland naderde, in omgekeerde reden der afstanden toenam, was mij de ongeloofelijk snelle rid van Dresden tot Oberhausen zeer welgevallig. Van daar tot Arnhem, alwaar ik mijne reis als afgeloopen kon beschouwen, ging het den ouden slakkengang, wordende aan alle stations behoorlijk tijd gegeven om kopjes heete koffij te drinken: een bewijs dat wij in het lieve vaderland waren aangekomen. Deze kalmte herinnerde mij onwillekeurig aan mijne Japansche vrienden, die ik op deze reis bijna geheel had vergeten.

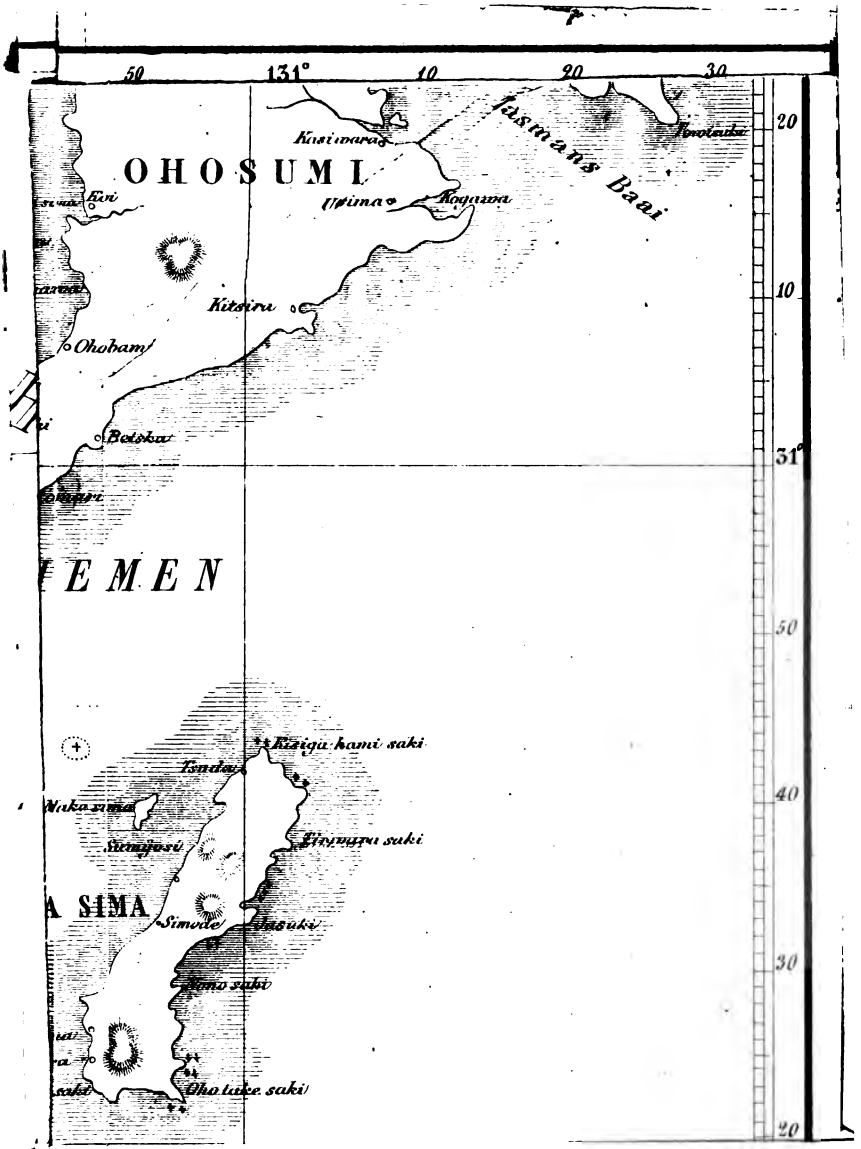
50
131°
10
20
30
20
10
31°
50
40
30
20
OHOSUMI
Kasimara
Kogawa
Kitsiru
Ohobam
Botsku
EMEN
Kiriga hami saki
Tanda
Simojosi
A SIMA
Simode
Kamo saki
Oho take saki

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

K5

H.M.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

This book is under no circumstances to be taken from the Building

form 410

3 2044 014 327 167

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

WIDENER
FEB 1 0 2003
BOOK DUE

WIDENER
SEP 2 5 2002
CANCELLED

WIDENER
BOOK DUE
FEB 1 1 1982
CANC
FEB 1 1 1982
785404

WIDENER
BOOK DUE
SEP 1 0 1997